

1918

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО

СОЮЗА

В. Сиротенко

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ „СВОБОДУ“!

НАЙСТАРШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ГАЗЕТОЮ В АМЕРИЦІ Є „СВОБОДА“: Вона виходить вже 25 літ, а тепер зачинає 26-тий рік свого існування, отже висше чверть сотки літ; вона є одинокою газетою, що лишили ся дотепер з різних видавництв, закладаних на початку нашої імiграції в Америці.

„СВОБОДА“ Є НАСКРІЗЬ НАРОДНОЮ ГАЗЕТОЮ: Вона високо держить український прапор і ясно ставить українську справу; заступає інтереси усього українського народу без огляду на верстви чи стани; завзято і сміло боронить української справи перед ворогами і перед нападами ренегатів і хрунів; старається йти з духом часу і з народними потребами; вказує цілі і способи народної праці.

„СВОБОДА“ НЕ Є ОБЧИСЛЕНА НА „БІЗНЕС“: Вона є самостійною газетою, незалежною від чужих фондів, лише зависима від своїх українських читачів і передплатників; чисті зиски зі „Свободи“ не йдуть до нічийої приватної кишені, але їх обертаєть ся на розширене газети, на ліпше її редагуване, на урізноморднене змісту і піддержане народного руху; в той спосіб „Свобода“ звертає читачам і передплатникам усей чистий зиск, бо за дуже дешеву передплату дає їм добірний духовий корм.

УВЕСЬ УКРАЇНСЬКИЙ ЗАГАЛ ПОВИНЕН „СВОБОДУ“ УВАЖАТИ ЗА СВОЮ РІДНУ ГАЗЕТУ І ЇЇ ПІДПЕРТИ.

А ПІДПЕРТИ „СВОБОДУ“ НАЛЕЖИТЬ ТАК, ЩОБИ ПРИЄДНАТИ ЇЇ ЯК НАЙБІЛЬШЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, ЧИТАЧІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ. ОДНОГО ЧИ ДВОХ ДОЛЯРІВ НЕ ТРЕБА ЖАЛУВАТИ, В ТОЙ СПОСІБ ЗРОСТЕ ЧИСЛО СЬВІДОМИХ І ОСЬВІДОМЛЕНИХ УКРАЇНЦІВ, А НА ТІМ ЗИСКАЄ І НАРОДНА СПРАВА.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ НА ЦІЛИЙ РІК.....	\$2.50
„ „ „ НА ПІВ РОКУ.....	\$1.25
„ „ „ НА 4 МІСЯЦІ.....	\$1.00
ЗА ГРАНИЦЕЮ І ДЖЕРСІ СІТИ НА ЦІЛИЙ РІК.....	\$3.25
„ „ „ „ НА ПІВ РОКУ.....	\$1.75
„ „ „ „ НА 3 МІСЯЦІ.....	\$1.00

Звертаємо увагу, що на кредит нікому не висилаєть ся часописи.

Гроші належить висилати враз з замовленем на поштовий або експресовий моні-ордер або в режістрованім листі на адресу:

“Svoboda”

83 Grand St.,

Jersey City, N. J.

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1918.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

КОШТОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

1917.

З друкарні "Свободи" 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ВАРТІСТЬ ЧИТАНЯ КНИЖКИ.

Добра книжка є прямо хосенною або приємною розмовою з чоловіком, з котрим ти не можеш иншим способом говорити. Часто є вона корисною, бо каже тобі те, що тобі потрібно знати; деколи знова книжка є така мила, неначе би се була приємна розмова з приятелем.

В засаді книжка містить не обговорені, але писані справи; писана вона тому, бо розходить ся о тривалість, а не лише о звичайне переданє думок.

Коли попадеш на добру книжку, мусиш наперед спитати себе: „Чи маю я намір зробити так, як зробив би австралійський копальняний робітник? Чи мій джаган і лопата є в добрім стані, і чи я сам є в добрім настроя? Чи мої рукави зачочені по самі лікті, чи мій віддих правильний?” А коли роздумаєш над справою трошки довше, — а дуже хосенно є подумати — то застави ся, чи той метал, за яким ти шукаєш, — а ним є думка і розум автора — є придатний для тебе? Слова в книжці є неначе скала, яку ти мусиш вперед розбити, заки дістанеш ся до металю. Джаган — се твоя власна увага, спосібність і наука. Огнищем є твоя власна душа. Зовсім не надій ся дістатись до зрозуміння думок автора без тих приборів і без того огнища; часто ти будеш мусів уживати дуже ніжного й острого долота і дуже терпеливого топлєня, заки зможеш дістати хоч одно зеренце металю.

Тому передівсім я кажу тобі поважно і рішучо: ти мусиш набрати ся навички пильно уважати на слова, а коли впевниш себе про їх значінє, розбери їх — склад за складом, букву за буквою. Коли би ти міг прожити сотки літ і перечитати всі книжки в Бритійськїм музею, то мимо сього ти можеш лишити ся „неграмотним” і необразо-

ваним чоловіком; коли однак ти перечитаєш десять сторін доброї книжки, буква за буквою, — значить з дійсною увагою — то ти станеш дійсно — до певної міри — **образованим чоловіком**.

Ціла різниця між **образованим і необразованим чоловіком** (о скільки розходить ся о умову сторону) полягає якраз в сій докладности. Високо **образований чоловік** не мусить знати багато мов; він може не вміти говорити жадною мовою, хиба своєю рідною: він може не читати багато книжок. Але якунебудь мову він знає, то знає її докладно; а якенебудь слово він вимовляє, то вимовляє його правильно.

Кілька слів добре дібраних і належито примінених зробить більше, ніж тисячі інших, висловлених однаково, одно в заступстві другого.

Іван Рускін.

Дмитро Байда-Вишневецький походив з давнього княжого роду, проживав у Польщі і Московщині, але не міг погодити ся з чужими порядками і пристав до козаків. На острові Хортиці (на Дніпрі) заложив коло 1550 р. оборонний город; пізнійше се була Запорозька Січ. Разом з козаками робив походи на Татар і Турків та відбирав їм невільників і добичу, яку вони брали на Україні. В 1564 р. волюські бояри закликали Вишневецького княжити до себе; але Турки піймали князя і покарали його смертю. Стара пісня каже, що султан казав кинути Байду в море з високої вежі; отаман зачепив ся ребром на гак, що був вбитий у мурі, і так доконав життя у великих муках.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	В	Грудень. 1916. Боніфатія	19
2	С	Ігнатія Богоносця	20
3	Ч	Юліяни мучениці	21
4	П	Анастасії влмуч.	22
5	С	10 муч. Мини і пр. в Криті	23
6	Н	Нед. перед Рожд. св. Отців	24
7	П	Роздество Христове	25
8	В	Собор Пр. Богор. і св. Й. Обр.	26
9	С	Стефана первомуч.	27
10	Ч	2.000 муч. в Никомид'ї	28
11	П	14.000 дітей убит. в Вифл.	29
12	С	Анізії мучениці	30
13	Н	Нед. по Рожд. і перед Просьв.	31
14	П	Нов. Рік. 1917. Василія Вел.	1
15	В	Сильвестра папи рим.	2
16	С	Малахії пророка	3
17	Ч	Собор 70 Апостолів	4
18	П	Навечеріє Бог. Теопемпта	5
19	С	Богоявленіє Госп. (Йордан)	6
20	Н	Нед. по Просьв. † С. Ів. Хр.	7
21	П	Георгія і Емдіяна	8
22	В	Поліевкта і Евстрата	9
23	С	Григорія і Дометіяна	10
24	Ч	† Теодозія преподобного	11
25	П	Татіяни мучениці	12
26	С	Ермила і Стратоніка	13
27	Н	Нед. 29 по Сош. Отц. в Синаї	14
28	П	Павла і Івана	15
29	В	† Поклін оковм св. Петра	16
30	С	† Антонія Великого	17
31	Ч	† Атаназія і Кирила	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

1. січня. Новпй Рік. Святкуєть ся в пїлих Злучених Державах, а пїмкою етенту Масацусетс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік.

6. січня. Трох Королів.

ЛЮТИЙ — FEBRUARY.

Петро Конашевич Сагайдачний родився в Галичині під Самбором, науку покінчив в академії в Острозі. Козаки вибирали його кілька разів гетьманом. Визначився славними походами на Татар і Турків. В 1614 р. зруйнував турецьке місто Синопу, в 1615 р. напав з невеликою силою на Царгород, а недовго потім здобув багате місто Кафу і визволив з турецької неволі кільканайцять тисяч невільників-Українців. В 1621 р. на чолі 40.000 козаків ходив Сагайдачний на поміч Полякам і під Хотиним побив велике турецьке військо; за те польський король мусів повернути руській церкві давні права. В тій війні гетьман був тяжко пострілений і від рани умер 1622 р.; своє майно записав на українські школи.

ч.с	д.	Гр.-лат. свята	с.с.
1	П	Січень. Макарія	19
2	С	Евтимія Великого	20
3	Н	Нед. 30 по Сош. Максима	21
4	П	Тимотей апост.	22
5	В	Климента есхмуч.	23
6	С	Кеєнії преподобної	24
7	Ч	† Григорія Богосл.	25
8	П	Ксенофанта	26
9	С	† Перенес. мощ. Ів. Зол.	27
10	Н	Нед. 31 по Сош. Єфрема	28
11	П	Пер. мощ. св. Ігнатія Бог	29
12	В	Трох Святителів	30
13	С	Кира і Івана	31
14	Ч	Лютий. Трифона	1
15	П	Стрітене Господнє	2
16	С	Симеона Богопр. і Анни	3
17	Н	Нед. 32 по Сош. Ізидора	4
18	П	Агафії муч.	5
19	В	Вукола єпископа смирн.	6
20	С	Партенія сп. і Луки	7
21	Ч	Теодора Стратилата	8
22	П	Никифора муч.	9
23	С	Харлампія і Порфирія	10
24	Н	Нед. о митарі і фарисею	11
25	П	Мелетія архиеп.	12
26	В	Мартиніяна преподобн.	13
27	С	Авксентія і Кирила	14
28	Ч	Онисима і Пафнутія	15

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. лютого. Уродини Лінкольна: Кал., Кол., Конн., Дел., Ілл. Айо., Инд., Канз., Ме., Міш., Мінн., Монт., Неб., Нев., Н. Дж., Н. Й., Н. Д., Оре., Па., С. Д., Ю., Ваш., В. Ва., Вай.

22. лютого. Уродини Вашингтона: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

2. лютого. Марії Громничної.
20. лютого. Попелець.

Богдан Хмельницький, син сотника, хлопцем дістав ся в турецьку неволю, потім між козаками дослужив ся високих урядів. В 1648 р. став гетьманом і підніс повстане проти Польщі, побив польські війська над Жовтими Водами, під Корсунем і під Пилявцями та завів козацьке пановане у східній Україні. Бажав вибити з неволі й решту України, ходив до Галичини, двічі добував Львів, а під Зборовом мало не взяв до неволі польського короля. Війнами підірвав силу Польщі, зніс обмеження руської віри, облекив долю селянства. В 1654 р. прилучив Україну до Москви, але як побачив, що з того йде велика шкода для народу, вийшов у союз зі Швецією, Семигородом і Туреччиною, щоби добути повну незалежність для України; та смерть 27. липня 1657 р. не дала йому перевести великих плянів.

н.с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	П	Лютій. Памфіла	16
2	С	Теодора Тирона	17
3	Н	Нед. о блуднім сині	18
4	П	Архипа ап.	19
5	В	Льва еп. Катанського	20
6	С	Евстахія і Тимотея	21
7	Ч	Петра і Атаназія	22
8	П	Полікарпа свщмуч.	23
9	С	† Обрізане гол. св. Ів. Хр.	24
10	Н	Нед. мясопустна. Тарасія	25
11	П	Порфирія	26
12	В	Прокопія ісповідника	27
13	С	Власія пустинножителя	28
14	Ч	Март. Євдокії	1
15	П	Теодота еп. свщмуч.	2
16	С	Зенона і Евтропія	3
17	Н	Нед. сиропустна. Герасима	4
18	П	Конона	5
19	В	42 мучеників в Аморії	6
20	С	Василія і Єфрема	7
21	Ч	Теофілякта еп. Нік.	8
22	П	40 мучеників в Севастії	9
23	С	Кондрата і Кипріяна	10
24	Н	1. Нед. посту. Софронія	11
25	П	Теофана	12
26	В	Никифора препод.	13
27	С	Венедикта преподоб.	14
28	Ч	Агапія і Дионизія	15
29	П	Савина і Юліяна	16
30	С	Алексія чолов. Божого	17
31	Н	2. Неділя посту Кирила	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

29. марта. Велика Пятниця: Ала., Конн., Дел., Фла., Ла., Мд., Минн., Н. Дж., Па., Тенн.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

17. марта. Ст. Патрика, покровителя Ірландіїв.

25. марта. Благовіщенє.

31. марта. Великдень.

Іван Богун визначив ся підчас воен Богдана Хмельницького і за заслуги вибрано його винницьким полковником. В 1650 р. оборонив Винницю перед Поляками і відніс над польським війском славу перемоги. Під Берестечком 1651 р., як Хмельницького захопили зрадою Татари, а козацьке військо стало уступати перед Поляками, Богун обняв провід і вратував від загиби багато козаків. Коли 1654 р. гетьман прилучив Україну до Москви, Богун не хотів присягати цареві на вірність. Таксамо не хотів служити Польщі і 1664 р. Поляки зробили над ним суд і покарали його смертю як зрадника.

м.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Март. Хризанта	19
2	В	Преподоб. Отців в Саві	20
3	С	Якова еп.	21
4	Ч	Василія і Ісаака	22
5	П	Нікона і учен.	23
6	С	Захарії і Якова	24
7	Н	3. Н. пос. хрест. Благовіщення	25
8	П	† Собор св. Арх. Гавриїла	26
9	В	Матрони солунської	27
10	С	Іларіона і Стефана	28
11	Ч	Марка єпископа	29
12	П	Івана Ліств.	30
13	С	Ігнатія еп.	31
14	Н	Цвітень. 4. Нед. посту.	1
15	П	Тита преподоб.	2
16	В	Никити іспов.	3
17	С	Йосифа Поклонн.)	4
18	Ч	Теодула муч.	5
19	П	Євтихія архиеп.	6
20	С	Георгія еп.	7
21	Н	5. Нед. посту. Ірідіона	8
22	П	Євксихія	9
23	В	Терентія муч.	10
24	С	Антипи і Анварія	11
25	Ч	Василія іспов.	12
26	П	Артемона свщмуч.	13
27	С	Мартина папи іспов.	14
28	Н	6. Нед. посту, цвітня	15
29	П	Апелії, Ірини	16
30	В	Симеона і Акакія	17

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. цвітня. Світлий Понеділок.

Іван Виговський походив з шляхотського роду, але підчас Хмельниччини переняв ся козацькими змаганнями і 1657 р., по смерті Богдана, вибрано його гетьманом України. Виговський, бажаючи визволити Україну зпід московського пановання, розпочав війну з Москвою. В 1659 р. під Конотопами відніс над Москалями славу перемоги, знищивши велике московське військо. Рівночасно ввійшов у переговори з Поляками і в Гадячі виміг великі уступки для України. Але нарід не хотів вертати під польське панованє і Виговський уступив з гетьманства. В 1665 р. польський военний суд закинув Виговському зраду Польщі і його розстріляно.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Цвітень Івана, уч. св. Гр.	18
2	Ч	Івана (Стр. Четвер)	19
3	П	Велика Пятниця	20
4	С	Януарія і інших свщмч.	21
5	Н	Воскресеніє Христове	22
6	П	Світлий Понеділок	23
7	В	Світлий Второк	24
8	С	† Марка апост. і еванг.	25
9	Ч	Василія еп. і свщмуч.	26
10	П	Симеона свщм.	27
11	С	Максима і Ясона	28
12	Н	2. Неділя по Вел., Томина	29
13	П	† Якова апост.	30
14	В	Май. Єремії прор.	1
15	С	Вориса і Гліба	2
16	Ч	† Теодозія печерського	3
17	П	Пелягії прещмуч.	4
18	С	Ірини муч.	5
19	Н	3. Нед. по Вел., мироносиць	6
20	П	† Явл. Чесн. Хр. в Єрус.	7
21	В	† Івана Богослова	8
22	С	† Ісаїї. Пер. мощ. св. Ник.	9
23	Ч	† Симеона Зилота ап.	10
24	П	Мокія свщмуч.	11
25	С	Епіфанія і Германа еп.	12
26	Н	4. Нед. по Вел., о розслабл.	13
27	П	Ізидора муч.	14
28	В	Пахомія Вел.	15
29	С	Теодора Осьвященного	16
30	Ч	Андроніка апостола	17
31	П	Теодота і Дионизія	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

30. мая. День Прикраси (квітання гробів). Святкується в усіх стеях, з виїмкою: Арк., Фла., Ла., Мисс., Н. К., С. К., Текс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

9. мая. Вознесеніє.

19. мая. Зелені свята.

20. мая. Понед. Зел. свят.

30. мая. Боже Тіло.

Юрій Хмельницький, син Богдана, по смерті котрого вибраний був гетьманом частиною козаків, а по уступленю Виговського 1659 р. став гетьманом другий раз. Домагався у царя, щоби з України виведено московські війська, щоби Москва не мішала ся до українських справ і щоби Українцям лишено давні вольности. Але Москалі зрадою захопили гетьмана і примусили зречи ся вольностей. Хмельницький хотів позбути ся Москви при помочи Польщі і Татар, але не осягнув нічого, проте зрік ся гетьманства 1663 р. та вступив до монастиря. Пізнійше турецький султан зробив його знова гетьманом, але Юрієви не щастило і 1681 р. загинув марно між Турками.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Май. Патрикія	19
2	Н	5. Н. по Вел., о Самарянині	20
3	П	† Константина і Єлени	21
4	В	Василіска муч.	22
5	С	Михайла еписк.	23
6	Ч	Симеона, Мелетія	24
7	П	† 3. Об. ч. гл. Ів. Хр.	25
8	С	Карпа ап.	26
9	Н	6. Нед. по Вел., о сліпор.	27
10	П	Никити преш.	28
11	В	Теодозії діви муч.	29
12	С	Ісакія далмат.	30
13	Ч	Вознесеніє Господне	31
14	П	Червень. Юстина муч.	1
15	С	Никифора патр'ярха	2
16	Н	7. Нед. по Вел., св. Отців	3
17	П	Митрофана патр.	4
18	В	Доротей еп	5
19	С	Висаріона пр.	6
20	Ч	Теодота еп.	7
21	П	Теодора муч.	8
22	С	Кирила архиеп.	9
23	Н	Пятьдесят. Зелені Свята	10
24	П	Понед. св. Духа і Пр. Тройці	11
25	В	Онупрія пустиножителя	12
26	С	Акилини муч.	13
27	Ч	Єлисей прор. і Методія	14
28	П	Амоса прор.	15
29	С	Тихона еписк. чудотв.	16
30	Н	1. Нед. по Сош. Всіх Свят.	17

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

29. червня. Петра і Павла.

ЛИПЕНЬ — JULY.

Петро Дорошенко, внук гетьмана Михайла Дорошенка, був полковником за Хмельницького, 1665 р. став гетьманом правобережної України, а 1668 р. на короткий час зєдинивши в своїх руках цілу Україну, ввійшов у союз з Турками й Татарами; султан обов'язався дати Україні самостійність на цілїм просторі українських земель; за те козаки помагали Туркам у війні. В 1672 р. ходив з Турками на Польщу, брав участь в облозі Львова і привернув волю великій частині України. Але проти нього виступили Поляки і Москалі; Дорошенко боронився завзято, організував нарід, голосив усюди жадання независимости України, але як його відступили всі прихильники — зложив оруже і гетьманську булаву. Москва жадала його видачі і цар заслав його в глибоку Росію; там помер 1698 р.

н.с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Червень. Леонтія	18
2	В	Юди і Зосима	19
3	С	Методія свцмуч.	20
4	Ч	Юліана тарсійск.	21
5	П	Евсевія еписк.	22
6	С	Агрипіни муч.	23
7	Н	2. Н. по С. Пр. Евх. Рож. І. Хр.	24
8	П	Февронії прпмуч.	25
9	В	Давида сол. препод.	26
10	С	Самсона страннопріємця	27
11	Ч	Кира і Івана	28
12	П	Св. Ап. Петра і Павла	29
13	С	Собор 12 Апостолів	30
14	Н	Липень. 3. Нед. по Сош.	1
15	П	† Пол. Ризи Пресв. Богор.	2
16	В	Якinta і Анатолія	3
17	С	Андрея і Марти	4
18	Ч	† Кирила і Методія	5
19	П	† Атаназія Атонск.	6
20	С	Томи і Акакія	7
21	Н	4. Нед. по Сош. Прокопія	8
22	П	Панкратія свцмуч.	9
23	В	† Антонія печерського	10
24	С	Евфимії і Ольги кн.	11
25	Ч	Прокла і Ілярія муч.	12
26	П	Собор Арх. Гавриїла	13
27	С	Акиди і Онисима	14
28	Н	5. Нед. по Сош. † Вол. Вел.	15
29	П	Антиногена свцмуч.	16
30	В	Марини ведмуч.	17
31	С	Якinta і Еміліяна муч.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

4. липня. День Независимости:
в цілих Злучених Державах.

СЕРПЕНЬ — AUGUST.

Демян Многогрішний походив із селянського роду, займав різні козацькі уряди, а 1669 р. став гетьманом лівобережної України. За його часів Москва відібрала Україні багато прав. Многогрішний пробував опирати ся московським реформам, вийшов у зносини з гетьманом правобережної України, Дорошенком, укладав пляни, як добути український нарід зпід панованя Москви. Московське правительство звідало ся про змаганя гетьмана і 1672 р. віддало його на суд; суд рішив покарати Многогрішного смертю, але цар перемінив кару на заслане в Сибір; гетьмана вивезено з жінкою і дітьми і на Сибірі, в нужді примираючи з голоду, закінчив жите.

н.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Ч	Липень. Макрини прп.	19
2	П	† Ілїї пророка	20
3	С	Симеона і Івана	21
4	Н	6. Нед. по Сош., Марії Магд.	22
5	П	Трофима і Теофілія	23
6	В	† Бориса і Гліба	24
7	С	† Успеніє св. Анни	25
8	Ч	Єрмолая св.ящмуч.	26
9	П	Пашталеймона	27
10	С	Прохора і Никанора	28
11	Н	7. Нед. по Сош., св. Отців	29
12	П	Сили і Сидуана	30
13	В	Євдокима	31
14	С	Серпень. Проісх. Ч. Хр.	1
15	Ч	Перен моц. св. Стеф.	2
16	П	Ісаака Далмата	3
17	С	Сїмох молодців в Еф.	4
18	Н	8. Нед. по Сош., Евсигнїя	5
19	П	Преображеніє Господче	6
20	В	Дометія прдбмуч.	7
21	С	Емїліяна еписк.	8
22	Ч	† Матїя апост.	9
23	П	Даврентїя архид.	10
24	С	Евпла і Клявдії	11
25	Н	9. Нед. по Сош. Фотія	12
26	П	Максима ієп.	13
27	В	Михея прор.	14
28	С	Успеніє Пресв. Богород.	15
29	Ч	Пер. нерук. Обр. Госп.	16
30	П	Мирона мученика	17
31	С	Фльора і Лавра	18

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

15. серпня. Успеніє Пресв. Богородлїї.

Іван Самійлович став гетьманом лівобережної України 1872 року. Бажав розширити своє пановане на правий берег Дніпра і відновити українську державу в давніх межах, але Москва не хотіла згодити ся на скріплене України; протиніо: почала відбирати козакам старі вольности. Гетьман протинив ся московським замислам, не хотів слухати царських приказів і воювати з Татарами, а стремів до війни з Польщею.

За се оскаржено його о зраду й арештовано 1687 р., а цар заслав його разом з сином на Сибір; там докінчив Самійлович свого життя.

ч.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Серпень. 10. Нед. по Сош.	19
2	П	Самуїла прор.	20
3	В	Таден ап і Васи муч.	21
4	С	Агатоніка муч.	22
5	Ч	Луца і Іриней	23
6	П	Евтихія свщмуч.	24
7	С	Вартоломея і Тита	25
8	Н	11. Нед. по Сош. Адріяна	26
9	П	Пімена прер.	27
10	В	Августина і Мойсея мур.	28
11	С	† Усікнов. гол. св. Івана	29
12	Ч	Александра і Павла	30
13	П	† Пол. пояса Пр. Діви М.	31
14	С	Вересень. Симеона Ст.	1
15	Н	12. Нед. по Сош. Маманта	2
16	П	Антима свщмуч.	3
17	В	В вили і Мойсея	4
18	С	Захарії прор. і Елисау.	5
19	Ч	Чудо Арх. Михаїла	6
20	П	Созонта і Макарія	7
21	С	Рожество Пр. Діви Марії	8
22	Н	13. Н. по Сош. і перед Воздв.	9
23	П	Минодори, Митр. і Німф.	10
24	В	Теодори александр.	11
25	С	Автонома свщмуч.	12
26	Ч	Корнилія сотн.	13
27	П	Воздвиженіє Чесн. Хр.	14
28	С	Никити влкмч.	15
29	Н	14. Нед. по Сош. і по Воздв.	16
30	П	Софії. Віри. Над. і Люб.	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

2. вересня. День Праці: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. вересня. Рождество Пресв. Богородиці.

29. вересня. Михаїла арх.

ЖОВТЕНЬ — OCTOBER.

Іван Мазепа походив з шляхотського роду і був в ласках на дворі польського короля, але покинув Польщу і пристав до козаків. В 1687 р. вибрано його гетьманом лівобережної України. Мазепа був чоловік образований, щиро дбав о науку, особливо опікувався висшими школами. Щоби увільнити Україну зпід московського ярма, вийшов у союз зі шведським королем Карлом XII. і розпочав війну з Москвою. Але козаки та селяни не зрозуміли його змагань і не підперли його в боротьбі; 1709 р. під Полтавою Москали розбили козаків і Шведів. Гетьман мусів уступити з України і схоронити ся в Туреччину, де помер 1709 р.

н.с	д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	В	Вересень. Евменія	18
2	С	Трофима і Саватія муч.	19
3	Ч	Евстатія і Татіяни	20
4	П	Кондрата апост.	21
5	С	Фоки і Йони	22
6	Н	15. Нед. по Сош. Зач. Гв. Хр	23
7	П	Теклі первомуч.	24
8	В	Евфрозини преп.	25
9	С	† Івана Богослова	26
10	Ч	Калистрата	27
11	П	Харитона	28
12	С	Киріяка і Теофана	29
13	Н	16. Нед. по Сош. Григорія	30
14	П	Жовтень. † Покр. Пр. Д. М.	1
15	В	Кипріяна і Юстини	2
16	С	Дионизія свщмуч.	3
17	Ч	Єротея свщмуч.	4
18	П	Харитини муч.	5
19	С	† Томи апост.	6
20	Н	17. Нед. по Сош. Сергія	7
21	П	Пелягії і Тайсії	8
22	В	† Якова Алфея ап.	9
23	С	Евлампа і Евлампії	10
24	Ч	Филипа діакона	11
25	П	Прова і Андроніка	12
26	С	Карпа і Папили	13
27	Н	18. Нед. по Сош. Параскевії	14
28	П	Евтимія і Лукіяна	15
29	В	Льонгіна сотника	16
30	С	Озії прор. і Андрея	17
31	Ч	† Луки ап. і еванг.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. жовтня. День Колумба: Ала., Аріз., Арк., Кал., Кол., Конн., Дел., Айд., Ілл., Инд., Канз., Ки., Ме., Мд., Масс., Міш., Мо., Монт., Неб., Нев., Н. Г., Н. Дж., Н. М., Н. Й., О. Окла., Оре., Па., Р. Ай., Текс., Вт., Ваш., В. Ва.

Іван Скоропадський був полковником за гетьманства Мазепи, але не відважився вести боротьбу з Москвою і тому вибрано його гетьманом 1709 р. Се був чоловік доброго серця, але слабої волі і думає, що просьбами зможе добути полекші для України. Але цар не хотів уступити в ніч і 1722 р. завів на Україні „Малоросійську Колегію“, зложену з Москалів, що мала вести надзир над гетьманом і всюю козащиною. Зі сльозами молив Скоропадський царя о повернене давних вольностей, а коли побачив, що воля України

не вернеться, з жалю і розпуки заслаб і умер 1722 року.

н.с	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Жовтень. Йоїла прор.	19
2	С	Артемія влмч.	20
3	Н	19. Нед. по Сош. Іляріона	21
4	П	Аверкія еписк	22
5	В	† Якова апост.	23
6	С	Арети і Атаназія	24
7	Ч	Маркіяна і Марти	25
8	П	Димитрія великомуч.	26
9	С	Нестора муч.	27
10	Н	20. Нед. по Сош. Параскевії	28
11	П	Анастасії римл.	29
12	В	Зиновія і Зиновії	30
13	С	Стахія і Амилія	31
14	Ч	Падолист. † Косми і Дамяна	1
15	П	Акиндина муч.	2
16	С	Акепсини і Айтала	3
17	Н	21. Нед. по Сош. Йоанікія	4
18	П	Галактіона муч.	5
19	В	Павла еписк.	6
20	С	Єрона і Лазаря	7
21	Ч	Собор св. Арх. Михаїла	8
22	П	Онисифора муч.	9
23	С	Ераста і Олимпа	10
24	Н	22. Нед. по Сош. Мини	11
25	П	† Йосафата свщмуч.	12
26	В	† Івана Златоустого	13
27	С	† Филипа апост.	14
28	Ч	Гурія і Сам. (Шиліпівка)	15
29	П	† Матея ап. і євангел.	16
30	С	Григорія еп. і чудотв.	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

5. падолиста. День загальних виборів.

28. падолиста. День Подяки: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. падолиста. Всіх Святих.

2. падолиста. День задušний.

Павло Полуботок був полковником за часів Мазепи, а 1722 р. став гетьманом лівобережної України. Всіми силами старався завести на Україні порядок, зреформував суди, положив кінець надужитям старшини; хотів доказати Москві, що Україна може рядитися без чужої помочи. На його бажане козаки почали вносити до царя петиції і рішучо жадали, щоби з України виведено московське військо й урядників та привернено давні права українського народу. Цар візвав Полуботка і козацьку старшину до Петербурга, тут переведено з ними слідство і арештовано гетьмана. В тюрмі, далеко від рідної землі умер Полуботок 1724 року.

н.с	Д	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Подолист. 23. Нед. по Сош.	18
2	П	Авдія, Варлаам	19
3	В	Прокля і Григорія	20
4	С	Воведеніє Пр. Діви Марії	21
5	Ч	Филимона апост.	22
6	П	Амфілохія і Григорія	23
7	С	Катерини вмуч.	24
8	Н	24. Нед. по Сош. Климентія	25
9	П	Алипія столп.	26
10	В	Якова і Палидія	27
11	С	Стефана муч.	28
12	Ч	Парамона	29
13	П	† Андрея апост.	30
14	С	Грудень. Наума прор.	1
15	Н	25. Нед. по Сош. Авакума	2
16	П	Софронія прор.	3
17	В	† Варвари вмуч.	4
18	С	Сави Богоносного	5
19	Ч	Николая чудотворця	6
20	П	Амбросія єписк.	7
21	С	Патапія	8
22	Н	26 Н. по С. Н. Зач. Пр. Д. М.	9
23	П	Міни і Єрмогена	10
24	В	Даніїла Столпника	11
25	С	Спірідіона єписк.	12
26	Ч	Євстратія і Євгена	13
27	П	Филимона і Тирса	14
28	С	Елевтерія свщмч.	15
29	Н	Нед. св. Праотців. Арген	16
30	П	Даніїла прор.	17
31	В	Севастіяна муч.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

25. грудня. Різдво Христове: в цілях Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. грудня. Зачатіє Пресв. Богородиці.

25. грудня. Різдво Христове.

26. грудня. Св. Стефана.

„СВОБОДІ“ НА 25-ТІМ РОЦІ.

—0—

В 1918 році минає „Свободі“ 25 літ.

Перше її число появилось ся дня 15. вересня 1893 року.

Се третя з ряду українська газета, заложена на еміграції в Америці. Дві попередні, „Америка“ і „Руске Слово“, скінчили скоро своє існуванє.

*

*

*

Під звук тяжких молотів та копальняних джаганів появила ся на сьвіт „Свобода“. Бідна і непоказна — як дитина бідних родичів. Се третя дитина, по смерти двох її посестр. Попередні згинули на шляху по короткім житю і коротких терпінях. Яка доля була призначена для сеї третої української дитини — ніхто не знав. Дехто думав, що її стріне доля попередниць. Без дому, без сталоного місця побуту... З міста до міста переносили її; плекали як могли, щоби вдержати при житю, і поволи набирала вона сил та ставала дорогою дитиною цілої української еміграції.

*

*

*

Які лихолітя перебувала українська газета протягом свого існування, про се щойно розкаже історія. Як нищили її вороги українського народу, як підкопували її існуванє ренегати і недолюдки таки з українського роду, про се ще памятають старші емігранти. Як видержувала „Свобода“ всі тяжкі проби і поступала вперед, несучи каганець просьвіти народної, кличі єднання і організації; як вливала в струпішілі серця живого народного духа; як мертвих воскрешала до нового житя; як будила

дрімучих до сьвятої праці на народній ниві; як додавала відваги і сили знесиленим народним робітникам; як піддержувала і скріпляла вичерпаних зі сил; як лучила всіх щирих Українців на чужині — про се найліпшим сьвідомством нинішній стан еміграції. Всьо, що нині створили американські Українці, є тісно звязане з історією „Свободи”.

Кілько то жертв переслали американські Українці до старого краю за покликами „Свободи”; яку то силу дала через те еміграція рідному краю; які здобутки осягнули наші братя через одержану поміч ізза моря — про се ніхто не знає. Се не дасть ся обчислити, ні зважити, ні змірити. Але коли в теперішних часах галицьким Українцям сходить зоря дійсної свободи, то певно що „Свобода” своїми покликами до жертв, своїми збірками, своєю працею і своїми жертвами брала важну участь в сій приготовляючій праці до великого воскресеня.

Дзвонила „Свобода” довго і ворожила волю рідному народови, закованому в царські кайдани. І зі сторони найтяжших ворогів нашого народу, царських посіпаків та агентів, зі сторони ренегатів та перевертнів довело ся їй зазнати найтяжших терпінь і переслідувань. Знеславили її, оклеветали, поставили на позорище — все те терпеливо перенесла „Свобода”, чекаючи тої щасливої хвилі, коли буде могла донести про волю закованих братів.

І перша „Свобода” задзвонила радісну вістку цілій американській Україні про автономію — волю російської України.

*

*

*

На двацять пятий рік пійшло „Свободі”. Саме цвіт житя в людським зрозуміню. І пишаєть ся та красуєть ся „Свобода” як розцвила українська дівчина. Се вже не утла слабонька дитинка; се в повнім розвою своїх молодечих сил доня еміграції.

На домі під ч. 83 при улици Гренд в місті Джерзи Сіті, Н. Дж., красуєть ся золотими буквами напись: „Свобода”, українська газета, друкарня і книгарня. Майже весь дім займає її уладженє, машини, магазини, адміністрація, експедиція й редакція. Двацять людей працює при ній, сімнайцять тисяч примірників друкуєть ся

СВОБОДА

Учитеся брать чужую свободу чужим
И чужому наукайтесь, чтоб Свободы не цурались.
Въ своей хатѣ старайтесь: сила и воля!
Шоменско

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУССКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ

Число 1

ДЖЕРСИ СІТІ. Н. Д. 15 Вексеня

1893.

ГОДЪ I

Пускаючи сей первый ку-
мариный часописъ въ ту
русьскую, каменно до Вис-
лы, русскимъ братишкамъ,
братцы! Прикляти и пош-
лите яко свою „Свободу“!

Русские!

Лѣтъ коихъ давно въ вѣзвѣ,
въ каждаго, стогаръ, іеру-
салимскій народъ подъ правде-
ныя законныя достояныя,
параволь, такъ до сего дѣла
дропи, конне въ невольни-
чествѣ, арятъ подъ чужимъ на-
именованіемъ русскій родъ!...
Идеже послать Богъ Моисей
ако освободитъ изъ египет-
скихъ невольн... Идемъ по шиб-
кимъ сѣмъ народъ съе было
свѣтъ о то, щобъ якъ на-
свѣтъ розсвѣтитъ путя и бо-
льшимъ грудами отлаздитъ
свѣтъ въ воздушнѣ свободу!
Но куда дорою до храброу
боятъ! Идемъ въ такъ о-
трываи тую такъ великую
свободу!

Распяти въ насъ въ крестѣ
Свѣтъ скажи, истинна
освободитъ насъ! Правда о-
свѣтъ насъ дати свободу!
Се рѣкъ неспорима шоталъ
тогъ лѣто стало свѣтъ
свободы, котора знаишви
правду, познави свою го-
лоснѣ, народѣ достояныя,
свою праву Боговъ въ при-
роду дѣла, дѣлать въ себе
душе арно неспорима, арно
дѣлать гоу въ такъ свѣ-
тъ свободы, въольны
лижи своу земли, свои
дѣлать, народомъ розвоу
въ свѣтъ, въ званію и въ
богѣствѣ. Таки народъ на-
зываетъ насъ народомъ свѣ-
тъ, котора въ заплесно
попослѣ просвѣщенія и по-
ступу въ рускѣ, свѣтъ и ро-
сѣтъ арно, истинна и
дѣлать въ такъ свѣтъ
закати дѣло Африки.
Мы дѣсѣ Русскимъ пытаемъ

Русские!

са чому нѣмцы, французы,
американцы суть въольны
и богатыи народомъ, а мы
дѣлѣ обертн на богато ур-
дѣни аман чужимъ звані-
емъ богаты и свои кровни
потъ и праву чужому въ ду-
лу окладитъ столу въ свои
въ голду нѣмцы! а шотари
мы нахвѣ, дѣлѣмъ пар-
дѣи нѣмцы не мыко нахвѣ
каже дѣлѣмъ нѣмцы. А
американцы означены нѣмцы
сталии именемъ черкъ у
чѣмъ оксидатори въ нѣм-
цы, чѣтъ якъ, ахъ зовутъ
бо мы нѣмцы и не по ну-
меру насъ извѣтъ якъ треба
дати оксиду карору на по-
дѣтъ, ахъ крѣтъ свою про-
дѣтъ на чѣмъ нѣмцы
въ чѣмъ карору въ чѣмъ
въ чѣмъ карору.

Идемъ по русскіе лѣтъ
былъ часу на то, щобъ о се-
бе въ дома параволь подъ
укрѣпленіемъ руского дѣ-
ла, дѣлѣмъ нѣмцы своу
свѣтъ и такъ дати въ сво-
дѣмъ своимъ нѣмцы дѣлѣ
внуки народомъ невольни-
чѣствѣ и погнѣнчѣмъ звані-
емъ; нахвѣ другіи народъ звані-
емъ охочо въ споконію коло
робору на аманомъ, по-
ниродомъ самогоніемъ. Ру-
сскимъ нѣмцы званіемъ
въ вырѣ и прозваніемъ сво-
крѣтъ на пою биты въ дѣ-
мъ горамъ татарскимъ и
бегимъ нѣмцы, щобъ
своимъ благородіемъ гру-
ми дѣлѣтъ неспорима
дѣлѣтъ для европейскіи дѣлѣ
званіемъ прозванъ азиатскіи
параволь.

А шотъ въ тогѣ?
Дѣлѣмъ нѣмцы только
никогъ нѣмцы свѣтъ о хри-
стоу въ перовѣтъ нѣмцы
параволь въ свѣтъ свобо-
ды, которіи нѣмцы руску
землю своимъ костью, на-
попослѣмъ рускою, рускою,
на которіи теперь алъ, а
нѣмцы нѣмцы шотѣ о се-
бѣ въ насъ роздѣтъ свѣтъ
той землі кажутъ олову
дѣлѣ, ахъ, ахъ, ахъ, ахъ
дѣлѣ платитъ.

Идемъ же нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ стары нѣмцы,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Идемъ же нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ стары нѣмцы,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Идемъ же нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ стары нѣмцы,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Идемъ же нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ стары нѣмцы,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

ту не дѣлѣмъ! Да будетъ Во-
лѣтъ, ахъ, ахъ, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Идемъ же нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ стары нѣмцы,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Родимцы!

Судба и доля первой прав-
ды о русской грамотѣ тутъ
въ Америкѣ, знаменитъ
Вѣтъ Кольдого русска патри-
отѣ съ свѣтъ въ
„Свободу“ погнѣн-
чѣмъ въ такъ нѣмцы, ахъ,
ахъ, ахъ, ахъ, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

Подайте намъ помощу руку
въ такъ свѣтъ, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

ВСТѢ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

Сего року погнѣнчѣмъ страше
попослѣмъ нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

други, змѣтнѣмъ въ свѣтъ
борговѣ, ахъ, ахъ, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

ОБРАЗЪ ТѢМНОТЫ.

Въ оловѣмъ нѣмцы, ахъ, ахъ,
дѣлѣмъ нѣмцы, дѣлѣмъ
нѣмцы, дѣлѣмъ нѣмцы.

кожного другого дня в тиждні по 6 (деколи й по 8) сторін друку, а сьвіжі передплатники прибувають кожного дня. Імя „Свободи” звисне кожній сьвідомій українській оди-ниці на еміграції в Америці; її імя звисне в ріднім краю по обох боках кордонів; чужі народи, які починають ся вже числити з українським народом, знають також про істноване і значіне головної української газети „Свободи”.

„Свобода” росте: більшає і кріпшає — матеріяль-но і морально; набирає щораз більшого значіня у своїх і в чужих; у приятелів і ворогів.

І тому „Свобода” — се є наш цінний доробок на чужині.

*

*

*

Нехай же дорожить нею кожний щирий Українець.

Нехай величаєть ся нею як своєю рідною газетою.

Нехай боронить її перед наклепами ворогів.

Нехай допоможе їй зрости у силу.

Нехай стараєть ся придбати для неї як найбільше передплатників.

**НЕХАЙ ЮВІЛЕЙНИЙ РІК 25-ЛІТНОГО ІСТНО-
ВАНЯ „СВОБОДИ” ПРИНЕСЕ ЇЙ ДВАЙЦЯТЬ ПЯТЬ
ТИСЯЧ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.**

Сього має право домагати ся „Свобода” від україн-ської еміграції тепер.

І нехай пощастить ся „Свободі” першій принести українській еміграції в Америці радісну звістку про усу-нене кордонів в ріднім краю та про злуку всіх україн-ських земель в одну самостійну українську державу.

Др. С. Демидчук.

НАШ СКАРБ НА ЧУЖИНІ.

—o—

Сучасний світовий лад опирається на двох головних підставах, а ними є: 1. право приватної власності; 2. право наслідства. Проти обох тих засад підносять боротьбу то менші то більші гуртки людей, однак всі їх зусилля показують ся безуспішними. Почуте власності так розвинуло ся в людей, що з ним приходить чоловік на світ. Таке саме є і з правом наслідства.

Щонебудь пробують люди робити, то вони руководяться ся якраз висше згаданими засадами; вони або хочуть придбати щось для себе, або полишити здобутки своєї праці своїм наслідникам, а найзвичайніше буває одно і друге. Відси походить отсе безнастанне стремління до здобутків. Бідний робітник, який ледви може заробити на своє щоденне життя, мріє про те, як би то придбати хоч на стільки майна, щоби мати хоч який-такий прожиток на випадок недуги, каліцтва або неспосібності до праці з інших причин. Богатий гонить за свіжим придбанєм маєтків не ізза самої жадни розкопши, бо він і так може їх мати, але тому, що він уважає за просту konieczність збільшувати свій доробок; бо се є в його природі вже вроджене.

Але найприроднішим чувством у чоловіка є журба про будучність свого потомства. Хоч би був і найбільш зарібник, то все він думає про те, що то станеть ся з його дітьми по його смерті. І ся журба гнете людей ціле їх життя. Коли лучають ся випадки, що родичі заведують виховане своїх дітей, та не думають про їх будуче щасте, то тоді цілий загаль вважає таких батьків за вродків суспільности, за нелюдів.

Виходить, що є конечним, природним правом журити ся про добро своє і про добро своїх потомків. Злочином проти природи було би поступати инакше.

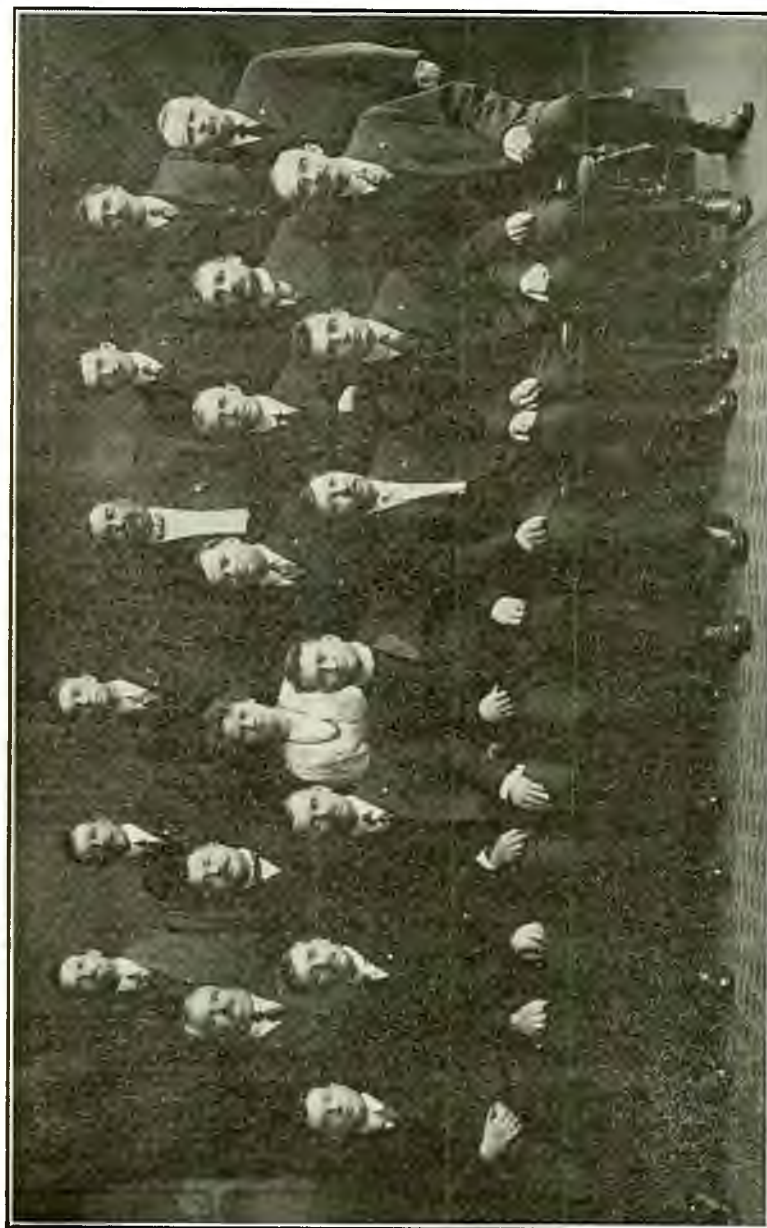
Але що мають робити бідні люди, які мимо найліпших своїх намірів, мимо найстараннішої праці, не можуть ніяк ані нічого придбати для себе, ані для своєї родини? — Ся гадка давно непокоїла людство. І тому люди науки придумали спосіб, як би то прийти в поміч тим найбіднішим, як би то **забезпечити** нещасливих людей на випадок неспосібности до праці, а їх родину на випадок їх смерти.

Тим способом, яким приходить ся в поміч найбіднішим, є **творенє запомогово-асенураційних організацій і товариств**. Забезпеченє полягає на засаді почутя спільности недолі. І тому люди, котрі ніяк не можуть придбати для себе маєтку, сходять ся разом і складають малі вкладки до спільної каси, з якої виплачуєть ся за-помоги їм самим, на випадок великої нужди, а їх родинам, на випадок смерти їх живителя. В тім полягає братня любов, братня поміч: платить чоловік до каси тоді, коли він здоров і заробляє, а забирає тоді, коли хорий. А що чоловік в засаді повинен бути здоров і заробляти, то малими вкладками наскладає він стільки, що за весь час його життя можна призбирати гарний гріш також на початкове забезпеченє його потомства по його смерті.

Розумієть ся, що треба точно обчислити, яку би то тижневу, місячну, квартальну чи піврічну вкладку придумати, щоби і головна каса не збанкрутувала і щоби члени діставали відповідне забезпеченє. Бо коли каса порожня, тоді члени, хоч би не знати як довго платили, не дістають нічого, а ціла організація банкрутує.

Коли на вільній американській землі появили ся українські робітники та почали працю — зарібки, то згодом побачили вони, що тут не те, що старий край; що тут грозить смерть на кождім кроці. А коли вмер член-живитель родини, то що тоді станеть ся з бідними сиротами? З жебручим києм хиба попід людські плоти?...

І тому наші старі емігранти-патріоти придумали заложити свою рідну українську братську касу, для забезпеченя членів-братів на випадок недуги чи каліцтва, а їх потомків та иншу родину на випадок смерти їх живителів. І ся організація повстала правно 22. лютого 1894 року. Вона називаєть ся нині **Український Народний Союз**. Є се єдина наша українська певна, чесна органі-

Головний Відділ У. Н. Союзу: Перший ряд, сидючий (від лівої до правої руки): С. Ждановський, А. Шаронин, Д. Кашин, О. Сполітарець, І. Ваверчук, М. Угорчук, А. Сапка. Другий ряд: І. Гвозд, В. Левчик, Марія Біляк, Ю. Пачук, В. Логоцький (бувший пасієр „Прогресивної Комісії“), Д. Андрушко, Н. Росоловнич. Третій ряд: О. Степанчик, Я. Селіска, А. Стефанович, Н. Ваверчук, В. Грашко, С. Мельник.

зація на чужині. Скільки то вона добра принесла поодиноким своїм членам, скільки обтерла сльоз сирітських та вдовиних, скільки виратувала родин від голодової смерті — сам Бог один знає. Але чує се добре український нарід. І тому серцем приляг до своєї інституції, радо горнеть ся до неї, як горстка сиріток до своєї неньки, і тішить ся та гордиться тою організацією, як своїм рідним добром — скарбом на чужині.

Український Народний Союз не лише робить добро своїм членам, але він дбає про загально народну справу; в найтяжших хвилях життя рідного краю стає в його обороні та стараєть ся йому прийти в поміч. І тому Україна — наша спільна Мати — може бути горда з сього, що її діти на чужині зібрали ся разом і створили свою твердиню, свій національний скарб і бережуть його як ока в голові.

Нехай же весь український нарід на еміграції підопре сю нашу інституцію і громадно нехай вступає в її члени. Нехай громадним приєднуванєм членів весь наш загал покаже, що Український Народний Союз і українська еміграція в Америці — се одна й тасама нерозлучна цілість. Український Народний Союз — се наша Україна в Америці!

ХТО МОЖЕ БУТИ ЧЛЕНОМ У. Н. СОЮЗА.

Кождий Українець, не перевишаючий 50 літ життя, і кожда Українка, не находяча ся у вагітнім стані і не перевишаюча 40 літ життя, до дня їх найблизших уродин, в добрім фізичнім здоровлю, можуть бути прийняті в члени У. Н. Союзу, однак з тим застереженням, що члени понад 40 літ життя не будуть управнені до членства кляс ВВ і СС, а члениці будуть управнені лише до кляс А і АА. Кождий новоприступаючий(ча), має виповнити і підписати вступну аплікацію (просьбу о прийнятє) на відповіднім друці, присланім з головної канцелярії У. Н. Союзу. Новоприступаючий мущина між 40 до 50 років включно, а жєнщина між 35 до 40 років включно, має долучити до своєї аплікації свою метрику уродження або инший документ потверджуючий день, місяць і рік його чи її уродження.

ГОЛОВНІ КОРИСТИ ЧЛЕНІВ У. Н. СОЮЗА.

На случай смерти члена його родина отримає посмертну заpomогу і то в такій сумі, на яку член був обезпечений. На случай каліцтва або невилічимої недуги член отримає заpomогу з фонду убогих, без ріжниць на його клясу обезпеченя, не більше як \$200 в однім випадку. Висоту заpomог назначує головний уряд на підставі предложеного лікарського свідочтва і просьби на відповіднім блянкеті.

Кождий член дістає часопись „Свободу” три рази на тиждень і обемистий календар У. Н. Союза кожного року. Таксамо кождий член має право користати з видавництв „Просвітної Комісії” У. Н. Союза і з устроюваних нею відчитів.

Кождий член У. Н. Союза, мущина чи жєнщина, має право записати свою дитину до У. Н. Союза і платити за неї до народного фонду 25 цнт. місячно, за що одержує діточу газетку „Цвітку”, а на випадок смерти дитини її родичі отримають посмертну заpomогу по ній в сумі \$200 на покритє коштів ліченя і похорону дитини. З сього повинні користати наші земляки і записувати свої діти до У. Н. Союза. Для них подвійна користь: за 25 цнт. місячної вкладки обезпечують свою дитину на \$200 посмертної заpomоги, а крім сього дістають для дитий поучаючу газетку. (Інформації, як записувати діти до У. Н. Союза, вишлеть ся кождому, хто напише по них до гол. канцелярії У. Н. Союза).

Український Народний Союз уділяє також спосібним дітям членів У. Н. Союза стипєндії на покінченє наук у висших американських школах.

До У. Н. Союза можна вписувати лише діти членів У. Н. Союза. Кождий правосильний член сеї організації має право записати свою дитину до У. Н. Союза, коли вона не числить більше як 18 літ.

Вступне за дитину до У. Н. Союза виносить одноразово 50 цнт. За сих 50 цнт. родичі отримають відзнаку і грамоту для дитини. Колиб дитина вмерла по трох місяцях належаня до У. Н. Союза, її родичі отримають \$200 посмертної заpomоги яко зворот коштів похорону і ліченя дитини.

КЛЯСИ І СУМИ ОБЕЗПЕЧЕНЯ І ТАБЕЛЬКА МІСЯЧНИХ ВКЛАДОК.

Вступне до У. Н. Союза, без огляду на клясу обезпеченя і вік, виносить \$2.00. В тій сумі містить ся вже належитість за грамоту, відзнаку, книжочку і статут.

Кожний член платить через ціле жите що місяця сталу вкладку, відповідно до класи забезпечення і віку, після отсеї табельки:

Класа	A.	AA.	B.	C.	BB.	CC.
вік	на \$250	на \$500	на \$750	на \$1000	на \$1500	на \$2000
18	22	43	65	86	1.29	1.72
19	22	44	66	88	1.32	1.76
20	23	45	68	90	1.35	1.80
21	24	47	71	93	1.40	1.86
22	24	48	72	95	1.43	1.90
23	25	49	74	98	1.47	1.96
24	26	51	77	1.01	1.52	2.02
25	26	52	78	1.04	1.56	2.08
26	27	54	81	1.07	1.61	2.14
27	28	56	84	1.11	1.67	2.22
28	29	57	86	1.14	1.71	2.28
29	30	59	89	1.18	1.77	2.36
30	31	61	92	1.22	1.83	2.44
31	32	63	95	1.26	1.89	2.52
32	33	65	98	1.30	1.95	2.60
33	34	68	1.02	1.35	2.03	2.70
34	35	70	1.05	1.40	2.10	2.80
35	37	73	1.10	1.45	2.18	2.90
36	38	76	1.14	1.51	2.27	3.02
37	40	79	1.19	1.57	2.36	3.14
38	41	82	1.23	1.63	2.45	3.26
39	43	85	1.28	1.69	2.54	3.38
40	44	88	1.32	1.76	2.64	3.52
41	46	92	1.38	1.83		
42	48	96	1.44	1.91		
43	50	1.00	1.50	1.99		
44	52	1.04	1.56	2.08		
45	55	1.09	1.64	2.17		
46	57	1.14	1.71	2.27		
47	60	1.19	1.79	2.37		
48	62	1.24	1.86	2.48		
49	65	1.30	1.95	2.60		
50	68	1.36	2.04	2.72		

Мущина може належати до кожної довільної класи забезпечення, т. є. від \$250 до \$2.000; жінщина лише до обох перших клас, т. є. від \$250 до \$500.

Крім сталої місячної вкладки кожний член, без огляду на вік і класу забезпечення, платить додатково 35 цнт.: на фонд адміністраційний 17 цнт. (в тім містить ся вже і передплата на „Свободу”), на фонд резервовий 10 цнт., на фонд убогих 5 цнт. і на фонд народний 3 цнт.

Щоби стати членом У. Н. Союза, треба бути рівночасно членом одного з відділів Українського Народного Союза.

ЦІЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

а) Зєдинити братньо всіх Українців і їх потомків, замешкалих в Америці, без огляду на їх політичні чи релігійні переконання, котрі є при добрім здоров'ю, ведуть чесне і моральне жите і не перевишають 50 літ житя, коли є мужеського пола, або 40 літ житя, коли є женського пола, в часі припиняня їх до У. Н. Союза.

б) Нести моральну і матеріяльну поміч нещасним і покаліченим членам і їх родинам і покривати оправдані похоронні кошти по померших членах в сумі, не перевишаючи \$200.

в) Ширити просвѣту між членами в українській і англійській мові; старати ся о їх суспільний, моральний і духовий добробут; помагати родинам, своякам по крові, правним репрезентантам члена і особам залежним від такого члена, а також справити похорон і виплачувати посмертну запомогу, як правила і статуту сего Союза тепер або в будучности будуть приписувати.

г) Заснувати фонд запомоговий для нещасних, покалічених і хорих членів

г) Заснувати фонд посмертний, з якого на певний доказ смерти члена У. Н. Союза, котрий сповнив всі свої правні обовязки, сума не більша як \$250, \$500, \$750, \$1000, \$1500 або \$2000, згідно з клясою, до якої померший член належав, зменьшена о таку квоту, яку виплачено на похоронні кошти, виплатить ся родинам, наслідникам, своякам по крові, правним репрезентантам такого члена, як ограничено і вказано в статутах Союза дотично смертних запомог, після розпорядку члена, згідно зі згаданими правилами.

НАЙНОВІЙШИЙ БІЛЯНС У. Н. СОЮЗА.

Маєток У. Н. Союза з кінцем вересня 1917 р. представляє ся так:

Стан чинний:		Стан довжний:	
Готівка	\$150.131.40	Фонд посмертний	\$176.906.00
Моргечі	62.775.00	резервовий	114.558.89
Реальність	19.500.00	адміністраційний	33.102.87
Бонди	158.272.00	убогих	10.110.92
Друкарня	23.850.00	народний	7.278.41
		сирітський	72.571.31
	\$414.528.40		\$414.528.40

Власний маєток У. Н. Союза з кінцем вересня 1917 р. (по відтягненню фонду сирітського в квоті \$72.571.31) виносив **\$341.957.09.**

ЧИСЛО ЧЛЕНІВ У. Н. СОЮЗА.

З днем 30. вересня 1916 р. У. Н. Союз числив 8.548 дорослих членів і 1.587 дітей — разом 10.135 членів. Протягом 1917 р. прибуло 1.274 дорослих членів і 326 дітей — разом 1.600 членів. Отже з кінцем вересня 1917 р. в У. Н. Союзі було **9.822** дорослих членів і **1.913** дітей — разом **11.735** членів.

У. Н. Союз має 270 відділів (163 братства, 86 товариств і 21 сестрицтв).

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ВІДДІЛИ У. Н. СОЮЗА.

Український Народний Союз має свою головну канцелярію в місті Джерзи Сіті, Н. Дж., але його відділи знаходяться по всій Америці. Де є горстка Українців, там вони можуть зійтися і заложити собі відділ У. Н. Союзу. Про закладання нових відділів і організоване членів подає точно всі потрібні відомості головна канцелярія У. Н. Союзу.

Адреса така:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION,
P. O. Box 76, Jersey City, N. J.

Головний Віділ У. Н. Союзу складається з отсих членів: Дмитро Капітула, предсідатель; Марія Білик, заст. предс.; Іван Ваверчак, заст. предс.; Михайло Угорчак, секретар рекордовий; Семен Ядловський, секретар фінансовий; Алексій Шаршонь, касієр; Осип Стеткевич, редактор „Свободи”; Андрій Савка, завідатель „Свободи”; Юліян Павчак, Василь Левчик і Николай Росолович, члени контрольної комісії; Іван Глова, Андрій Стефанович, Василь Гришко, Николай Ваверчак, Йосиф Сенчина і Стефан Мельник, радні; члени „Просьвітної Комісії”: о. Володимир Сполітакевич, предсідатель; Дмитро Андрейко, секретар.

Головна канцелярія Українського Народного Союзу знаходить ся у власнім домі під числом 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Президенти Злучених Держав.

George Washington	1789—1797	дем.	Англієць
John Adams	1797—1801	фед.	Англієць
Thomas Jefferson	1801—1809	фед.	Велш
James Madison	1809—1817	реп.	Англієць
James Monroe	1817—1825	реп.	Шотлянд.
John Quincy Adams	1825—1829	реп.	Англієць
Andrew Jackson	1829—1837	реп.	Шот-Ірлянд.
Martin Van Buren	1837—1841	дем.	Голяндець
William Henry Harrison	1841—1841	дем.	Англієць
John Tyler	1841—1845	нез.	Англієць
James Knox Polk	1845—1849	дем.	Шот-Ірлянд.
Zachary Taylor	1849—1850	дем.	Англієць
Millard Fillmore	1850—1853	нез.	Англієць
Franklin Pierce	1853—1857	нез.	Англієць
James Buchanan	1857—1861	дем.	Шот-Ірлянд.
Abraham Lincoln	1861—1865	дем.	Англієць
Andrew Jackson	1865—1869	реп.	Англієць
Ulysses Simpson Grant	1869—1877	реп.	Шотлянд.
Rutherford Birchard Hayes	1877—1881	реп.	Шотлянд.
James Abram Garfield	1881—1881	реп.	Англієць
Chester Alan Arthur	1881—1885	реп.	Шот-Ірлянд.
Grover Cleveland	1885—1889	реп.	Англієць
Benjamin Harrison	1889—1893	дем.	Англієць
Grover Cleveland	1893—1897	реп.	Англієць
William McKinley	1897—1901	дем.	Шот-Ірлянд.
Theodore Roosevelt	1901—1909	реп.	Голяндець
William Howard Taft	1909—1913	реп.	Англієць
Woodrow Wilson	1913—1920	дем.	Шот-Ірлянд.

Склад теперішнього кабінету Злучених Держав.

PRESIDENT — WOODROW WILSON

VICE-PRESIDENT — THOMAS RILEY MARSHALL

Secretary of State—Robert Lansing
 Secretary of Treasury—William G. McAdoo
 Secretary of War—Newton D. Baker
 Attorney-General—Thomas W. Gregory
 Postmaster-General—Albert S. Burleson
 Secretary of Navy—Josephus Daniels
 Secretary of Interior—Franklin K. Lane
 Secretary of Agriculture—David F. Houston
 Secretary of Commerce—William C. Redfield
 Secretary of Labor—William B. Wilson

ПЛАТНІ НАЙВИСШИХ УРЯДНИКІВ В АМЕРИЦІ.

Президент побирає річно \$75.000, а крім цього \$25.000 на кошти подорожі — разом 100 тисяч. Віцепрезидент має річно \$12.000. Президентів секретар \$7.500. Всі державні секретарі (міністри) по \$12.000. Президент найвисшого суду \$15.000. Судії при найвишнім суді по \$14.500. Американські амбасадори по \$17.500. Американські посли в заграничних державах по \$10.000, а 6 послів по \$12.000. Американські генеральні консули в Лондоні і Парижі по \$12.000. Всі інші консули від \$3.000 до \$8.000. Всіх американських консулів є 248, а консульських агентів по цілім світі 255.

РЕФОРМА КАЛЕНДАРЯ.

Першу пробу зреформувати раховане часу на наукових підставах зробив Юлій Цезар в Римі в 45-тім році перед народженням Христа. Він зарядив, аби кожний рік, що дасть ся точно поділити через 4, числив 366 днів, а прочі щоби мали 365 днів. Він також запровадив початок року від січня, бо до того часу рік починав ся в марті. П'ятий місяць, званий давнійше Квінтілій, мав бути названий після нього Юлій.

Другу точну реформу календаря перевів папа Григорій XIII. і від нього називаєть ся чинішний календар Григоріянський. Після його реформи рік числить 365 днів, крім тих літ, що дають ся рівно поділити через 4. Такі сотні літа, як і 100, 2200 і т. д., не є переступними літами, коли вони не дадуть ся поділити через 400. Се заряджене поправляє недостачі Юліянського (Цезарового) календаря. В Юліянським календарі триває один рік 365 і одну четверту часть дня точно, а в Григоріянським рік триває 365 днів 5 годин, 49 минут і 12 секунд.

Росія і східна церква ще дотепер придержують ся Юліянського календаря, який остає о 13 день поза Григоріянським. Григоріянський календар ще також не є точний, бо астрономічний рік, в яким земля робить один оборот довкола сонця, триває 365 днів, 5 годин, 48 минут і 47 секунд.

ДЕЩО ПРО ЗЕМЛЮ.

Ціла поверхня земської кулі має 509,950.714 квадратних кілометрів (1,972.707 американських квадратних миль).

Поверхня земської суші має 148,671.500 квадратних кілометрів (майже 30% цілої поверхні землі).

Поверхня земських вод має 361,279.200 квадратних кілометрів (понад 70%).

Містота цілої землі виносить 1,082,841,315.400 кубічних кілометрів (читай: 1 біліон 82 мільярди 841 мільонів 315 тисяч 400).

Вага землі виносить: 5.690 тріліонів тон (По я с н е н є: 1 мільон має коло себе 6 зер, а мільярд має 9 зер, 1 біліон має 12 зер, а тріліон має 18 зер; коли кажемо 5.690 тріліонів, то значить, що по тім числі треба ще поставити 18 зер).

Обвід землі виносить 934,100.000 кілометрів.

Віддалене землі від сонця виносить 149,471.000 кілометрів.

Віддалене землі від місяця 384.400 кілометрів.

Один оборот землі довкола себе триває 23 години 56 минут і 4 секунди (1 доба).

Один обіг землі довкола сонця триває 365 днів, 5 годин, 48 минут і 47 секунд (1 рік).

НАЙБІЛЬШІ МІСТА НА УКРАЇНІ.

Одеса	620.000	мешканців
Київ	506.000	
Харків	249.000	
Катеринослав	218.000	
Львів	210.000	

НАЙБІЛЬШІ МІСТА НА СЬВІТІ.

	Мешканців
Нью Йорк	5.253.885
Лондон	4.522.964
Париж	2.888.110
Шікаго	2.393.325
Берлін	2.071.257
Токіо	2.033.321
Відень	2.031.498
Петроград	2.019.000
Філадельфія	1.657.810
Москва	1.618.000
Буенос Айрес	1.560.163
Царгород	1.300.000
Варшава	1.250.000
Осака	1.226.590
Калькута	1.222.313
Ріо де Жанейро	1.128.637
Гамбург	953.079
Кантон	900.000
Ганкав	826.000
Дітройт	820.778
Ліверпуль	746.421
Неаполь	723.000

НАЙБІЛЬШІ МІСТА В ЗЛУ- ЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

	Мешканців
Нью Йорк, Н. Й.	5.253.885
Шікаго, Іл.	2.393.325

Філадельфія, Па.	1.657.810
Дітройт, Міш.	820.778
Ст. Луїс, Мо.	687.029
Бостон, Масс.	670.585
Клівленд, О.	560.663
Балтімор, Мд.	558.485
Пітсбург, Па.	533.905
Бофало, Н. Й.	423.715
Сан Франціско, Кал.	416.912
Мілвокі, Віс.	373.857
Сінсінаті, О.	354.463
Ньюарк, Н. Дж.	347.469
Нью Орліенс, Ла.	339.075
Вашінгтон, Д. К.	331.069
Лос Анджелес, Кал.	319.198
Міннеаполіс, Мінн.	301.408
Джерзі Сіті, Н. Дж.	267.779
Канзас Сіті, Мо.	248.381

Р І К И.

Назва	Довжина в ам. милях
Місісіпі-Місурі	4.200
Амазонка	3.800
Ніль	3.750
Єнісей	3.300
Конго	3.000
Нігер	2.900
Лена	2.800
Амур	2.600
Гванго	2.600
Меконг	2.500
Парана	2.450
Волга	2.300
Ля Плата	2.300
Макензі	2.300
Об	2.300
Аркансо	2.000
Мадера	2.000
Дунай	1.725
Євфрат	1.700
Індус	1.700

Брамапутра	1.680
Аму Дарія	1.500
Гангес	1.500
Дніпро	1.400
Ураль	1.400
Іраваді	1.250
Ураваді	1.250
Сан Франціско	1.200
Тигр	1.150
Дністер	800
Вог	500

В О Д И.

Назва океану	Простір в кв. милях
Великий або Тихий	70,500.000
Атлантийський	32,300.000
Індійський	25,300.500
Полудневий Ледовий	7,000.000
Північний Ледовий	3,350.150
Разом	138,450.650

Величина й скількість людности країв австро-угорської монархії:

після висліду спису населення з 1910. року.

Поверхня Людність в гектарах: (з війск.):		Поверхня Людність в гектарах: (з війск.):	
Австрія До- лішня ..	1,982.538 3,531.814	Чехія	5,194.671 6,769.548
Австрія Го- рішня ..	1,198.203 853.006	Шлеск	514.701 756.949
Буковина ..	1,044.144 800.098	Краї австр.	30,000.458 28,571.931
Галичина ..	7,849.723 8,025.675	Угорщина з	
Гориція і		Семиго- родом і	
Градиска	291.809 260.721	Рекою ..	28,232.300 18,264.533
Дальматія	1,283.070 635.666	Хорватія й	
Істрія	495.601 403.566	Славонія	4,253.400 2,621.954
Каринтія	1,032.622 396.200	Краї угор- ської ко- рони	32,485.700 20,886.487
Країна	995.404 525.995	Босна і	
Моравія	2,222.137 2,622.271	Герцего- вина	5,119.900 1,931.802
Передаруля- нія	260.203 145.408	Австро-У- горщина	67,606.058 51,390.223
Сольногород	715.331 214.737		
Стирія	2,242.524 1,444.157		
Тироль	2,668.255 946.613		
Триест	9.526 229.510		

Сила леду.

Лід грубий на 2 цалі видержить чоловіка на ногах; грубий на 4 цалі витримає чоловіка на коні; грубий на 6 цалів видержить коні і віз з легким набором; а через лід, грубий на 8 цалів, переїде віз з тяжким ладунком.

Д-ра Ріхтера **PAIN-EXPELLER** до НАТИРАНЯ. В протягу 50 літ певний і незрівняний в успіхах. Спробуйте ще нині. 35 і 65 центів флашотка. До набу-
та у всіх алтиках. Правдивий лише з реєстрованим знаменем „Якор”.

F. AD. RICHTER & CO., New York, N. Y.

Володимир Сиротенко.

ЩАСЛИВОГО РОКУ!

Кривавії роки, жорстокі і дикі
Байдужная вічність сховає,
А щастя не знає ще нарід великий
І в муках та нужді вмирає.
Насильство пирує і горе і злидні
І всякий безжалісний бич...
Торгують народом злодії безвстидні,
Катують як день так і ніч.
Не сплять вороги... А ми кожного року
Викрикуєм фразу пустую:
За щастє! — І чарку підносим високо
Тай тягнем тачку старую.
Колиж перестанем ми мовчки хилитись
Під волю своїх ворогів?
Колиж буде справді нам весело житись
Без танців під ляск батогів?
Мабуть аж тоді, коли замість пустого,
Старого, сьмішного бажання,
Ми крикнемо разом один до одного:
До праці! Науки!! Повстання!!!
Коли затріщать віковії кайдани
Під тягом могутної сили,
Коли позникають народні тирани,
Що нищили, крали і били,
Коли міліонна семя, оживаючи,
Мати-ме волю широку,
Тоді, в гору чарку свою піднімаючи,
Крикнем: — Щасливого Року!

ВОСКРЕСЕНЄ НАРОДУ.

Сучасне покоління нашого народу є свідком таких подій на рідній землі, про які могли лише в уяві мріяти національні пророки. „Аж нам той сонця промінь блис” Наш ідеал: вільна, самостійна Україна від Кавказу по Сян вступає в стадію здійснення.

Коли перші вісти про російську революцію дісталися до Америки, то кожному Українцеві сейчас майнуло питанє: А що з Україною? Чи заворушиться вона, яко окрема національна цілість, чи може потоне в бурливім морі російського інтернаціоналізму. Дехто дуже недовірчиво задивлявся на можливість самостійницького українського руху. Ся недовірчивість мала свою слушну причину в тім, що загал Українців в Америці, котрі походять з Росії, зовсім був байдужний до якогонебудь визвольного руху, а більше просвічені одиниці гуртувалися по численних „прогресивних” російських товариствах, які або рівнодушно, або навіть ворожо ставилися до українського націоналізму. Ледви малі горстки по деяких містах признавалися до української нації.

Такий саме стан сеї часті української еміграції, що походить з Росії, не давав великих підстав до якихось важніших заключень. Коли ще взяти під увагу й те, що телеграфічні агенції майже не знали слова „Україна”, „український” і може тому не згадували нічого про український рух, то зовсім зрозумілі були побоювання свідомих Українців в Америці щодо розмірів національного руху в початках революції.

Перші звістки про пробудженє України прийшли не через Петроград, як сього можна було надіятися, але через Берлін. Була се телеграма американського кореспондента д-ра Гейла з ось-таким натяком про Українців:

Берлін, 28. марта. — Зі Стокгольму надійшли вісти, що становище комітету робітників у Петрограді стає щораз сильніше.

Телеграми з Києва і Полтави доносять, що українське населенє розпочало рух за відокремленем України від Росії. На улицах прийшло до демонстрацій і масових походів. Учасники підносили оклики: „Проч з московською неволею!”

Хоч як відрадні і підбадьорюючі були ці вісті, то вони ще будили непевність. Раз тому, що Німеччина є у війні з Росією і для того Берлін не може мати точних вістей; а по друге тому, що такого сепаратистичного руху може бажати собі Німеччина для ослаблення свого ворога і через те могла впливати на розповсюднюване корисних для себе вістей.

Перша телеграма просто з Росії наспіла до жидівської часописи „Форвертс” (ч. 7255, з 23. цвітня 1917) в Нью Йорку зі слідуючою згадкою про українську справу:

Петроград, 21. цвітня. — Українську мову заведено у всіх народних школах і університетах на Україні і назначить ся професорів Українців.

Щойно ся телеграма, перепечатана „Свободою” (ч. 48, з дня 26. цвітня 1917), успокоїла американських Українців і додала їм надії, що Україна заживе своїм життям, коли вже хтось вимушив на тимчасовім російськім правительстві такі величезні уступки.

Слідуюча телеграма до тоїсамої газети з дня 26. цвітня („Свобода” ч. 49, з дня 28. цвітня 1917) містила таке:

На народнім конгресі Українців опрокинено закиди, неначе би Українці домагали ся відокремлення від Росії. **Жаданем Українців є утворене федеративної республіки, в якій поодинокі народности мали би свою автономію.**

Ся телеграма наповнила серця віруючих Українців невимовною радістю. „Братія відгукнула ся! Український Конгрес в Києві! Жадане автономії! Се знак, що ми живемо. А тепер то вже ми не згинемо під ніяким ярмом. Кайдани пірвані раз на все!”

Щойно 5. мая прийшли до Америки російські часописи, з яких можна було багато довідати ся про роботу Українців. Українські газети покvapно почали подавати всякі вістки незвичайно помішані, так, що пересічний читач не міг собі дати з тим ради. Причиною замішання було те, що вісти подавані були ріжними російськими часописями, опісля почали подавати вісти вже самі телеграфічні агенції та спеціальні кореспонденти великих американських газет, а наконєць перепустила (аж в серпни 1917 р.!) англійська цензура українські газети, і то лише по кілька чисел, з яких також ніяк не мож набрати

повного образу про весь обсяг українського життя. На підставі висше згаданих жерел ледви дасть ся представити ось-такій побіжний загальний образ революційно-національний подій на Україні:

Серед самих початків перевороту (11. до 15. марта) вже спалахнула полумінь живого національного українського життя. Якись неясні і фантастичні мрії уміли використати українські провідники з професором Михайлом Грушевським на чолі, які спрямували весь народний запал українських мас в одно могуче національне русло. Сьому вмілому схопленню національної керми треба завдячувати, що населене України відразу стихійно кинуло ся до здобування ідеалу. Наборзі створено Українську Центральну Раду в Києві, якої головою став професор Михайло Грушевський. Центральна Рада здобула собі відразу признанє й авторітет усього українського населення, про що свідчать ухвали і рішення різних загальних, губерніяльних, повітових та місцевих зїздів і віч. Створивши авторітет — національне правительство — сейчас приступлено до плянної роботи.

Не можна натішити ся, коли читаєть ся, що Україна приступила передівсім до створення сили — до національної організації. Хоч в самих початках появили ся кличі „Проч з Москвою”, „Відірвм ся від Росії”, і т. п., то Центральна Рада зрозуміла, що киданє таких кличів, хоч дуже патріотичних самих в собі, було би однак самовбийством для України. Всякі проби відорвання України від Росії без створення попередної відповідної сили, без переведення потрібної організації, були би спричинили завзятий виступ усіх революційних російських елементів: Україна могла була скупати ся у власній крові в самих початках відродження. Що до сього не дійшло, треба завдячити передівсім професорови Грушевському і письменникови Винниченкови, які своїм впливом використали запал народних мас на створенє сили.

Праця почала ся майже блискавкою. Ледви чи вдасть ся тут навести після дат усі факти. Але от треба спробувати:

Вже дня 19. марта зорганізовано наборзі величаву українську маніфестацію, якої опис годить ся навести для зрозуміння дальшої праці серед початкового одушевлення. Про се свято читаємо в київських газетах:

СВЯТО ВІЛЬНОЇ УКРАЇНИ 19. МАРТА В КИЄВІ.

Великими ріками й малими струмочками від 10 години ранку плили люди з усіх кінців великої столиці України до

Михайло Грушевський.

головного пункту — Володимирського собору, де висше київське духовенство тепер з власної ініціативи правило панахиду по Шевченку.

А перед собором стояло українське військо під козацьким прапором, маяли численні знамена й прапори зорганізованого по групах українства (робітники, чиновники, шкільна молодь з учителями, селяни і інші), жваво йшла продаж першого числа „Вістий з Центральної Української Ради”, розходилися по руках друковані українські пісні, брошури, відозви. Пакунки сих останніх дощем падали з балконів і дахів будинків.

Сунуло з собору духовенство, окропило сьвяченою водою ближші військові відділи, а о 12-тій годині дня збори рушили в похід.

Гукнули оркестри, залунали могутнім співом численні хори, стрепенули ся знамена, закипіло море людських голів!...

От вихром налетіли їздиці, зодягнені в стародавні козацькі червоні жупани, на чолі з п. Садовським.

Попереду йдуть представники Української Центральної Ради, Українського Військового Комітету та комісар при Київським Виконавчим Комітеті, п. Оберучів. За ними військо, за військом громадянство, і знову військо, знову громадянство, військо, громадянство, без ліку, без краю...

Згідно з пляном маніфестанти прямують до Хрещатика, проходять ним і зупиняють ся трохи перед Міською Управою. На ній красуєть ся вже національний стяг. Голова Української Центральної Ради, професор Грушевський, держить мову до народу й Екзекутивного Комітету міста Києва.

„Народови українському визволеному, на вільній українській землі привіт і поклін!” — говорить він.

„Товариші, братя, Українці! Впали з нас кайдани, наложені царським деспотизмом. Ми можемо наново піднести прапор наших великих предків. Сімдесять літ тому тут у Києві найкрасші сини нашого народу — Шевченко, Костомарів, Куліш і інші — постановили добивати ся визволення України з московської кормиги, перетвореня її в свободну республіку, звязану федеративним звязком з іншими славянськими народами. Лютими карами, вязницею, засланнями, заборонами відповіло на се московське правительство. Під тяжкими заборонами тримало воно навіть наше слово. Щойно тепер впали всі обмеження, заведені ним. Україна вступає яко свободний член у свободну спілку народів Російської Федеративної Республіки. Минули часи, коли приходило ся робити великі труди для якоїсь полекші від тої неволі, у яку взято наш край. Тепер можемо самі становити о собі, будувати нашу вільну, автономну Україну. Перед лицем найкрасшого сина нашого народу, невмирущого Генія нашого слова, великого пророка нашого визволення присягнім в сю велику хвилю всі як один муж: одностайно і однодушно всім стати на велике діло і не спочити і рук не спустити, доки не збудуємо тої автономної вільної України.

„Присягайте, братя, перед лицем нашого народу постояти за неї вірно і щиро. Амінь!”

У відповідь несесть ся загальний клич:

„Присягаємо, присягаємо!”

Рядом з п. Грушевським стоїть командуючий Київським Військовим Округом п. Ходорович, віддаючи честь українським знаменам, на яких горять гасла: „Хай живе Вільна Україна”, „Хай живе демократична федеративна республіка”, „Ще не вмерла Україна”, „Слава Україні”, „Хай живе національно-територіальна автономія України”, „Самостійна Україна з Вільною Росією”, і т. и. Прапорів було більше ніж 320 самих національних та понад десять червоних, робітничих, з українськими написами про міжнародну солідарність робітничої класи. Оригінальні прапори були від Українців католицької віри і від полонених Чехів. Кожний військовий відділ київського гарнізону йшов зі своїм синьо-жовтим прапором, а також військові школи і школи прапорщиків.

Наші братя Галичани, що трупами своїх синів вкрили поля від Перемишля аж до Сибіри, а самі скоштували тут від царя-„освободителя” і тюрми і голоду, кличуть нас до боротьби своїм прапором, на яким стоїть: „Домагаймо ся всі за одного — один за всіх Вільної України!” Виступав і київський військовий штаб з гаслом на прапорі: „Нехай живе Вільна Росія, Автономна Україна!” Привезено було п'ять вагонів поранених салдатів-Українців, котрі забажали також взяти участь у національнім святі.

Святочному настроєви маніфестації вельми допомогли військові оркестри, яких було 14, та ще 7 хорів, в тім числі один великий зеднаний (студентський і п. Кошиці). То грають, то співають: „Гей не дивуйте”, „Ще не вмерла Україна”, „Заповіт”, „Марселезу” і т. и. Надзвичайне вражінє справляє також картина повного озброєня мало не всіх військових відділів, що прибули заманіфестувати свої національні почуття і вимоги.

З Хрещатика по Трохсвятительській улиці похід рушив до пам'ятника Хмельницького. Тут перед старинною Софією на зустріч війську, яке на своїм чолі мало отамана, вийшло з церковними хоругвами духовенство. Задзвонили в дзвони...

Після короткої промови священика-Українця віруюча частина української нації молила ся „за мучеників України, гетьмана Богдана, Тараса і всіх, душу свою положивших за віру, родину і волю України”.

По панахиді відбуло ся посвячене хоругви українського війська, а потім перше прилюдне українське віче, на яким головою вибрано було тов. Антоновича. Промовцями на вічу виступали: від духовенства священик, який говорив на тему, що „в своїй хаті своя сила і правда і воля”; від київського війська підпоручник п. М. Міхновський. Після нього від селянства, зорганізованого в кооперативи, говорить п. Стасюк, котрий взиває стерти з пам'яті і з педесталу монументу Хмельницького слова „волимо під царя московського”.

Від українського с. д. робітництва забирає слово тов. Веселовський. Він каже, що нема волі без землі, нема землі без волі, і кличе до організації і дальшої боротьби за соціалізм.

Українська молодіж поручила сказати своєму бесідникови, тов. Єремієву, що вона душу й тіло положить за свою і народну свободу. Від Українців-Галичан тепло та широко промовляв п. Сабат. Московською мовою витав Українців один з присутніх Великоросів, і українською Поляк п. Бартошевич. У відповідь йому п. голова У. Ц. Р. проголосив: „Полякам, що живуть на Україні і разом з нами хочуть вірно і щиро працювати для добра України, наш братний привіт!”

Після односторонньої ухвали вічем резолюції п. Деомид Кунацький заявив, що він жертвує десять тисяч на будівлю української гімназії.

Віче закінчило ся. Поволи стали розходити ся. Знамена несуть у штаб-квартиру Українців — Педагогічний музей, з порога якого чути останній гарячий заклик ставати до творчої праці на добро визволеного народу, що величною маніфестацією і приятелям і ворогам своїм ясно показав, хто він і чого він хоче. Радісно розходили ся люди — яких було на сьвяті около 100 тисяч (бо самого війська 30 тисяч) — та гомоніли, що скоро за Вільну Україну до бою вже мільйони борців стануть.

Як пильно стерегли українські провідники народної справи, пізнати по сім, що заки ще в Києві переведено докладні пляни, то горстка Українців в Петрограді утворила свою Національну Українську Раду під проводом Лотоцького, і вже 30. марта поставила незвичайно важні жадання до тимчасового правительства. Сі домагання вказують на високе політично-національне вишколене людий, котрі щойно скинули з себе кайдани. Ось ті домагання:

1) Назначене в українські губернії осіб, ознайомих з Україною і її мовою.

2) Назначене губернських українських комісарів.

3) Засноване при тимчасовім правительстві осібного відділу для українських справ.

У спеціальних галузях управи поставлено отсі домагання:

1) В міністерстві справедливости — негайне уведенє в жите всіх судових постанов щодо української мови у всіх случаях зносин з місцевим населенєм.

2) В міністерстві народної просвіти — уведенє української мови в народних школах і допущенє її в середні наукові заведеня; українізація учительських шкіл і відкрите нових з програмами, приновленими до місцевих потреб. — Поки висші школи на Україні всесторонно примінять ся до потреб корінного населеня — введеня в них українських кур-

сів і катедр, в першій мірі в київському університеті, а також у всіх інших висших наукових заведеннях, де схочуть слухачі і найдуться відповідні учителі. — Зорганізоване в наближаючіся літні вакації коротких курсів для підготовки учителів до науки в українських школах і нехайна видача на те потрібних грошей для київського Наукового Товариства, котре лучить в собі всі прочі українські наукові товариства, а для петроградського добродійного товариства видань загальнохосенних і дешевих книжочок.

3) В справах духовенства — видане пояснень, що тепер духовенство не повинно стісняти ся в приміненю рідної мови в проповіді і нехайне усунене тих осіб, які незаконно загарбали в свої руки владу церковної православної адміністрації в Галичині, і привернене грецько-католицькій церкві її прав.

Независимо від того, в цілі привернення грубо подоптаного старим режімом загально-людського і міжнародного права, необхідно і безпроволочно привернути в занятих російськими військами частях Галичини і Буковини весь устрій місцевого політичного і суспільного життя і національні права, котрими користувалося до війни місцеве українське населення, і освободити з заслання і зпід арешту всіх буковинських і галицьких Українців, яких переслідувано на основі ненависти правительства до української культури.

В самім Києві почали роботу від основ. На приклад: дня 3. цвітня заложено першу українську гімназію; 8. цвітня почав виходити український дневник „Нова Рада”; почали ся творити полки українських добровольців, 7. цвітня Українська Центральна Рада вислала депутацію до тимчасового російського правительства в Петрограді в справах України; 9. цвітня відбув ся конгрес українських товариств у Києві; 9. цвітня зізд федералістів-автономістів у Києві (там вибрано комісію для оброблення і виготовлення проекту автономії України); 11. цвітня відбув ся зізд київських кадетів-Українців, які рішили домагатися зібрання окремо українських полків, отже утворення української армії; 10. цвітня появило ся домагане окремого Українського Народного Банку; 20. цвітня відбув ся в Києві український педагогічний зізд, на яким рішено в засаді плянову українізацію усього шкільництва; 20. цвітня, на підставі домагання української депутації, яка виїхала 7. цвітня з Києва до Петрограду, іменовано Українця Дорошенка генерал-губернатором занятої часті Галичини і Буковини. В цвітні відбули ся також вибори до міської ради в Києві і тоді на 100 радних вибрано 85 Українців. Се свідчить, що

столиця України є наскрізь українським містом. Рівночасно з тими зїздами відбували ся найрізномордніші наради і зїзди по всіх губерніяльних і провінціональних містах; селянські-земельні конгреси, конгреси земських управ — і на всіх западали ухвали з домаганем автономії або самостійности України.

Та найважнішим з усіх тих зїздів, який дав почин до різних інших, був **Український Національний Зїзд в Києві** (від 6. до 8. цвітня), на яким всесторонно обговорено українську справу і ухвалено слїдуючі резолюції:

Резолюції першого дня Національного Зїзду.

1. Згідно з історичними традиціями і сучасними реальними потребами українського народу Зїзд вважає, що тільки широка національно-територіяльна автономія України забезпечить потреби нашого народу і всіх інших народностей, котрі живуть на українській землі.

2. Що той автономний устрій України, а також і інших автономних країн Росії, мати-ме повні гарантії у федеративнім ладі.

3. Тому єдиною відповідною формою державного устрою Зїзд вважає федеративну й демократичну республіку російську,

4. а одним з головних принципів української автономії — повне забезпечене прав національних меншостей, які живуть на Україні.

Резолюції другого дня Національного Зїзду.

1. Укр. Нац. Зїзд, признаючи за російськими Установчими Зборами право санкції нового державного ладу Росії, в тім і автономії України, і федеративного устрою російської республіки, вважає одначе, що до скликаня російських Установчих Зборів прихильники нового ладу на Україні не можуть зістати ся пасивними, але в порозуміню з меншими народностями України мають негайно творити підстави її автономного життя.

2. Укр. Зїзд, ідучи на зустріч бажанням Тимчасового Правительства щодо організації і обєднання громадських сил, признає негайною потребою організацію Краєвої Ради (Областного Совѣта) з представників українських країв і міст, народностей і громадських верств, до чого ініціативу повинна взяти „Українська Центральна Рада”.

3. Укр. Зїзд, визнаючи право всіх націй на політичне самоопреділене, вважає: а) що кордони між державами повинні бути встановлені згідно з волею пограничної людности;

б) що для забезпечення того є необхідно, щоби були допущені на мирову конференцію крім представників воюючих держав і представники тих народів, на території яких відбувається війна, в тім і України.

Яко додаток до 4 резолюції першого дня приймається ся:

Зїзд визнає необхідним, щоби в тих країнах федеративної Російської Республіки, в яких український нарід складає меншість людности, українському народови були забезпечені права меншости на таких же умовах, на яких на Україні забезпечують ся права меншости не-Українців.

Перед закритєм Зїзду прийнято слїдуючі резолюції:

1. Український Національний Зїзд протестує проти претенсій на землі не-польські, заявлені тимчасовою польською Державною Радою в деклярації на заклик Тимчасового Уряду російського до зєднання польського народу з вільною російською державою.

2. Український Національний Зїзд, вислухавши заяви і конкретні пропозиції українських делегатів армії і фльоти, поручає Центральній Раді ті конкретні домагання подати Тимчасовому Урядови.

3. Український Національний Зїзд ухвалив післати привітання Українцям на фронт.

4. Український Національний Зїзд поручає Центральній Раді взяти, яко мога скорше, ініціативу союзу тих народів Росії, які домагають ся, як і Українці, національно-територіальної автономії на демократичних підставах у Федеративній Російській Республіці.

5. Український Національний Зїзд ухвалює поручити Центральній Раді зорганізувати зі своїх делегатів і представників національних меншостей комітет для вироблення проекту автономного статута України. Сей статут має бути пропозиційний для затвердження конгресови України, зорганізованому так, щоб він висловлював волю людности сеї території України. Санкція автономного устрою України признається, згідно з резолюцією попередних днів, за Установчими Зборами.

6. Український Національний Зїзд, вислухавши передані йому зі зборів Селянської Спільки резолюції щодо заборони продажі і закладу землі і лісів, а також довгочасової аренди земель, винищування лісів, продажі, закладу та довгочасової аренди скарбів підземних (угля, руди та інших — постановляє передати їх Центральній Раді для відповідної заяви Тимчасовому Урядови.

На тім зїзді уложено цілий плян організації Української Центральної Ради, яка складається ся зі 160 до 200

людей і становить певного рода сталий національний конгрес-парлямент. Коли телеграми з Лондону чи Петрограду часто згадують про рішення або жадання „українського конгресу“, то треба під тим розуміти хіба Українську Центральну Раду, яка безвпинно відбуває свої засідання в Києві і забирає голос в усіх біжучих справах. Виконуючим органом є екекутива Центральної Ради, зложена з 20 осіб, з котрих 3 особи становлять президію. Склад екекутиви (Комітету Центральної Ради) ось-такій: М. Грушевський, голова; В. Винниченко і С. Єфремів, заступники голови; Барановський, Бойко, О'Конор-Вілінська, Веселовський, Запорожець, Коваль, Колос, Крижановський, Мирна, Ніковський (заступник Шульгин), Одинець, Прокопович, Стасюк, Старицька-Черняхівська, Садовський, Л. Чикаленко і Христюк, члени.

По сій першій національній зїзді відбували ся дальше ріжні зїзди, а неначе завершенєм їх був другий всеукраїнський національний зїзд в Києві в днях 19. до 21. цвѣтня, на яким конкретно обговорено автономію України і її обсяг ще перед скликанєм всеросійських установчих зборів; при сій нагоді прийнято резолюцію, що Україна повинна бути репрезентована на мировій конференції.

Під впливом загального відродження прийшло до голосу також українське військо. Численні наради в арміях дали почин до конгресу українських військових делегатів у Києві (19. до 21. мая), який ухвалив зажадати від провізоричного правительства, щоби воно проголосило принцип національної і територіяльної автономії України. На тім конгресі зорганізовано Українську військову Раду, якої представник має входити в склад Центральної Ради.

З хвилею створення національно-політичного тіла і віддання йому повновласти в народній роботі, Україна починає поважно брати ся до створення своєї державности. Українська Центральна Рада починає подрібні переговори з російським правительством, яке, підбадьорене російськими націоналістами і кадетами, ставить ся неприхильно до українських домагань.

Наслідком сього Українська Центральна Рада скликала Український Конгрес на день 23. і 24. червня, на яким запало рішення установити своє власне правитель-

ство, але не зривати з Росією. Рівночасно з тим конгресом відбув ся другий український військовий зїзд (24. і 25. червня) мимо заборони російського правительства. Зїзд остро виступив проти російського тимчасового правительства, а навіть зажадав від Української Центральної Ради проголошення незалежності України. Мимо сього до зїрвання з Росією не прийшло. Конгрес видав

Володимир Винниченко.

тоді маніфест до цілого народу, одобрений також військовим зїздом:

Маніфест звучить:

УНІВЕРЗАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

До українського народу на Україні і поза Україною.

Народе український! Народе селян, робітників і працюючого люду!

Волею своєю Ти поставив нас, Українську Центральну Раду, на сторожі своїх прав: вольностей української землі. Найкрасші Твої сини, виборні люди від сіл, від фабрик, від салдатських казарм, від всіх громад і товариств українських, вибрали нас, Українську Національну Раду, і сказали нам стояти за ті права і вольности.

Твої, Народє, виборні люди заявили свою волю так:

„Най буде Україна свободна, не відриваючи ся від всеї Росії, не зриваючи зносин з російською державою. Най український нарід має на своїй землі право сам розпоряджати своїм житєм. Най порядок і лад на Україні дасть вибраний всенародним, рівним, безпосередним і тайним голосованем всенародний український сойм. Всі закони, котрі мають побудувати той лад серед нас, на Вкраїні, має видавати лише наш український сойм. А ті закони, котрі мають установляти порядок по всій російській державі, мають бути видавані в російським парламєнті.

„Ніхто красше від нас не може знати, чого нам треба і які закони для нас є найліпші. Ніхто красше від наших селян не може знати, як розпоряджати ся своєю землею, і тому ми бажаємо, щоби після того, як по всій Росії буде забрана на народну власність вся земля дідичівська, державна, царська, монастирська й инша, коли російські установчі збори видадуть про се закон, право розпоряджування нашими українськими землями і право користувати ся ними належить нам самим, нашому українському соймови”.

Так сказали по всій землі українські люди.

Сказавши так, вони вибрали зпоміж себе нас, Українську Центральну Раду, і казали нам стояти на чолі нашого народу, стояти за його права і будувати новий лад свободної автономії України.

І ми, Українська Центральна Рада, сповнили бажанє свого народу, взяли на себе тяжкий тягар будовання нового життя і приступили до сеї великої праці.

Ми сподівали ся, що центральне російське правительство простягне до нас в тій роботі свою руку, що в згоді з ним ми, Українська Центральна Рада, потрафимо дати устрій нашій землі. Але тимчасове російське правительство відкинуло всі наші домагання, відтрутило простягнену руку українського народу. Ми післали до Петрограду своїх делегатів, щоби вони представили російському тимчасовому правительству наші домагання, а головніші наші домагання були такі:

1. Щоби російське правительство публичним осібним актом заявило, що воно не стоїть проти національної свободи України, проти права нашого народу на автономію.

2. Щоби центральне російське правительство у всіх справах, відносячих ся до України, мало при собі нашого комісара для українських справ.

3. Щоби місцева власть на Україні була обєднана одним представителем від центрального російського правительства, т. є. вибраним нами комісарем на Вкраїні.

4. Щоби певна часть грошей, котру збираєть ся до державної каси від нашого народу, була віддана нам, представителям того народу, на його національно-культурні цілі.

Всі ті наші домагання центральне російське правительство відкинуло. Воно не хотіло сказати, чи воно признає нашому народови право на автономію, право самому розпоряджати своїм житем. Воно відмовило нам відповіді та відослало нас до будучих всеросійських установчих зборів.

Центральне російське правительство не хотіло мати при собі нашого комісаря, не хотіло разом з нами будувати новий лад. Таксамо не хотіло признати комісаря для всеї України, щоби ми могли разом з ними вести наш край до нового порядку.

Київ ізза Дніпра.

І гроші, які збираєть ся з нашої землі, воно не схотіло звернути на потреби нашої школи, просьвіти і організації.

І тепер, Народе український, нас примусили творити свою долю. Ми не можемо допустити наш край до безпорядку й упадку.

Коли тимчасове російське правительство не може вести порядку у нас і стати з нами для більшої праці, то ми самі, як воно не хоче приступити до нас, повинні взяти її на себе. Се наш обовязок перед нашим краєм і перед тими народами, що живють на нашій землі.

І тому ми, Українська Центральна Рада, видаємо отсей універсал до всього народу і заявляємо, що від нині будемо творити наше жите.

Тому най кождий член нашої нації, кождий горожанин села або міста, знає від нині, що настав час великої роботи.

Від сього часу кожде село, кожда волость, кожда управа, повітова чи земська, котрі стоять за інтереси українського народу, повинні мати найтісніші організаційні зносини з Центральною Радою.

Там, де з якихнебудь причин адміністраційна власть опинилася в руках людей, ворожих українству, приходить ся нашим горожанам приступити до широкої і впертої організації і оśвідомлення народу і після того вибрати наново адміністрацію.

По містах в тих місцевостях, де українське населене жие вкупі з іншими національностями, припоручаємо нашим горожанам безпроволочно увійти в контакт і згоду з демократіями тих народів і вкупі з ними приступити до підготовання нового, правильного життя.

Центральна Рада висловлює надію, що народи не-українські, котрі живуть на нашій землі, також будуть дбати за порядок і спокій в нашім краю і в отсей тяжкий час загальнодержавного перестрою дружно з нами приступлять до роботи над організацією автономії України.

А коли ми зробимо ту підготовлюючу організаційну роботу, то ми скличемо представителів від всіх народів української землі і виробимо для неї закони — ті закони, той весь устрій, котрий і ми підготовляємо для всеросійських установчих зборів. Збори мають затвердити їх яко свій закон.

Український Народе! Перед Твоїм виборчим органом — Українською Центральною Радою — стоїть велика, висока стіна, котру вона мусить знести. Щоби вивести свій нарід на шлях свободи, треба сил. Для того треба сильних, смілих рук, треба великої праці, а для успішности сеї роботи треба передівсім великих средств (гроший). В сей час український нарід віддав всі свої средства у всеросійську центральну касу. А сам не мав, та й тепер не має від неї того, що повинен за те мати.

І тому ми, Українська Центральна Рада, звиваємо всіх zorganizованих горожан сіл і міст і всі українські громадянські управи й інституції від 1. липня наложити на населене осібний податок на рідну справу і точно, безпроволочно і правильно пересилати його до каси Центральної Української Ради.

Український Народе! В твоїх руках Твоя доля. В сю трудну хвилю всеросійського перестрою і перемін докажи своїм однодушним і державним умом, що Ти, нарід хліборобів, можеш гордо і достойно стати в ряд з кождим zorganizованим державним ладом, як рівний з рівними.

Видано в Києві, дня 10. (23. н. ст.) червня 1917 року.

Сейчас опісля, бо вже дня 30. червня, проголосила Українська Центральна Рада **автономію України**, не оглядаючи ся на тимчасове російське правительство. Вже дня 3. липня проголосила Центральна Рада також український кабінет міністрів; між иншими утворено також власне міністерство війни і міністерство заграничних справ.

Щойно тепер побачило російське правительство, що Україна не жартує і тому сейчас вислало з Петрограду

Київ, де був старий город.

комісію до Києва на переговори з Українською Центральною Радою. В склад комісії увійшли міністри Церетелі й Терещенко. Сі, коли переконали ся про настрій населення на Україні і завважали, що Українська Центральна Рада предложила їм готовий ультимат — декларацію в справі автономії України — підписали сю декларацію (14. липня 1917 р.) і обіцяли проголосити її публично по своїм повороті до Петрограду. Сей спосіб поладження української автономії зі сторони комісії викликав кризу в російськім кабінеті міністрів; кадети виступили зовсім з кабінету і тому декларацію в справі автономії України

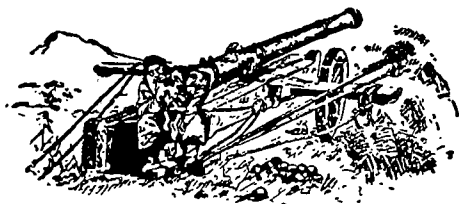
проголошено значно пізнійше, бо аж дня 1. серпня 1917 р., про що сповістило українське пресове бюро в Петрограді редакцію „Свободи” дня 3. серпня. Український кабінет міністрів названо головним секретаріатом і його затвердило російське правительство 18. серпня 1917. В склад першого українського правительства увійшли: **Винниченко** — председатель і головний секретар внутрішніх справ; **Христюк** — державний секретар; **Барановський** — фінансовий секр.; **Єфремів** — секр. для заграничних справ; **Стасюк** — секр. для поживи; **Мартос** — секр. для хліборобства; **Петлюра** — секр. війни; **Садовський** — секр. судівництва. Українська Центральна Рада покликала окремого міністра для жидівських справ. Є се перший випадок в історії, що якась держава узнає Жидів за нарід.

Які відносини панують під пору між українським і російським правительством, годі мати ясне понятє; на основі дотепер (1. вересня) наспівших вістий, треба заключати, що російське правительство не може ще погодити ся з гадкою про автономію України і все ще мішаєть ся до внутрішніх справ українського народу, а се викликає знова негодованє в українськїм правительстві. Се було також мабуть причиною, що головний секретаріят України проголосив свою резигнацію.

Дальший хід подій треба слідити з газет.

Дня 1. вересня 1917.

Др. С. Демидчук.

Сава Чернецький.

Братям-борцям на Україні.

Боріте ся, доборитесь,
Виборите волю;
Поліпшите України
Нещасную долю;
Розкуєте стару Неньку
З тяженьких найданів,
Потішите у могилі
Преславних гетьманів,
Звеселите степи любі
І Дніпро і кручі,

І спогади привернете
Славні та блискучі.
Боріте ся, доборитесь!
Ми духом із Вами,
Й можемо се доказати
Щирими ділами.
Нема більше перепони —
Тирана лихого;
В братній згоді і любови
Докажемо много.

Чоловік і культура.

На деннім порядку важні питання. Між іншими чуємо на кождім кроці слово „культура”. Кажемо: культурний чоловік, культурний нарід, культурна держава, культурне людство. Кождий говорить, що війна се варварство, отже некультурність, але рівночасно обі воюючі сторони голосять перед „культурним” світом, що вони воюють в обороні культури. Треба хоч коротко сю справу розібрати.

Культура є се плеканє усього гарного, величного, доброго, — розвиванє добрих прикмет. Чим більше просвічений чоловік, тим більше він розуміє ся на красі, на добрих і злих сторонах людського життя. А що загалом між людьми ми завважуємо стремління до поправи існуючого ладу, тому загально говорить ся, що просвічений чоловік є рівночасно культурним чоловіком. І тому звичайно само образованє уважають за культуру. Тимчасом не все так буває. Бо культура не є тесаме, що образованє.

Образованє (наука, просвіта) є се побільшуванє знання і скріплюванє умових сил. Тому, що між культурою і образованєм є деколи велика різниця, тому також

бувають випадки, що образований чоловік буває некультурним; головню морально упавші люди скріпляють часто своє знанє на се, щоби заспокоювати свої особисті інтереси і забаганки зі шкодою для людства і для культури.

Люди від найдавніших часів стреміли до сього, щоби вгамувати свої дикі пориви. І з часом дійсно людство дуже ублагороднило ся. Ся благородність так вже приняла ся, що кождий чоловік приходить вже на сьвіт з добрими прикметами. Протягом одного людського віку розвивають ся добрі стремління щораз то більше і тому кожде покоління стає доскональшим. Так, на приклад, коли ми читаємо поезії Гомера з девятого столітя перед Христом, то вчитуємо там, що великі мужі, бесідники, полководці, а навіть самі королі сварили ся межі собою так, як нині хіба допікають собі п'яні уличники. А прецінь нині, коли є які незгоди, чи непорозуміння, то вони відбувають ся вже дуже чемними, хоч деколи рішучими словами.

Одним з перестарілих способів полагоджуваня спорів є війна. Коли однак візьмемо під розвагу причини давніших воєн, а теперішних, то і в тім варварстві доглянемо поступ культури. Давнійше війна була звичайним явищем і вибухала нераз ізза особистих причин, як на приклад: один володар обидив другого при бенкеті, одна королева сказала про другу, що вона негарна, ба навіть нераз королівський посол посварив ся на польованю з другим послом — і се вже була достаточна причина до різні людий. Нині війна належить вже до виїмків, а її причини мусять мати глибшу основу, хоч часом на позір виглядає справа инакше. І сей воєнний „поступ” треба приписати розвиткови культури.

На основі культури витворено т. зв. міжнародне право. Всі культурні народи шукали спільних засад, після котрих можна би рішати непорозуміння і спори, які мусять час від часу виринати межі всіми народами. По довгих конференціях, нарадах, пробах прийшли до заключеня, що спільні засади, зрозумілі і приняті всіми культурними народами, містять ся в християнській науці, і тому християнську науку принято за підставу при рішаню спорів та установленю засад поступованя і пожитя народів. І тому християнську релігію уважають нині за признаку культури.

Не лише народи яко цілість поступили в культурі, але кождий чоловік поодиноким стремить до досконалости. На підставі сього стремління **чоловік виробив собі певні форми пожитя з другими людьми**, і сї форми є прийняті нині в цілїм сьвіті. Ми завважуємо, що люди, стрічаючи ся з собою, поздоровляють один другого. Існують вже також певні правила поздоровлення. Таксамо розмова між людьми відбуваєть ся на підставі певних засад: наперед говорить один, опісля другий і не вільно перебивати чо-

Печерська Лавра і печерські оселі в Києві.

ловікови в бесіді. Коли двох людей є иншої думки, то один другого переконує аргументами, зовсім спокійно, без крику, без погроз; загалом один стараєть ся не робити ніякої прикрости другому. Коли навіть трафить ся, що мимоволі двох культурних людей попаде в спір, то сей спір не рішають вже оба противники межи собою, але удають ся о рішене спору до третих, безсторонних осіб, инакше кажучи, вони **шукають суду**.

Витворено також окремі звичаї поведеня в домашнім житю, на улиці, в церкві, на зборах, нарадах, мітінгах, вічах, представленнях і т. п. Всюди панує засада: не чини другому, що тобі не мило, противно, старай ся як най-

більше догодити другому. **Є** се засади і правила чемности. Чим більше чоловік культурний, тим він чемнійший. Брак чемности вважається між людьми за брак культури. Загалом культурного чоловіка пізнати на кождім кроці по його поведенню з другими людьми.

Василь Чайченко.

До народу.

Були ті часи, як тобі я до ніг,
Убогий народе, схиляв ся,
І в думках улюблених чистих моїх
У дні ті щасливі мрій молодих
Мені вбожеством ти здавав ся.
Любив я тебе почуванєм палким,
Бажав я на тебе робити
І праці віддававсь цілим серцем моїм
І тільки для тебе й тобою самим
Хотів я і на сьвітлі жити.

І певна надія у мене була,
Що ти привитаєш, народе,
Ту душу, що тільки тобою й жила,
Що в мріях у сьайво тебе повила,
Й зазнаєм братньої ми згоди.

Але я побачив не те, чого ждав,
І що сподівався, що побачу,
Бо той ідеал ти що дня зневажав,
Який я у мріях собі малював,
Мав инший ти звичай і вдачу.

Замість ідеалу я вздрів на селі
Зубожений люд занімілий,
Темнота й незгода у нашій землі,
Здавало ся, скрізь панували й жили
І люд той безщасний гнітили...

Чи я працювати для тебе не вмів,
Чи ти не діймав мені віри,
Та вкупі зі мною ти йти не схотів,

На працю мою ти з невірством гля-
[дів,
Мов бачив нещирі заміри.

І поглядом иншим я глянув тоді
На тебе, народе коханий,
І зникли рожевих тих мрій і сліди,
Неначе від сонечка краплі з води,—
Ти знову мені був незнаний.

Алеж я не кидав і далі робить,
Робив, бо якісь надії
На те, що розрада тяжна ся на
[мить,
Що знову у згоді ми будемо жить,
Були ще хоч трохи у мрії.

Чим більше і важше невтомно робив,
Чим більш віддавався я роботі,
Тим більше мені все твій образ я-
[снів
І в поті чола я того зрозумів,
Хто сам працювать звик у поті.

Чи той, — я спитав ся — кому
[засягти
Ти дав і культури, й осьвітти,
Братав ся з тобою, схотів принести
Тобі свого сьвітла у темні хати,
Щоб міг ти свій шлях зрозуміть?

Ні! Здавна хто сьвітло в руках сво-
[їх мав —
Не йшов він до тебе сьвітлити,

І той тільки в хату до тебе вступив, Тепер, після всіх, що дурить тебе
Що заздро по працю твою посягав [йшли,
І вмів тебе тільки гнітити. Як друзів ти міг розпізнати?

Не дивнож, що темрява—доля твоя,
Що, темними йдучи лісами,
Забув навіть власне твоє ти ім'я,
Забув, що існує з народів сім'я,
Що рівний ти в ній із братами.

Як міг ти, пригнічений вниз до [землі,
Недавний ще раб в своїй хаті
І наймит часами на власній рілї, І жити, і вмерти без страху!...

ІРРЕДЕНТА.

Коли ми з одушевленням читаємо про епохальні події на російській Україні, то мимоволі усуваєть ся австрійська Україна на дальший плян. Щойно по ближшій застанові відчує кождий синівське чувство любови до сього клаптика української землі.

Се впливає вже зі самої ролі, яку відіграла в загально-українським життю Галичина і Буковина. Коли російська Україна століттями стогнала в царськім ярмі, не могучи навіть зібрати своїх сил до активної боротьби за волю, то якраз галицьким і буковинським Українцям пощастило ся завдяки різним обставинам хоч в части розсадити тюрму і стати до праці. І саме тут на протязі яких 50 літ переходувало ся все українське жите; тут друкували ся українські видавництва, тут серед незвичайно тяжких відносин привчили ся Українці практичної роботи і тут саме витворив ся і скристалізував ся ясно національно-політичний ідеал: **Самостійна українська держава.**

І ся колиска українського руху остаєть ся дальше в чужім ярмі, підчас коли російська Україна от-от стане самостійною республікою. І тому в сторону австрійської

України все будуть звертати ся Українці зі синівським чувством пошани і любови і ніколи не забудуть на се, чим вона для нас була, а чим є тепер.

Певно випадало би перейти хоч коротко історію змагань австрійських Українців за останні часи. Але про се ми маємо лише дуже скупі вісти, на основі яких дасть ся відтворити ледви загальний образ.

Коли з початком війни Українці надіяли ся великих здобутків для себе через евентуальну перемогу австрійських військ, то скоро можна було завважати, що наші

Соборна церква св. Софії в Києві в XI. століттю.

надії були передчасні. Тому, що під Австрією опинила ся значна часть польських земель, польський нарід набрав такого значіння в Австрії, що знівечив всякі вигляди на яке-такє сповненє українських домагань. Навпаки, появили ся страшні ластівки: В Холмщині і в інших занятих австрійсько-німецькими військами українських землях почала ся система польщення, а Українцям ледви з трудом вдало ся виеднати дозвіл від військових властей на закладанє там приватних українських шкіл. Всюди Поляки робили великанські труднощі, маючи в своїх руках вплив на адміністрацію. Вершком насьмішки австрійського уряду над Українцями було проголошенє утворення польської держави, до якої по всякій правдоподібности мала припасти також Холмщина, а рівночасно з утворенєм польського корлівства появила ся дня

5. падолиста 1916 року постанова цісаря Франца Йосифа I., силою котрої заповіджено, що Галичина має одержати повну автономію. Се — серед даних відносин — не могло означати нічого іншого, як відданє українського населення на поталу Полякам.

Сей факт скріпив відпорність і завзяте австрійських Українців. Під проводом Загальної Української Ради став нув весь нарід як найрішучійше проти нового замаху.

Останки „Золотих воріт” в Києві.

Мимо воєнного стану ніхто не настрашв вся, але всі однодушно стали домагати ся цілковитого розділу Галичини на часть польську й українську і злуки всіх українських земель під австрійським панованєм в одну українську автономну провінцію. Ся рішуча постанова, в якій помагали також і американські Українці під проводом „Української Ради в Америці” зробила своє. Австрійське правительство мусіло зложити Українцям заяву, що без їх згоди справа Галичини не буде рішена. І хоч як опісля Поляки напірали, хоч як правительство старало ся крутити і зломити дану Українцям обіцянку, то Український парламентарний посольський Клюб так пильнує справи на кождім кроці, що австрійське правительство ніяк не всилі зломити даного приреченя. Міністерства падали одно по другім, хотіли навіть імену-

вати одного Українця міністром — все те ніяк не вплинуло на зміну українського становища. Дня 10. мая 1917 р. уплинув реченець, в котрім мала Галичина дістати автономію, але нічого не рішено. На першім засіданню австрійського парламенту (дня 31. мая 1917 р.) поставив посол Петрушевич домагане злуки українських земель в австрійській державі, а вже незабавом, мабуть під впливом подій на російській Україні, появили ся телеграфічні звістки (30. липня 1917 р.), що Австрія має перетворити ся на державу автономних країв, а серед них має бути утворена Галицько-Волинська провінція, зложена зі східної Галичини і північно-західної части Буковини. Се означало би, що Українці дістають сповнене своїх домагань.

Час від часу доходять скупі вісти про заспокоєне дрібнійших українських потреб, а то: українізація шкільництва, заповіджене заложення українського університету в Львові, перенесенє адміністраційних урядників Українців зі західної Галичини до східної і т. п. Се вказує, що Українці мимо дуже тяжкого політичного положення в Австрії здобувають поволи ґрунт під ногами.

Якнебудь станеть ся з Галичиною і Буковиною, то ми мусимо все тямити на те, що у східній Галичині буде кипіти безнастанна боротьба з польською нахабністю і тому обовязком Українців на цілїм сьвіті є помогти нашим братам в їх розпучливій боротьбі. А найліпшою помочію буде складанє щедрих жертв на українські народні ціли в Галичині. Сього ми ніколи не сьміємо забувати, бо Галичина все буде для нас тим, чим була, а то колискою української ірреденти.

А Ф О Р И З М И.

Свобода — се право кожного чоловіка робити се, що йому подобаєть ся, одначе без шкоди для других.

Чим висше становище чоловіка, тим він повинен бути скромнійший.

Марко Скритий.

П О В Е Р Т А Й . .

Повертай в рідний край
На луг-ниви свої,
Де лишив щастє-рай
І літа молоді.

Повертай в сторону,
Де цвіт-рожа цвила;
Будуй хату нову,
Бо старої нема.

Повертай на луги,
Де будучність твоя;
Там тебе ждуть други
В боротьбі за житя.

Ставай в ряд під прапор
І гартуй меч у бій;

Руйнуй злидні-роздор...
Ти сильний, друже мій.

Тебе збить не здола
Навіть рвуча вода,
Бо сильна грудь твоя,
Бо ще юні літа.

Покидай чужий край —
Він не рідний тобі;
О нім більш не думай,
Не думай, друже, ні...

Повертай в рідний край,
Бо там кров є твоя...
Бо там рідний ручай,
Твоя рідна земля...

Приязнь між народами.

(За Віктором Гіґо).

Представмо собі, що чотириста літ тому назад якийсь далеко наперед предвиджуючий пророк відважив ся був предсказати всім провінціям, які входять в склад Франції, що колись прийде день, в котрім вони не будуть більше воювати зі собою. Допустім, що він говорив так:

„Ви будете мати ще багато спорів до полагодження, багато справ до упорядкованя, багато трудностей до розв'язаня; але чи ви знаєте, що виберете на місце озброєних людей, замість кінноти, піхоти, гармат, мечів і копій?

„Замість усіх тих воєнних строїв ви виберете малу деревляну коробку, яку ви назвете скринькою до голосування, а з неї вийде — що, думаєте, вийде з неї?... Зібране, збори, котрими ви всі будете жити; збори, які будуть душею всього; се буде найвисша народна рада, яка буде рішати, судити, полагоджувати всьо; яка скаже

до кожного: „Тут є границя твого права, а тут починаєть ся твій обов'язок: зложи оруже!”

„І в тім дни ви всі будете мати одну думку, спільні справи, спільну долю; ви обіймете друг друга і пізнаєте один другого як дітий з тоїсамої крові і з тогосамого роду; того дня ви вже не будете ворожими племенами, але будете народом; ви вже не будете чистими Бургундцями, Нормандцями, Бретонцями, Провансальцями — ні,

Дніпрова круча коло Києва.

ви будете творити Францію! Ви не будете вже більше взивати до війни; ви будете взивати до цивілізації”

Коли би в тих часах, про котрі я згадую, хтось був ужив таких слів, то всі люди були би закричали: „Що за мрії! Що за забаганки! Як мало сей претенсіональний пророк є обзнакомлений з людською вдачею!” А прецінь часи минали й минали, а ми бачимо, що мрії вже сповнили ся.

Коли так, то тепер ми, що тут разом зішли ся, скажім до Франції, Англії, Еспанії, Італії, Росії: „Прийде день, коли також з ваших рук упадуть мечі, за які ви вхопили. Прийде день, в котрім війна буде здавати ся неможливістю і буде дійсно неможливою межи Парижем

і Лондоном, межи Петроградом і Берліном, як вже неможливою є тепер межи французькими містами Руен і Ам'єн, або межи Бостоном і Філядельфією в Америці.

„Прийде день, в котрім ти, Франціє, Росіє, Італіє, Англіє, Німеччино, — ви всі держави Європи, без утрати ваших виразних ріжниць та без втрати ваших славних особливостей, зтопите ся в одну вишню цілість та створите одно європейське збратанє, подібно, як Нор-

Дніпро коло Кременчука.

мандія, Бретонія, Бургундія і Провансія злили ся разом в одну Францію. Прийде день, коли то одиноким полем бою буде ринок, отворений для торгівлі, та ум, отворений для нових думок. Прийде день, коли кулі і стріли будуть заступлені голосами, загальним голосованєм народів, одного великого пануючого сенату.

І не потрібно чекати на сей день аж чотириста літ. Ми жиємо в часах, коли часто один рік вистарчає на діло одного століття.

Допустім, що народи Європи, замість недовіряти один другому, завидувати і ненавидіти один другого, стануть скоро приятелями; допустім, що вони скажуть, що заки вони були Французами, Англійцями, Німцями, вони вже були людьми; колиж народи творять держави, то людство творить родину. Допустім, що величезні суми

гроша, видавані на удержане армій, будуть уживані на піддержане взаїмного довіря. Допустім, що сі мільони, витрачувані на ненависть, обернуть ся на привернене любови, на мир, замість на війну; дасть ся на працю, на образованє, на промисл, на торгівлю, на мореплавство, на хліборобство, на знанє, на штуку.

Коли би сі великанські суми видавано в сей спосіб, чи ви знаєте, що стало б ся? Вигляд сьвіта цілковито змінив би ся. Вузкі смуги землі між близькими водами були би перекопані; залізницї покрили би густою сітю цілий сьвіт; торговельна фльота земської кулі зросла би стократно. Не було би ніде пустарів, ні мочарів. Міста повстали би там, де тепер є пустиня. Азію позискано би для культури; Африку зроблено би пригожою для життя людий; достаток випливав би з кожного кутка, з кожної земної жили за людським дотиком, як колись било живе жерело зі скали під ударом палиці Мойсея.

Василь Щурат.

В похід на Жовті Води.

Вже зняв ся наш стяг і несеть ся як страх
Новим шляхом свободи.
А з брязку стрепен бє голос оден:
В похід на Жовті Води!

З нас мирний був люд, що зривав ся із пут
Хиба до свого Бога.
Та бачить сам Бог, що досить нам тривога —
Тепер Ляхам тривога!

На нашій землі ми рабами були,
Були волами в плузі;
Аж в наших руках плуг розприс ся на прах —
Тепер кінець нарузі!

Днесь берло чуже ми замінимо вже
Своєю булавою.
Хто більше нас всіх натерпівсь від чужих,
Той нас веде до бою.

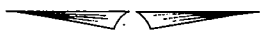
З могильних задум прокидаєть ся шум
Весняної погоди.
Степ кинув ся в рух, бє луною в округ:
В похід на Жовті Води!

Не наш був покіс, що від наших впав кіс,
І днесь не наш він буде.
Та вже у наш сьвіт не внесе єзуїт
Безкарних слів облуди.

Не наш був і бір, що ждав наших сокир,
І днесь він панським бором.
Та вже нам жінок, та вже нам дочок
Не вкине пан у сором.

Як зьвір наш топір, а коса як оса,
Як смерть їхні удари.
Коб тільки огні запалали значні,
А дим заступить хмари.

Вже зняв ся наш стяг і несесть ся як страх
Новим шляхом свободи.
Брати вже нас ждуть. В дорогу-ж у путь!
В похід на Жовті Води!

А Ф О Р И З М И.

Чим довше люди живуть, тим більше розуміють се,
що їх жите лише тоді правдиве і щасливе, коли вони
признають єдність з тим духом, який жиє у всіх людях.

Коли хочеш жити з чоловіком, думай про се, що те-
бе лучить з ним, а не про се, що тебе ріжнить від нього.

З ЧАСІВ РУЇНИ НА ЕМІГРАЦІЇ.

Бувають в життю народу хвилі, коли всі групи зійдуться разом і працюють після своїх найліпших сил у стремління до ясно означеної мети. Кожда свідомо одиниця старається по змозі прийти в поміч у спільних змаганнях. Се є світлі моменти в історії народу.

Українська еміграція в Америці, яка становить частину 40-мільйонного народу, опинилася під час війни яко замкнена маленька цілість для самої себе. Всякі зносини з рідним краєм були або незвичайно обмежені, або й цілковито перервані. Мимо сього були хвилі, коли її вигнанці з рідного краю вміли згуртуватися разом в тій свідомості, що вони спільною й однодушною працею приносять ратунок поневоленій Вітчизні.

Одним з таких ясних моментів української еміграції було скликане Українського Сойму до Нью Йорку в дні 30. жовтня 1915 року. На сей час вдалося приєднати до спільної праці всі групи, які інтересувалися народним життям. На Соймі вибрано Загальний Український Комітет, який опісля перетворився в законне товариство: Федерація Українців у Злучених Державах. Після бажань усіх груп Федерація мала займатися передівсім справами старого краю, себто стремитися до визволу українських земель з чужого ярма.

Здається, що сей ясний момент в життю української еміграції скінчився таки зі Соймом. Вже в який тиждень по Соймі далися чути нарікання на брак роботи зі сторони вибраного комітету, а се знова спричинило цілковитий упадок духа. Коли безсторонно судити сю прояву, то треба зазначити, що між американськими Українцями був і є брак одиниць, котрі мали би відповідне вишколене та досвід у веденні таких народних справ, які саме виринали. Припадкова поява Мирослава Січинського, осплавленого героя українського народу, спричинила се, що в його руки дістався провід усеї народної політики.

Такий припадковий збіг обставин не міг ворожити нічого доброго. Січинський був молоденький чоловік, цілком необізнаний з практичним народним життям, запалений фанатик теоретичного соціалізму, нетолерантний

до всяких інших переконань. Побут у вязниці лишив на нїм п'ятно недовірливости. І сї його хиби були головною причиною застою в роботі. З початку старалися деякі члени виділу Федерації впливати на напрям і спосіб народної роботи; коли однак переконалися, що се лише шкодить справі, бо Січинський не тільки що їх за се зневажає, але ще й робить наперекір, тоді віддали вони всю керму Січинському, який, розуміється, не міг нічого сам зробити. Наслідком сього протягом падолиста і грудня 1915 р. аж до марта 1916 р. не проявляла Феде-

Остров Чортомлин, де була Січ.

рація ніякої важнішої роботи. За той час відбув Січинський ледви кілька віч та зроблено приготування до уложення статута Федерації.

Само неробство є вже нещастєм для народу. Люди, які не роблять нічого, учать ся робити зло. Таке сталося і тут. Появилися сплетні, взаємне недовіре, нарікання. Небогато бракувало до отвертої боротьби — сталої признаки української еміграції. Мимо сього якось лагодилися непорозуміння. Щойно коли з кінцем марта 1916 року появилася в Нью Йорку приятель М. Січинського, Микола Цеглинський, який представив себе делегатом групи

швайцарських Українців, почала ся крамола, якої ще дотепер не було на еміграції. Вже на першій своїй візї 1. цвітня в Нью Йорку представив Цеглинський головних провідників в старім краю яко збиранину запроданців, що очевидно викликало негодоване межі зрілою частию української еміграції. Се негодоване виявило ся в пресі, головню в „Свободі”, а за те Цеглинський, а за ним Січинський і Ревюк почали безпощадно нищити всіх сторонників „Свободи” і Українського Народного Союзу. Назва „зрадники”, „австрійські агенти”, „запроданці” на адресу головного уряду У. Н. Союзу і редакторів „Свободи” була одиноким аргументом в устах несовісних вічевих референтів. Коли хто з боку придивляв ся сій бішеній кампанії, той мусів набрати вражіння, що тут мусить ся мати до діла зі зорганізованою скритою горсткою ворогів українського народу, котрі на спосіб російських провокаторів представляли всіх щирих Українців зрадниками народу.

Щоби хоч трохи припинити сю руйнуючу роботу, зажадав головний уряд Українського Народного Союзу скликання засідання Федерації. Хоч як сього не хотів Січинський, то мимо того, під загрозою відповідних консеквенцій зі сторони У. Н. Союзу, зіхав ся виділ Федерації на засідане дня 21. липня 1916 р. На тім засіданню обговорено ріжні біжучі справи, причім виявило ся, що всілякі каригідні злочинні клевети, кидані на адресу редакції „Свободи”, д-ра С. Демидчука і головного уряду У. Н. Союзу були зовсім виссані з пальця. На засіданню вибрано секретарем Федерації М. Січинського.

Мимо сього напасти на народний табір не устали. Навпаки, вони ще скріпили ся. Не лишало ся отже нічого иншого щирим патріотам, як полишити Січинського, Цеглинського і їх товаришів їх власній долі під проводом Ардана, і виступити з Федерації, яка лише вязала руки головному урядови У. Н. Союзу в народній роботі.

Дня 2. падолиста 1916 р. вислав головний уряд У. Н. Союзу письмо до голови Федерації, д-ра В. Сіменовича в Шікаго, з поданем причин, чому У. Н. Союз мусить виступити з Федерації. Сей лист поданий понизше дослівно, яко історичний документ. Ось він:

До Хвального Виділу Федерації Українців у Злучених Державах, на руки голови Д-ра В. Сіменовича.

Джерзи Сіті, Н. Дж., 2. падолиста 1916.

Поважаний Пане Предсідатель!

На річнім засіданню головного уряду Українського Народного Союзу, котре відбуло ся в днях 9. до 11. жовтня 1916 р., переведено ухвалу в справі становища Українського Народного Союзу супроти Федерації Українців у Злучених Державах і поручено її виконане головному езекутивному комітетови Українського Народного Союзу.

Головний езекутивний комітет на своїм засіданню, котре відбуло ся дня 1. падолиста 1916 р. порішив з днем сеї ухвали відкликати представителів Українського Народного Союзу і виступити з Федерації Українців у Злучених Державах з отсих причин:

Федерація Українців не сповнила головних ухвал Українського Союму, котрий відбув ся в жовтні 1915 р., помимо кількарэзових домагань представителів Українського Народного Союзу.

Деякі члени Виділу Федерації Українців старали ся використувати своє становище для партійних, а навіть особистих цілій.

Значна часть членів Виділу Федерації Українців відносила ся неприхильно і ворожо до Українського Народного Союзу, до його урядового органу „Свободи”, а також до поодиноких головних урядників, користаючи зі своїх становищ, які занимали у Федерації Українців.

В склад Езекутиви Федерації Українців втягнуено п. Миколу Цеглинського, котрий приїхав до Злучених Держав і представив себе делегатом якоїсь групи Українців у Швайцарії, але доси яко такий не вилегітимував ся. Головний уряд Українського Народного Союзу має однак вісти, на підставі котрих показуєть ся, що п. Микола Цеглинський не є тим чоловіком, за якого себе тут представляє.

На підставі дотеперішного досвіду головний езекутивний комітет Українського Народного Союзу, прийшовши до переконання, що дальші пересправи між Українським Народним Союзом а Федерацією не принесуть ніякого успіху і відносини не дадуть ся поправити, приняв повисше наведену постанову, не хочачи брати на себе відвічальности за роботу Федерації Українців.

За Головний Езекутивний Комітет Українського Народного Союзу:

Д. Капітула, предс.,

Мих. Угорчан, . рек. секр.

(Печатка).

Сейчас по оголошенню сього листа в ч. 134. „Свободи” (з дня 7. падолиста 1916), скріпили ся напасти згаданої трійки на весь народний табор. Ся маленька горстка людий зовсім не оказувала хочби найменьших скрупулів. Коли би можна згадати тут про напасти розбійників в бі-

лий день на спокійних подорожних, то се було би ще слабе порівнанє...

Неначе камінь спав зі серця всім щирим і чесним Українцям, коли „Свобода” умотивувала причини виступлення з Федерації, а рівночасно пороблено приготування до заложення народної політичної організації, „Української Ради” Ті, що наслідком нелюдських і безпідставних нападів не могли ніяк іти з Федерацією, знай-

Українське село над Дніпром.

шли тепер певного рода прибіжище і організацію для хосенної праці.

Напасти оставших при Федерації одиниць ведуть ся і до нині (1. вересня 1917), а причина їх стала ясно звісна щойно тоді, коли в 25. числі канадійського „Робочого Народу” (з 27. червня 1917) появила ся надіслана зі Швайцарії вістка, що по занятю Галичини російськими військами в 1914 р. Микола Цеглинський і ще якась „одна група швайцарських Українців” вислала до царя через міністра царського двора, Фредерікса, слідуючу телеграму:

В імени одної групи Українців, зібраних у Швайцарії, котрі покладають довіре в будучність і шляхотні декларації царського уряду, я прошу Вашу Ексцеленцію зложити у ніг Царського Величества вирази нашої глибокої подяки і нашої непохитної вірности.

Щойно ся телеграма отворила докладно очи навіть невірним Томам, яка то рука кермувала ділом нищення українського руху в Америці.

Треба однак зазначити, що горстка збаламучених людей, яка прилягла в добрій вірі до швайцарського „делегата“, так далеко затратила почуте основних понять чесности, що й дальше сіє терор і доконує розпочату руїну частини українського громадянства. Час пановання і проводу царських провокаторів — се найстрашніший час, який пережила дотепер українська еміграція. Для піддвигнення із занепаду треба буде багато енергії й часу.

Одарка Романова.

Легенда.

У пустельника питає хлопець: „Що мені робить,
Щоб у світі без печалі мені можна було жить?“
„Бачиш, сину, там могили, гробовище все в хрестах,—
Ось іди та лай сих мертвих, віджени від себе страх”.
Лаяв хлопець, лаяв добре, аж язик вже заболів,
Тай вернув ся до монаха: „Я зробив, як ти велів”.
„Що-ж мерці тобі казали?” — старець хлопця поспитав.
„Як один усі мовчали” — старцю хлопець відказав.
„Ну, іди тепер, мій сину, та пічни їх вихвалять”.
Хлопець ходить та все хвалить; мертвяки усе мовчать.
„Що, хвалив?”—питає старець.—„Вже й не знаю, як хвалить”.
— „Що-ж мерці тобі казали?” — „Тихо скрізь, усе мовчить”.
— „Як пічнуть тебе хвалити люди або дорікати,
Треба, сину, тобі мертвих сих скоріше споминати”.
Ся легенда научила, що мені тоді робить,
Як за працю будуть лаять, або знов пічнуть хвалить.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ.

З розвитком народного життя зростають і національні потреби. Тому крайня була пора заложити в Америці національну політичну організацію. Перший почин до цього діла дала конвенція Українського Народного Союзу в Бофало 15. вересня 1914 р., покликуючи до життя „Українську Народну Раду”. Ця організація опирала ся передівсім на членах У. Н. Союзу, а інші групи не при-

Українське село в Чернівцях.

стали до неї, тимбільше, що за почином бл. п. єпископа Ортинського заложено у Філадельфії дня 8. грудня 1914 р. „Руську Раду”. Коли зібрав ся всеукраїнський Союз в Нью Йорку дня 30. жовтня 1915 р., тоді створено загально-національну політичну організацію — „Федерацію Українців у Злучених Державах”. Наслідком цього, що в згаданій організації взяли верх люди противні українському націоналізмови і тому почали безпощадну боротьбу зі всіма щирими Українцями, рішив У. Н. Союз, який увійшов був у звязь Федерації, виступити з неї. Дотичну ухвалу переведено на засіданню цілого голов-

ного уряду дня 11. жовтня 1916 р. Рівночасно відбувся в Нью-Йорку дня 10. жовтня 1916 р. з'їзд українського духовенства, на якому то з'їзді ухвалено між іншим слідувати резолюцію:

З огляду на те, що теперішнє політичне положення вимагає зєднання всіх народних сил до поважної і солідної праці, а Федерація Українців у Злучених Державах веде вузько-партійну політику, ворожу Церкві і народови, загальний з'їзд українських священників рішив оснувати Українську Раду в Америці.

В тій цілі вибрано комітет з п'ятих членів, котрий порозумівся з головним урядом Українського Народного Союзу і Згоди Братств (з Оліфанту). На першому спільному засіданню дня 1. листопада 1916 р. порішено заснувати загально-національну організацію під назвою „Українська Рада”. Цілю її мало бути продовжати ту роботу, до якої дав почин Український Союз. Тоді вибрано спільний комітет з 9 людей, а в ньому були репрезентовані: комітет священників, Український Народний Союз, Провидіння і Згода Братств. Відповідна відозва цього комітету появилася дня 5. грудня, а перші загальні збори „Української Ради” відбулися дня 25. і 26. грудня 1916 р. в Нью-Йорку.

На зборах явилися делегати грецько-католицької дієцезії, Українського Народного Союзу, Провидіння і Згоди Братств. До виконавчого комітету зістали вибрані: о. Володимир Довгович, голова; Дмитро Капітула і Петро Кирилюк, заступники голови; о. Евстахій Сидоряк, секретар фінансовий; Григорій Заячківський, секретар рекордовий; Константин Кирчів, касир; о. Александер Павляк, о. Володимир Держирука і Семен Ядловський, виділові. До контрольної комісії ввійшли: Андрій Гавриляк, Іван Боросевич і Андрій Савка.

На зборах переведено багато корисних ухвал, а найважливішою з них, бо на часі, було завізане всіх місцевих організацій в Америці вислати дня 14. січня 1917 р. до австрійської і німецької амбасад у Вашингтоні протести проти наміреного влучення східної Галичини до польського королівства.

Сі протести внесено дійсно від яких 300 товариств, а крім цього головний виділ „Української Ради” вніс від себе дня 10. січня 1917 р. обширно умотивований

меморіал до обох амбасад. Обі амбасади відповіли, що телеграфічно повідомили свої правительства про протест Українців. Дня 25. січня 1917 р. прийшли урядові телеграми з Берліна, що справу Галичини полагоди́ть ся аж по війні.

Діяльність „Української Ради” обіймає всі біжучі справи української еміграції і справи українського народу взагалі, а засідання відбувають ся доволі часто, після потреби, найменше однак раз на місяць.

Українське село в Полтавщині.

Успіх праці „Української Ради” є очевидний, бо під її проводом станули всі чесні національно осявідомлені одиниці, дарма, що зі сторони Січинського і Ардана пійшли і йдуть не лише погрози, але клевети і прості уличні напасти. Будучність організації залежить від роботячости і скількості солідних одиниць в роботі.

При „Українській Раді” існують сліду́ючі фонди:

Народний фонд — на адміністрацію і видавничу діяльність „Укр. Ради”

Фонд вдів і сиріт — яко жертв війни в старім краю.
Фонд засланих на Сибір.

Фонд Січових Стрільців.

Фонд ім. Івана Франка.

Викази жертводавців і гроші посилаєть ся на адресу:
Rev. E. Sydoriak, 42 Van Buren St., Passaic, N. J.
Чеки і моніордери виписуєть ся на ім'я касієра: „Ukrainian Alliance”, K. Kirczow treas., Jersey City, N. J.,
а висилаєть ся до о. Сидоряка. В той спосіб гроші стоять
під управою двох людей, що дає найліпшу запоруку со-
вісної господарки.

Борис Грінченко.

ВРОГАМ.

Ви сподівали ся, ждали:
„Ось вони, ось упадуть,
Силу ми їх вже зломали,
Голосу їх вже не чуть!”

Ждали ви змоги — ногами
Всіх нас в пилу затоптать,
Змоги — догани словами
Мертвих борців обсипать.

Все, що зробить ви хотіли,
Ще як бороли ся ми, —
Все ви тоді вже зробили:
Трупи не встануть німі.

Тільки даремно ви ждали:
Падать не думали ми, —

Сил наших ще не зломали
Горе і мука тюрми.

Ні, не умре наше діло,
Діло всіх чесних борців:
Най умирає се тіло, —
Жити-ме дух, як і жив!

— — — — —
Ось де всі наші надії,
Віра й надії міцні!
Деж ваші муки страшнії?
Ми не злякаємось, ні!

Хто-б не поляг з нас у полі, —
Виграти справу не вам!
Покиж — до бою! Ніколи
Не подамось ворогам!

Матеріальна поміч рідному краю.

Відколи Українці поселили ся в Америці, відтоді посилають жертви на різні патріотичні цілі в старім краю. Поклики до збірок подавала звичайно „Свобода” і вона також займала ся виказом жертв та відсилянem їх на призначену ціль. Годі обчислити навіть в приближеню суму патріотичних збірок.

Нема найменшого сумніву, що жертводавці мають як найщирішні наміри, нести поміч кому треба. Але від недавна почали виходити на верх дуже сумні прояви. Збірками жертв займали ся часто одиниці, а навіть і організації не задля самої справи, але тому, щоби або самим щось при тім зискати, або щоби при помочи збірок дійти до зовсім інших цілей.

Така дуже сумна подія склала ся при найважнійшій збірці жертв на поміч потерпівшим у війні Українцям, підчас „Українського Дня” в Америці.

На перших загальних зборах „Української Ради” в Нью Йорку дня 26. грудня 1916 р. ухвалено таке внесенє:

„Щоби „Українська Рада” удала ся до президента Злучених Держав з просьбою о назначене „Українського Дня” в Америці, в яким то дни збирано би на Українців, потерпівших у війні, жертви в цілих Злучених Державах”

„Українська Рада”, зглядно тимчасовий комітет просив ще передтим адміністратора грецько-католицької дієцезії, о. Петра Понятишина, щоби він заняв ся сею справою. Дійсно, о. Понятишин заняв ся як найщирішше „Українським Днем” при помочи дієцезального адвоката, п. Кернса. Коли оба вони явили ся перший раз в тій цілі у Вашингтоні дня 4. січня 1917 р. та старали ся о авдієнцію у президента під проводом посла Геміля, довідали ся в секретаріяті Білого Дому, що саме перед годиною була вже якась „руська депутація” Пізнійше з українських газет вийшло на яву, що то Федерація, аби перехитрити „Українську Раду”, вислала свою депутацію до президента з просьбою о назначене „Українського Дня” Тільки було всеї роботи Федерації в справі „виєд-

наня” „Українського Дня”. Сей крок зовсім не осягнув своєї цілі, бо був хибний.

О. Понятишин довідав ся в секретаріаті Білого Дому, що „Український День” залежить виключно від спільної ухвали обох палат конгресу і на сю дорогу звернув ся о. Понятишин при помочи п. Кернса. По численних заходах і по поборенню тяжких перешкод перейшла відповідна резолюція в сенаті дня 7. лютого 1917 р. Справу реферував сенатор Лодж з Масачусетс. В палаті

Український степ.

послів, по попередній невдачі 24. січня, перепер резолюцію посол Геміль дня 22. лютого, а вже дня 2. марта 1917 р. президент Америки, Вудров Вілсон, підписав резолюцію і видав дня 16. марта 1916 р. слідуючу прокламацію:

ПРОКЛЯМАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА ВІЛСОНА В СПРАВІ „УКРАЇНСЬКОГО ДНЯ”.

Зваживши, що 2. марта 1917 р. я одобрив Спільну Резолюцію Конгресу Злучених Держав Америки, яка звучить як слідує:

„Позаяк в краях, положених у східній части Європи, на терені руйнуючої війни, є найменше один мільон Русинів (Українців) в страшенній потребі поживи, одія і захисту; і

„Позаяк сотки тисяч з тих людей були приневолені опустити свої дома і своє майно, а будучи позбавленими всякої нагоди постарати ся хоч би о свої найконечнійші потреби, мусіли зносити недуги, голод і невисказані терпіня; і

„Позаяк населене Злучених Держав, довідавши ся зі смутком про се страшне положене великого числа своїх ближніх, відкликало ся як найщедрійше на зазив людяности о поміч, коли лише такий зазив до нього доходив: Длятого нехай буде

„ПОСТАНОВЛЕНО СЕНАТОМ І ПАЛАТОЮ ПОСЛІВ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ, ЗІБРАНИХ НА КОНГРЕСІ, що з огляду на горе, нужду і недостаток, які сі люди зносять, просить ся уклінно Президента Злучених Держав назначити і установити день, в яким горожани цього краю можуть дати вираз свого співчуття жертвами на фонди, які тепер збирають ся на підмогу Русинів (Українців) у воюючих державах”.

А ПОЗАЯК я маю певність, що населене Злучених Держав не відкаже своєї помочи тим людям, яких навістила війна, голод і пошести;

Отже я, Вудров Вілсон, Президент Злучених Держав, згідно з бажанем Конгресу Злучених Держав назначаю і проголошую 21. цвітня 1917 р. яко день, в яким населене Злучених Держав може складати такі жертви, які вважає за відповідні для помочи навіщеним Русинам (Українцям) у воюючих державах.

Жертви можна висилати до Американського Червоного Хреста, Вашінгтон, Д. К., який займеть ся відповідним їх розділом.

В ДОКАЗ СЬОГО мій власноручний підпис і печатка Злучених Держав.

Дано в місті Вашінгтонї дня 16. марта року божого 1917, а року незалежності Злучених Держав сто сорок першого.

(ПЕЧАТКА)

ВУДРОВ ВІЛСОН.

Через Президента:

РОБЕРТ ЛЕНСІНГ,

Секретар заграничних справ.

З проголошенем проклямації зі сторони президента „Український День” перейшов усі законні вимоги. Сама проклямація є для нас, Українців, дуже цінним документом. Звісно, що наші політичні противники, Москалі, а деколи й Поляки, кидали перед цілим культурним світом клевету, наче би ми не були народом, лише прищипкою польського або московського народу. А тут, всупереч усім затіям наших ворогів, конгрес і президент

Злучених Держав узнають істнованє самостійного українського народу і назначають день 21. цвітня для публичних збірок на поміч потерпівшим у війні Українцям! Се є найбільший здобуток української еміграції за часів перших 30 літ!

Ніяк не можна замовчати на сім місци такої болючої справи, ізза якої неодин щирий Українець зі слабкими нервами може збожеволіти. Коли Федерація протягом цілого півтора року свого істнованя не хотіла за-

Ріка Донець.

няти ся „Українським Днем” і коли її конкуренційна депутація у президента okazала ся безцільною, почав І. Ардан і М. Січинський таку безвстидну кампанію проти „Української Ради” і о. Понятишина, що той час буде во віки тяжіти на тих обох людях найчорнішим пятном. Коли мимо сього вдало ся виеднати „Український День”, тоді Федерація створила зовсім окремий комітет для збірок підчас „Українського Дня”. Так отже в найважніший історичний момент на еміграції довершено найчорнішого вчинку розбитя українського народу.

По горячкових приготованях зі сторони „Української Ради” і федераційного комітету прийшов день 21.

цьвітня. Того дня американські міста заріили ся від українських дівочих строїв, лент, відзнак і пушок.

Наші сили невеликі в Америці. Дотого ми ще були розбиті на два ворожі табори. Як на такі сумні відносини, сума збірок була зовсім показна, бо до каси „Української Ради” через банк Federal Trust Company

Красевид над горішним бігом Кубані.

в Ньюарку влинуло \$52.246.60, а Федерація, захопивши більші міста, збрала \$32.217.37.

„Українська Рада” вислала 100.000 рублів на поміч жертвам війни, Українцям в Росії, на руки професора Михайла Грушевського. Дальші збірки на жертви війни ще не замкнені. На них все є час і пора, бо голодних все є досить.

Володимир Сиротенко.

Б У Р Я

Сердито носила ся буря шалена
І грізнее небо чорніло.
Замовкла в ту пору левада зелена
І поле пусте оніміло.
Косар втихомиривсь, сховав ся чабан,
Затихли плугаторські співи,
І сумним зробив ся покинений лан,
В журбі хвилювали ся ниви...
Страшенно довкола у хмарах кипучих
Щораз миготіло, тріщало...
І бішеним вітром у лісі дрімучім
Високії сосни ломало.
Не здержали гіля сади плодовиті
І буєю їх покрутило;
Пірвало пахучії, пишнії квіти
Й зливою руїни їх змило.
Але тая лютая буря минула
І яснее сонечко гріє;
Весна благодати свої розвернула
І трудовник знова радіє.
І знов запишали ся ниви красою,
Ожили пошарпані квіти
І все, потолочене буєю злою,
Знова обновилося, щоб жити.

*

*

Отак над Україною буря лютує,
Залила ся Ненька сльозами,
Стогне від болів, поради не чує
І гине в неволі віками.
Кістями полягли її вірнії діти
На страшному полю без слави...
Зівяли, осипались пишнії квіти,
Остались руїни кроваві!
Але оживе ще поранена мати,
Скріпить ся, розвіє темряву,
І щасте загляне у ріднії хати
На радість її і на славу.
Як степ віковичний, як спілії ниви
Красують ся, сонцем огріті,
Отак запанують веселі й щасливі
Її приголублені діти.

Не роби цього.

Ніколи не заглядай другому через плече, коли він читає, або пише.

Не дотикай нікого, щоби звернути його увагу. Говори до нього.

Не переборщуй; не показуй пальцем на другого.

Не відповідай на питання, котрі підчас загальної розмови в товаристві поставлено до кого іншого.

Не оказуй страху, нетерпеливості або зворушення, коли станеться який випадок.

Ніколи не виходи з дому серед гніву.

Не карай дитини за промах, який ти сам звичайно робиш.

Не сьміяйся з нещастя других.

Ніколи не обіцяй, коли знаєш, що не додержиш слова.

Не входи зі стуком до кімнати; замикай все двері за собою.

Ніколи не читай листів писаних до кого іншого, ані не отвирай листів, не до тебе адресованих.

Не питай ані дитини ані слуги про фамілійні справи свої, чи чужі.

Не приставай зі злим товариством. Шукай за добрими людьми, або обходи ся сам.

Ніколи не забудь дати чемну відповідь на питання.

Не роби нікому заводу в довірю до тебе.

Ніколи не забувай сповнити роботу, припоручену тобі твоїми приятелями. Не будь забудьком взагалі.

Не забудь уклонити ся загально всім гостям, коли входиш в товариство.

Не виходи з кімнати з плечима оберненими до товариства.

Не привикай говорити неправду. Коли ти говориш правду, то люди будуть до тебе відносити ся з довірем.

Ніколи не відмовляй, коли хто оправдуєть ся перед тобою.

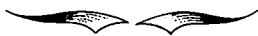
Не напастуй ніколи, коли хтось звертаєть ся до тебе з просьбою.

Не страш нікого легкодушно.

Не занедбуй час від часу відвідати своїх приятелів,
або хоч написати до них.

Не надій ся відплати, коли даєш дарунок, або робиш
добре діло.

Ніколи не будь нечемним супроти женщин.

Володимир Сиротенко.

Я ЖДАВ.

Під листем пахучим, у гаю дрімучім
Лиш я самотній стояв:
На тиху розмову, на хвилю любови
Тебе, моя рибонько, ждав.
Стояв я без руху та все тільки слухав —
Чи вийшла ти з хати, чи ні...
Як північ настала і півні співали,
Аж сумно зробилось мені.
Давно спочивало, солодким сном спало
Утомлене наше село;
Садок біля хати і верби кудлаті
І все ніби спати лягло.
Лиш сторож лїниво і без перериву
Співав, кругом церкви йдучи,
Та ще не вмовкали, над ярмом гукали,
Мов відьму лякали, сичі.
А місячок вільно, ясно і прихильно,
Пливучи, на землю дививсь;
Зірочки сяяли, котились, дріжали,
І вітер лиш-лиш шевеливсь, —
З зеленого поля він ледви поволи
Пахучим теплом подував
І з свіженьким листом, зеленим та чистим,
Неначе про щось розмовляв.
Та нічка чудова, коли я з любови
До ранку тебе очідав,
Така була чиста, така сребриста,
Що гай весь, здавалось, сяв.
Тоді якась сила невдержно манила
До щастя, любови і сліз...
Було всюди мило... А серденько мліло
І сумно здавалося скрізь.
Якусь невимовну і жалощів повну
Чула душа ваготу...
І я самотній під гаєм високим

Простояв всю ніченьку ту.
Чомуж ти, бажана і серцем кохана,
Вийти боялась у той час?
Ми би посиділи і в двох порадили
І там би не бачили нас.
Колиж і кохатись, коли й любитись,
На вічнеє щасте ждучи,
Як не тов добою, коли без спокою
Кричать одні тільки сичі?
Колиж гомоніти і серцем спочити,
Забувши щоденне горе,
Як не тов порою, коли над тобою
Сьвітять і місяць і зорі?

Найболючійше.

(Пише Ф. Е. Кляйнішмідт, військовий кореспондент з армією Гінденбурга).

Питаєте, який випадок записався найглибше в моїй уяві? На це тяжко відповісти. Пересічний військовий кореспондент рідко коли бачить рішучу хвилю. Він чекає у військовій квартирі на нагоду, коли його раз на місяць відправлять під військовою ескортою до одної або другої частини бойового фронту, де саме б'ються, або здобувають укріплення. Але звичайно він приходить на місце тоді, коли вже все скінчене. Ні одна держава не дозволяє військовим кореспондентам перебувати на самому фронті тоді, коли ще вислід не рішений.

Щодо мене то я майже два роки перебував безпосередньо на бойовому фронті, посував ся і зупиняв ся з армією цілком близько російської бойової лінії, опісля на Балкані та на італійській границі. Я був свідком цілих соток страшних випадків. Я приглядався до повітряних змагань, які переходили мою фантазію. Я навіть сам вносив ся літаком понад військово-противників і до мене стріляли з 50 гармат. Я видів напади і оборону на багнети. Я навіть фотографував людей, які вмирали від куль у віддалі 20 кроків від моїх ніг.

Яко одну з найбільше драматичних сцен оглядав я велику четверту битву над рікою Ізонцо (Соча). Вона була не менше кровава, як битви довкола Вердену, або над рікою Сомою. Я бачив особисте героїство приятелів і ворогів, смертельні судороги звірят і людей, що їх ледви можна би описати пером.

Представте собі один випадок: Ми перепливали на чолі відділу кавалерії через ріку Буг в Росії; ми мали перші увійти до Бреста Литовського. Величаве місто з 60-тисячним

населенем перемінило ся в одно море полуміни; в місті не лишило ся ані живої душі. Готелі, приватні дома, купецькі склади і міські будівлі — все стояло в огні. Дим перемінив ясний день на темну ніч. Росіяни, хочаби наслідувати колишню тактику проти Наполеона, опорожнивши місто, вигнали мешканців в глибину Росії, а останній відділ козаків підпалив місто в той спосіб, щоби не лишити ворогови ні даху ні крихти поживи. Горіючі дома неначе благали вас о поміч.

На дорозі межи Брестьом Литовським і Пинском ми здігнали сих нещасних бездомних людей з їх возами, тягненими волами, з їх жінками, дітьми та вюками. Німецька пе-

Скалисте побереже Криму.

редна сторожа стріляла на російську сторожу, а та знова відстрілювала ся. В середині межи стрілами находили ся саме утікаючі мешканці. Мушчини, женщины, старці, діти; люди і звіврята — все те творило одну велику масу з кровавих, покалічених, постріляних тіл. З грудий конаючих доходив до моїх уший страшний крик: „Боже мой! Боже мой!” Сей крик буде на віки лящити в моїй голові. Я бачив одну жінку з дводневною дитиною. Я бачив також, як зарубано батальон з 857 берсалієрів (італійських стрільців) на збочу гори св. Михайла протягом 35 минут. Лише 15 з них лишило ся при житю і то 8 з них тяжко ранених.

Такі драматичні сцени лишають ся до смерти в мозку чоловіка, але вони зображують лише одну, а то страшну сторону війни.

Але я бачив також сотки драматичних випадків лагідності, людяності, любови ближнього, а навіть посвяти.

Я бачив як голодний жовнір ділив свій хліб помежи жінок і діти, помагаючи їм у їх нещастю. Жовніри трактували неначе своїх товаришів інших жовнірів, які ще перед годиною були їх смертельними ворогами.

Я не говорю про один або два народи, але говорю про всіх. Європейського жовніра, з виїмком козаків, дуже зневажено в наших американських часописах, а головню в кіно-театрах. Протягом двох літ перебував я серед передної сторожі, яка увійшла до Тарнова, Білгороду, Брестя Литовського, але я не бачив ані однісенького випадку, щоби жовнір поповнив злочин проти суспільности або людскости.

Найдраматичніший випадок з моєї особистої точки погляду — який на все лишить ся в моїй памяті — лучив ся в Тарнові. Росіяни опорожнили місто о 4-тій годині рано. В шість годин пізнійше сімох з нас увійшло до міста на чолі ескадрони угорських гузарів. Я нераз бачив заворушену товпу підчас гри в пилку (бейсбол), але ніколи не бачив такого зворушення, як підчас нашого привіту в Тарнові. Бішена, схвильована товпа засипала нас цв'їтами. Мій плащ, рукави, чоботи покрили поцілунками мушини і женщины всіх суспільних клас. Ніколи в житю не був я так вирушений з рівноваги, як саме в тій годині на ринку в Тарнові, серед розгорячкованої, упоєної радостію товпи населення...

СИРОТА НА ЧУЖИНІ.

Ой не шуми, луже, дібровою дуже,
Не завдавай серцю жалю, бо яв чужім краю.
Ой я в чужім краю, як на пожарині,
Ніхто мене не пригорне при лихій годині!
Ой, роблю-ж я, роблю, робота нї за що.
Люди кажуть і говорять: „Сирота ледащо”.
Сирота втомив ся, на тин похилив ся;
Люди кажуть і говорять: „Він мабуть упив ся”.

Д І Т И.

„У нас нині була курка на обід! — казав синок багатого батька. — „А біля наших воріт сонечно сьвітило” — хвалила ся дитина бідної вдови.

Епохальна несподіванка.

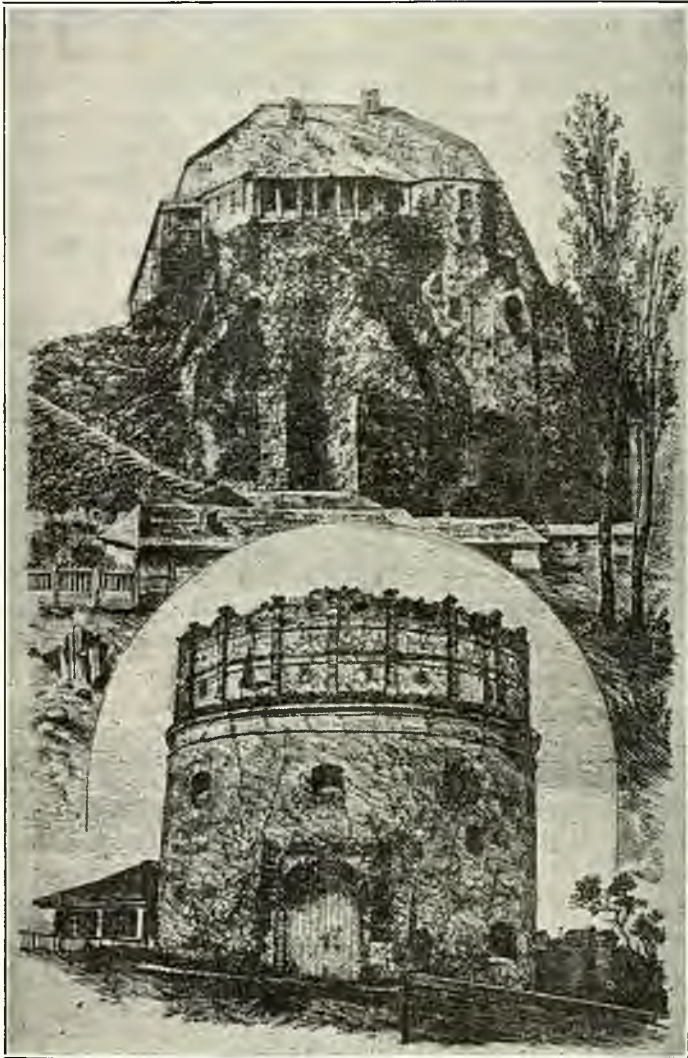
Від десятків літ чекало людство на те, коли то найбільша континентальна держава, звісна тюрма народів, абсолютна Росія, перемінить ся в свободну країну. Мимо великих жертв революціонерів, мимо енергічних проб ширших гуртків, а навіть змагань усеї російської суспільности, не було виглядів на скоре здійснене тих мрій. А проте кождий надслухував, чи ось-то в тій хвилі не чути вже підземного грому, який віщував би страшну бурю.

Виступлене Росії у світовій війні 6. серпня 1914 р. віщувало, що якраз се буде тим історичним епохальним моментом, який розібе сю тюрму народів. Так все буває: коли правителі держави потребують помочи народу, старають ся йому догодити. Коли знова нарід іде на війну, щоби класти своє жите в обороні краю, то він має відвагу зажадати для себе належних прав. Але підчас війни звичайно поширюють клич: наперед побити спільного, зверхного ворога, а щойно потім робити порядки у своїй забезпеченій хаті. Таке переконане було також і в Росії. Найліпші знавці російських відносин зовсім не сподівали ся перевороту підчас війни. Граф Ілія Толстой, син великого російського письменника-філософа, який коротко перед революцією прибув був до Америки, ще з кінцем лютого 1917 р. сказав на відчиті в Брукліні, що Росія щойно по війні піде до революції. А вже за 2 тижні факти показали зовсім що иншого.

Скоршого ходу річий надіяли ся якраз люди, що не знали докладно Росії і ніколи в ній не були. Зі самої обсервації неімовірних подій, які відбували ся в царстві білого медведя, вони заключали логічно, що такий стан справ не може довго тривати.

А зпоза залізного перстень, яким окружила себе урядова Росія, доходили різні глухі вісти: що простий мужик-чернець Распутін став дивним збігом обставин властивим диктатором Росії, що на його бажане змінюють ся міністри майже що тижня, що чесні впливові люди щезають несподівано з царського двора; писано

й говорено, що сїть німецької шпіонажі покрила цілу великанську державу, що тайни генерального штабу зраджують Німеччині самі міністри війни (Сухомлінов), а

Замок в Острозі.

навіть і сама цариця; загально було звісно, що цілі гори амуніції лежали в Архангельську і не було як доставити їх на фронт; що великанська рільнича Росія не має хліба для своїх жовнірів; що цілі армії російських салда-

тів ішли з простими колами в руках на німецькі 42-центиметрові гармати, шукати собі певної смерти.

Наглядні факти показували, що одна армія синів великанської Росії згинула ціла в ославленім бою коло Мазурських озер в серпні 1914 р., инша ціла зістала знищена підчас відвороту з Польщі (серпень 1915 р.), а ще инша зовсім зістала розбита недавно передтим підчас австрійсько-німецької офензиви над Дунайцем (май 1915 р.), і т. д., і т. д. Такі і тим подібні факти казали ворожити, що російська суспільність, хоч як здеправована й здеморалізована своїми царями, великими князями і своїм чиновництвом, не пережить спокійно сих ударів і в народі мусить спалахнути дух бунту. Великан на глиняних ногах почав хитати ся. Ніхто однак несподівався, що хвиля заверух така близка...

Коли дня 14. марта в полудневих виданнях часописий у Нью Йорку появили ся телеграми з Берліна, що на улицах Петрограду прийшло до революційних рзрухів наслідком голоду, то мало хто припускав, що він читає одну з найважніших вісток в історії цілого людства. Щойно на третій день, дня 16. марта, прийшли вже телеграми зі самого Петрограду, які звіщали коротко:

Петроград, 15. марта. — По тридневній боротьбі революцію переведено з повним успіхом. В битвах, які відбули ся на улицах міста, впало около 500 людей. Між убитими має находити ся також міністер внутрішніх справ, Протопопов. Цар зрік ся престола в користь свого сина. Брат царя, великий князь Михайло, настановлений регентом. Цар утік був з Петрограду найперше до Царського Села, а відтак на боєвий фронт. На чолі революції станула дума. Дума веліла арештувати членів кабінету міністрів. Дума покликала до життя новий кабінет міністрів, зложений з членів думи. Революція обіймила також другі міста, як Москву, Нижній Новгород, Харків, Кронштад і т. д.

Сі перші вісти були неначе ясною блискавкою. Хто-небудь був лише інтересований долею Росії, той вишукував найдрібніші телеграфічні звістки і передавав свої помічення иншим.

На другий день почали надходити обширніші телеграми про те, як то військо перейшло на сторону революції, як ловили царя, як приневолити його зречи ся престола, як опісля великий князь Михайло заявив, що він прийме керму російської держави лише на підставі

загального голосовання всього народу, як утворено перше революційне правительство під проводом князя Львова, як опісля і Михайло зрік ся претенсій до престолу, як через те скріпила ся надія, що Росія стане республікою і т. п. Такі вісти були прямо мріями. Ледви можна було здати собі ясно справу з того, що ми переживаємо.

Цікавий є документ — акт зречення престолу зі сторони царя. Він звучить:

Смотрицький яр коло Кам'янця.

Ми, Николай II., з ласки Бога цар всеї Росії, король Польщі, великий князь Фінляндії, і пр., подаємо до відома всіх наших вірних підданих:

В дні великої боротьби проти ворога, який через три роки старав ся поневолити наш край, Богови подобало ся зіслати на Росію новий і болючи допуст. Є небезпека, що внутрішні заворушення можуть мати дуже шкідливий вплив на остаточний вислід війни. Будучність Росії і честь нашої Вітчизни вимагають, щоби війна за всяку ціну була переведена до успішного кінця. Грізний ворог робить послідні зусилля, і зближаєть ся хвиля, коли наші хоробрі війська в злуці зі славними військами наших союзників завдадуть ворогови рішачий удар.

Серед тих рішачючих днів в житю Росії думаємо, що наш нарід повинен розпоряджувати зєдиненими силами і зоргані-

зувати всі свої сили до досягнення скорої перемоги. Тому ми, згідно з державною думою, вважали конечним зречи ся престоло Росії і зложити найвисшу власть. З огляду на те, що ми не хочемо розлучити ся з нашим улюбленим сином, тому передаємо наслідство престоло на нашого брата, великого князя Михайла Александровича, благословлячи його на престолі Росії. Ми передаємо власть на нашого брата в повнім порозуміню зі заступниками народу, які засідають в законодатній палаті, з незломною присягою в імени нашого улюбленого краю. Взиваємо всіх вірних синів вітчизни, щоби вони сповнили свій святий обовязок в сій тяжкій хвилі народного нещастя і нашому братови та представителям народу помогли повести Росію дорогою щастя і слави. Нехай Бог помагає Росії. — Николай II.

Револуційне правительство, взявши керму в свої руки, видало сейчас загальні розпорядження, якими заведено загальну амнестію для всіх тих, що допустили ся політичних і релігійних злочинів; заведено свободу слова і преси, свободу товариств, юній і страйків; знесено всі товариські, релігійні і національні обмеження; заповіджено конституційні (установчі) збори, які мають установаити режим для нового правительства і т. п.

Годі собі уявити, що діяло ся в тім кипучім кітлі. Як сотки тисяч сибірських засланих почали вертати ся на родину, як розкували ся політичні тюрми, як заклекотіло на улицах, на вічах, на мітингах. Неначе під ударом чародійної ліски всьо, що ще вчора гнуло спину перед деспотом, нині гордо піднесло голову. Всякі утопійні мрії виринули на верх. Кождий думав, що тепер наступить здійснене його вимріяного ідеалу: від конституційної монархії аж до цілковитої анархії. Зачав ся шум, який грозив цілковитою анархією і в державі і у війську. Жовніри перестали слухати своїх старших, декуди вбивали своїх офіцерів, а утопійні соціялісти-максималісти рішили ся завести терором свободу на свій лад.

Салдати і робітники вибрали свою раду, яка зі своєї сторони хотіла диктувати усій Росії і новому правительству, наслідком чого кождого дня можна було сподівати ся отвертого конфлікту між револуційним правительством і згаданою радою. Члени кабінету міністрів зміняли ся майже що тижня; не стало в Росії ні авторитету ні власти, а реакційні елементи кинули ся до праці. Щойно страх перед поворотом старого режиму охолодив розгорячковані уми розважнійших елементів і по довгих

колотнечах згоджено ся утворити коаліційне правитель-ство, зложене з представників усіх партій під проводом президента міністрів Александра Керенського, якому у-хвалено віддати диктатуру (23. липня 1917 р.).

Револуційний період в Росії щойно розпочав ся. Щоби його як слід використати, на се треба цілих літ часу. Історія не знає наглих скоків, тому й Росія не буде мабуть виїмком від сього загального правила. Заведене нового ладу вимагає великих умів і великанських зусиль цілої суспільности. Коли всі народи Росії схочуть вло-жити весь засіб своєї енергії у відроджене спільної дер-жави, то справді сьвіт буде міг за кільканийцять літ по-величати ся великим здобутком на дорозі до загального демократизму.

Саме тепер в Росії розпочала ся основна праця над цілковитим відродженем народів і держави. Будучність покаже, чи суспільність буде мати силу перевести на собі важну операцію, яка має на ціли уздоровити хорий народний організм.

БАТЬКО Й МАТИ.

Та нема древа ряснішого над дубочка,
Та нема роду ріднішого над батечка:
Що дубочка зломлю тай покину,
А батечко умре, — я й загину.
Та нема цвіту цвітнішого над маківку
Та нема роду ріднішого над матінку:
Що маківку зірву — друга буде,
А матінка умре — я й загину.

ВОЛОДИМИР КОРОЛЕНКО.

УПАДОК ЦАРСЬКОЇ ВЛАСТИ.

Вступ.

Я живу в Полтаві і тут прийшло ся мені пережити 1905 рік, коли після народних хвилювань вийшов маніфест про скликане державної думи, і нинішній 1917 рік, коли прийшли вісти про відречення царя від престолу і в Росії появилася революція.

Вже в 1905 році я видів, що прості люди, які мало читають газети і не вміють в них до ладу визнати ся, часто зовсім не розуміли, що діяло ся тоді в Росії. Нарід сквапно ловив усякі неясні і фальшиві слухи і був готовий повірити всяким шептунам. Говорили, що у всім винні робітники, підкуплені то Японцями, то Англійцями. Про се приказано було навіть говорити попом по церквах, але кінці само правительство приневолене було заперечити ті слухи. На Україні „заворушення” приписували Жидам, які буцімто хочуть поставити свого царя. Взагалі говорили багато дурниці.

Але в той час многі старали ся пояснити простому народови вагу доконуваних подій і значінє маніфесту з 17. жовтня 1905 року. Появилося багато книжок. Там говорили ся між иншим, що за ті права, котрі цар приобіцяв у маніфесті, у всіх народів — у одних раньше, у других пізнійше — вела ся завзята боротьба, а добувши їх, жаден нарід на світі їх добровільно не зрікав ся. Таких обітниць народови на вітер давати не можна. Хто сіє вітер, пожне бурю. І се справдило ся! Цар не додержав обітниць і не хотів у трудну хвилю володіти разом з виборцями народу, то значить: з державною думою. Він розпустив думу 11. марта а в кілька днів по тім утратив престол.

І знов многі жителі міських окраїн, жителі далеких сіл, осель і хуторів не знають, о що річ іде, відки то пійшло і куди доведе Росію. Для них ті події — гейби далека буря: десь-то гремить, десь блискає і дрожить земля... І прості люди питають ся в трівозі: відки прийшла та буря? Що стало ся там, у столицях? Чи може край бути без царя? Хто-ж буде тепер володіти? І знов появляють ся трівожні поголоски; злі люди починають підшептувати злі слова: на сей раз їм вже тяжко всьо звалювати на самих робітників і Жидів; всі видять, що проти царського правительства підняли ся всі: генерали, офіцери, жовніри, робітники, горожани і навіть много царських урядників. За Петроградом пійшла Москва, Київ — за ними вся держава. Цар, який не додержав обітниць, відходить. Російська держава остаєть ся і сама бере в руки свою долю.

Я хочу розповісти дальше, як і з чого то пійшло, але тому, що се почало ся вже давно і має своє корінє в минулім, то нам треба бодай коротко подивити ся взад.

Дім Романових. Вал, що відділяв царів від народу. Петро Великий і Александер II. Народні надії. Пішоходці до царів.

Минуло поперх 300 лїт, як в Росїї вигас рід Руриковичів. Законних царів забракло. В Москві запанували Поляки, з котрими Росія вела тоді війну. Нарід сам мусїв тоді і боронити державу і стеречи порядку. Народна міліція покінчила з ворогом, а для домашнього ладу скликано земські збори.

Нарід думав, що тодішне замішанє повстало тільки від того, що забракло законних царів: настало їх багато і вони почали суперечки о владу. І всі думали, що коли дідична царська власть вкорінить ся міцно, тоді всьо буде добре. Тому земські збори вибрали царем Михайла Федоровича, з дому Романових, і від того часу нарід до правління не втручав ся, вичікуючи всього від законних царів.

По сто роках опісля шведський динльомат Маріян, який був у Росії, писав про неї таке:

„Нема в світі стільки невдоволених, що в Росії, де правительство нічогосінько не клопочеть ся про добро народу і де сильні зовсім безкарно гнетуть бідних і немічних. Невдоволених тьма-тьменна і в столицях і в цілій державі, хоч жалі чути лише в бесідах межи близкими”

В Росії панувала тоді Анна Івановна, а державою кермував її любимець Бірон. Його правління замітне незвичайною жорстокістю і несправедливістю. За кожде проти нього слово, за охоту скажитись, або за простий роїт, людей замикали в тюрми, мучили, вбивали на смерть. Нарід голодував, терпів і мовчав.

Маріян говорить, що цариця нічого не знала і — що тим гірше — не хотїла і не могла знати. Вона була зовсім неприступна для свого народу. „До неї не доходять жадні скарги. Вона окружила себе валам”

Се було писане в 1738 році. З тих часів упилило багато води, але високий вал, ізза якого царів не досягав голос народу, безнастанно окружав престол Романових. Всім те було звісне, а російські письменники багато про се говорили і називали той вал межи царем а народом „стіною” Та стїна — любимці, авантюристи, приятелі, міністри, високі урядники і знатна шляхта.

Простий нарід знав про се і говорив зітхаючи: „До Бога високо, а до царя далеко!”

Але російський нарід був народом темним і простодушним; татарська неволя на довгі часи задержала його просвіту і державний розвиток. Він не мав таких інституцій, які мали другі народи. Він не сьмїв контролювати панованя царів і в нічім їх не винив. У своїх піснях він називає царів „надїя-цар” і все ждає: чей колись появиться такий цар, який здогадаєть ся розірвати окружаючий його вал і вийде до всього народу. І тоді для Росії настане щастє. Та надія при кожній переміні царя в народі оживала: ось той новий цар... той буде правдивий народний цар, який вислухає голосу свого народу і буде панувати по правді... Але мрія про царську правду невпинно

обманювала. Нового царя окружав скоро тойсам вал. Попередних любимців замінювали новими, але й нові панували по старому.

Правда, вся, навіть темна Росія, знає імена Петра Великого і Александра II. Петро зрозумів, що Росія не може довше оставати ся в темноті, і сильною рукою направив її на дорогу просвіти. Імя Александер II. раз на все звязане з визволенням селян від панщини.

Але Петро Великий був чоловік строгий і жорстокий. Не жалуючи себе, він не жалував і свого народу. Розкішні будівлі заснованої ним нової столиці стоять на кістках десятків тисяч людей

Долина Дністра коло Раківця.

(Українців), яких він немилосердно зганяв на роботу зі всіх сторін. Взагалі він підніс Росію яко державу серед інших народів і положив підвалини під просвіту, але, зайнятий переважно війнами, для свого народу він зробив дуже мало.

Александер II. з початку пановання виглядав на правдивого народного царя. Він визволив селян, дав Росії нові суди, завів виборчі земські і міські інституції. Але він свої справи до кінця не довів. Земські інституції він зробив односторонньо клясовими з малим представництвом селян, а в міські думи (управи) попали ся самі властители каменниць і купці. Потім, в додатку, він сам гейби настрашив ся того, що зробив. З другої половини свого пановання він зачав псувати і зменьшувати діла своїх рук. Швидко той вал, про котрий говорив Маріян, замкнув ся знов і цілковито відділив „царя освободителя” від його народу.

Не зараз нарід тому повірив. Хто памятає 70-ті і початок 80-тих років, той знає, яке число селян ішло з просьбами до царя. В народі

жила віра в царя, який його освободив. Він не хотів повірити, що того царя на все відділили від народу і що він також сховав ся за вал. Сі сільські пішоходці цілими гурмами, наче нетлі на огонь лямпи, або морські птиці на ліхтарню вежі, гнали ся до Петербурга. Там їх однак недопускали до царської палати, а ловили й етапами відправляли домів.

Я особисто в своїй молодості стрічав на заслання таких засланих селян-пішоходців. Межи ними був один, Федір Богдан, селянин з радомиського повіту, київської губернії, якому через його хитрість удало ся прорватись в часі відвідин в Москві і подати до власних рук царя Александра II. свою просьбу. Нічого з того не вийшло, а Богдан попав ся на заслане в ліси вятської губернії. І він мені говорив:

„Коли я сидів у своїм селі і орав землю, то думав, що весь добрий нарід сидить дома і спокійно займаєть ся своїми справами, а по криміналах сидять тільки самі злі люди. А як пігнали мене за мою віру в царську правду по криміналах і по етапах, то мені видаєть ся, що і весь добрий нарід тепер по криміналах і етапах. Кого я тут не видів: і селян і студентів і робітників і одного члена земської управи. Не злодій вони і не шахраї — як і я не злодій і не шахрай. Всі хочуть правди, але, видно, її сховали”.

І він вже не вірив у царя. Його слухало ще таких п'ятох пішоходців і вони також не вірили цареві.

Взагалі тоді зачала ся велика сварка найлучших людей з найлучшим царем з дому Романових. Усім відомо, як нужденно згинув Александр II. В народі ходили слухи, буцімто його вбили дітичі за те, що відобрав від них кріпаків. Але се — неправда. В другій половині свого пановання він усунув усіх попередних дорадників, які з ним працювали над справою освобождения. Вони йому казали, що не можна задержувати ся на половині дороги, а треба вести діло до кінця. Але він їх не послухав і нахилив до себе ворогів народнього визволення, які всіми силами старали ся привернути старий лад. Цар, зробивши замолоду багато доброго, захотів придержати великий нарід, який рушив ся до свободи почасті на його поклик. Він загірив багато добрих людей, які хотіли продовжувати його справу — і сам погіб.

Як би воно не було, він всетаки зробив багато і мимо великих похибок в другій половині свого пановання його ім'я раз на все звязане з визволенем селян, з новими судами та з виборчими земськими і міськими інституціями.

Александр III.

Син Александра II. зовсім не був до нього подібний. Йому говорили, що не можна вже тепер управляти, не знаючи народних потреб, і що треба скликати виборців від всього народу. Та він послухав других дорадників, які його переконали, що батько його погіб лише через те, що дав свободу.

Взагалі Александр III. припустив до себе найгірших і найбільше зненавиджених дорадників, а сам замкнув ся в гатчинській палаті,

показуючи ся рідко навіть до Петербурга, і полишив міністрам волю нищити все добре, що остало ся ще від реформ Александра II. Він скоротив число виборців від селян в земстві, завів земських начальників, погіршив нові суди, роздавав бувшим дідичам і дворянам народні гроші, привернув ганебну тілесну кару для селян і просто ненавидів народну просвіту. На протоколах він власноручно писав: „Біда в тім, що селяни віддають свої діти до гімназій” Його міністер народної просвіти, Деянов, видав чудернацьке розпоряджене, щоби гімназіяльне начальство питало учеників — чи багаті їх родичі, чи мешкають добре і скільки в них слуг. Се тому, щоби не пускати дітей

Гуцульське село.

бідних до гімназії і не приймати синів „кухарок і хлопів” А цар потверджував ті прикази своїми власноручними резолюціями.

Скоро погасла в народі всяка надія на того царя, і навіть пішохідці не пробували більше до нього ходити. Він сховав ся від народу за глухими стінами своїх палат, цікавив ся тільки житєм шляхти і двораків і всіх дивував незнанем і неувагою до найважливіших подій російського життя.

Відомо, наприклад, що в 1891—92 роках в Росії панував великий голод, якого не було ще від 400 літ. Вже в два попередні роки був неврожай, який повторив ся і на третій. В своїй книжці „В голодний рік” я наводив вислови одного священика про ту страшну нужду. Він писав: „Яко священик і проповідник євангельської правди, скажу таке: Біда йде за бідую; пропали жнива на поли, зігнило зерно під скибами землі, опустіли шпихлірі, забракло хліба. Худоба стогне і гине, вяло ходять стада волів, мучать ся вівці. Міліони дерев погоріло в лісах. Довкруги була огненна стіна і стовпи диму... Чуєть ся

голос пророка Софонії: „Всьо знищу з лица землі, говорять Господь: знищу людей, худобу і звірів, знищу птиці і риби”

І ту велику нужду міністри старали ся скрити, і відмовити народови помочи. Але вибрані люди в земствах заговорили про се одногосно, так, що всетаки прийшло ся признати величезну народну біду, прийшло ся видати багато десятків мільонів на харч і засіви. Та се зроблено пізно і багато народу померло з голоду і з недуг.

За голодом прийшла холера. Йшла вона з Персії, прийшла в Росію через місто Астрахан і почала поширювати ся горі ріки Волги. Майже всі губернатори були люди до нічого нездалі, мамині синки, яких поставили не для того, щоби служити народови, а для того, щоби побирати пенсію. Бакинський губернатор утік від холери в кавказькі гори. Саратовський, коли нарід почав бурити ся, сховав ся на пароплав. Та найгірше зі всіх зробив губернатор астраханський: він післав на море патрульні човни і велів задержувати всі надходячі з Персії і з кавказького побережя кораблі та не випускати їх на ріку Волгу. Притім однак не післав ні солодкої води, ні хліба. Таким способом на мори здержали до 400 кораблів і поромів зі здоровими і хорими людьми. Хорі вмирали, а здорові мучили ся зі спраги і голоду; а помочи нізвідки. Наконець одного дня появил ся на мори (Каспійським) корабель з Астрахану. Всі з надією дивили ся на нього, думаючи, що він везе хліб і воду; та коли пароплав надійшов ближше, показало ся, що на нім привезли... трумни!

Се було тільки нездарство і дурнота губерніяльного начальства, але в народі появил ся віра, що се навмисно приказано лікарям людей морити. Коли вкінці не стало змоги держати на мори таку масу пароплавів і їх випустили на Волгу, то змордовані люди кинули ся горі рікою і всюди рознесли вістки про свої муки і про гроби замість хліба. Тоді місто за містом почало піднимати холерні бунти. Темний нарід повірив злущій видумці, буцімто лікарі навмисно, на приказ вищої влади, мучать нарід. І ось кинули ся підпалювати шпиталі, убивати сестри милосердя, фершалів і лікарів, які з нараженем свого життя працювали на добро народу.

Опісля наступило втихомирюванє і военні суди над бунтівниками. При тім в самім Саратові засуджено на смерть поверх 20 людей, винних тільки тому, що вони темні. Военні суди вияснили ганебне поведене губернаторів і постановили повідомити про се вищу владу.

Видавало ся, що бодай тепер цар довідаєть ся, як попзсали ся його наставники. Ціла Росія ждала, що надволжанські губернатори пійдуть під суд. Та через кілька днів, навпаки, всі з подивом прочитали царські прикази: і бакинський губернатор, який утік в гори, і астраханський, якого розпорядження викликали бунти, і саратовський, що втік на пароплав як останній боягуз, так, що ледви його там знайшли, — всі дістали нагороди. Се показало цілій державі, що через вал, яким є окружені царі, не продруть ся не тільки тихі просьби, але навіть грімкі крики і стогнання народу; цар читав лише брехливі донесення міністрів, і після них поступав.

І стало ся якраз, що в той темний час скінчило ся 10 літ панованя від коронації Александра III.; десять літ його нібито „щасливого панованя”

Всі найкрасні люди Росії добре розуміли, яке то є щасте, але вони мали заткані уста, а державна Росія вся збрехала і тому зі всіх усюдів надходили поздоровлення.

В Москву приїхав цар сам, щоби особисто прийняти поздоровлення „первопрестольної столиці“. В домі генерал-губернатора зібрали ся представителі дворянства. Цар вийшов до них і перші слова, якими він почав свою бесіду, були такі: „Слава Богу, десять літ минуло щасливо“

Люди, присутні на тім царськім прийнятті, розказували, що ті слова про „щасте“ здивували навіть висше дворянство. Присутні

Бубнище (в Бескиді).

переглядали ся: невжеж російський цар уважає за щасте голод, холеру, бунти і убійства своїх підданих?!

На другий день офіційальні телеграми рознесли ту бесіду царя на всі сторони російської держави. Читали їх у вимучених голодом губерніях, читали їх на Волзі, читали їх всюди, де були письменні люди по містах і селах. І всі пізнавали, що народна нужда недоступна для царського уха, що він судить про жите своєї вітчизни лише після донесень двірських і поліційних охрान. Ніхто його особисто в його палаті не зачіпив — значить: Росія щаслива!...

Никола II.

В 1894 році Алексадер III. умер. На трон вступив його син Никола II.

І знов ожили в Росії давні надії. Говорили, що молодий цар — чоловік добрий і доброзичливий. Переказували, що він, приймаючи

в дорозі з Криму різні депутації, говорив про єдність „зі всіми клясами” і про „всю російську державу” (а не про одну „шляхту”).

Дня 27. падолиста молодий цар оженив ся з гессенською принцесою, Німкинею. По тій причині знов оповідали, що в Петербурзі в часі урочистостей не було поліції. Були тільки війська, різні жандарми і двораки. Се привело нарід до такого запалу, що стрічали і проводили царя радісними окликами, і він мав нагоду переконати ся, що російський нарід все ще вірить у царів, і особливі надії покладає на нього. І та народна надія хоронила його краще ніж ряди зненавидженої народом поліції. Хоч і є пословиця: „добра слава лежить, а зла біжить”, то вона до царів не відносила ся. Про них, що вони не робилиб, зла правда мовчить, а похвальна брехня поширюєт ся свобідно. І знова по містах і селах, до найдальших сільських закутин, почала появляти ся надія на царську правду. Оповідали, що нібито молодий цар ходить по улицях без охрани, вдаєть ся в бесіди з простими людьми і студентами, що він недопустить до того, аби вал окружив його, як і всіх попередних царів. Балакали про се в земствах і міських думах.

Земство мало свої клопоти. Земство — інституція загально клясова, і хоч у нїм переважали дворяни й багаті властители земель, то були там і селяни і виборці від малих власників. Та земство не мало такого права, яке мало дворянство — доносити цареві про народні потреби просто, поминаючи висших урядників. І ось тепер на земських зборах найкрасші земські люди заговорили про ту несправедливість і приготували ся просити, щоб і їм дали те право.

Перші задумали хлопотати ся про се тверські губерніяльні земські збори. Вони уложили „найпокірнійшу просьбу”; її прочитано і прийнято зборами, причім проти неї виступило 8 земських начальників. Та місцевий губернатор запротестував проти ухвал зборів і просьби до царя недопустили. Земці постановили післати просьбу на найвисше ім'я через міністра двора, гр. Воронцова-Дашкова. Але й він не згодив ся подати її цареві і відповів, що просьба звертаєть ся тому-ж тверському губернаторови без розглянення. Загально клясовій інституції неможливо було добити ся до царя зі скромною проською. Всюди падала вона на чиновничу стїну. І так молодий цар вже був окружений валом.

Остала ся ще одна надія. В січні визначено було прийняте депутації від всєї землі з поздоровленнями з нагоди царського супружества. Земці постановили при поздоровленю і піднесеню хліба-соли знов повторити свої просьби і надії, вже раз списані. Але висше чиновництво також приготувлялось і принимало острі кроки. Тоді був ще живий Побєдоносцев, найлютіший з дорадників попередного панованя, який і тепер заволодів цілковито новим царем...

Стало се ясним уже в падолисті 1894 року: поліція знова взялась утихомирювати всякий свободний рух. Заворушили ся студенти. Всі говорили про те, що знов розпочались арешти і висилки без суду, — річі, які вже давно остогидли народови. Але Росія привикла надїятись, і хоч многі давно вже зрозуміли характер самовласти і сьмілість над тими надїями, то всеж таки вони жили, а суспільність чогось вичікувала.

Дня 1. лютого 1895 року зіхали ся до Петербурга зі всіх сторін представителі клас та інституцій і у визначений час появили ся в царській палаті з хлібом-солю, з добродушними поздоровленнями і надіями. Всі знали, що та хвиля буде рішача, що новий цар скаже якесь важне, рішаче слово.

І він його сказав.

О 12-тій годині двері отворились і цар увійшов в сальо, заповнену двораками та депутатами від клас і інституцій. Цар був зворуше-

Бувший російський цар, Николай Романов.

ний і в руках тримав шапку. Поступивши з 20 кроків, він станув і почав говорити нетвердо, споглядаючи в шапку, де лежала картка паперу з написаною для нього бесідою. Потім говорили, що ту мову написав Победоносцев і положив в шапку, щоби молодий цар не помилив ся. При кінці мови він майже кричав нервовим схвильованим голосом. І в тім крику молодого царя вся Росія вчула відповідь висшого чиновництва на скромну просьбу, написану тверськими земцями.

Чогож вони просили? О, вони просили небогато! Ось докладний виімок з їх просьби:

Ваше Імператорське Величество!

В пам'ятні дні початку Вашого служення російському народови земство витає Вас поздоровленням віроповідданчих. Ми живимо надію, що з висоти трону буде чутний голос народної нужди... що права будуть виповняти ся безуслівно, як зі сторони народу так і зі сторони представників влади, бо право повинно стояти понад всякі випадкові погляди представників влади... І наконєць: Ми ждемо, Царю, змоги і права для суспільних інституцій висловлювати свою думку в справах, їм інтересних, щоби до висоти трону могли доходити потреби і думки не тільки одних представителів адміністрації (то значить чиновництва), але й російського народу.

І то всьо! От з якими покірними просьбами звертало ся загально клясове земство до царя в 1895 році. Та висші урядники побачили в тім для себе велику небезпеку. Їм не подобало ся, що в просьбі говорило ся про служенє царя російському народови. Вони вмовляли в царя, що ціла вітчизна повинна служити йому, а не він вітчизні. Ще гіршим видавало ся їм жаданє, щоби вони, урядники, також виповняли закони, а вже найгіршим — щоби вибрані люди могли доносити просто цареви, поминаючи їх, хоч би лише про місцеві справи. Се би значило, — думали вони — що стіну усунено і до царя зможе доходити дійсний голос народу...

І ось старий дворак підшепнув цареви відповідь російському народови. Бесіду царя надрукували всі газети. Він закінчив її так: „Мені відомо, що в останнім часі розходили ся голоси людей, які перенесли ся безумними мріями про участь представників земства у внутрішній управі. Нехай усі знають, що я... буду обороняти основи самовласти так твердо, як обороняв її мій незабутої пам'яті покійний батько”

Варта замітити, що тоді ніхто ще на самовласть не нападав і просьба земства полягала тільки на тім, аби не лиш одні урядники і дворяни (шляхта) мали право просто звертатись до царя з просьбами і жалаями.

І ту покірну мольбу названо „безумною мрією” В сей спосіб молодий цар заявив цілій Росії, що він далі останеть ся царем одного тільки дворянства і чиновництва, а голосів усіх прочих кляс слухати не хоче.

Вражінє від тої бесіди було таке несподіване, що, підходячи з хлібом-сіллю, один депутат пустив на землю свою тацу. Гурток провідників дворянства зараз по прийнятю поспішив у Казанський собор відправити богослуженє: Слава Богу, всьо буде по старому. І той цар буде наш.

Та се був тільки гурток. Всі земці, люди навіть красші від дворян, відходили з царського прийнятя з горем в серці і з обидою в душі. І по цілім Петербурзі, а за ним по всій Росії розійшла ся вістка про се, як російський цар прийняв своїх підданих, котрі підносили йому хліб-сіль, і як він, гейби ученик, вичитував з картки те, що йому написав злий дух царських палат — Победоносцев. Значить: конєць надіям, конєць всяким мріям! Росії було сказано отверто, що її надії на царя — се тільки мрія, а притім мрія безумна, про що давно вже знали ті, котрі бороли ся з самовласттю, і ті, котрі відвідували тюрми і заслання.

Тепер до них прилучило ся багато людей, які ще доси вірили в стару байку. Я жив тоді над Волгою, де є багато старообрядовців

Ріг Зимової палати в Петрограді.

(релігійна секта), людей прочитаних у св. Письмі. І один з них, згадуючи біблійне оповідане про Ровоама, говорив серед публіки на пароплаві:

„Тепер російський нарід скаже так, як Ізраїльтяни говорили Ровоамови: Нема нашої долі в домі Романових”

Але в простім, темнім народі надія ще жила і треба було ще багато тяжких досвідів, заки її усунено.

Пановане Николи II. не було скупе на ті досвіди. Вони діставали ся російському народови страшенно тяжко, дорогою довгих мук, які привели Росію над берег пропасти.

Ходинка.

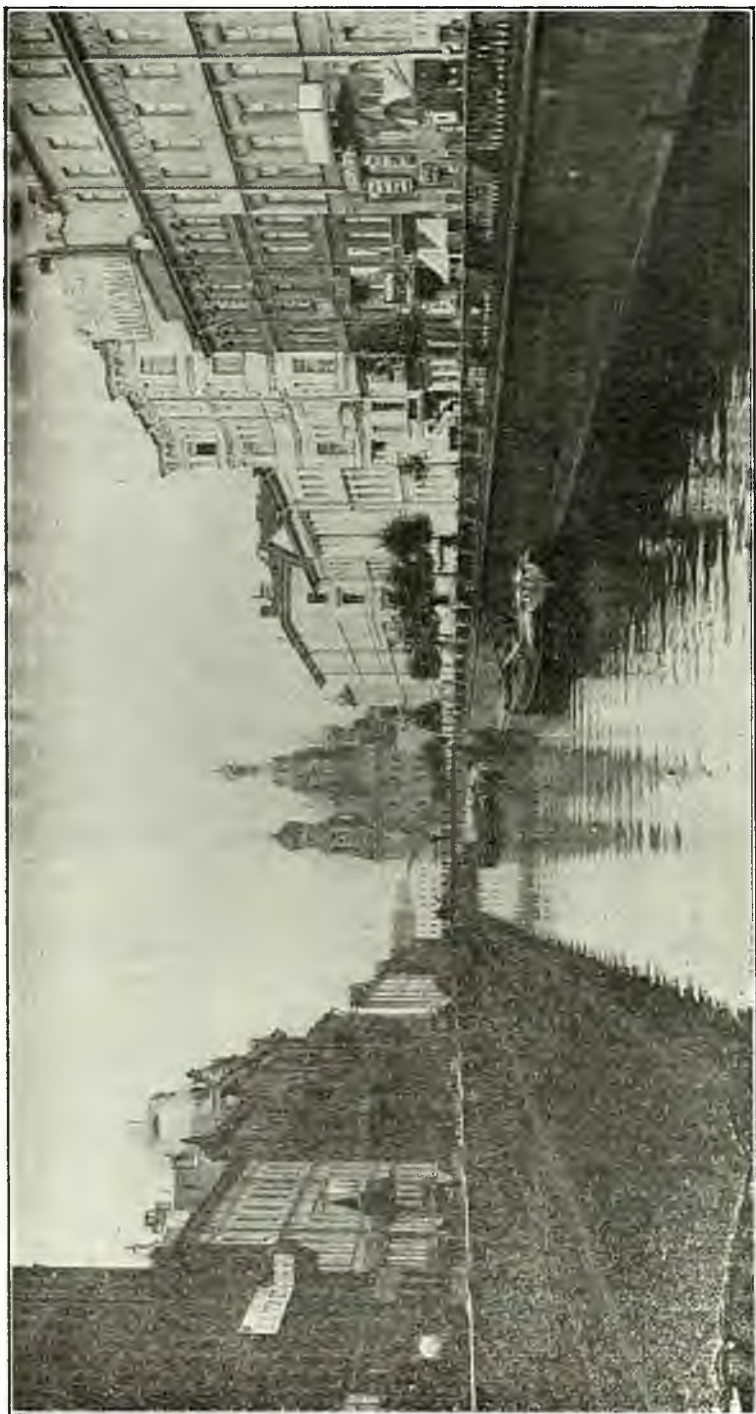
Дня 27. мая 1895 року відбувала ся коронація Николи II. і його молоді жінки. Царі все коронують ся в Москві. І сього разу урочистість також відбувала ся в Успенськім соборі.

Нарід по давньому тішив ся, кричав „гурра” і виповняв улиці, гейби Бог зна яке щастє йому приготавляли. І ось цар забавнув серед радости зробити своему народови дарунки. Уряджено на величезнім ходинськім полі забаву, і вже наперед повідомляли нарід, що добрий цар з царицею на пам'ятку урочистости приготували своїм підданім до роздавання медалі з царським іменем і портретом. І на таку пусту приману линули сотки тисяч людей з міста Москви і приїзdnих з інших міст і сіл.

Відомо, що головне розпоряджуване урочистостію поручено, крім міської думи і навіть бувших поліцаїв, близьким любимцям нового царя, а ті господарили, не питаючи досвідчених людей, самовільно, певно і по дурному.

День був гарний, сьвяточний. Народу висипало ся тьма-тьмenna так, що було страшно дивити ся на те людське море, яке філювало мов правдивий океан. Особливий стиск був коло державних будок, де виставлено царські дарунки. Ждали на сигнал, аби кинути ся на ті будки, а очікуюча товпа філювала без думки і волі наче колосе під вітром. Самовидці говорили, що вже наперед обнімала їх тривога перед майбутною бідою; декотрі вже падали, діти кричали, жінки вміливали. Наймудріші старали ся видертись з товпи. Але всю товпу огорнув гейби якийсь шал — бажанє дістати десятьцентову царську дурницю, щоби з побожністю принести її до дому і поставити в червоний кутик під образами.

І ось дали сигнал. Товпа кинула ся до будок. Задні напірали на передних. Передні не могли дістати ся до тісних переходів. Їх притискали до стін, перли в кути загороди, перегинали на двоє на поручах і роздавлювали. Роздали ся нелюдські крики. Розпочав ся сліпий страх. Хто впав, той вже не підняв ся — його задоптували, не думаючи і не дивлячись, на смерть... Товпа, не знаючи куди податись, кидала ся з одної сторони в другу. Люди душили одні других. Міжтим кинули ся в одну сторону, де була величезна яма, нічим не загороджена. Потручувані з заду, люди падали один на другого і душили ся.

Катеринський канал і Воскресенська церква в Петрограді.

Коли та урочистість з царськими дарунками скінчилась, на площі показалося велике число трупів. Їх уложили в ряди. Кривні пізнавали тут своїх і тоді над Ходинкою, над сусідніми місцями і понад цілу Москву розлигався плач, стогнання і проклони...

Так скінчилося царське свято з дарунками московському народови. Думали, що зарядять острє слідство, з цієї вини випало таке велике нещастє. Природно, що мертвих тим не воскресити, але народне чутє знайшло би в тім деяке оправданє, що ось-то і цар дуже тим тронутий і гнівається на неувагу і безпечність розпорядчиків, винних смерті так много людей. Але — подібно як в його батька по холерних бунтах — правдивих виновників не було. Цар не хотів засмутити розпорядчиків, йому знайомих і добре відомих, і вони дістали ще нагороди. Двораки говорили: „Який добрий наш цар. Він не хотів засмутити розпорядчиків і ті радісні дні”. А горя і муки тих тисячів простих людей, які на царськїм святї втратили свої жінки або мужів, братів або діти, „добрий цар” не видів, не хотів слухати і ніхто не сьмів йому про се сказати.

Ходинське нещастє кинуло похмурну тїнь на початок нового панованя. Забобонні люди виділи в нїм пророчий знак і лиху пересторогу. Але люди, які не вірять в пересторогу, також кивали головами, читаючи про придворні урочистости, що тягнули ся далше. „Так, — говорили вони — се злий знак: подібно як його батько, новий цар дивить ся очима тільки вельможів і знатних, а ними він не видить і не чує Росії”

І вже тоді прозвали нове панованє „крававим”

Японська війна. Бунти. Петербург посилає послїдних пішоходців до царя. Страйк 1905 року. Маніфест 17. жовтня.

Всі ще памятають японську війну. На почин Николи II. скликано в місті Газї міжнародні наради, де ріжні народи врнимали ухвали проти можливих війн; та скоро наш цар сам нарушив мир і розпочав війну без потреби і ціли.

І знов се вийшло через інтереси придворних людей і вельмож. Деякотрі знатні пани вистарали ся для себє великі лісисті посїлости над рікою Ятою, за нашою східною границею, на чужій землі, і туди завели робітників та перебраних за робітників жовнірів і козаків. Їм було се дуже вигідно, але воно грозило війною, тому, що дразнило близьких сусїдів-Японців. Деякі особи повідомляли про се царя і вказували на военну небезпечку. Але він знова показав свою „доброту” камергерови Безобразову і його компанїї, які просили піддержати їх справу. Крім того висні урядники говорили цареві, що наріх потребує перебудови і навіть селяни (1902 року) в многих місцевостях бунтували ся, жадаючи землі. А побїдна війна довго може утихомирювати нарід і здержувати його домагання... І ось почалась війна, яка винищила сотки тисячів російських людей в далекім, непотрібнім Росії краю. Притім показало ся, що управа урядників довела сю справу до цілковитого безладя: твердині, які на папери були готовими,

показали ся неготові, інтенданти крали, військові начальники межи собою сварили ся, кораблі були старі і кепські, і Росія збирала розгром за розгромом.

Церква царської палати в Петергофі.

Невдоволене з царського правительства розливалось ся широко серед народу. Відчувало ся, що самовлада хитаєть ся. Її противники виринають не лише межи інтелігенцією, але й межи простим народом.

Певна річ, що правительство виділо се вже раніше і уживало відповідних способів. Проти агітації противників царської влади воно

вело свою агітацію, на що закладало робітничі товариства, де підкуплені бесідники доказували робітникам і простому народови, що він по давньому повинен покладати ся тільки на царя і не повинен вірити його противникам.

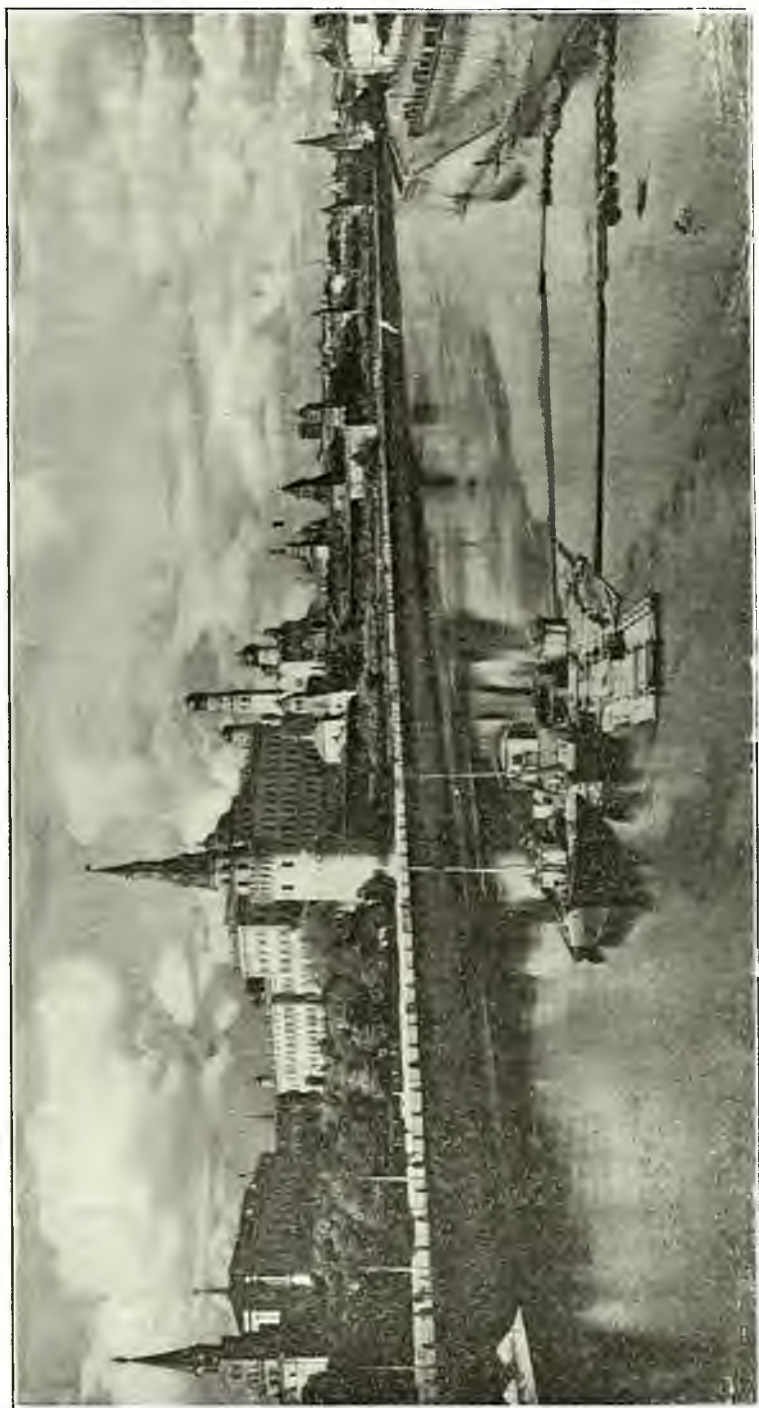
Таке товариство заложено з початку в Москві, а потім (на початку 1904 року) в Петербурзі. Воно появилось ся за почином поліції й одного съвященника, Гапона, і називало ся „Сан-петербурське товариство фабричних і мануфактурних робітників”. Одною з цілей того товариства було „відтягнене робітників від злочинної пропаганди” противників царської власти.

На чолі того товариства станув съвященник, Григорій Гапон, уроженець полтавської губернії. Він уважав себе зовсім „благонадбожним”. Йому помагали висші духовні особи та декотрі міністри і він дістав повну свободу зносин з широкими робітничими кругами, які цілими масами вписували ся до нового товариства.

З початку се подобало ся властям. Гапон був знаменитий бесідник. Робітники плакали, коли він говорив про їх тяжке положенє, і запалювали ся як діти, коли він радив надїяти ся на царя. Товпа жадібно ловила кожде його слівце. Його слова падали на шляхотну почву: він будив ту загнозджену віру в царів, яка здавна корінить ся в серцях простого народу, і звертав народні надїї туди, куди вони звертали ся після навички, одідиченої по своїх батьках і дідах. І поліція не перешкаджала в тім. Число Гапонових слухачів і инших його бесідників росло з шаленою скороścią. На зібране приходили фабричні люди і їх жінки; приходили мешканці далеких частин міста — прості люди, добродушні і бідні. І всі ті слухачі ловили в словах бесідників свої власні мрії. На зібранях було так тісно, що навіть не було де впасти яблукови, і в цілій масі росло фильоване оживаючих надій.

Але поліція не подумала ся, що навіть у тім є велика небезпека. Надію народу можна роздути в таку полумінь, якої потім не загасиш. Агітація гапонівців, яка для власти видавала ся „благонаміреною”, сіяла вітер, з якого потім виросла буря. Нарід повірив і прийшов до таких заключень: „Коли так, коли ціла наша надія на царя, то ходім до нашого „царя-надії” і скажім йому всю правду про народну біду і про народне горе”. Здержати ту думку, яка мов буря прорвала ся з глибини народної душі, було вже неможливо. Вона росла, міцніла і скоро виросла в ясний намір: населене робітничих частий ще раз порішило післати до царя своїх пішоходців, як то робила колишня хлопська Русь. Тільки тепер, замість віддільних післанців до царської палати, повинні були рушити ся десятки тисячів народу. „Коли правда, що цар — отець, а ми — його діти, то най він нас прийме і вислухає”.

В Петербурзі всьо знали, що діяло ся на відбувавших ся робітничих мітінгах. Всі говорили про те, всі були переняті і схвильовані, у всіх се викликувало страшну тривогу. Люди, які давно втратили віру в царську власть, її давні противники, прозвані „неблагонадійними”, революціонерами, як студенти і другі, старали ся робітників остеретт. Вони заявляли ся на їх зібранях і говорили: „Надумайте ся! Не йдїть до царя! То даремно... Він вас не прийме і не схоче вислу-

Кремль — найкраща частина міста Москви, яка була колись садибою московських царів.

хати. Вас стрінуть штиками і кулями!” Але робітники не повірили. Вони говорили: „Ви вороги царя. Ви не вважаєте його батьком народу і противите ся його власті. А ми — його діти. Ми йому віримо і піїдемо до нього, як до батька, з жінками і дітьми. Ми не візьмемо оружжя. Наперед нас піїде св'ященик, а ми понесемо ікони. Не може бути, щоби „батьюшка-цар” позволив стріляти в свої безоружні діти”

Тоді найгорячіїші люди з молодіжи і зі студентів, видячи, що не їм здержати робітників, обнятих полумінною вірою в царя, хотіли пристати до їх походу, призначеного на 9. січня (1905 року). „Будуть стріляти, так нехай стріляють і в нас” Але робітницькі провідники не згодили ся на се. Вони хотіли, щоби було ясно, що тут нема царських противників, а є лише простий нарід, віруючий і покірний.

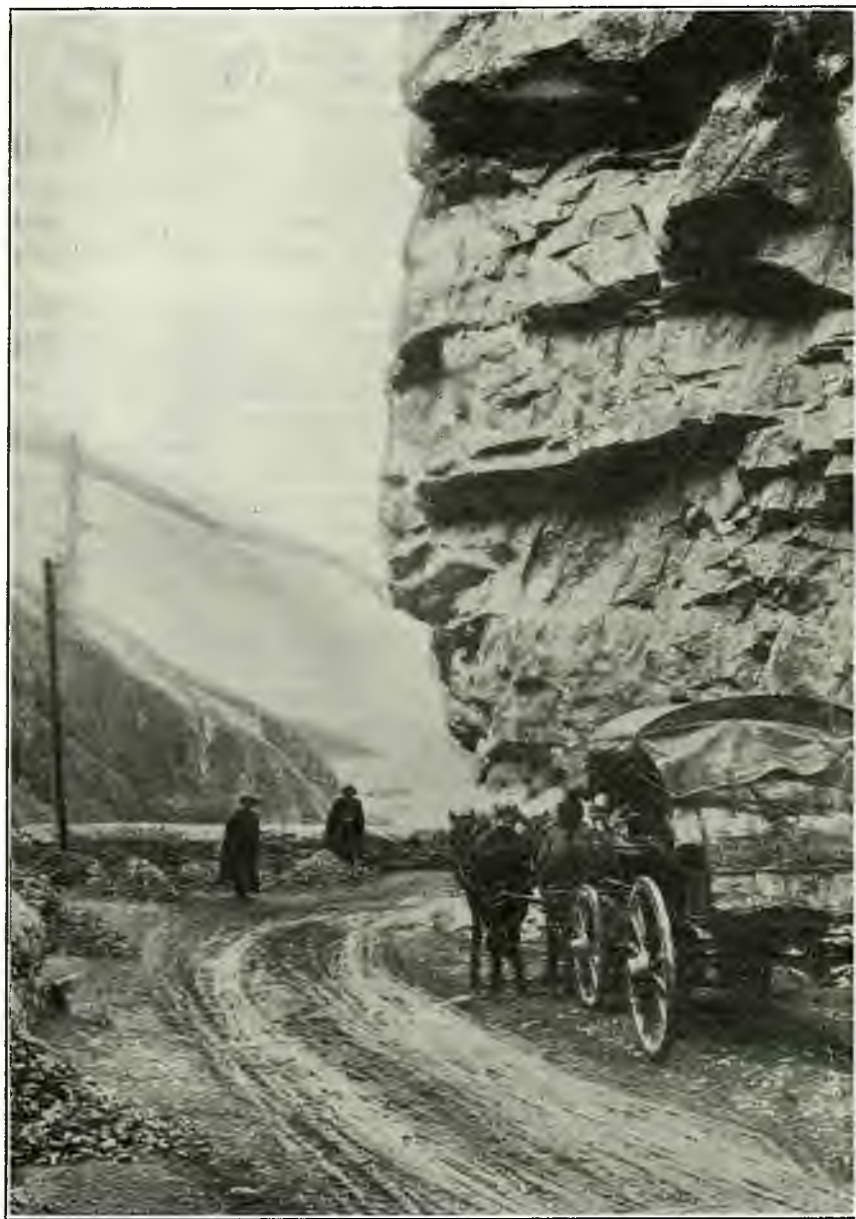
Ніч на 9. січня герейшла в Петербурзі серед великої тривоги. Богато в ту фатальну ніч не спало, а коли стало відомим, що рано всетаки робітники рушать до палати, то найповажніїші суспільні діячі і письменники звернули ся до міністрів і переконували їх, аби допустили нарід до царя і в жаднім случаю не стріляли в безоружну товпу. Вони прийшли до міністра Вітте і других міністрів, збудили їх о 2-гій годині в ночі і стали сердечно просити, щоби не допустили до проливу крови. Та нічого не добили ся; хіба сього, що самі скоро попали в Петропавловську тюрму.

Рано розпочав ся величезний рух робучого народу з окраїн до осередка міста, в те місце, де над рікою Невою пишнієть ся Зимова палата. В тій палаті жив колись Александер II. Тут зявив ся він був в дни розкріпощення і промовляв до народу з балкона. Сюди з давних часів пробирали ся з тугою і надією селянські пішоходці, тут волочив ся колись і Федір Богдан, ховаючи за пазухою просьбу і виглядаючи нагоди, щоби її подати самому цареві. Тепер сюди помалу прямували тисячі народу зі своїми надіями. Вони вірили: Ось вони підійдуть до палати. Цар вийде до них. Вони оточать його, як діти оточають батька. Він їх вислухає і вони побачать наконєць того вимріяного народного царя, котрого образ уносив ся перед духовим зором їх батьків, дідів і прадідів...

Ціла столиця з тренетом ждала, що буде, коли ті мрії стрінуть ся зі строгою дійсністю. На краях поліція старала ся здержати пустивших ся в дорогу робітників, але їм вдало ся прорватись, або виминути ті перешкоди. Вони розсипувались, обходили перешкоди і знов сходили ся в місті. Серед них дійсно були жінчини і діти... Понереду йшли св'ященики, несли ікони... І ті люди радісно говорили всім, що йдуть до свого царя, з надією на царську правду...

Тоді лучило ся те, що предсказували робітникам їх приятелі. В ріжних місцях, з півночі, з полудня, з заходу і сходу, в далеких відступах розставлено війська. В такий спосіб царська палата була оточена гойби ланцюхом штиків (багнетів), а в кілька хвиль пізнійше, по команді, вона покрила ся димом, огнем вистрілів і кровю...

Найгірші предсказаня ворогів царської власті сповнили ся. Давнійшим поодиноким пішоходам відповідали тюрмою й етапами. Тепер, коли до царя піїшов весь робучий нарід столиці, йому відповіли розстрілами...

Грузинська військова дорога через Кавказ.

Независимій пресі остро заборонено було щонебудь про се писати, крім брехливих офіційних вістей. Але преса того приказу не послухала і вірні вісті, мимо цензури, появили ся скоро на сторінках газет і журналів. В „Правительственном Вістнику” говорило ся, що до шпиталю привезено 76 убитих і 223 ранених, але другі газети писали про поверх тисячу самих убитих. Ранених мужчин, женщин і дітей було багато більше.

Так „кровоавий цар”, Никола II. Романів, повторив московську Ходинку в Петербурзі. В Москві нарід заплатив за пусту нахабність царських подарунків, Але там була тільки легкодушність і неувага. В Петербурзі-ж кров народу пролито сьвідомо, на приказ; нарід заплатив за діточу віру в царську правду.

Се були послідні пішоходці російського народу до царя. Правительственный газети писали, що 9. січня погинули бунтівники, підкуплені Англійцями і Японцями. Та нікого вже тим не можна було одурити. Дня 9. січня вбито не бунтівників і крамольників. В той день убито діточу віру простодушного народу в своїх царів. Та віра вже ніколи не воскресала в столиці від того фатального дня. Ба навіть ціла Росія при кінци нещасної війни зрозуміла, куди веде край самовласть, і що пора викинути надію на пішоходців, пора заперестати шукати царської милости. Тут потрібні не пішоходці, не покірні просителі народних потреб, а постійні виборці від всього народу, які повинні установляти права і слідити за їх виповненем; а цар повинен їх слухати, яко приказуючий голос народу.

З того приводу по цілій державі підняли ся бунти. Вони зміцнились особливо при кінци війни, а врешті виявили ся в незабутім страйку 1905 року. До нього пристали зараз робітники залізниць, і залізничий рух, гейби за дотиком царівної налички, припинив ся по цілій Росії. Поїзди наче позасиняли на малих стаціях, де їх захопив страйк. Неопалені машини стояли на залізнодорожних шинах. На залізничім шляху від горизенту до горизенту не видно було ні поїзду ні диму; перестала ходити почта, а від 12. жовтня замовк і телеграф, тому, що поштово-телеграфічні службовці прилучили ся до залізничників. По містах перестали робити фабрики і ходити трамваї. Все жите у великанській державі заперестало бити ся. Росія була подібна до сонного царства, про яке оповідаєть ся в казці.

Простий нарід не відразу і не всюди зрозумів значіне того страйку. Знов говорили про Японців, Англійців і Жидів. Декуди бунтували ся тому, що перерване руху нарушує звичайне жите. Та тепер вже всім ясний змісл страйку.

Робуча Росія говорила цареви:

— Ви можете засилати, убивати, утихомирювати, утискати свободлюбних людей. Не штука називати домагання народу безумними фантазіями, відповідати на них тюрмами, етапами і розстрілами. Але знайте, що штиками ви не виорете наших безмежних піль, не пустите в рух соток тисяч фабричних машин, не вивчите дітей потрібних наук, не привернете руху на великанській просторони від Балтійського моря до Великого океану. Знищити і заказати щонебудь ви можете, але сотворити ви не можете нічого без робучого люду.

Се було таке ясне, що навіть сам цар, сліпий і глухий на голос народу, перестрашився. Ще недавно назвавши безумною мрією скромну просьбу земців, він 17. жовтня 1905 року видав маніфест, яким взивалося виборців від народу до законодавства і до управи державою.

Тоді, гейби в казці, збудилося зачароване царство; знов закурилися машини, рушилися поїзди, застукотів телеграф, загуркотіли фабрики.

Те, чого не могли зробити прикази царя і штики, зробила надія на свободу.

Марко Скрытий.

Засьвіти місяцю...

(Співаєть ся на нуту: „Рече та стогне”).

Заграйте, струни голоснії,
Заграйте пісню ви мені,
Нехай щезають сонні мрії,
Най пливе щасте у любові.

Засьвіти, місяцю, ясненько,
Дрімучі серця розбуди,
Розкрий душі і влий в серденько
Хоч краплю сили до борби.

О, ти присни ся, чар-леліє,
Присни ся мені на чужині,
Бо серце з жалю тужить-мліє,
Сум ляг в бездонній глибині.

Гуляйте, зорі, надімною,
Вій, вітре, в сторону рідні;
Не плач бо, серце, будь в спокою...
Пливить, пливить, слова мої...

Приповідки для родичів.

Дитина говорить звичайно те, що почує з розмови між старими.

Діти є такими, якими їх виховують.

Найліпший кінь мусить мати поводи; найспосібніша дитина потребує науки.

Ліпше є привязати діти до себе лагідністю ніж пострахом.

Що діти почують дома, те сейчас рознесеть ся по світі.

Година забави відкриє більше ніж цілий рік розмови.

Похибки є грубі, коли любов тонка.

Нема нічого лекшого, як винаходити блуди.

Коли вчиш других, то вчиш ся сам.

Будь терпеливий сам, а твої діти будуть також терпеливі.

Терпеливість і час осягають більше ніж сила і брутальність.

Вже похвала шкодить чесноті, але підлецуване є дійсною отруєю.

Для голодного шкода проповіді.

Не обіцуй, чого не зможеш додержати.

Дитина, котра про ніщо не питає, не навчить ся нічого.

Богата дитина часто сидить на лоні убогої матери.

Те, що ще не сказано, можна сказати, але раз сказаного вже не навернеш.

Коли пастух біжить, вівця біжить за ним.

Добрий приклад є найліпшою наукою.

Лекше запобігти злим навичкам, ніж їх відучити.

Що робить ся з поспіхом, робить ся зле.

Лише серцем можна купити серце.

Любов панує без меча в своїм царстві.

СІМ ГРЕЦЬКИХ МУДРЦІВ.

I.

Около два тисячі п'ятьсот літ тому проходжував ся один грецький купець з міста Мілету на побережю моря, коли завважав, як рибаки тягнули довгу сіть по воді. Він став і придивляв ся їх роботі.

„Мої панове, — каже він — скільки риб надієте ся витягнути тим разом?”

„Стільки, скільки нам наша доля пішле — відповіли вони. — Може одну, а може сто. Ніхто не може числити риби, коли вона ще не зловлена”.

Але певно щось вже зловило ся в сіти. Тяжко було їх тягнути. Рибаки лише з трудом підіймали їх до гори.

„Я дам вам дві міри срібла за всі риби, котрі ви зловили тим разом” — сказав купець, хоч не видів, скільки їх було.

„Дай три, а забереш їх” — сказали рибаки.

Купець глянув в тій хвилі на сіти і завважав, як всі пнури були туго натягнені від тягару. За три міри срібла він ледви міг купити три або чотири риби на торзі; а в сітях мусіло бути найменше тузин добрих, великих риб. Тому він сказав з посміхом: „Згода, я дам три міри”.

За мінуту витягнуто сіти з води. В них не було ані одної риби; але зате на споді видко було чудовий золотий триніжок, що був варта більше ніж тисяч риб. Купець був захоплений з радости. „Ось ваші гроші, — сказав він — триніжок є мій”.

Але рибаки відмовили ся дати йому триніжок. Вони сказали, що годили ся за рибу, а не за що инше. І так вони почали спорити і переконувати себе взаємно, а коли не могли ніяк погодитись, удали ся до посадника Мілету і просили його розсудити справу. Посадник бажав жити приязно з обома сторонами і тому вагав ся. Він гладив свою бороду, роздумував дуже глибоко, а опісля сказав, що ся справа є дуже замотана і тому він радить удати ся до вирочні (ворожки) в місті Дельфі.

Кожний мав довіре до вирочні в Дельфі. Якраз через сю вирочню бог Аполльо висловлював свою мудрість і розв'язував найтяжші загадки, які непокоїли людство. Вислано отже окремого післанця до Дельфі, щоби запитав, чи триніжок має забрати купець чи рибаки. По довгім ожиданню вирочня дала таку відповідь:

„Ані купцєви, ані рибакам ловлі не давайте.

Але наймудрійшому з мудрих її передайте”

Посадник і мешканці Мілету були дуже вдоволені такою відповідю. „Прецінь раз мудрість буде нагороджена — казали вони. — В цілім сьвіті нема мудрійшого чоловіка, як Талес, наш шанований горожанин і сусід. Триніжок віддамо йому”

II.

Талес з Мілету був найславнійшим філософом свого часу. Його мудрість була без запереченя і до нього приходили люди зі всіх сторін сьвіта на науку. Богато філософічних правд, які видають ся нам, що походять з наших часів, були відкриті ще Талесом. Він то сказав:

„Ліпше є віддавати почесьть розумови ніж лицю”

„Не довготою людського язика мірить ся мудрість”

„Найтяжше є пізнати самого себе; найлекше давати раду другим”

„Всі діла переповнені божим духом, а сьвіт є скінченим твором краси, бо він є ділом божих рук”

Посадник і горожани міста Мілету були дуже горді, коли вони занесли золотий триніжок до скромного дому Талеса і сказали йому, що вирочня присудила його наймудрійшому з мудрих.

„Наймудрійшому з мудрих? — сказав він. — Коли так, то багато є людей мудрійших від мене. Таким є мій приятель Біяс з Прієни. Він перевисшує всіх інших, котрих я знаю. Я пішлю сей чудовий дарунок йому”

І дійсно він віддав триніжок в руки певних післанців і велів їм віднести дарунок Біясови та переказати слова вирочні.

„А пам'ятайте, — сказав він — ви не сьмієте вертати до Мілету, доки не знайдете чоловіка, який найбільше заслужив собі на сей дар”

Статуя Свободи в Ньюорськім заливі.

III.

Біас з Прієни славний на весь світ зі свого дотепу і своєї мудрости. Він легковажив багатство і був благородний та ласкавий навіть супроти своїх ворогів. Ще дотепер остають ся в пам'яті його вислови. Він сказав:

„Ціни вартісного приятеля як своє найбільше благословенство”.

„Старай ся позискати прихильність добрих людей”.

„Уступай радше перед розумним словом, ніж перед насильством”.

„Укладай свої пляни з розвагою, але виконуй їх зі завзятістю”

„Не хвали ніколи безвартісного чоловіка, щоби позискати його прихильність”.

Коли післанці Талеса прийшли до Біаса і передали йому золотий триніжок, він не приймив його.

„Вирочня не мала на думці мене, — сказав він — бо я зовсім не є наймудрійший чоловік. Я раджу вам занести його до Мітилене. Ви там знайдете Піттака, патріота і філософа, котрий саме тепер зрік ся престола, щоби віддати ся мудрости. Його то мала на думці пітія (ворожка)”

IV.

Піттак з Мітилене був однаково чесним і мудрим. Він провадив своїх земляків яко полководець проти ворога і помагав їм скинути тирана з престола у себе. Вони вибрали його королем; скоро однак він видав для них добрі і мудрі закони, тоді уступив з престола і віддав ся приватному життю. Його славні вислови такі:

„Щонебудь робиш, роби добре”.

„Знай свою нагоду”.

„Не роби другому, що тобі не мило”

Післанці застали його в огороді на розмові про філософію зі своїми приятелями.

Він глянув на триніжок. „Що за чудовий!” — закликав він; опісля перечитав слова вирочні.

„Добре, що його не взяв ані купець ані рибак; бо такий чоловік, котрий що дня думає над тим, як би до-

робляти ся гроший, не вміє оцінити сеї чудової краси штуки. Я прийняв би його від вас, але знаю, що є люди далеко вартійші від мене. Таким є Клеобуль, король на острові Родос. Він перевищає всіх других людей не лише силою і красою, але і глибиною своєї мудрости. Занесіть се йому”

У

Клеобуль з Родос був учений у всіх галузях знання того часу. Він студював філософію в Атенах, а навіть

Галля Независимости в Філадельфії, звана колискою американської свободи, в якій дня 4. липня 1776 р. підписано Деклярацію Независимости американських кольоній.

пережив кілька літ в Єгипті і познакомив ся там зі старинними єгипетськими мудрощами. Він говорив:

„Більше слухай ніж говори”

„Старай ся все зайнятись вартісними думками”

„Ненавидь невдячність”.

„Виховуй розумно діти”

Коли післанці прийшли з триніжком до його палати, він запитав:

„Ви певно хочете се продати; скільки коштує?”

„Се не є на продаж — відповіли післанці. — Се є дарунок для наймудрійшого з мудрих; так присудила дельфійська пітія”.

„Ба, ви не знайдете такого чоловіка тут на Родос. Коли я не є в блуді, то таким є Періандер з міста Коринту. Занесіть до нього”

VI.

Періандер, король Коринту, був дійсно мужем високого розуму і науки. Однак він був самолюбний і жорстокий та не дуже любив своїх ближних. Клеобуль чув лише про його добрі прикмети; інакше він не був би казав передавати йому триніжок.

Періандер вправді вмів давати добру раду другим, але сам мало коли її придержував ся. Між його висловами були звісні отсі:

„Сповни точно, що ти обіцяв”.

„В щастю будь уміркований; в нещастю будь розважний”.

„Розумом мож довершити великих діл”.

„Сам намір до злочину є таксамо гріхом як і злий вчинок”.

Скоро лише післанці прибули до Коринту, Періандер звелів їм прийти до себе. „Я чув про цінний триніжок, який ви носите з місця на місце і я знаю також його історію — сказав він. — Ви певно думаєте, що в Коринті знайдете такого чоловіка, котрий був би варт сього триніжка”.

Післанці відповіли: „Нам наказано віддати його наймудрійшому з мудрих, а хто-ж може бути ним крім тебе?”

Періандер засьміяв ся. „Наймудрійший з мудрих! Коли би я мав право до сеї почеси, то цілий сьвіт ви-сьміяв би мене. В кождім грецькім місті є по кілька людий звісних зі своєї науки і мудрости. Я однак думаю, що чоловіком, котрий визначаєть ся між усіма, є Хільон зі Спарти. Я кажу вам занести сей триніжок до нього і передати йому привіт від мене”.

VII.

Хільон зі Спарти був чоловіком спокійної вдачі. Він був політик і філософ, патріот і любитель людскости,

Дзвін Свободи, яким оповіщено Філадельфійцям, а посередно всім Американцям, пропняте Деклярації Независимости Злучених Держав, 4. липня 1776 р. Сей дзвін (він пук 1835 р.) находить ся тепер у великім пошанівку в Галії Независимости у Філадельфії.

а передівсім він любив думати. Однак мало людей поза Спартою чули його імя. Його сусіди знали, що він висловлював ся деколи дуже розумно, як от наприклад:

„Не будь заскорий”

„Пануй над своїм гнівом”

„Шануй старших”

„Не шукай неможливостей”

„Три найтяжші річі є: задержати тайну, уживати відповідно часу і терпіти кривду”

Коли його сповіщено про прибуте післанців, він казав їм зачекати, аж буде мати час прийняти їх; він бо був одним з головних управителів в Спарті і мав все занятий час публичними справами. Вкінці по кількадевним ожиданню допущено післанців до нього.

„Ми маємо — сказали вони — дуже гарний і дорогий золотий триніжок, а дельфійська вирочня припоручила віддати його наймудрійшому з мудрих”

„То занесіть його сейчас до мого ворога Сольона в Атенах — сказав Хільон, перериваючи їм. — Зі всіх людей на світі він є наймудрійший”.

VІН.

Сольон з Атен був чоловіком з незрівняним таланом. Він був і поет і воєнний знавець і політик. Книга законів, яку він написав для Атен, уважається ще й тепер найдоскональшою зі старинних віків. Його науки були повні мудрости і були звісні кожному молодцеві в Греції. Він учив:

„Не приставай зі злими”

„Не вибирай на борзі приятелів”

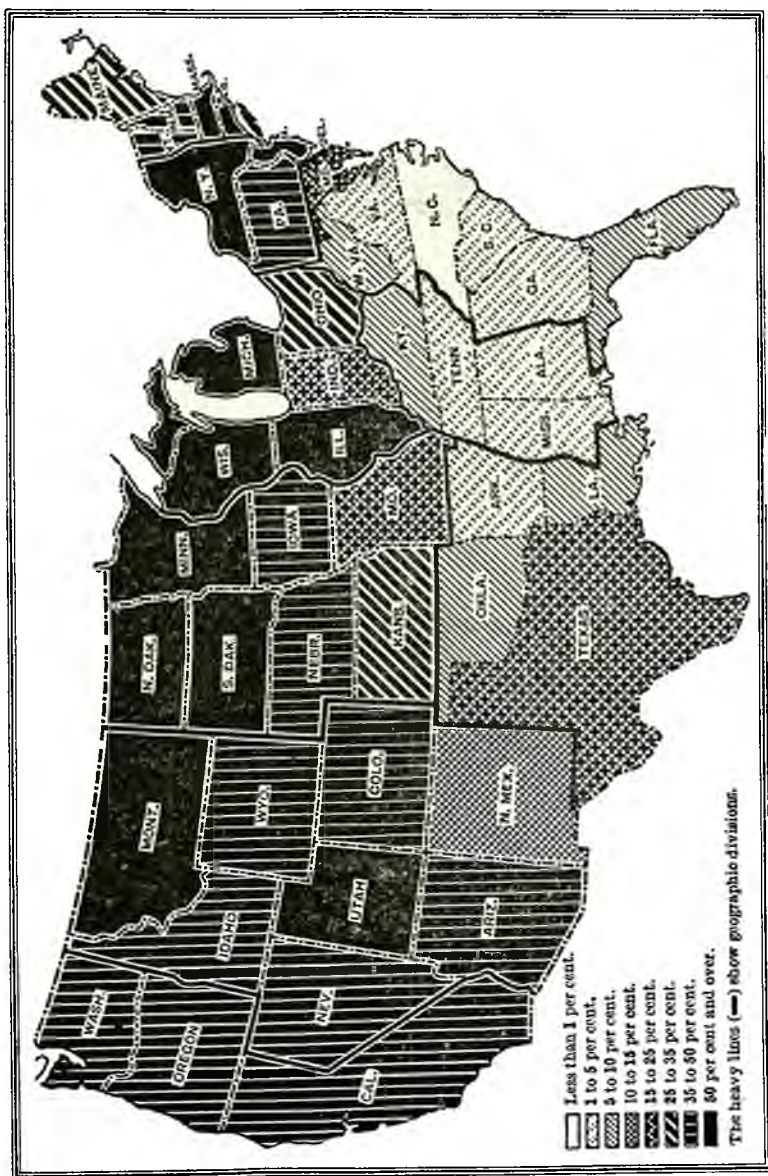
„Більше вір чесноті і характерности ніж присязі”

„Почитай Бога і шануй своїх родичів”.

Післанці з триніжком прибули до Атен і явили ся перед Сольоном, котрий був тоді головним урядником в Атенах. Коли вони розповіли йому свою ціль, він потонував на хвилю в глибокій задумі.

„Я, щодо мене, не маю претенсій до мудрости, — сказав він — але є в Греції що найменше шість мудрців, а межі ними прецінь мусить бути один наймудрійший. Тими мудрцями є: Піттак, Біас, Хільон, Клеобуль, Періандер, Талес”

„Алеж ми вже давали кожному з них сей подарунок — перервали післанці — і кождий з них відмовив ся прийняти його; казали, що вони не варті того”.

На цій мапі є вказане процентно чуже племя у населенні Західних Держав. Під чужим племенем розуміють ся тих людей, які уродили ся поза границями Західних Держав, а також ті діти, які уродили ся в Америці, але від чужинця-батька, зглядно матері.

„Коли так, то ще лиш одно лишаєть ся зробити — сказав Сольон. — Занесіть се до Дельфі і там дайте на жертву богови Аполльонови, котрий сам лише є жерелом мудрости і наймудрійший з мудрих”

І вони так зробили.

Борис Грінченко.

ДО ПРАЦІ.

Праця єдина з неволі нас вирве:
Нумо до праці, брати!
Годі лякатись! За діло сьвятеє
Сьміливо будемо йти!

Праця єдина нам шлях уторує,
Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя, до волі прямує:
Нумо до праці мерщій!

Праця не згине між людьми да-
[ремне:
Сонце засьвітить колись, —

Дякою нас тоді люди згадають —
Нум же! до праці берись!

Хоч у неволі й нещастю звікуєм —
Волю онунам дамо!

Ми, щоб боротись, на сьвіт наро-
[дились,
Ми, щоб робить, живемо!

Сьміливоз, братя, до праці ста-
[вайте!

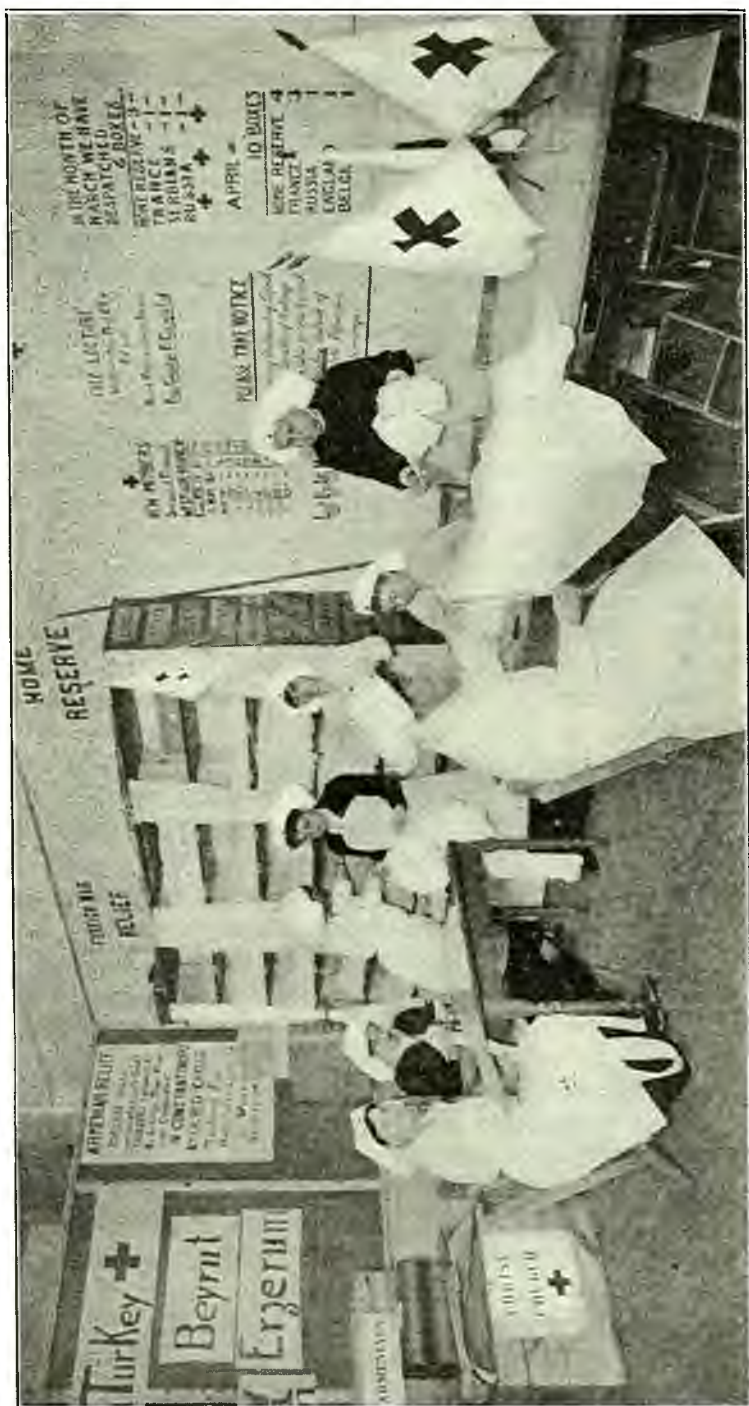
Час наступає — ходім!
Дяка і шана робітникам щирим,
Сором недбалим усім!

Відкрите Америки.

(Після Вашингтона Ірвінга).

Було се в нятницю рано, 12. жовтня 1492 року, коли Колумб побачив вперше Новий Сьвіт. Коли день засвітав, він зустрів перед собою плоский остров в розмірах кількох миль, покритий деревами, неначе бічний огород. Хоч позірно необроблений, він був заселений, бо видно було, як мешканці виходили з усіх сторін і бігли на берег. Вони поставали і дивили ся на кораблі, а по їх цікавості і рухах мож було пізнати, що вони не могли вийти з дива.

Відділ Червоного Хреста в Нью Йорку.

Колюмб дав знак кораблям закинути якори, спустити і зоружити лодки. Він увійшов до своєї лодки в багатім багровім строю, з королівським прапором в руках. Коли лодка зближала ся до берега, тоді Колюмб, котрий дуже відчував всі приємні вражіння, був вельми здивований чистим і лагідним воздухом, кристалічною прозорістю моря і надзвичайною красою ростинности. Він завважав також незнані йому доси овочі на деревах, які густо розросли ся на побережю. Коли вступив ногою на сушу, упав на коліна, поцілував землю і зі слезми радості в очах дякував Господеви.

Всі прочі пішли за його прикладом, бо їх серця були переповнені справжнім почутем вдячності. Вслід за тим Колюмб витягнув і підняв в гору свій меч, розвинув королівський прапор і в оточенню своїх двох капітанів та дружини в імені королівської кастилійської династії взяв в посіданє нову землю, надаючи їй ім'я острова Сан Сальвадор (Спаситель). Покінчивши вимагані форми і церемонії, він завізвав усіх присутніх зложити присягу послушенства йому, яко адміралови і віцекоролеви, котрий представляв особу володаря.

Чувства корабельної залози вибухнули тепер надмірним одушевленням. Ще недавно сї моряки вважали себе людьми, призначеними на певну загладу; тепер вони вже дивили ся на себе як на вибранців долі і тому виявляли зовсім отверто свою нестримну радість. Вони оточили свого адмірала і оказували йому велику почесть; деякі обіймали його, а деякі цілували його по руках.

Ті, що найбільше бунтували ся і негодували підчас дороги, стали тепер найбільше прихильними та найбільше одушевляли ся. Дехто просив у нього зглядів так, неначе би він вже мав багатство і почеси в своїм посіданю. Деякі неспокійні душі, що зневажали його своїми погрозами, тепер повзали коло його ніг та просили його о прощєнє за всі клопоти, якими вони набавили його, і рівночасно обіщували сліпу слухняність в будучности.

Уродженці острова, скоро на зараню побачили кораблі, які стояли при березі, думали, що се великани виринули протягом ночі з води. Вони товпили ся на березі і пильно та з острахом слідили їх рухи. Їх кружляне, на позір без труду, звиванє і розвиванє вітрил, що нагадували величезні крила, — все те наповняло їх подивом.

Коли вони побачили, що лодки зближають ся до берега і що певна скількість дивних естів, убраних в блискучу

На тім образку є представлений один мільон доларів у золоті. Пятьдесят тисяч золотих 20-доларових монет випочняють корито на 11 стіп 3 цалі довге, 2 стопи 10 цалів широке і 2 цалі глибоке.

сталъ або в ріжнобарвну одіж, виходить на сушу, вони втікли в ліс зі страху.

Коли однак замітили, що ніхто не пускав ся бігти за ними ані не думав робити їм пакости, вони поволи від-

зискали назад притомність ума і зблизили ся до Еспанців з великою почесністю, часто кладучи ся на землю і даючи знак пошани. Коли відбувала ся церемонія перебраня в посіданє, вони пильно дивили ся на лица, на бороди, на блискуче оруже і на сьвітлу одіж Еспанців. Особливо адмірал приковував їх увагу своїм визначним ростом, своєю повагою, багряною одежею і пошаною, яку віддавали йому його товариші: все вказувало, що то він є провідником.

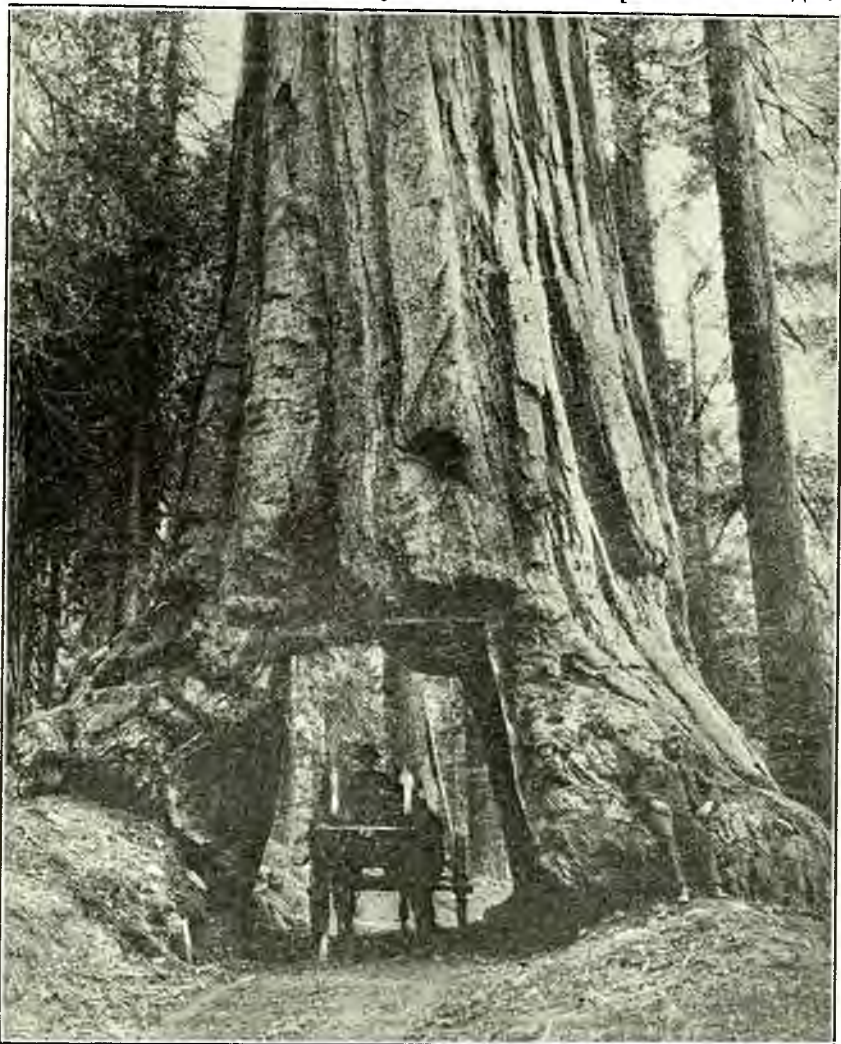
Коли вони ще більше охолонули зі страху, тоді зблизили ся до Еспанців, дотикали ся їх борід, гладили їх руки і лица та подивляли їх білість. Колюмб був захоплений їх лагідністю і щирою простотою та скоро зєднав їх своїм лагідним поведенєм. Тепер вони здогадували ся, що кораблі виплили з хрусталевого небозводу, який замикав їх овид, або що вони зійшли з висот на своїх могутніх крилах, та що сї дивні ества походять з неба.

Мешканці острова були не менше предметом цікавості Еспанців, бо вони ріжнили ся від усіх родів людей, котрих вони дотепер знали. Їх вигляд зовсім не вказував на достатки або культуру, бо вони ходили цілком нагі і помальовані ріжними красками. В деяких були краски лише на лица, на носі або довкола очий, а в інших розтягали ся по цілїм тілі і надавали їм дикий і фантастичний вигляд.

Їх шкіра була смаглява або мідяно-червонава і вони зовсім не мали заросту на лица. Їх волосє не було кучеряве, як волосє тих племен, які недавно передтим відкрито в Африці під тоюсамою географічною шириною, але просте і шоретке, в частин обстрижене повисше уший, але деякі жмути лишали ся необстрижені і вони спадали назад аж на плечі. Їх вигляд лица, хоч затемнений і розмальований красками, був приємний; вони мали високе чоло і задивляючо гарні очі. Були середного росту і гарно збудовані.

Тому, що Колюмб був тої гадки, що він висїв на острові на самім кінці азійської Індії, він назвав мешканців загальним іменем Індіян, яку прийнято всюди, заки ще люди дізнали ся докладно, що властиво Колюмб відкрив; від тоді розширено сю назву на всіх первісних уродженців Нового Сьвіта.

Мешканці острова були приязні і лагідні. Їх одинокою зброєю були списи, загартовані на кінці огнем, або закінчені кременем, або зубом чи костію риби. Не видко

На західнім узбіччю гір Сієрра Невада в Каліфорнії ростуть величезні найбільші і найстарші на цілм світі, звані секвоюми. Секвої належать до родини кипрів, отже є завжди зелені. Деякі з них сягають до 400 стіп в гору, мають 70 до 90 стіп в обводі (найбільша секвоя має в обводі 109 стіп) і числять около 7.000 літ віку. Представлена на нашім образку секвоя називається „Вавона“ — є висока по верх 300 стіп.

було зеліза, ані не слідно було в них зрозуміння його властивости; коли їм Еспанці показали меч, то вони без страху дотикали ся його вістря голіруч.

Колумб пороздавав межі них різнобарвні шапки, скляні прикраси, дзвіночки й інші дрібнички, якими звичайно торгували Португальці з мешканцями Африки. Вони радо приймали подарунки, завішували скляні оздобы довкола шиї і дуже були захоплені їх красою, а також звуком дзвіночків. Еспанці перебули цілий день на березі, відпочиваючи по мазольній подорожі посеред чудових рослин на острові, а вернули на кораблі аж пізнім вечером, задоволені всім тим, що бачили.

Остров, на котрім в той спосіб Колумб перший раз став ногою в Новім Сьвіті, називали мешканці Гванагана. Сей остров задержав до нині назву Сан Сальвадор, яку то назву надав йому Колумб. Англійці називають його Кет Айленд (Котячий остров).

Володимир Сиротенко.

МАТИ.

Нічого сердечній не снилось,
Бо цілую нічку не спала...
Як сина свого провожала,
То серденько кровю облилось.

Се тая нещасная мати,
Котрій лиш ридати й ридати.

Богато людий тоді було;
Вона-ж на чужих не дивилась, —
Як чайка налякана вилась,
А серце недоленьку чуло.

Здавалось, що свою дитину
Вже клала вона в домовину.

Прощалась, до серця тулила,
Вчіпилась і міцно держала
І чуда якогось бажала,
Аж поки упала й зімліла...

І більш вже не бачила сина...
Настала лихая година.

А був він високий, вродливий,
Крутив свого чорного уса;
І гадала нераз матуся,
Що вік його буде щасливий.

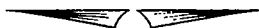
Тепер же вона в самотині
Ридає в холодній хатині.

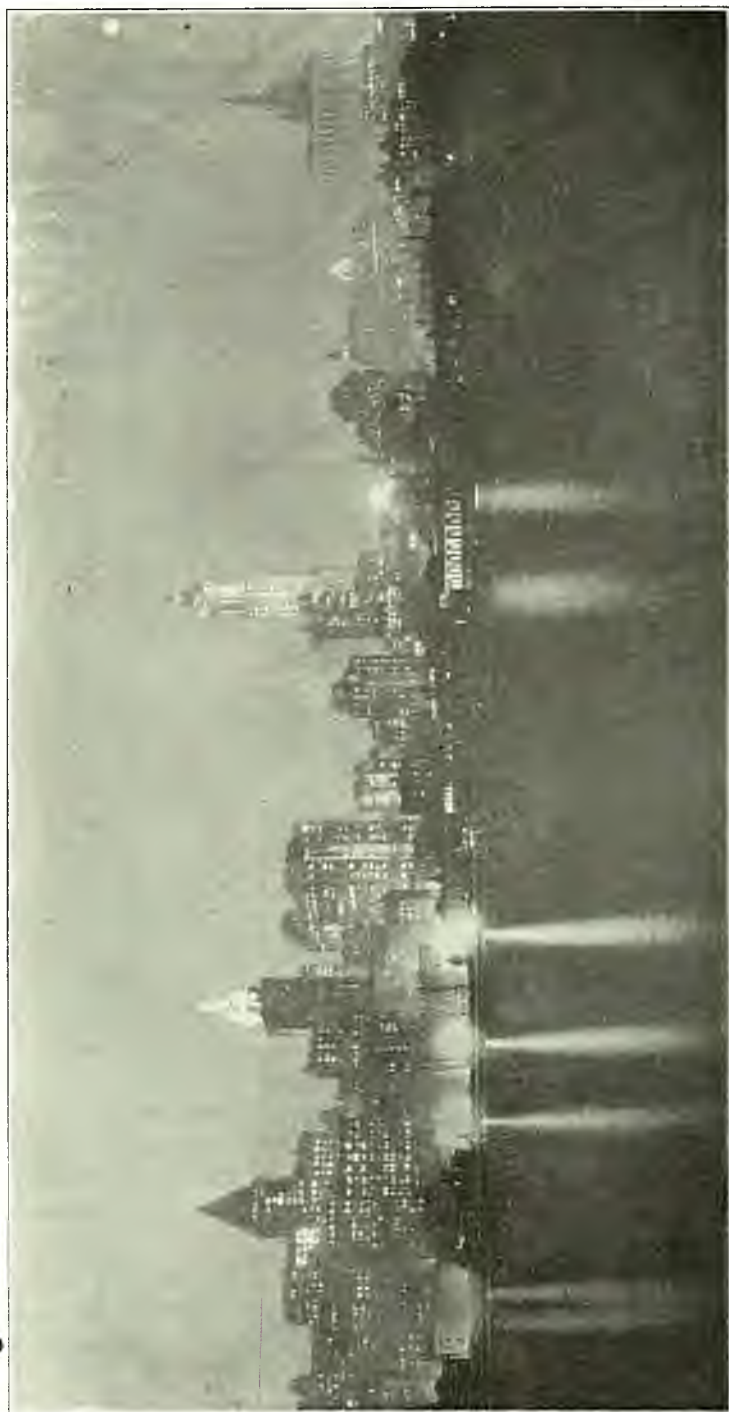
І хорая, хорая стала...
А очи глибоко запали, —
Пропали надії, пропали!...
Не чути, щоб більше й ридала.

Богато ночий вже не спала
І доброї вісточки ждала.

Молити ся Богу почала...
А вісточку почувши в журбі,
Не скоро уявила собі, —
Мовчала, мовчала й мовчала.

А далі, зирнувши довкола,
Умерла вона й захолола...

Вигляд Нью Йорку в ночі.

ІНДІЯНИ.

В Америці жиє племя властивих Американців, званих Індіанами, числом около 300 тисяч голов. Точно беручи, Індіани зовсім не причисляють ся тепер до Американців, бо вони беруть лише слабу участь в політичнім життю Америки.

Не треба думати, що Індіани се один нарід. Як між білими так і між Індіанами є багато племен, котрі знова розпадають ся на численні поменші „народи”. В Злучених Державах жиє 6 головних племен, а з них найкультурнійше є племя Мускогієн (Muskogean).

Кожда індіанська „нація” має своє правительство та законодавне і судейське тіло. Їх „парляменти” устанавляють закони, які не входять в конфлікт зі законами Злучених Держав.

Для кожної індіанської нації є призначені землі, котрої вони мають строго держати ся. Є се так звані індіанські резервації, які знаходять ся в 25 стейтах. Сеї землі не вільно ділити поміж одиниці без дозволу федерального американського правительства. Коли Індіанин хоче стати горожанином Злучених Держав, то мусить робити такісамі старання, як кождий європейський імігрант. Виймок в тім згляді становить закон з 1837 року, яким надано около 10 тисячам Індіан землю і узнано їх горожанами. Загалом є в Америці около 20 тисяч Індіан-горожан, що мають право голосованя.

Найбільше індіанських резервацій є в Арізоні, а крім резервацій існує ще окрема „Індіанська Територія” в стейті Оклагома. Східні стейти мають дуже незначне число Індіан; більшість їх знаходить ся на заході і півночі.

При федеральнім правительстві у Вашингтоні існує від 1849 року окремий „індіанський комісар”, який є підчинений секретареви внутрішніх справ. Правительство видає річно около 15 мільонів доларів на завідуване індіанськими справами.

Політика правительства зміряє до сього, щоби всі Індіани стали горожанами, а тоді не треба буде ними журити ся, як се дієть ся дотепер. Культурні народи журять ся самі собою і не потребують нічиєї „батьківської” опіки.

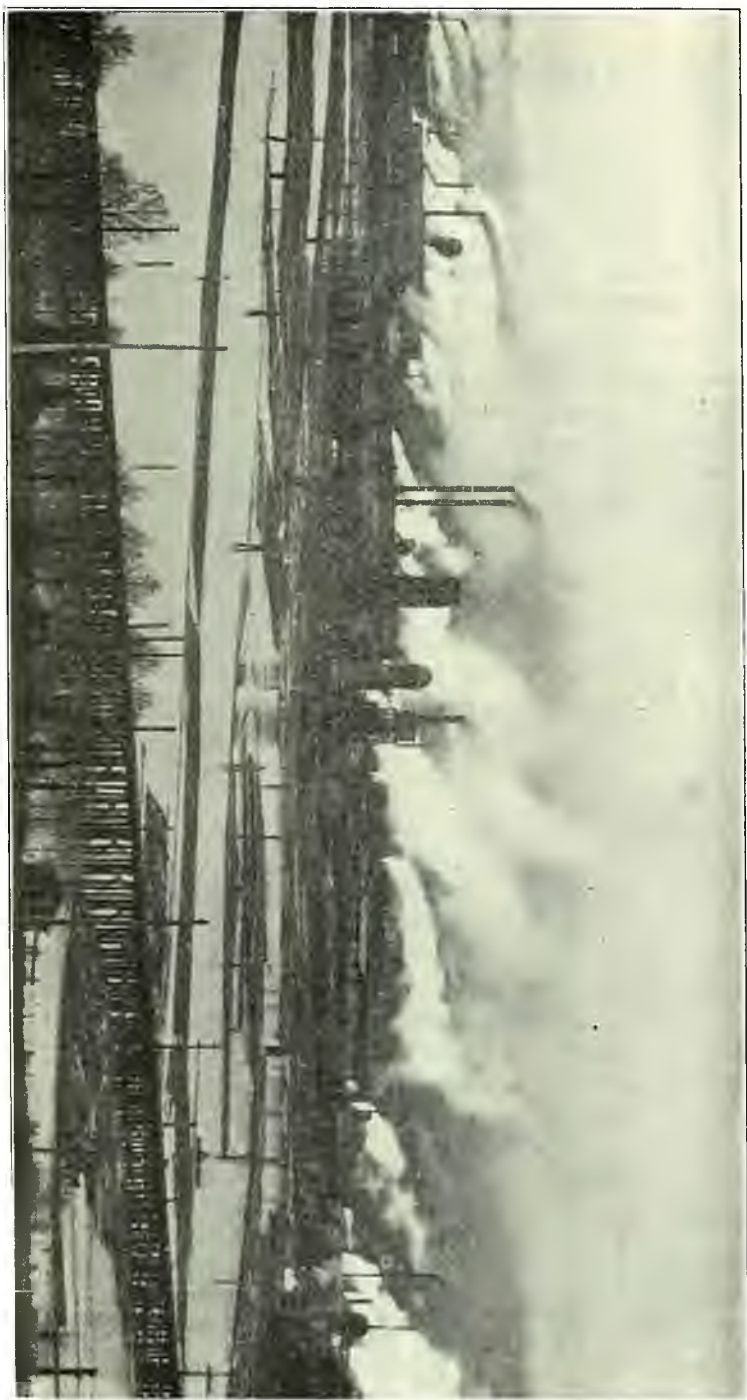
ПАВЛО РЕВІР ІДЕ.

В часах американської революції багато людей дало доказ своєї любови для Америки. Такою славною подією є нічна поїздка Павла Ревіра (Revere) в ночі 18. цвітня 1775 року по селах, фармах і місточках околиці Бостону (повіт Мідлсекс, Масачусетс).

Стрінувши тої ночі свого приятеля, сказав до нього Павло Ревір: „Коли би Бритійці виїзджали в ночі з міста (Бостону) і приготовляли напад чи то морем, чи сушею, то дай мені знати про се. Вилізь на дзвіницю старої Північної церкви і засьвіти лямпу на знак небезпеки. Коли би вони виїхали сушею, то вистарчить одна ліхтарня; коли морем, то засьвіти дві. Я буду пильно вважати на ті знаки на противнім березі заливу і сейчас розбуджу всіх мешканців до оборони” Сказавши се, Ревір всів на човен і поплив потихисеньки на берег коло Чарлзтаун, саме попри величавий британський корабель „Сомерсет” Небезпека була тимбільша, що корабель кидав безнастанно сьвітло з рефлектора, а й місяць підняв ся був досить високо.

Тимчасом приятель Ревіра пильно слідив, що діється в місті. Він завважав, як британська залога гренадірів тихим ходом покинула свої квартири і удала ся до лодок на побережжю. Приятель поспішив незамітно до Північної церкви і без страху й тривоги став спинати ся по старих деревляних сходах та по драбині на дзвіницю. Діставши ся з трудом до найвисшого вікна, він глянув на місто довкруги. Смертельна тишина царила над містом і лише легесенький вітер, здавало ся, шепотів: „Усе гаразд”. Приятель глянув своїм бистрим зором на другий берег заливу, де вливається ріка і побачив там лиш один довгий ряд ворожих човнів.

Міжтим Павло Ревір щасливо дістав ся на другий бік заливу і там нетерпеливо очікував умовленого знаку. Вкінці побачив слабе сьвітло на церковній дзвіниці. Сейчас всів на коня, але заки вирушив в дорогу, друге сьвітло блиснуло на високій дзвіниці — знак, що Бритійці приготвляють напад зі сторони моря. В тій хвилі здавало ся

Тартак в місті Черн, Бау.

Ревірови, що доля цілої нації залежить від його справності.

Неначе вихор пігнав він на своїм бистрім кони до найблизших місцевостей, щоби розбудити нарід до оборони. Дванайцята година була, коли він переїздив через міст, що веде до місточка Медфорд. Розбудивши тут сплячих мешканців, пустив ся Ревір через Лексінгтон до місточка Конкорд. По дорозі всюди будив людей та накликав до оборони. Ще в час вдало ся йому зібрати нарід до оружного відбитя Англіїців.

Хоч Бригійці були як слід узброєні і приготовані, хоч виконали напад зовсім підступно, мимо сього їм не повело ся. Фармери й міщани ставили завзятий опір, а тимчасом приходили їм на поміч сьвіжі сили, розбуджені і захочені горячим словом Павла Ревіра. Вкінці Бригійців побито на голову.

З того часу імя Павла Ревіра стало голосне і остане на віки в памяти американського народу. В годині непевности і небезпеки збудить ся нарід і пильно буде слухати, чи не їде чвалом другий Павло Ревір та чи не везе зі собою нового клича серед нічної темряви: „До бою, ворог їде!”

З ГУЦУЛЬСЬКИХ КОЛОМИЙОК.

Ой грай мені, музиканте, якої умієш;
Такої ти заспіваю, що не зрозумієш.

Співала би співаночки, голос ми не вдав ся,
Ішла би я танцювати, корзан перервав ся.

Ой, коники вороненькі, не їхати з вами,
Літа мої молоденькі, жаль мені за вами.

(Подав Ілько Ткачук, школяр з третьої класи із Жаба-Кривополя).

Вашінгтон — взір характеру.

(Після Вілліама Вірта).

Нехай Ваші змагання, Братя, зміряють до сього, щоби Ваші імена були поміщені на списі тих людей, на згадку котрих наші серця бють живійше. а наші очі блищать подивом, радістю і прихильністю від дитинячого аж до старечого віку; спомини про їх чесноти, заслуги і терпіня будуть все викликувати вражінє, хоч би в якім глухім закутку землі, або в якім пізнім віці їх читано. Непотрібно згадувати сї імена, а впрочім їх ряд був би без кінця. На темнійшій небосклонї історії, старинної і новійшої, вони творять молочну дорогу, що сяє блеском. Щоби не йти далеко взад, вистарчить глянути лише на імена тих, що підписали нашу Деклярацію Независимости. В тих людях ми бачимо відбитку славних мужів Риму. Вони були готові, як колись Курцій, скочити в море полуміни, котре не могло згаснути инакше, як про се впевнювала їх вирочня їх власної мудрости.

Та є один чоловік, якого імени нема між тими, що підписували Деклярацію Независимости, а мимо сього його ніяк не можна забути. Братя! Ви не потребуєте сягати гадкою далеко в минувшину, ані в далекі краї. Вам не треба зовсім нагадувати собі ані старинної Греції, ані старинного Риму. Ви маєте в своїм Вашінгтоні зовсім сьвіжий добрий приклад; скоро лише його будете наслідувати, станете безсмертними.

Лише не думайте, що він завдячує свою великість переломовій хвилі, яка викликала чесноти в нього, а розшуку в інших — на приклад для Вас. Його більші ніж римські прикмети, його всесторонній розум, його могутча інтелігенція, і його рішучість та повага, були би зробили його славним в кождім часі. Перелом не був би мав ніякого впливу на нього, коли би його вдача не була готова на стрічу важних подій. Присвойте собі черти його характеру і не бійте ся того, що аж нова переломова хвиля мусить прийти, щоби зробити сей характер славним.

Гляньте на зворушені елементи, які вже працюють в сій величезній республіці і грозять нам моральним зе-

млетрасенєм, яке порушить її до самих основ. Гляньте на політичну звироднілість, яка навістила край і яка занесла нас вже далеко від золотого віку революції. Гляньте на ті всі „знаки часу”, а побачите, що зовсім певна є надія на те, що якраз тепер настає знова переломова хвилина, в якій заблиснуть наново сьвітлі чесноти наших предків.

Долішня часть міста Нью Йорку.

І тому то я так завзято ставлю Вам за взір Вашингтона. Виховуйте самих себе після сього сьвітлого приміру. Всіми силами старайтеся набути його скромність; його безкорисність; його простоту серця; його горячу посвяту до рідного краю; його безсторонність в осуді; його влучність у спостереженнях; його непобориму постійність в рішеннях; — тоді Ви можете надіятися, що у Вашім віці Ви станете тим, чим був Вашингтон за своїх часів, а то: „Першим у бою, першим підчас мира і першим в серцях своїх земляків”.

ОТОЛІТЕ НЕЗАВИСИМОСТІ АМЕРИКИ.

(Промова Річарда О'Тормана, виголошена в Нью Йорку дня 4. липня 1876 р.).

Всі ви читали Деклярацію Независимости. Сто літ тому було се нове обявленє, яке переймало страхом володарів на їх престолах, а рівночасно кликало рабів в їх бідних хижках вставати і підняти серця та глянути до гори з новою надією на спасенє. Деклярація стверджувала, що всі люди, володарі і хлібороби, пани і слуги, багаті і бідні, приходять на сьвіт однаково, з рівними привілеями і з рівними правами до охорони зі сторони закона; вона стверджувала, що правительство черпає свою силу не з підбою ані з насильства, але зі згоди тих, над котрими панує; воно існує лише на те, щоби боронити нарід і його ущаслилювати. Се були вічні правди, котрих однакож довго ніхто не висловлював, а мало хто відважив ся так думати — аж божим Провидінєм вони прийняли ся тут в Америці і стали політичним символом віри народів на цілій землі. Неначе голос труби серед темної ночі залунали вони серед темних мар поневоленя і збудили людей до думки, надії і діла.

І сей звук труби ще тепер гомонить і буде гомоніти, та ще взиває мужів цілої людскости; щоби вони стояли на сторожі самих себе. На сей клич затрясуть ся зі страху коліна тиранів і надія свободолюбців скріпить ся, а їх серця будуть бити живійше і скорше так довго, як довго ся земля висить зрівноважена у воздуху і як довго живуть на ній люди, в котрих живе пам'ять минулих подій.

Деклярація Независимости була винувідженєм війни Великій Британії, війни на ножі і то на ножі до самої ручки. Страшна була нерівність, коли кольонії кинули визов до боротьби. По одній стороні була Англія — сильна в сьвідомости своєї могучости і сили, велика в своїй власті, вповні приготована і зоружена до війни, нахальна, задирчиста, що кпила собі на згадку невдачі або пораженя. По другій стороні тринадцять кольоній, які простягали ся в більшій частині на східнім побережю, легкі до зраненя в сотках місць і отверті для нападу на суші і з моря, без армії, без фльоти, без гроший і амуніції та воєнних матеріалів, маючи військо зложене з товпи неви-

школених горожан, котрі полишили на хвилю плуг і ковало та поспішили до бою з таким оружжем, яке мали під рукою, щоби воювати ветеранів короля Юрія, вправлених у своїм страшнім ремеслі через довгу службу в європейських війнах.

Другого липня 1776 р. зібрався Континентальний Конгрес у Філадельфії. Було там присутніх около сорок дев'ять делегатів. Се був мрачний день. Воздух був душний і тяжкий від злих вістей; злі вісти прийшли з півночі, бо впали Монтгомері і Квібек, а виправа проти Канади цілковито не повела ся; злі були вісти з полудня, бо британська воєнна фльота переплила полосу Чарлзто-

Місто Денвер, столиця стејту Колорадо.

ну в Савт Каролайні; злі вісти з Нью Йорку, бо кораблі лорда Гова пливали в долішнім заливі, а британська армія в силі трийцять тисяч людей грозила нападом на місто. Зі всіх сторін надходили злі новинки. Всюди сумнів, підозріне і упадок духа. Се був темний і мрачний час, коли то навіть і найсмілійшому можна було простити за втрату надії.

Така була хвиля, коли для порішення великої справи зійшовся конгрес, від якого залежала доля одної частини світа. Були там і такі, котрі ще годилися на злуку з Британією. Король міг уступити — поєднання не було неможливе — монархічна форма правління була дорогою для них. Минувність Англії була їх минувиною і вони не хотіли її тратити. Дальше: війна була страшною не-

певністю. Вони виділи пропасть і дрожали та цофали ся взад з острахом.

Але з другої сторони були там люди хвилі, люди з народу, котрі прислухували ся голосови люду і чули, чим бє народне серце. Вони також виділи пропасть. Їх очі проникали глибину чорної безодні, однак поза нею вони бачили величаве явище будучих лїт. Вони бачили безчисленні щасливі дома, які розсіли ся далеко й широко по цілїм просторі великої суші, де має жити покоління за поколінням, зложене з мужів вихованих в силі і чесноті та в добробуті при помочи сьвітла і тепла волі.

Памятайте, що між тими тринадцятьма кольоніями була дуже слаба звязь. Вони ріжнили ся в багато зглядах: в народности, в релігії, в кліматі, в господарстві, в способі думання — таксамо, як тепер. Одна велика ціль лучила всіх разом, Північ з Полуднем, Адамса з Масачусетс з Джеферсоном з Вірджинії, а то: сьвята ціль, збудувати тут для себе і для своїх дітий свободну державу, яка була би прикладом, взірцем і заборолом свободи; колиж би їм се не вдало ся, їх цілю було вмерти з п'ятном бунтарів на своїх іменах.

Рада тих завзятих і благородних мужів взяла верх. Якесь сьвітло красної будучности осьвітло їх душі і скріпило їх серця. За ними підіймала ся і плила філя народного одушевлення. Нарід все є готов до геройських діл; нарід, якого чесні чувства є часто наймудрішою дипломатією, — той нарід чекав лише на слово: готовте ся до бою, готовте ся на смерть, а коли треба, до независимости! І так стала ся божя воля на землі.

Проголошено слово, створено „Деклярацію”, яка дала ім'я і початок „Злученим Державам Америки”, і нова нація віддихала та гляділа в будучність, готова на все найліпше і найгірше, що могло стати ся в будучности. Коли ся Деклярація стала знаком ратунку і полекші для віддалених країв, то яке слово зможе описати ті чуда, які вона зробила для сього народу тут, дома? Се був клич, талїзман, пробний камінь і меч побіди. Невишколена горстка горожан-жовнірів, навчена в строгій школі трудів і невигод, стала в короткім часі великою армією, перед якою подали ся ветерани з Британії. Європа почула несподівано прихильність до повстанців і вислала своїх найліпших і найхоробріших мужів до боротьби

за волю. Ляфает з Франції, Де Кальб з Німеччини, Косцюшко з Польщі — такі і їм подібні витягнули свої ясні мечі в обороні молоді республіки. Найліпшою помочю був спокійний, неустрашимий і постійний дух, котрий зовсім не захитався серед небезпеки і невдач, не задрожав серед розбиття і руїни, але стояв неначе вежа, в котрій відбилося все, що було найліпшого і найбагороднішого в характері американського народу; сей дух

Церковна ділянка міста Солт Лейк Сіті, столиці стейту Юта.
Се місто є осередком секти мормонів.

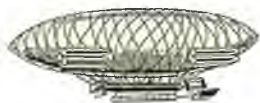
представляв його рішучу волю. Щасливий є той нарід, котрому небеса посилають такого мудрого і хороброго провідника, спосібного і до проводу і до правління, яким був в тих часах перелому в молодій республіці її найчільніший муж — Джордж Вашингтон.

Так отже з хрещення крови вийшла молода нація чиста, свободна, зі славою. Сейчас таємний вплив, чар її здобутої свободи почали працювати і уми мужів та земні, воздушні і морські сили почали витати її і кидати під її ноги свої скарби.

З тринадцять матірних колоній вродилося трийцять вісім (до 1918 року вже пятьдесят чотири — Редакція календаря) великих держав і територій. З початку великий край, покритий лісами і степами, простирився далеко

й широко. Він потребував лише людської праці, щоби бути плодовитим. Люди прийшли; через Атлантик спішили могутні кораблі, що ломили бурю і привозили сюди бригади і дивізії великої армії праці. Вони приходили сюди рядами більшими, ніж колись розпоряджували королі, — мільоновими рядами — щоби підбити землю не для знищення і руїни, але щоби зробити її плодовою і багатою, завести тут лад і щастє. І сей край отворив для них всі свої скарби свободи, дав їм змогу розвинути їх спосібности, свободну кар'єру і свободні змагання.

І се власне робить отсю республіку дорогою для всіх народів і приєднало їй скоро приятелів на цілїм сьвіті. Не її богатства, не її поклади золота, не її гори срібла, не її незвичайні механічні талани, — хоч як всі ті річі є великими і важними. За отсе її ім'я є шановане і люблене: що вона була все звісна і щедра своїми свободолюбними симпатіями; що вона дала приміщенє бездомним, а землю безземельним; що вона забезпечила для більшости тих, котрі живуть в її посіlostях, більші розміри свободи, мира і щастя і то на далеко довший протяг часу, ніж колинебудь дотепер мали люди на землі. З тої причини всі народи сьвіта по всі часи будуть називати сю республіку блаженною.

А Ф О Р И З М И.

Мяке серце і тверда воля знаменито гармонізують ся в одній і тійсамій душі.

Відважний ворог ліпший ніж трусливий приятель.

Коли хто предвиджує нещастє, то вже виминув його до половини.

Сумнів — плід розуму; віра — дочка душі.

Василь Чайченко.

КОХАНЕ.

I.

„Ой я тебе, козаченьку,
Як душу кохаю,
Алеж більше є кохале
До рідного краю.

„Обступили Україну
Вороги лукаві:
Йди, коханий, з ними битись,
Здобувати слави!

„Ой, як вернеш ся, мій милий,
З бою за Вкраїну,
Буду я твоя на віки,
Буду до загину”

II.

І пійшов козак із дому
Вкупі з козаками
І не три дні й не три тижні
Беть ся він з Ляхами.

Ой не три дні й не три тижні
Бють ся наші в полі, —
Полягло вже і козацтва
І Ляхів доволі.

Як орел той яснозорий
Хмель старий літає,
Пишне панство з України
В Польщу виганяє.

III.

Ой уже, уже до дому
Козаки вертають,
Рідні й друзі їх стрічають,
Весело витають.

А між ними й та дівчина...
Деж він, де єдиний?
Годі, годі виглядати
Мертвих з домовини!

Ой насипали могилу
У степу велику —
Хто поляг за Україну,
Слава тим до віку...

IV

„Ой я тебе, козаченьку,
Кохала й кохаю,
Алеж висше є кохане —
До рідного краю.

„Не судилось нам укупі,
Мій єдиний, жити, —
Алеж красше за Вкраїну
Голову зложити.

„Одинока у черницях
Я молитись буду:
Хто поляг за Україну, —
Слава тим до суду!”

І велика невдача не пошкодить.

Старенький, сивоголовий чоловік, одягнений в шаравари й сорочку, сидів ранком в день уродин Вашингтона 1847 року на порозі фермерської колиби тай зішкробував тупою бритвою триднівну сиву щетину зі своєї бороди.

Тим стареньким чоловіком був Захарій Тейлор, фермер, погромник Індіан, військовий велит. Він потерпів невдачу. Не через свої похибки, але через те, що уряд у Вашингтоні постановив був зробити з нього нездару.

Один з водопадів у місті Спокейн Ваш.

Коли 1846 року прийшло до ворожнечі межі Злученими Державами і Мексиком, уряд Злучених Держав бачив, що війна не буде мати прихильників між народом. За те, розуміть ся, була би впала вина на президента Джеймса К. Полка, котрий розпочав війну. Треба було знайти жертвенного козла, котрий взяв би на себе вину уряду, або хоч скинув її на противну партію Вігів.

Тому вишукано генерала Захарія Тейлора, завзятого прихильника Вігів і йому поручено вести жмінку американського війська проти Мексика. Нещастє певно мало постигнути його, скоро би лише він дійшов до сього гнізда шершенів. А тоді не на правительство, але на Тейлора була би впала вина. Однак старий Захарій був занадто хитрий індіанський борець, аби дати ся зловити в таку політичну засідку. Він задержав ся на місци і заявив, що ані кроку не зробить без виразного припорушення з Вашингтону. Президент, припертий в той спосіб

до муру, приказав нарочно Тейлорови йти наперед, а сей так і зробив. Він не лише, що перейшов границю Мексика, але ще й доказав чуда. Він, зі своєю малою армією, розбивав кожний відділ Мексиканців, висланих проти нього. Воюючи побідоносно, він тратив також і своє військо, але неначе плугом орав дорогу до самого серця Мексика.

За той час побіди Тейлора почали розбуджувати подив у всіх закутинах Злучених Держав. Війна проти Мексика стала наслідком сього так популярною, як з початку видавала ся непопулярною. А при тім здобув славу чоловік, якого уряд з гори призначив на загладу.

Президент Полк пробував затерти свій перший промах тим, що усунув Тейлора з головної команди, а натомісць вислав генерала Скотта з далеко більшою і показнішою армією в цілі покінчення війни. Скотт забрав Тейлорови всіх найліпших офіцерів і жовнірів, полишаючи йому лише недобитків з його попередньої сили.

З тою рештою — 5.400 людей, половина з них недавні рекрути — Тейлор окопав ся на гористій фармі, звісній під іменем Буена Віста. І саме тут окружило його 20.000 Мексиканців під проводом генерала Санта Анни.

Старий борець потерпів отже невдачу. Меншого чоловіка вислано, щоби зібрав лаври, котрі в дійсности належали ся Тейлорови. Уряд підтяв його і вкоротив його славу кар'єру. А в додатку переважаюча сила неприятеля окружила його. Коли хто застановить ся зріло над тим, той зрозуміє, що серед такого положення і найсильніший чоловік може зломити ся.

До Тейлора пригнав на кони серед зливною дощу мексиканський штабовий офіцер, котрий іменем генерала Анни зажадав від нього здачі. „Нехай він сам прийде і візьме мене!” — закликав Тейлор і дальше голив свою сиву бороду.

Мексиканці підходили щораз ближше і затягали перстеня щораз вузше. Славна битва під Буена Віста тривала два дні. Здавало ся, що мала американська армія є засуджена на цілковите знищенє. Але Тейлор боров ся. Його прості рекрути під його вмільм проводом видержали на місци, хоч ворог був чотири рази сильніший. „Генерал Тейлор був нині що найменше три рази побитий”

— говорив один з його офіцерів до другого. — „Так, — сухо відповів другий — але він про се не знає”

Під охороною ночі, 23. лютого 1847 року, мексиканська армія подала ся взад в цілковитім неладі, розбита на порох хоробрими жовнірами Тейлора. Чоловік, що „одного дня зістав побитий три рази і не знав про се”, вернув до Злучених Держав і довідав ся, що його звеличано народним героєм. Змаганя уряду, щоби спричинити упадок Тейлора, придали ся якраз на повалене самого уряду. При найблизших виборах на президента філя народної любови занесла Тейлора до Білого Дому.

Старенький чоловік був нерадий сьому виборови. Він говорив, що се була змова проти нього, щоби не дати йому спочинку на фармах підчас його останних літ життя.

Богдан Лепкий.

Г А Д К И.

I.

По небес великім, синім плаю
Зорі Бог розсипав, наче вівці.
А людий пустив, щоб в мандрівці
Житевій ішли з землі до раю.

Зорі час, дорогу, шлях свій мають
В безконечному сьвітів просторі,
Люди-ж — люди наче човни в морі
По розбурханих філях бувають.

II.

Житє — борба,
О щастє вічний бій.
Щодень журба,
Часом хвилина мрій.

Жите — похід,
Вперед нестримний гін.
Іде під спід,
Хто втратив свій розгін.

III.

Жите, як той потік
З невідомих жерел,
А гадка понад ним
Бує, мов орел.

Жите, як той потік,
А час, мов океан.
Як капля — чоловік,
Житя слуга і пан.

IV.

Товаришу! Люби жите,
Люби людей, природу,
А кривду кинь у забуте,
Як камінь в тиху воду.

Від зла втікай,
Не вимагай
Богато від житя.
От — жмут хвилин,
Цінних перлин
І — море забутя.

А Ф О Р И З М И.

Ми всі подібні до дзвона, котрим може задзвонити
якийнебудь подорожний.

Двері для злости все отворені.

Під водопадом Ніягари.

Першого вечера моїх відвідин в Ніягарі стрінув я провідника на горі коло Сходів Бідля,*) що ведуть до Печери Вітрів. Провідник був якраз в силі віку — великий, добре збудований, статочний та мильний з лиця і з очей. Мое заінтересоване водопадом розбудило його і він став говірливий. Звертаючи ся до фотографії і вказуючи на неї, він описував свій подвиг, який довершив недавно, а який запровадив його майже під зеленаві води водопаду Підкови.**)

„Чи можете запровадити мене там завтра?“ — спитав я.

Він змірив мене очима, роздумуючи мабуть над тим, чи чоловік такої легкої будови як я і вже зі шнаковатим волосем, може пускати ся на таке підприємство.

„Я хочу — додав я — видіти водопад о скільки лишне вдасть ся докладно і куди ви лишне поведете мене, я пійду за вами“.

Його повздержливість перемінилася в усмішку і він сказав: „Дуже добре; я готов з вами йти завтра“.

На другий день я прийшов після умови. Я перебрав ся в хижі на вершку Сходів Бідля, вдягаючи на себе дві пари вовняних шараварів, три вовняні камізельки, дві пари скаршток і одну пару сукняних черевиків. Мій провідник запевняв мене, що ся одіж захоронить мене від перестуди, хоч би навіть була змочена. І він добре сказав. Плащ і капуза жовто-оливної краски покривали все. Дуже старанні заходи поробив молодий помічник провідника, щоб забезпечити мене перед змоченєм, але всі його змагання показали ся безуспішними, скоро лишне прийшла тяжка проба.

Ми зійшли по сходах; в руках тримав я рід довгих вилок, які повніли службу альпейської палиці. На сході спитав мене провідник, чи я хочу йти наперед до Печери Вітрів, чи до водопаду Підкови; сей останній особливо

*) Сходи, що ведуть під одну часть водопаду по стороні Злучених Держав.

**) Водопад Підкови є по канадійській стороні. Тепер вже вода вижлобила скалу і форма підкови поволі щезає.

Водоспад Ніягари, фотографований з американського боку. На переді (де стоїть гурток людей) видно водоспад американський, за ним Козячий острів, а за островом водоспад канадійський, званий також водоспадом Підкови.

дасть ся мені в знаки. Я рішив ся перейти наперед тяжшу пробу і тому мій провідник звернув на ліво по острих і небезпечних камінях.

Дно першої части водопаду покрите величезними камінними бовдурами, які очевидно відорвали ся від горішньої часті стіни. Вода не розділюєть ся однаково поміж них, але шукає собі виходу просто через них, наслідком чого повстає шалений вир. Ми перейшли через кілька бовдурів мокрими ногами, однак без трудностей. Вкінці прийшли ми над берег трохи страшнішої кручі. Мій провідник ішов його краєм, аж дійшов до її найкрутішої часті. Задержуючи ся, сказав він: „Се є наша найбільша трудність; коли ми тут перейдемо, то оісля зайдемо далеко похід Підкову”

Він увійшов у вир, напружуючи цілу свою силу, щоби вдержати ся на ногах. Вода сягала повисше його бедр, а піна скакала далеко висше. Він мусів шукати за опорою під ногами посеред невидимих камінів, о котрі розбризувала ся шалюча струя. Він боров ся і поступав, але боров ся з успіхом і вкінці дійшов до спокійної води на другім боці. Простягаючи руку до мене, він сказав: „Тепер ходіть ви!”

Я глянув на вир, який гнав ся до ріки неначе водопад. Навіть там, де він сягав лише по коліна, його сила була дуже значна. Коли він підносив ся довкола мене, я старав ся розбити його на двоє, стаючи боком до нього, однак непевна постава моїх ніг давала йому змогу обгорнути мої бедра, скрутити мною і кинути цілу свою силу на мої плечі. Дальша боротьба була безвиглядна; коли я почув, що моя рівновага безнадійно пропала, я відвернув ся і кинув ся до берега, який я щойно покинув і тут в одній хвилі дістав ся на плитшу воду.

Моя оливна одіж була великою перепоною; вона була призначена для далеко більшого чоловіка і коли я станув на рівні ноги по моїй пригоді, то мої ноги стояли неначе по середині двох мішків з водою. Мій провідник налягав на мене, щоби я пробував знова. Навчений першою невдачею, я знова увійшов в струю. Коли би мої вилки були залізні, вони могли би стати мені в пригоді. Але так, то вони не лише що не помагали мені, але ще й шкодили, бо вода поривала їх зі собою. Та мимо сього я тримав їх ціпко, вже з привычки.

Знова підіймився вир до гори і я знова захитався; однак, тримаючи ліве бедро сильно проти води, я вдержався просто і вкінці вхопив за руку свого провідника на другій стороні. Він приємно усміхнувся. Я осягнув першу перемогу і він тішився тим. „Ще ані один подорожний не був тут перед вами” — сказав він. Скоро опісля, коли я хотів підпертися ліскою, я знова стратив ґрунт під ногами, однак вхопився за вистаючу з води скалу.

Ми видрпалися по бовдурах аж до найгустішої струї; вона стала небагом така тяжка, що ми мусіли подаватися під її ударами. В більшій частині ми не виділи нічого; ми були в самій середині дикого шуму, зливані

Сан Франсіско, найбільше місто на побережжі Тихого океану, в стейті Каліфорнія.

безнастанно водою, яка вила деколи як свист безчисленних батогів. Під тим чути було глибокий шум водопаду. Я пробував заслонити собі очі рукою і глянути до гори, але моя оборона була даремна. Мій провідник ішов даліше вперед, однак в однім місці задержався, хочаби, щоби я схоронився за його постать і оглянув водопад.

Піна походила не так з гори, як радше повставала з відбивання розбурханої води, коли вона падала на дно. Тому очі можна було заслонити перед осліплюючим ударом шуму, підчас коли простір до горішнього берега був до певної міри чистий. Дивлячись в гору через плече провідника, я міг завважати, як вода гнула ся через край, а посеред скажених бризок маячила деколи Черепашина Вежа.*) Ми були якраз під вежею. Трошки даліше водопад по першій своїй сході вдаряв на випуклість тро-

*) Черепашина Вежа стояла над американською частиною водопаду.

хи низше, а відти падав величезними масами піни. Якраз туди ми передирали ся.

Ми обійшли ніс, на яким стоїть Черепашина Вежа, і рушили посеред найбільшого заворушення здовж одного рамени водопаду Підкови, аж там, де вже не стало бовдурів і водопад ринув в безодню ріки Ніягари.

Тут мій провідник знова заслонив мене і велів мені глянути до гори. Я так зробив і міг побачити, як і попередно, зелене маячінє могучого перегибу, спадаючого через горішний край, і дальше величезну масу води, підчас коли бризки між нами і водопадом безнастанно то збирали ся то щезали.

Ми вертали, драпаючи ся час від часу то в гору то в діл, щоби кинути оком на найвеличавішні части водопаду. Ми перейшли попід рафи, витворені з вапняка і через деякі дивні печери, утворені через злуку вершків скал. Вкінці ми станули знова недалеко нашого ранішнього ворога. Мій провідник задержав ся на мінуту або дві, розсліджуючи докладно струю. Я заважав, що він, як провідник, повинен мати ливну в таким місци; він однак відповів, що дотепер ніодин подорожний не думав туди заходити і тому він не уважав за потрібне брати ливну зі собою.

Він пустив ся знова через кручу. Слідно було його боротьбу, щоби вдержати ся рівно. Він подавав ся, але знова раз-враз приходив до себе. Вкінці він поховзнув ся, подав ся і зробив так, як я зробив був рано: кинув ся напроти берега і вплив на мілину. Стоячи в кручі близько берега, він простягнув свої руки до мене. Я дотепер задержав ще свої вилки, які придавали ся мені посеред бовдурів. Перейшовши кілька кроків так, що моя палиця могла досягнути його рук, я просив його, щоби він вхопив її за другий кінець.

„Коли ви певні, — сказав він — що вдержите вилки в своїх руках, то я певно вас витягну” Я зробив ще крок і наставив вилки до нього. Ми оба сильно вхопили по обох кінцях. Се помогло; хоч навала була сильна, проте я щасливо дістав ся на другий бік. Тут скінчила ся вся небезпека.

Опісля ми вигукували по товариськи серед круч і бовдурів в Печері Вітрів. Скали були покриті органічним намулом, по котрім ніяк не мож було ходити босими но-

гамп, а сукняні черевики знаменито запобігали ховзаню. Ми дійшли до печери і ввійшли до середини: наперед по деревлянім помості, збудованім на вершках бовдурів, а опісля по вузкім хребті, аж до точки, де є найбільше вижолоблене в скалі. Мені казали, що підчас полудневого вітру можна спокійно оглядати спадаючі маси води; тоді однак, коли ми були там, осліплюючий гураган бризків гнав нам в лице і ми не могли бачити нічого.

Іван Тиндаль.

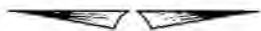
Відки Канада дістала свою назву.

Довго ломили собі голови над сим, відки взяла ся назва „Канада” для теперішньої бритійської кольонії на півночі. Найімовірнішою теорією є ся, яка находить ся тепер в підручниках канадійської історії і її також до певної міри потверджує історик Френсіс Паркман.

„Канада” є індіанське слово і означає „село” Французський подорожний і відкривець Яків Картієр перший уживав сього слова на своїх географічних мапах, але не називав ще цілої теперішньої території Канадою. Картієр відбув дві подоржи до Америки. Він властиво шукав коротшої дороги з Європи до азійської Індії і йому здавало ся, що він її дійсно знайшов, коли в 1534 році заплив до заливу св. Лаврентія. Він плыв рікою через якийсь час в надії, що знайде пролив, котрий лучить Атлянтійський океан з морем, аке, після його думки, мало сягати аж до Індії. Але се була вже осінь і тому Картієр вернув того року назад до Франції.

Слідуючого року він відбув другу подорож до заливу св. Лаврентія і тоді пізнав, що се була ріка, а не морський пролив до Індії. Він заплив горі рікою аж до того місця, де нині стоїть місто Монтреал, а йому товаришило двох Індіан. Коли він запитав їх, як називаєть ся група домів, збудованих понад рікою, Індіани відповіли, що то є „канада”, значить село. Картієр затамив собі се слово і уживав його часто в манах на означенє сих околиць,

що лежали над рікою св. Лаврентія. Коли пізнійшими часами почали відкривати щораз дальші околиці, то і їх називано спільним іменем „Канада”. З часом розширилася отся назва на цілу домінію від океану до океану.

Золоті Ворота — вузький пролив, який ділить залив Сан Франсіска від Тихого океану.

ЛИСИНА І СУХОТИ.

Майже в кожній справі можна доглянути щось доброго. І лисий чоловік має дещо до завдячування своїй лисині. Богато людей вірять в те, що лисий чоловік не вмере на сухоті. Сам нахил до лисія є певного рода забезпечкою перед сею страшною недугою.

На перший погляд виглядає сьмішно, коли хто вірять в таке твердження, а прецінь деякі славні лікарі дійсно переконалися, що є якась звязь між випаданем волосся і туберкулою. Один з тих лікарів обсервував се явище протягом п'ятих літ. Він мав під своїм доглядом около 700 недужих протягом згаданого часу, а ні один з них не був лисий. Що більше, він твердить, що на 5.000 пацієнтів, хорих на сухоти, він не завважав ні одного лисого.

Сей лікар зовсім не старається пояснити сей факт; він лише подає до загальної відомости свої помічення, а рівночасно просить інших лікарів, аби вони дали йому знати про свої спостереження в згаданій недузі.

Як ратувати ся перед сонішним ударом.

В горячі літні дні хоровиті і слабосилі люди падуть жертвою спеки. Найбільше терплять вони тоді, коли термометер нагло підносить ся, або опадає. Люди, котрі фізично недомагають — приміром мають слабкий обіг крови, — не можуть видержати наглої зміни температури і улягають сонішному ударови.

Треба розрізнити, що є двоякі удари: від сонця і від тепла. Між одним а другим є лише невелика різниця, бо причиною обох є завжди сонце. Як знаємо, воно висилає двоякі лучі: одні з них дають нам сьвітло, другі тепло.

Сьвітляні промінні є ясно-сині і вони є всилі викликати в людським тілі хемічний розклад. Тепляні лучі можуть поразити чоловіка кожної хвилі, навіть темною ночью, або хмарними днями. Удар від тепла обявляєть ся тим, що чоловік з вичерпання нечаяно валить ся з ніг, неначеб від якої епілепсії, або як би хто його пострілив. Часто лучаєть ся, що недужого забирає поліція яко п'яного, або везуть його до шпиталю яко хорого на падачку.

Пораженого сонішним ударом легко пізнати по тім, що він є сонний, хропить, зітхає, так як би йому не ставало віддиху; лице його є горяче, сухе, з багряними плямами.

Деколи недужий заливаєть ся надмірним потом. На лиці сильно бють живчики.

З другого боку лице може бути без рожевих смуг, навіть біде, із зимним потом. Однак шкіра мимо того буває так горяча, що термометер, вложений до уст, показує 110—115 степенів. Притім лучають ся блювоти, корчене мускулів або пропасниці.

При ратованю хорого треба наперед старати ся зменьшити його горячку. Хорого треба занести в таке місце, де є цілковитий спокій. До голови, карку і рамен прикладаєть ся йому студену воду. Ноги треба дуже сильно натирати і стягати та стискати мускули. Тіло поливати водою.

Скоро недужий зачне рухати обома раменами, ногами й очима, треба його занести уважно до ліжка і віддати під догляд лікаря.

А Ф О Р И З М И.

Чає переходить над нами, як казочний велпкан, а ми вічно остаємо дітьми.

НЕГРАМОТНІСТЬ В ЄВРОПІ.

Шведський учений Зундберг подає дати, що відносять ся до стану народного шкільництва в європейських краях. Найменше неграмотних має Німеччина, найбільше Румунія. Статистична табеля представляє ся осьтак: В Німеччині є один неписьменний на 2.000 письменних; у Швеції і Швайцарії 1 неписьменний на 1.000 письменних; в Данії 1 неписьменний на 500 письменних; в Англії 1 неписьменний на 100 письменних; у Франції 1 неписьменний на 50 письменних; в Голландії на 48; в Фінляндії на 22-ох; в Бельгії на 10; в Австро-Угорщині один неписьменний припадає на 4-ох письменних; в Греції і в Італії на 2-ох; в Болгарії є половина неписьменних; в Росії і Сербії дві третини населеня неписьменних; в Португалії більше ніж дві третини, а в Румунії аж три четвертини неграмотних. Загальна сума видатків на народне шкільництво виносить в цілій Європі до 1.000 мільонів корон (один мільярд). З того припадає на Німеччину 1 третя, на Англію 1 четверта, на Францію 1 осьма, на Австро-Угорщину 1 десята і на Росію 1 двадцята часть.

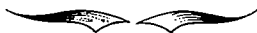

Гроби на Алясці.

Індіанські племена на Алясці мають різні цікаві способи хороненя своїх небіщиків. Деякі племена знова не мають ніякого сталого звичаю в тім згляді, але кожного вмершого хоронять в инший спосіб. Подорожному впадає в очи се, що вмерлого ніколи не закопують, але хоронять його на поверхні землі. По короткій застанові подорожний розуміє, що дійсно неможливо є закопати мерця в землю. Земля ніколи не розмерзаєть ся там глибше як на кілька цалів, а викопати гріб звичайними тамошними приладами належить майже до неможливости.

Властива ціль похорону є сховати небіщика перед нападом голодних диких звірів. Тому старають ся мешканці умістити тіла на підвисшеню, але й се в більшій часті неможливе в північній часті Аляски, бо там нема дерева. Часто на входять ся гроби на землі; тіла бувають прикриті шкірами ренів або морських звірят, прикріпленими до землі каменем.

Різні особисті причандали нібіщика складають Індіани з ним до гробу. Можна там найти лук, стріли, сагайдак, кріс, ніж, одіж — і ніхто сього не забере, бо Індіани боять ся, щоби дух небіщика не переслідував їх за таку святотатську крадіж.

Як відкривають шпигунів.

Дуже мало є країв в Європі, котрі не мали би так званого „чорного кабінету”. Є се таємнича кімната в головнім почтовім уряді, в якій перечитують переписку людей, підозрілих правительством. Листи отвирають і читають зовсім незаметно. Природно, підозрілі особи зовсім не припускають, аби їх листи міг хтось читати. Такі „чорні кімнати” удержує правительство з тайних фондів.

В Німеччині, Австрії і Туреччині є „чорний кабінет” страшним оружєм в руках правительства, а багато визначних осіб дістало ся до вязниці, або цілком щезло наслідком відкриття їх тайн. В Росії й Італії було се найстрашнійше оружє

„Долина Смерти” в Каліфорнії, лежить 300 до 480 стіп низше поверхні моря. Уважається ся найсухійшим і пайгорячішим місцем у Злучених Державах, бо температура доходить там у літі часто до 122 степенів (Фаренгейта). Ся долина дістала свою назву від того, що там у 1849 р. погинула ціла партія емігрантів.

проти анархістів і зрадників. Дуже важним чинником був „чорний кабінет” за часів Наполеона III. у Франції; тоді арештовано багато осіб, котрі негодували на короля.

Шпигунську роботу виконується так зручно, що підозріла особа дістається до арешту і її доля є запечатана, заки ще вона зможе подумати про те, що її слідають. Листи підозрілого чоловіка отвирається, читається, а деколи фотографується; опісля вкладається їх знова до коверти, запечатується і доставляється адресатови з незначним опізненням одної почти.

Спосіб, в який се роблять детективи тайної поліції, є дуже зручний, опертий на довголітних дослідах. Хоч би як адресант старав ся докладно запечатати свій лист, то все таки його отворять, а опісля вишлють до місця призначення без найменших знаків.

Коли мають отворити лист запечатаний гумою, то се не представляє найменшої трудности для детективів. Більше

заходів є при отвираню листів, запечатаних ляком. Тут послугують ся хемічними способами, а деколи треба навіть робити нову печатку, щоби наново залякувати.

Такими і тим подібними способами послугуєть ся також наш генеральний почтовий уряд; в той спосіб відкрито також багато кримінальних злочинів.

Найменший почтовий уряд.

В далекій околиці повіту Сан Дієго в Каліфорнії стоїть найменший почтовий уряд на сьвітї. Він нагадує малу жовнірську будку для вартового, або трохи більшу песячу буду, а її розміри виносять 32 через 43 цілі вширш і здовж, а 7 стїп в гору.

Почтар, який провадить сей уряд, мусить добре роздумувати, як би розмістити цілу поchtу в такім будинку.

Почта приходить три рази на тиждень; при сій нагоді почтар отвирає задні двері, виганяє з будки ящірки та вужі, які там шукають захисту, і холоднокровно розділює листи. Коли би так була надзвичайно велика почта, або коли би почтар носив плащ, то не змістив би ся в будинку.

Почтарем є там один бувший маляр портретів, якому навкучило ся жити між людьми і тому він утік на пустиню; там жие він дуже примітивно разом з жінкою і з дітьми. Він є трохи поет і навіть видав свої вірші друком. Його називають „Муза-поет”.

Зьвірята підчас огню.

Більшість зьвірят дуже боїть ся огню і з острахом втікає від нього. Деяких однак манить полумінь до себе і вони радо скачуть в огонь мимо горяча.

Кінь шаліє зі страху в горіючій стайні, однак пес захоуєть ся підчас огню як звичайно. Він схиляє голову в діл, шукаючи сьвіжого воздуха при самій землі і в той спосіб пробує знайти вихід. Коти м'явкають дуже жалісно підчас пожежу. Вони відвертають своє лице від сьвітла і шукають захисту по кутиках. Коли їх хто ратує серед такого страху, то вони звичайно бувають тоді дуже ласкаві і спокійні, не кусяють ані не драпають.

Птиці попадають серед огню у сонність і заховують ся цілком спокійно. Навіть говірливі папугаї не говорять тоді нічого.

Дивні світові звичаї.

В Ляпландії найострійше карають за вбийство, а сейчас потім йде кара на таких, котрі женять ся з дівчатами проти волі їх родичів.

У Вірменії не вільно дітям бавити ся ляльками. Власти боять ся, щоби через те діти не привикли почитати ляльки як божків.

Багато старих домів в Голяндії мають такі двері, котрі ніколи не отвиряють ся; хиба в двох випадках: коли є в родині весіле, або смерть.

На острові Куба хрестять дитину, коли вона має точно 15 днів. До церкви не несуть дитини ніколи, хоч би церква була в найблизшім сусідстві.

Гонолулу, столиця Гавайських островів, які лежать на Тихім океані і становлять територію Злучених Держав.

Один зі законів в Перу забороняє жінщинам брати участь в похоронах; вони також не бувають на весіллях; хиба, що є дуже близькими приятелями молодят.

В Японії є 200.000 урядово записаних прокажених. Ніхто їх не жалує, ані з ними не співчуває. Мущина, чи жінщина, молоді і старі — всіх їх виганяють поза людські оселі, де вони живуть як скитальці і живлять ся лише тим, що їм хтось здалека кине.

Роблене чобіт для псів розвинуло ся у важний промисл на Лябрадорі. Пси привязані до санок перебігають дуже скоро по леді і тому треба їм якоїсь захорони. Чоботи роблять зі шкіри тюленя.

Палестина — се край цвєтів. Ботаніки кажуть, що там є 2.500 ріжних родів цвєтів. Східний клімат дає їм такий веселий вигляд, якого не мож надібати в нашім мрачнім кліматі. Дикі цвєти ростуть якось громадами так, що цілі милі землі дістають краску від одного рода цвєтів.

Чому людська шкіра буває чорна.

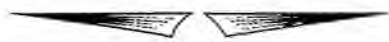
Дитина Нігра не родить ся чорна. Ще в 1765 р. завважав природник Ле Кат, що новонароджений Нігер є червоний. Тепер загально звісно, що шкіра муринської дитини починає чорніти щойно в кілька днів по народженню, а в хвилі уродження вона подобає на кавкаську расу, а вже що найменше на червону. Загально приймаєть ся, що головна причина чорної краски Нігрів є горяче сонце, під якого лучами живуть звичайно Мурини. Є однак певна ріжниця в будові шкіри Нігра і Європейця.

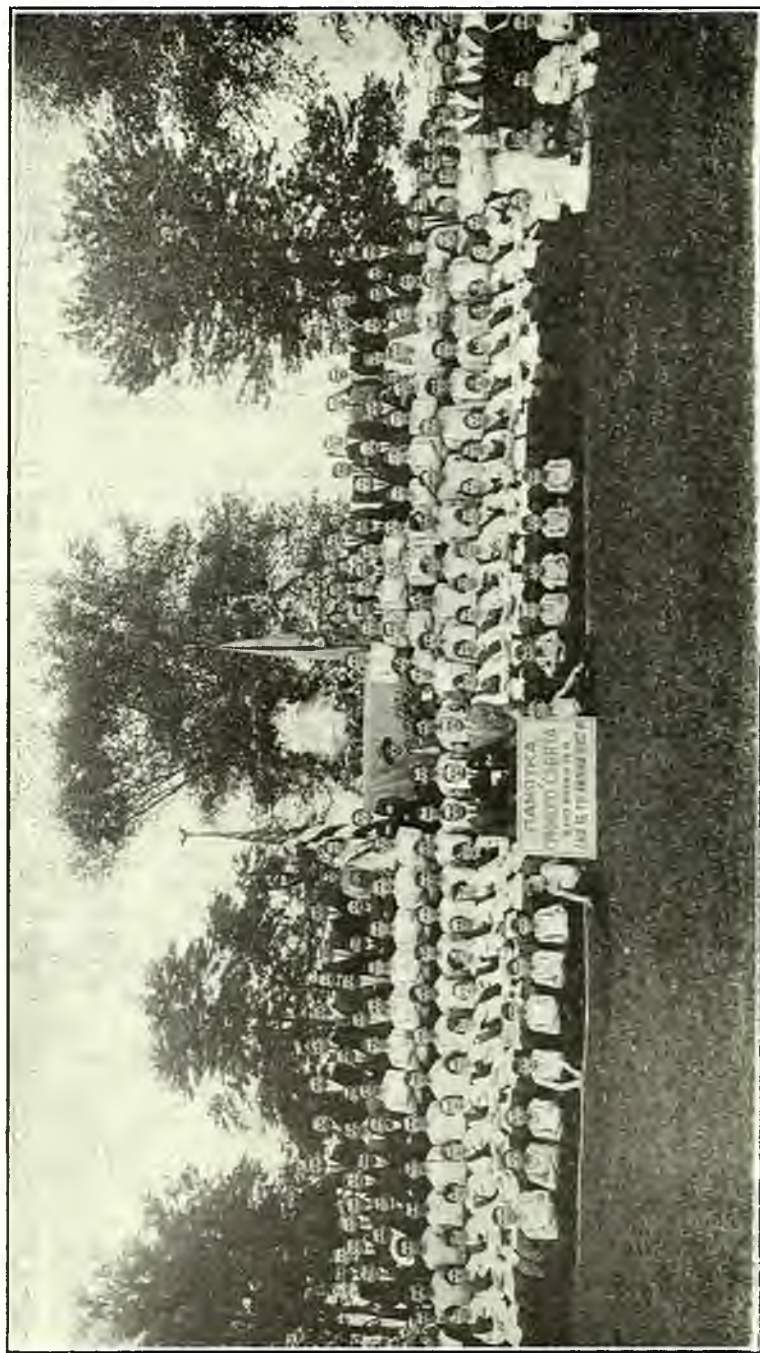
Учені твердять, що Нігер має далеко більше розвинену систему випарів ніж ми. Під шкірою Нігра є багато железий

Майїя, столиця Філіппинських островів, які лежать на Тихім океані становлять територію Злучених Держав.

з потом і до них має кров обильний доступ. При помочи тих железий Мурин виділяє далеко більше поту ніж білий чоловік. Се є мабуть причиною чорної краски. Не треба однак забувати, що найчорнійші між чорними находять ся в тих околицях, де найбільша спека, сильне сонічне сьвітло і вохкість воздуха змішані разом. Так на приклад найчорнійші Мурини в Африці находять ся в Гвінеї, де падає найбільше дощів. З другої сторони, люди, що живуть в сухій части Нубійської пустині в Африці, мають червонову шкіру.

Учасники й учасниці Першого Січового Сьвята, яке відбуло ся в Нью Йорку дня 15. липня 1917 р., заходами ньюйорської Сі-
чи, 1-го відділу Січової Організації Українців у Злучених Державах.

Соняшна система.

Група небесних тіл, які є зависимі від сонця, дістала назву соняшної системи. Осередком є сонце, а довкола нього громадять ся планети і їх сателіти (місяці), планетоїди, комети і метеори. Все те держить ся разом силою притягання. Довкола нашого сонця кружить 8 планет в певнім віддаленю. Найблизше сонця є Меркур, опісля йде Венера, далі Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун. Може є ще й більше планет, але нема способу, щоби їх доглянути.

Планетоїди — се малі планети і всі, крім одної, находять ся між Марсом і Юпітером. Комети і метеори се небесні тіла, які час від часу, без правильного обороту, зближають ся до планет.

Віддалене між планетами мірить ся після віддаленя землі від сонця. Се віддалене виносить кругло 92,900.000 миль. Всі планети, з виїмком Меркура і Венери, мають сателітів, які кружать довкола них. Таким сателітом для землі є місяць. Марс має два місяці, Юпітер має чотири великі і три маленькі, Сатурн має десять, Уран чотири, а Нептун один місяць.

Спляча риба.

В полудневій Африці замічено цікаву рибу. Коли настає горяча пора і багато ставів висихає, риба загребуєть ся в болоті і робить собі рід гнізда. Болото, змішане зі слизю, котру риба виділяє, твердне і в ній перебуває вона около шість місяців, значить аж до зимнійшої пори. Протягом сього часу риба живить ся своєю власною товщию, котрої набирає підчас зимної пори.

А Ф О Р И З М И.

Слабий фундамент нищить будинок.

Щасливий чоловік повинен сидіти дома.

Лінивість нищить тіло і душу.

Помисловий Японець.

Японці здобули собі вже на сьвітї славу зручних політиків і поступових людей. Вони вміють використати для себе кожду ситуацію. Справностю відзначаєть ся цілий нарід і одиниці. Ось примір:

Управитель хінського міста Фохов казав будувати нову дорогу зі свого міста до одної чужинецької оселі над рікою Мін, віддаленої около 4 милі від міста. Він мусів постарати ся о нову дорогу тому, бо давна дорога була така вузка, що навіть не можна було минути ся двом возам, а тут рух щораз більше зростав.

Перед 1916 роком в місті Фохов зовсім не знали люди про біциклі. Щойно по збудованю дороги отворив один Японець торгівлю біциклями, а рівночасно винаймив кавалок города та почав учити Хінців їздити на колесі (біциклю). Брав не дорого, бо всього 30 центів за годину. В короткім часі Японець вивчив багато Хінців їздити, а при тім доробляєть ся щораз більшого маєтку, бо бере гроші за науку і продає нові біциклі.

А Ф О Р И З М И.

Ліпше забути кривду, ніж її пімстити.

Послушна жінка приказує чоловікови.

Порожня мошонка відстрашує фальшивих приятелів.

Ворог є безнастанним шпигуном.

Слово чесного чоловіка варта більше ніж готівка.

Упадок Царгорода.

Славне римське цісарство розпало ся з часом на східно-римське зі столицею Константинополь (Царгород) і західно-римське зі столицею Рим. В тисяч сто двадцять лїт по заснованю Константинополя зближало ся східно римське (візантійсько-грецьке) цісарство до упадку. Всемогуча монгольська навала з Азії нищила все по дорогі і станула вкінці під Царгородом.

О першій годині по півночі дня 29. мая 1453 року заграли сурми в турецьких окопах; султан Магомет дав знак до наступу і сейчас не менше як двіста шістьдесят тисяч жовнірів почало здобувати славу столицю. Коли засвітав день і зійшло сонце, то вже обі сторони були заняті завзятою боротьбою. Турки, розгорячені звичайним своїм фанатизмом, промощували собі дорогу посеред гармат і крісів. Їх завзяте скріпила заохота Магомета і його обіцянка свободного граблення міста. Їх зовсім не відстрашувала трудність при спінанню по драбинах на височезні мурі, ані смерть їх товаришів, які гинули докруті них. Не зважаючи на своє життя, вони думали лише над тим, як би то перемогли ворога. Їх машини кидали безнастанно тисячі погубних стрілів.

Але хоч наступ Турків був скажений, то не менше завзята й уперта була оборона Царгородців. Хоч Турки сіяли знищенє і смерть між обляженими, то і посеред них гинули тисячі і їх ряди проріджували ся. Крім успішної канонади з мушкетів, оборонці ляли на Турків киплячий олій, розтоплений віск і грецький огонь, а надто сипали безнастанно на їх збиті полки каміне з оборонних мурів. В той спосіб нищили Візантійці безпощадно своїх напасників. Коли Турки спалили часть оборонних машин та завалили кілька башт, благородні оборонці Царгорода заступили самі місце машин. Їх тяжше було знищити, ніж бездушні, штучні знаряди. Сам цісар боровся на їх чолі і додавав усім відваги своєю неустрашмою хоробрістю. Цілі ватаги Монголів гинули під його мечем. Сама поява цісарського прапора сіяла пострах серед ворога.

Братство св. Михайла, відділ 49 У. Н. Союзу, в Торонто, Онт., Канада.

По завзятім двогодиннім бою Магомет явив ся з дібраною своєю дружиною і з десять тисячами яничарів. Він станув посеред них з палицею в руках, заохочував свої війська своїм виразом лица та вказував їм сі місця на мурах, до яких треба було припускати штурм. За тою добірною дружиною стояли інші полки, призначені до помочи напасникам та до примусу тих, котрі хотіли би втікати. Звук труб, удари мечів і палахів, вистріли з гармат, грохот падаючих башт — все те причиняло ся до сього, що місце нападу стало сценою такого страховища, яке легше собі уявити ніж описати.

Серед такого нечуваного замішання самі яничари почали бороти ся з непевністю; візантійський цісар Константин зрозумів сейчас положенє і напоминав свою завзяту дружину до останного, рішачого бою, коли несподіваний випадок змінив цілковито вигляди боротьби. Генерал Юстиніян упав ранений і його забрали, щоби заосмотрити рану. Генуенці й інші помічні війська, позбавлені присутности свого начального полководця, почали хитати ся і собі за його прикладом забирати ся з місця кровавої розправи. Надармо старав ся цісар зібрати їх разом. Коли побачив, що він вже не вратує своєї держави, рішив ся упасти разом з нею, як пристало володареві. Ще протягом кількох хвиль він показував незрівнану відвагу, бачив, як його останні товариші гинули під його боком, аж вкінці, переможений чисельністю противників, упав між першими рядами.

Тепер місто стало безпощадною добычею розбішених побідників. Слабі останки хороброї залоги розбрили ся. Юстиніян усунув ся до віддаленого місця, але незабавом умер. Серед величезного замішання і спустошеня, яке панувало всюди, Турки втиснули ся до міста і, згідно з обіцянкою султана, пліндрували його через три дни. Около сорок тисяч нещасних мешканців вирізано, а яких шістьдесять тисяч дістало ся в полон.

Деякі мали щастє втечи до західної Європи. Ті забрали зі собою памятники старинної грецької культури, штуки і науки і розбудили інтерес до неї в західно-європейських краях. Відси пійшов науковий і артистичний рух, званий **ренесансом** (відродженєм).

Так як західно-римське цісарство, założене Августом, упало за Августа, так східно-римське, założене

Константином, упало за часів иншого Константина, Палеолоґа. Воно тратило поступенно свої посілости, аж вкінци обмежило ся на саму столицю Константинополь, подібно, як липаєть ся сильний стовп на руїнах величавої будівлі. Але й само місто остаточно впало під ударом наїзників, а з тим здійснила ся стародавна правда, що на сьвітї нема нічого незмінного.

Поставленє обелїска.

Старинні Єгиптяни полишили сучасним поколінням великанські памятники будівлі, а то піраміди, себто острокінчасті королївські гробниці, і обелїски, себто високі на кільканайцять метрів стовпи, тесані з одного гранітового каменя.

Сї старинні памятники перевезено вже вчасти до Європи; між иншими можна бачити обелїски в Римі, у Відні, в Парижі та в Лондоні.

Поставленє обелїска на площі св. Петра в Римі було важним випадком для тодішньої Європи. В п'ятих літах довершив папа Сикст V. таких діл, які через пятьдесят літ уважали ся за неможливі до сповнення. Ні одно з них не зробило такого вражіння на населене Риму, як саме здвигненє обелїска на площі св. Петра. Вже папа Павло III. носив ся з гадкою здвигнути обелїск, привезений ще за часів Нерона з Єгипту до Риму. Він радив ся таких славних будівничих, як Михайло Анджельо, Антін де Санґальо, та инших, однак ні один з них не уважав сей проєкт за можливий до здійснення. Тому, що сї будівничі становили тоді повагу, їх рішенє уважано за міродатне.

Сикст V. чув ся вповні вдоволенем, коли довідав ся, що великанський камінь вдасть ся поставити. В чотири місяці по його рішеню утворено окрему комісію, до котрої надсилено проєкти з цілої Італії, Сицилії і Греції. Комісія розглянула всі проєкти, а приняла проєкт славного Фонтани. Одинокий закид проти нього був сей, що Фонтана був ще дуже молоденьким архітектором. І тому

його плян мали виконати два знамениті фльорентійські будівничі. Проти сього опирався Фонтана. Він заявив папі, що лише той розуміє цілий плян докладно, хто його укладав, і тому лише він сам може зі зрозумінням виконати його. Сикст дався переконати його справедливому аргументови і поручив йому довершене важного діла. Цілий Рим гороївся проти сього і предсказував невдачу. Славний фльорентійський будівничий Вартоломей Аманаті так дуже перенявся тим, що роботу віддано Фонтані, а не йому, що повернув до свого рідного міста і там небавом помер з гризоти.

Ціла штука у виконанню пляну полягала в тім, аби видобути обеліск зпосеред маси нагромадженого каменя, та відкопати його з землі, якою він був прикритий майже до половини; опісля поставити обеліск на підвисшенє і перенести його на середину площі, а тут щойно поставити його на відповідній підставі. Сьміливе підприємство розбудило подив, котрий ще збільшився через великанські а скорі приготування.

Потрібна залізна машина важила сорок тисяч фунтів, а її виконанєм були заняті всі італійські залізні гуті. Сосновий ліс коло Неттуно достарчив великанських бальків, а до перевезення кожного з них треба було запрягати по сім пар волів. Приготування розпочалися в жовтні, а скінчилися аж з початком мая.

Перша частина роботи, а то піднесенє обеліска до гори і поставленє його на підвисшеню, була найтяжшою. Величезна товпа народу зібралася, щоби подивитися на історичну хвилю. Явилися також всі кардинали, пралати і римська шляхта. Розпорядок начальника міста наказував цілковиту мовчанку; ся острожність була конечна тому, щоби велика маса зайнятих робітників могла виразно чути кожний приказ. Архітект Фонтана розпочав свою історичну працю тим, що вперед попросив папського благословення.

Серед глибокої мовчанки, перериваної лише розказами Фонтани, йшла праця вперед. Зайнятих було дев'яťсот робітників і велике число коний. Коли видці з запертим віддихом слідили кожний найменший рух обеліска, дався чути голос: „Змочіть шнури!” З великого напруження посторонки розігрілися і вже показався дим; за

хвилину могли посторонки перегоріти і вся праця разом з історичним обеліском могла бути погребана.

Остерігаючий оклик „змочить шнур” видала одна жінчина з Генуї, іменем Бреска. Се була неабияка відвага з її сторони, бо за кождий оклик була назначена кара смерті. Однак в нагороду за зломане приказу в такім випадку її надано привілей, що лише вона і її потомки могли достарчати лозу підчас цвітної неділі для церкви св. Петра, і сей привілей має родина Брески до нинішнього дня.

Дня 13. червня піднесено, перенесено і положено обеліск горизонтально на середині площі. Само поставлене обеліска відложено аж до 10. вересня, бо літо було дуже гаряче. Означеного дня здвигнено обеліск досвіта, а сходяче сонце позолотило його вже в його нинішнім виді. Папа Сикст нагородив щедро Фонтану, іменуючи його лицарем і шляхтичем міста Риму, а крім сього дарував йому золотий ланцух, визначив йому річний дохід у висоті тодішніх 4.000 скудів, та дарував йому весь матеріял, уживаний при переносенню і ставленню обеліска.

А Ф О Р И З М И.

Чесна смерть є ліпша ніж нечесне житє.

Ранішна година варта дві вечірних.

Зарозумілий ум є робітнею чорта.

Злий батько не хоче мати злого сина.

Добрий приятель — се скарб.

Не все, що говорить ся в кімнаті, можна сказати в публічній салі.

Значінє Струї Гольфа.

Є на океані ріка; серед найбільшої посухи вона не висихає і серед найбільших злив вона не виливає. Її береги і її дно збудовані з зимної води, а її струя несе теплу воду. Жерелом її є Мексиканський залив, а її гирло сягає аж до Північного Ледового моря. Ся ріка — се Струя Гольфа.

Нема на сьвітї другої так пречудно гарної ріки. Її струя жене скорше ніж води на Місісіпі або на Амазонці, а скількість її вод більша тисяч разів від скількості згаданих рік. Вода в Гольфовій Струї від самого Мексиканського заливу аж до берегів Каролайни є темно-синя. Ся краска є так значуча, що легко відрізнити голим оком воду Струї від звичайної морської води. Часто мож завважати, як одна половина корабля плине Струєю, а друга звичайною морською водою — так впадає в очи границя і таке мале спорідненє тих вод, ба навіть — можна сказати — одна вода відносить ся з відразою до другої та ніяк не хочуть змішати ся разом.

Новітний творчий дух придумав чудовний спосіб огрівання домів на зиму. Їх огрівають при помочи горячої води. Огнище і котел є деколи дуже далеко від кімнат, котрі мають бути огрівані. Так є в обсерваторії у Вашингтоні. В тім випадку перепливає горяча вода яких сто стіп рурами з окремого будинку до обсерваторії. Сі рури розгинають ся опісля на всі сторони, щоби пара води могла скоро остигнути; опісля знова всі рури лучать ся разом і ними спливає скроплена водна пара назад до кітла. В той спосіб охолоджена вода вертає все назад і осідає в долішній части на дні, а з кітла виходить верхом горяча вода. Вентиляція в обсерваторії є так уладжена, що воздух іде з долини, де находять ся рури, до всіх інших кімнат в будинку; підчас сеї циркуляції тепло, яке приходить з водою до долішньої части, переходить разом з воздухом до всіх кімнат.

Тепер, коли бн норівнати великі справи з малими, можна би сказати, що тепла вода в Мексиканськім заливі є якраз таким огріваючим приладом для Великої Британії, північного Атлянтику і західної Європи. Огни-

щем є горяча полоса; Мексиканський залив і Караїбське море є кітлами; Гольфова Струя є провідною трубою. Від побережа Нової Фунляндії до берегів Європи є долішня частина будинку — неначе кімната для горячого воздуха — що рівночасно представляє прилад до охолодження. Тут-ки уладжує вже сама природа кружене воздуха; воно відбуваєть ся зі сходу на захід. Наслідок сього такий, що теплоту, спроваджену до сеї „кімнати з горячим воздухом”, серед океану підіймає західний вітер і розпроваджує її дуже лагідно по Великій Британії і західній Європі.

Найвисша температура Гольфової Струї є 86 степенів Фаренгайта, або 9 степенів понад звичайну теплоту моря; впрочім се залежить від географічної ширини. Чим дальше біжить вода на північ, тим теплота слабшає, але лише дуже незначно, а у віддаленю 3.000 миль на півночі задержує вода навіть серед зими звичайну літню теплоту. З тою теплотою переходить вода сороковий степен північної географічної ширини, там, переливаючи ся через свої плинні береги, розпливаєть ся на всі сторони тисячами струй поверх зимної води і покриває океан плащем теплоти, яка так дуже причинюєть ся до злагодження острої зими в Європі. Порущаючи ся тепер повільнійше, однак розділюючи свої притоки вже свободнійше, доходить вкінці до Бритійських островів. Тут розділюєть ся на двоє: одна частина іде до Північного Ледового океану коло Шпіцберген, друга входить до Біскайського заливу, однак обі частини мають ще значну температуру понад звичайну морську теплоту. Така величезна скількість горячої води мусить принести зі собою лагідну і вохку температуру. І се є якраз тою причиною, що злагіднює клімат в Європі.

Кожний західний вітер переходить через Струю в дорозі до Європи і приносить зі собою частину тепла, щоби злагіднити там північні зимні вітри. Завдяки Гольфовій Струї Англія є зодягнена зеленим в тімсамім часі, коли побережа півострова Лябрадор в Америці, хоч мають тусаму географічну ширину, є заковані ледовими ланцюхами. В 1831 році пристань Ст. Джан (Нова Фунляндія) була замкнена ледами аж до червня; а хто чув коли, щоби пристань Ліверпуль в Англії, хоч лежить о 2 степені дальше на північ, замерзла колинебудь, навіть серед острої зими?

Коли води ogrівають ся в Мексиканськiм залiвi i їх забирає Гольфова Струя, то на їх мiсце приходить зимна струя через Караїбське море: вода на поверхнi, коли входить сюди, є 3 або 4 степені, а в глибинi навіть 40 степенів зимнійша від тої води, що відпливає зі Струєю. На самiм днi Гольфової Струї близько побережа показував морський термометер 35 степенів, підчас коли на поверхнi температура виносила 80 степенів. Сї холодні води приходять без сумніву з півночi, щоб заступити теплу воду, яка йде на північ, аби ogrіти холодний Шпіцберген.

Звичайно найгорячіша вода в Струї Гольфа буває на поверхнi або під поверхнею: а коли спустити в глибину морський термометер, то він вказує, що ті води стають щораз то зимнійші, хоч вони ще є тепліші від води в океані по обох боках Струї. Є причина до здогадів, що горяча вода ніде не досягає дна Струї. Всюди є наплив зимної води, яка відганяє теплу воду від дна. Такий процес є якраз незвичайно хосенний. Зимна вода є дуже злим провідником тепла. Коли би тепла вода плила через океан до Європи по поверхнi землі на днi моря, то вона тратила би свою теплоту, ogrіваючи поверхню землі, i коли вода з Мексиканського залiву дійшла би до Європи, то вона стала би цілком зимною i Европа мала би такісамі ostrі зими як Нова Фунляндія.

Хто-ж отже може недоцінювати благодатний вплив сеї чудової струї на європейський клімат?

А Ф О Р И З М И.

Не кождий є злодієм, на кого пес уїдає.

Кожда слава є небезпечна: добра слава викликає заздрість; зла — приносить ганьбу. •

Оstre слово ранить більше ніж меч.

Дива жіночих пальців.

„Женщини мають що найменше один такий змісл. якого не посідають мушини” — каже професор Огіс Т. Мейсон зі Смітсонійського інститута. „Його можна назвати зеркальним зміслом о стільки, що якраз при його помочи женщины видять себе, хоч не дивлять ся до зеркала; сей змісл дає їм навіть свідомість того, що дієть ся позаду них. Крімь сього мають вони певний рід фантазії в кінцях своїх пальців так, що дехто міг би сказати, що змісл дотику є для них до певної міри зором.

„Женщини роблять все малі чуда. Возьмім на приклад вязанє узлів на нитці одною рукою. Жінка вяже їх зручно, неначе би се була природна річ. Вона не стрічає в тім ніякої трудности і навіть не звертає на се уваги, хіба аж який мушина висловить своє здивованє про її зручність. Тоді вона зі своєї сторони висловлює здивованє, що він не може навчити ся такої легкої справи, бо для неї се була колись лише справа інстинкту.

„Інстинкт се лише унаслідженнй досвід. а женщина має його багато. Молода женщина, що з такою легкостію засилує голку, котрої ушка мушина навіть не видить, виконує лише зручність, передану їй тисячю генераций.

„Тасама дівчина може бити цілу годину яйця в горшку і зовсім не чує змученя. Коли би мушина схотів її заступити, то в п'ятих хвилинах його рука так омліє, що майже не може продовжати своєї роботи. Природно, не маючи досвіду, він тратить енергію, однак головна причина невдачі є се, що мускули його руки не є відповідно збудовані до орудування ложкою при такій роботі. Попри варенє займають ся женщины вже від тисячів літ пряженєм і тому рука жінки є вже анатомічно так улажена, що бите яєць не справляє їй найменшої трудности.

„Можна майже сказати, що жінка „видить” своєю рукою. Вона каже в склепі з блаватними товарами: „Покажіть мені сю матерію, нехай я подивлю ся” Колиж склеповий помічник положить перед нею матерію, то вона пробує пальцями, часом навіть не дивлячи ся очима. — Вона поправляє зі заду своє волосє гладко і гарно, хоч

його зовсім не видить; коли однак скінчить сю роботу, тоді шойно вона оглядає її в зеркалі. Ніколи мущина не зміг би виконати такої роботи. Се власне можна назвати зеркальним змислом. До певної міри, очевидно позірно, жінщина може видіти себе, не дивлячи ся в зеркало.

„Для мущини пришпилюване є загадкою. На перший погляд в тій роботі нема нічого, крім встромлювання шпильки у фабричний виріб, який на хвилю має бути зчеплений разом. Кождий дурак може се зробити, а замітним є се, що мущина сповняє сю роботу дуже осторожно і навіть по майстерськи, після вимог науки. Але якось йому не йде. Шпилька вихоплюєть ся, а за тим ідуть звичайно проклони. „Чекайно, Іване” — каже його жінка. Вона бере тусаму шпильку і на позір без застанови, застромлює її.

„Шпилька до волося є лише відмінною, здвоєною звичайною шпилькою. Кождий знає, що се улюблена жіноча особливість. Се є для неї витрихом до всіх механічних шук. Вона заціпає нею свої черевики, обтирає гніт в лямні, розпечатує листи... шкода навіть вичисляти тут кожду роботу, яку можна зробити шпилькою від волося, — стільки їх є! Се є загальний жіночий інструмент, яким нечемні мужі або брата чистять навіть цибух від своєї файки.

„Се є дивний знаряд, а чи є такий мущина, котрий умів би ним орудувати? В його руках шпилька є така безужиточна, як машина до шитя в руках дикуна. Для нього навіть спосіб зашпилювання волося є загадкою. Нехай би жінка дозволила йому на пробу, то він, хоч би навіть ужив безчисленну скількість шпильок від волося, ніяк не зміг би зчепити до купи дві коси.

„Чому то жінщина вміє завязувати ключку з бинди, а мущина не може? Він вправді знає завязати ключку з чого иншого, як на приклад зі шнурка, але не зі стяжки! А жінщина вхопить бинду, зложить її два рази своїми пальцями, перетягне на ліво й на право, сюди й туди перекрутить і ось готове диво! Ти не зробив би сього, хоч би тобі прийшло ся ратувати такою штукаю своє жите!

„Можна сказати, що для жінщини є знова загадкою се, як мущина вяже ключку на чім иншій. І тому вона радо просить свого знакового, щоби він завязав їй таку

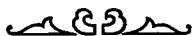
ключку для прикраси своєї одежи. І вона се любить, бо се щось іншого ніж її робота.

„Коли я говорю про вязане узлів, то мені сейчас нагадуєть ся женщина-Ескімоска, котра для мого вдоволення завязала на ключку шнурок в своїх устах при помочи язика, зовсім не послугуючи ся руками.

„Вертаючи однак до цивілізованих людей: чи не чудувались ви, коли приглядали ся, як женщина пришиває кістяні ґузики? Вона за кожним разом трафить в дірку ґузика, хоч запихає голку зі споду. Коли мущина береть ся до пришивання ґузика, то він що найменше три рази штуркне наперед ґузик і аж за четвертим разом трафить у дірку, і то, звичайно, в тусаму! А женщина майже ніколи не завадить о ґузик, лише перетягне нитку просто через дірку.

„Коли ми пробуємо шукати за причинами, чому женщины є зручнійші в таких справах, про які ми ось-тут згадали, то ми мусимо прийти до заключеня, що женщины — се промислова половина людскости. Вони були першими кравцями, шевцями, кушнірами, різниками, кошикарями, ткачами, мельниками, а навіть хліборобами. Для мущин лишало ся лише воєнне ремесло та польоване і лише сї зручності могли вони передати мужеським потомкам. Женщини також переховували штуки, а що вони навчили ся в бігу століть, сього вони не могли забути.

„Се однак є лише менші факти. Але з точки погляду мущини є багато дивних справ, що їх женщины сповняють що дня, яко якусь звичайну річ. Говорячи філософічно, треба би вважати їх за дива, довершені ествами, котрі в деяких зглядах рішучо перевищують мущин і тому женщины повинні бути учительками і провідницями”.

А Ф О Р И З М И.

Богатство подібне до зеркала; воно не змінє людей, а лише показує, якими вони є в дійсности.

Кожда річ легка, коли її робимо радо.

Через телескоп.

На триніжній підставі уставлено руру, а побіч стояв триніжний стільчик, готовий до ужитку.

„Тепер, Ікарє, — сказав професор — може виберемо ся на малу подорож в сторону зьвізд?“

Ікар вхопив професора за руку, майже занадто щасливий, щоби міг говорити.

„Уважай, я кажу лише в сторону зьвізд, не на зьвізди. Ти і я можемо йти нашою уявою так далеко, як далеко отсей телескоп*) має силу завести нас“

„Але зате через телескоп виглядають зьвізди близші і більші — сказав весело Ікар. — Я хочу видіти, як вони правдиво виглядають і чим вони є в дійсности“

Професор мовчки приготавляв телескоп і не відповідав нічого.

„Чи позволите мені глянути на отсю величаву ясну зьвізду ось-тут в горі? — запитав Ікар, показуючи рукою якраз в тім напрямі, як був наставлений телескоп. — О, чиж не є се чудо? Вона більша ніж кожда пиша зьвізда на небі“

„Нема яснійшої зьвізди на цілім небі, як Спріюс“ сказав професор.

„Спріюс! Чи то та зьвізда так називаєть ся?“

„Так, то її правдиве імя; але я не хочу показувати тобі насамперед Спріюса. Глянь на отсю ясну зьвізду трошки на боці від Спріюса. Наперед добре придиви ся своїми очима, а потім прийди до телескопу“

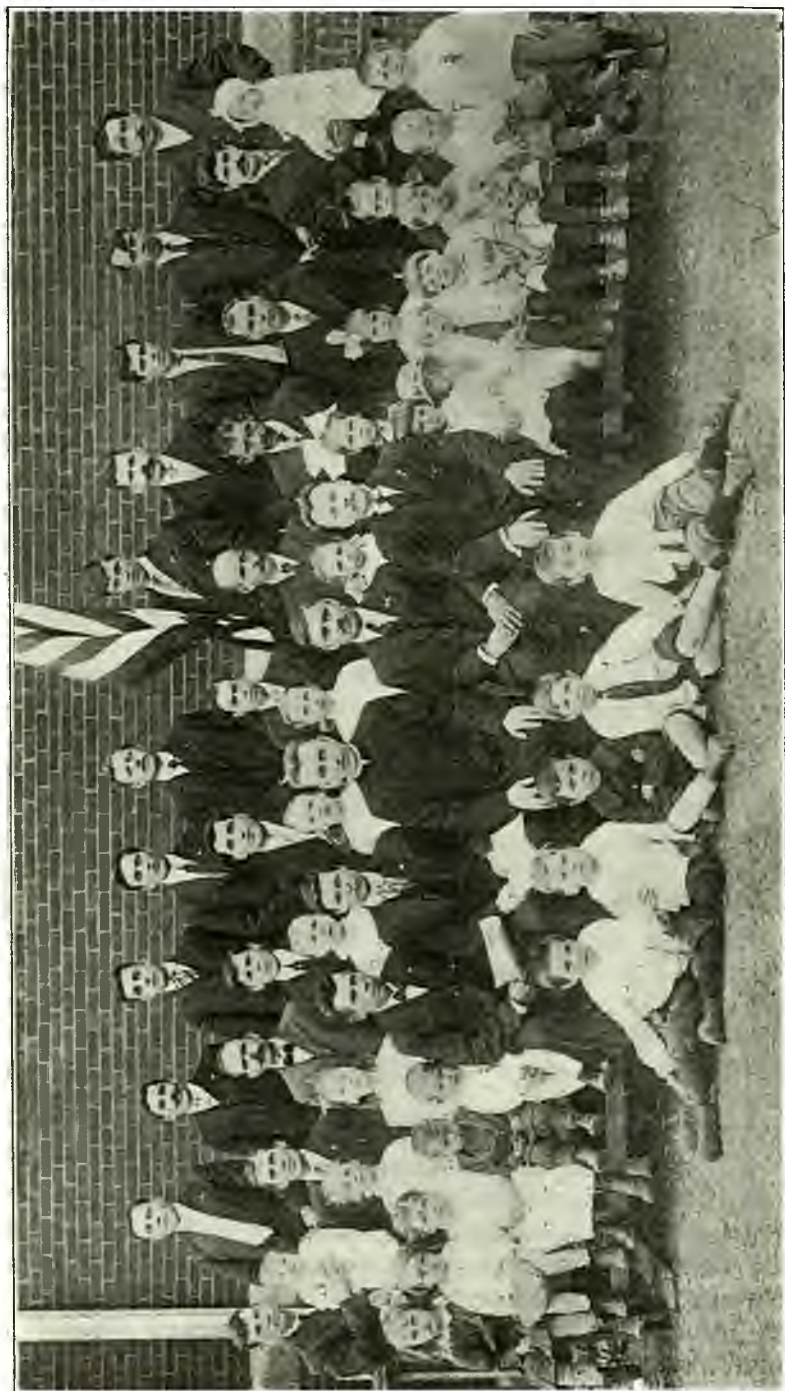
Ікар послухав. Він шильно вдивляв ся через кілька мінут у зьвізду, котру показав професор, а опісля весело побіг до стільця коло телескопу. Він приложив своє око до рурки, сидів мовчки довший час і, здавало ся, був дуже невдоволений.

„Ну, що?“ запитав професор.

„Таж вона зовсім не більша, ані не близша“ сказав сумно Ікар.

„Якто ні? — сказав професор. — Глянь знова на зьвізду голим оком, а опісля знова через телескоп“

*) Прилад до оглядана неба в астрономічних обсерваторіях.

Братство Сошествія св. Духа, відділ 7 У. Н. Союза, в МнАду, Па.

Ікар зробив так і по хвилі сказав: „Вона щезла”.

Професор приложив око до рурки і наставив на-
ново телескоп. Тоді Ікар подивився знова.

„А як тепер?” спитав професор.

„Зовсім не багато більша, — сказав Ікар. — Я зо-
всім не бачу, щоби вона була більша, хіба трошки я-
снійша”

„Дуже добре! Тепер пробуй подивитися на Сиріуса.
Сиріус є величавим сонцем, далеко більшим, ніж наше
власне сонце”

Ікар глянув на чудову зьвізду, яка для голого ока
виглядала неначе діамантова миготяча світляна точка;
опісля він цікаво дивився через телескоп. Але вислід
був знова тойсам.

„Тепер яснійша, — сказав він. — Значно яснійша,
але ніяк не більша. Я думав, що побачу, як виглядають
зв'язди”

„Коли так, то наша подорож в сторону зв'язд не
вдала ся, — сказав професор в такимсамім тоні невдово-
лення. — Ми не можемо доїхати до них навіть телеско-
пом. Чи ми маємо зрештешу і більше не думати над
наукою про зв'язди?”

„Алеж ні! — закликав Ікар, зіскакуючи зі стільця.
— Я хочу навчитися більше про них”.

„Але люди не можуть учитися, коли вони почува-
ють ся невдоволені, — сказав професор. — Вони не
можуть ясно думати; їх мозок є затемнений”.

„Але я вже не буду невдоволений”, — сказав Ікар
погідно. — Може більший телескоп ліпше показує зв'я-
зди”

„Не багато ліпше! Навіть найсильніший телескоп
може вчинити мало що більше, крім збільшення ясности.

„А тож чому?”

„Бо зв'язди знаходяться дуже, дуже далеко”.

„Я думав, що якраз на те є телескопи”.

„Ніби зроблені на те, щоби побільшати віддалені
предмети? Певно! Однак сила телескопу є дуже обмежена.
Таке величезне є віддалене зв'язд, що телескоп ледви
дуже мало може допомогти”.

„А я не бачу, щоби зв'язди були багато подібні до
сонця”, сказав Ікар.

„Ні, хлопче; ти не бачиш, — відповів професор. — Богато є правдивих річій, котрих ані ти ані я не бачимо”.

„Але ви знаєте”, сказав Ікар.

„Так, я знаю дещо, чого ще ти не знаєш, і чого ти, яко малий хлопець, може ще й не розумієш. Є ще величезні глибини науки, в котрих я сам є такий нерозумний, як дитина. Ти і я маємо навчитися тоїсамої лекції, а то: що часто ми мусимо вірити там, де не можемо бачити або розуміти”

„Але ви знаєте, що зьвізда Сиріус є більша ніж наше сонце”, сказав Ікар.

„Ми знаємо в приближеню, в яким віддаленю є Сиріус. Ми знаємо, що наше сонце у віддаленю Сиріуса було би одною з маленьких миготячих зьвізд. Ми тому заключаємо, що Сиріус, даючи більше світла, як наше сонце, мусить бути більшим від сонця”.

„Коли би наше сонце було так далеко як Сиріус, то воно не виглядало би в телескопі більшим від звичайної зьвізди?” запитав Ікар.

„Ні, зовсім ні, Ікаре”

Професор усів знова на стільці і порушив телескоп. Ікар слідив очима сей рух і, глядаючи по небі, закликав несподівано:

„О! я бачу пншу зьвізду; вона є яснійша і більша ніж Сиріус, але вона не моргає зовсім. Чому деякі зьвізди миготять, а інші ні?”

„Морганє є лише позірним — сказав професор. — Причиною сього є верстви воздуха, через котрі переходять світляні лучі. В тій часті землі, де воздух є чистійший, миготінє є менше. В нашім однак краю легко можна відрізнити зьвізду від планети по сьм, що зьвізди миготять, а планети звичайно ні”.

„А отся зьвізда зовсім не моргає; се видно планета”, сказав Ікар.

„Так. Якраз я хочу її показати тобі через телескоп. О! — додав професор лагідним тоном. — Ти маєш щастє. Глянь скоро, Ікаре, і дивися вперто”

Тепер хлопець зовсім не зраджував невдоволення.

„А, а! — кричав він уривано. — Ох! таж се малий місяць. Дійсний місяць. Що за краса! А він має смуги

поперек, але зовсім пнакші ніж великий місяць. А ось-там є три малі ніжні зьвіздочки зовсім близько нього”

„Напружи з цілої сили свій зір, Ікаре. Чи ти певний, що там є лише три зьвізди?”

„Одна... дві... три; лише три”, сказав Ікар.

„А чи ти не видиш чого на краю твого місяця, — щось такого, як ясний горбок?”

„О, так, чомуж би ні! Що-ж се може бути? — закричав Ікар. — А воно йде, йде! Я певний, що воно рухається; воно вже більше не тримається місяця. Се є мала зьвізда, як і другі. Тепер вже є чотири малі зьвізди”

„Алеж се не зьвізди, лише місяці” сказав професор.

„Якто, то се є місяці? — закликав здивований Ікар. — Коли так, то там є пять місяців”

„Ні, лише чотири. Більший кружок — се планета: такий світ, як і наш. Ся планета називається Юпітер. Се дуже велика планета; більша від нашої землі”

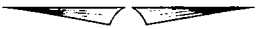
„Чи вона така велика як сонце?” спитав Ікар.

„Ні. Юпітер є найбільший зі всіх планет, але є лише планетою. Він кружить довкола сонця зі своїми чотирма місяцями цілком подібно, як наша земля ходить довкола сонця зі своїм одним місяцем”

„О, я хотів би, щоб ми мали чотири місяці, — сказав Ікар. — Я бажав би жити на Юпітері. Чи там живуть які люди?”

„Ах! я цього не можу сказати, але се дуже нещевне. Тепер, мій хлопче, я не сьмію тебе тут довше держати. бо ти можеш перестудити ся. Ти мав нині світлу нагоду оглянути Юпітера. Тепер сховай ся до хати, а завтра будемо пробувати оглянути більше”

Після Agnes Giberne.

А Ф О Р И З М И.

Кожда людина уважає свого ворога за злого чоловіка.

Не всі цукорки є солодкі.

Засади богатія.

В демократичних краях всьо стоїть отвором для кожного горожанина. Він може посягати по найвисшій уряди, може старати ся о почеси і може дійти до маєтку. Чи комусь вдасть ся осягнути се, чого він бажає, се залежить в першій мірі від його вроджених умових способностей, а опісля від його характеру. „Кожний є ковалем свого щастя” Спосібний чоловік зуміє все приноровитись до відносин і витягнути для себе користь. Правил нема на се, як поводити ся в однім чи другім випадку. Мимо сього люди, що власною силою доробили ся маєтку і набрали житевого досьвіду, подають загальні засади, при помочи яких їм пощастило ся.

Руссель Сейдж (Russel Sage) уходить за найбогатшого „самостійного” міліонера-доробкевича в світі. Без ніякого капіталу, лише зі своїми десятима пальцями, зі своєю головою і зі своєю „посадою”: хлопча до послуги в провінціоноальнім складі харчів, доробив ся він великанського маєтку, понад сто міліонів долярів, і має тепер понад сорок залізничних компаній під своєю управою. Він каже:

„Тайна роблення маєтку є така проста, що про неї може довідати ся кождий пересічно розумний чоловік. Вона полягає лише в точнім захованю кількох природних засад.

„Таких основних правил є пять; їх мусить пильно зберігати кождий, хто хоче зробити карієру. Ось вони: **Чесність, уміркованість, терпеливість, точність і пильне заховуванє усталених правил та приписів у своїм бізнесі і дома.** Певно, що в ріжних галузях праці є ще й подрібні правила роботи, але сї пять є засадами, які мають значіне в кождім підприємстві. Тих пять засад є фундаментальними камінями, на яких кождий маєток мусить бути збудований; інакше і найбільше богатство зачитаєть ся колись до самих основ.

„Чоловік може часом зробити маєток аж під самі хмари. хоч занедбує бізнесові засади, але, як учить богато прикладів, його добро впаде першого-ліпшого дня цілковито.

„Щоби накопичити багато великих та сталих маєтків у якімсь підприємстві, кождий чоловік мусить приложити ся дуже пильно до бізнесу, а **крім того злучити з тим ще й інші добрі засади**, а то: замилуване до роботи, котрої підняв ся для себе; дальше: чистий, ясний, холодний ум; опісля: песячу рішучу постанову, що він мусить побороти всі противенства, які йому стануть час від часу на перешкодї. Кричать загально, що кождий бізнес є переповнений людьми. Правда, що нині є більше людей при праці ніж було перед 25 роками — так бодай є в Америці — але, з другої сторони, поле до підприємств значно збільшило ся в тім часі. Все є якесь місце навіть на самім вершку.

„Я не кажу, що шкільне образование шкодить молодїжї, але я вірю, що в багато випадках шкода на се часу і гроший. З одної сторони, коли хлопець хоче стати адвокатом, сьвященником, або автором-письменником, то тоді шкільне образование є конечне, щоби досягнути свою ціль; але з другої сторони, коли він хоче брати ся до бізнесу, то я не розумію, в який спосіб школа може йому допомогти.

„Образование, яке кождому є потрібне, є звичайне шкільне виховане, скріплене звичаєм читання книжок, часописий і наукових журналів підчас вільних хвиль. Застав хлопця до праці, коли він скінчить школу і кажи йому читати книжки і газети вечерами та в сьвяточні дні”.

Руссель Сейдж каже, що нечесність може призбирати скорше маєток ніж чесність, але скорше чи пізнійше тайна виявить ся, а тоді „щастє чоловіка кінчить ся”. Його будуть ненавидіти бідні і погорджувати ним богачі.

„Випробувана стара засада, що **„чесність є найліпшою політикою”** є таксамо правдивою нині, як була тоді, коли її перший раз поставлено. Зачасте пошукуване заприємностями було далеко частійше причиною несподіваного упадку великих маєтків ніж інші хиби. Воно підкосило велике число спосібних бізнесовців у самім зародку їх карієри”.

Сейдж згадує про симпатичну і розумну жінку яко дуже важний чинник в будованю маєтку. Він кінчить: „Природно, не кождий може стати міліонером. Але в силі кождого молодця зі стремлінням є, збільшити десятькратно свій початковий капітал”.

Висловлені повисше засади відносять ся не лише до здобуття матеріального маєтку, але вони є добрі для кожного чоловіка, який хоче зайняти яке-таке становище в суспільности і стати чоловіком між людьми.

З нужди до маєтку.

В 1916 році померло в Америці двох визначних богачів, які буквально лише при помочи своїх рук, витривалою працею дійшли до великих маєтків з нічого.

Одним з таких богачів був Джеймс Джером Гіл, який прийшов без centa з Канади до Злучених Держав і тут своєю енергією дійшов до того, що перед його смертю його називали „будівничим північно-західних стейтів”, де він був властителем залізниць на просторони 24.000 миль. Гіл помер в маю 1916 року і по його смерті багато розписували ся часописи про його завзятість і витривалість, якими він дійшов до свого стоміліонового маєтку.

В серпні 1916 року помер знова инший богач в Лонг Бренч у стейті Нью Джерси, банкір Джеймс Зелігман в 93-тім році життя. Тому, що він дійшов до маєтку при помочи власної праці, варта придивити ся, яким чином йому се вдало ся. Для ліпшої характеристики подамо його власне оповіданє про своє житє; воно цікаве тим, що подібне до життя неодного з наших імігрантів.

„Я уродив ся в 1824 році в селі Баєрдорф у Німеччині” — оповідав про себе Джеймс Зелігман. „Мій батько називав ся Давид, а мати Фанні. Вона була дуже роботяща і провадила торгівлю незалежно від батька, який торгував вовною. Мати дуже старанно дбала про дім і про діти, яких було в дома одинайцятєро. Я був четвертою найстаршою дитиною з черги.

„Мої родичі посилали мене що дня до школи, з виїмком суботи. Коли мені було 11 літ, родичі постановили вивчити мене ремесла і вислали мене до місцевости

Фльос, 100 миль від мого рідного села. Тут я перебував в тітки і через три літа вчив ся ткацтва, а опісля вернув назад до дому. Я памятаю, коли я мав ще 9 літ, тоді два вози людей опустили наше село і поїхали до Америки. Між тими людьми був мій найстарший брат Йосиф. Йому родичі дали на дорогу 100 доларів. Коли він приїхав до Америки, то дістав місце касієра в одній пенсильвенійській копальні з платнею 400 доларів на рік — а се була дуже висока платня на ті часи.

„На весні 1839 року дві фіри селян знова лишали наше мале село, а з ними виїхав я і мій брат Вільгельм. Я мав тоді 15 літ. Нам обом дала мати на дорогу по 40 доларів і то зашила їх в наших камізельках. Дорога до Бреми тривала два тижні і скоро ми лише сюди прибули, сейчас всіли на корабель. На кораблі було 400 пасажирів, а кождий платив за подорож 40 доларів. В межи-покладі нам давали їсти лише раз на день, а впрочім ми мусіли самі старати ся про харч. Ми їхали повних 60 днів через море! Однак заки ми доїхали, вибухла на кораблі віспа і на неї захорувало 25 подорожних на межинокладі. Між иншими занедужав і я. Коли 4. липня 1839 р. ми прибули до пристани, мене задержали на острові, а мій брат Вільгельм поїхав до Пенсильвенії. Лікар дав мені на лікарство якогось такого гіркого олію, що мені відбиваєть ся ще й доси. Але се мені допомгло і на другий день опісля мені дозволено вийти на беріг.

„Я поїхав до Мок Чонк в Пенсильвенії, однак мій найстарший брат Йосиф дав мене на науку столярства до Бетлегем, Па. Я мав лицити ся в столяра один рік на мешканю і харчи, заки я міг підучити ся ремесла і діставати платню. Моя перша робота була: побити гонтами дах на однім цвинтарнім будинку. По шістьох місяцях науки мій майстер збанкрутував і я пійшов до другого, але й сей збанкрутував за 4 місяці і тому я по 10-місячній науці столярства вернув назад до Мок Чонк.

„Незабаром поїхав я з моїм братом Йосифом знова до Бетлегем. Тут накупив він для мене за 300 доларів ріжних дорогоцінностей, як: дорогих камінів, брошок, годинників, перстенів, нарамёнників і т. п. З тими річачи я пійшов на продаж хата від хати і продав вже першого дня більше як за 100 доларів. Се мені так подобало ся, що я лишив ся вже при тім занятю і пійшов

Братство св. Івана Хрестителя, відділ 223 У. Н. Союзу, в Вільксбері, Па.

по Пенсильвенії. Слідуючого року я пішов на полудне і заробив там 1.000 доларів, отже більше ніж заробили оба мої брати.

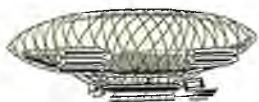
„Моїм братям подобався такий заробок. Вони постановили також взятися до такої похатної торгівлі. Однак заки ми поїхали до полудневих степів, ми вступили до Нью-Йорку і тут взяли зі собою четвертого брата, Джессі, який приїхав з Європи. По році ми зійшлися в місцевості Монтгомері, Алябама, і тут показалося, що я продав два рази стільки дорогоцінностей, що Вільгельм, а Вільгельм продав два рази стільки, що Йосиф і Джессі разом. Наш інтерес нам добре оплачувався і тому ми рішилися провадити дальшу похатну торгівлю, хоч як вона була понижаюча. По кількох літах ми постановили заложити свій склеп в місцевості Грінборо, Алябама, і лишили в нім брата Йосифа за управителя. Самі ми дальше торгували по хатах, але незабаром отворили ми другу торгівлю в Юта, Алябама, і при ній лишилися оба брати: Вільгельм і Джессі; я сам дальше подорожував та продавав дрібнички.

„Незабаром ми попродали склепи на полудні і перенеслися на північ. Вільгельм заложив торгівлю в Сан-Луїс, Мо., а Джессі у Ватертаун, Н. Й. Коли незабаром померла наша мати, ми рішилися спроводити всю родину з Німеччини до Нью-Йорку і тут заложити спільний дім. Коли в 1846 році моя сестра Багета виходила заміж, то ми дали їй 4.000 доларів посагу, а за два роки дали другій сестрі, Розалії, 2.000 доларів. Коли сестра Багета вийшла заміж, постановив я з братом Йосифом отворити імпортовий дім в Нью-Йорку при улиці Бікмен. Нам зовсім добре поводилося, аж несподівано вибухла в Америці горячка за шуканем золота в Каліфорнії. Чотирох моїх братів захопила горячка і вони поїхали до Сан-Франціско та отворили там в 1851 році склеп. Наймолодший брат, Ісаак, був тоді ще в школі.

„По вісьмох літах Джессі і Вільгельм повернули з Сан-Франціско до Нью-Йорку і тут отворили склад одягу. Через Вільгельма наш склеп дістав замовлення від американського правительства на доставку уніформів для армії. Сей контракт виносив кілька мільйонів доларів. По цивільній війні ми рішили заснувати банк, а в рік опісля поїхав брат Джессі до Франкфурту в Німеччину і там за-

ложив банк. Він перший впровадив американські бонди в європейській торгівлі цінними паперами. Незабаром однак брат Авраам отворив у Франкфурті свій банк, а Іссак і Леопольд перенесли ся до Лондону і там заклали філію банку; Вільгельм знова заложив банківський дім Зелігмана в Парижі. Перед кількома літами збудували ми новий дім в Нью Йорку при улиці Вілліам і там завісили на стінах портрети вісьмох братів Зелігманів. Ми ніколи не забуваємо і за своє рідне село та спішимо там з поміччю. Ми заклали там школу”.

Стільки оповідав сам Зелігман про себе. До сього оповідання треба додати, що він був членом ньюйорської біржі і мав великий вплив на банкірські інтереси в цілій Америці. Його близька і дальша родина зросла до 100 голов і через них він мав вплив в Америці і в Європі. Попри свою бізнесову жилку Зелігман тямив також і на гуманність і щедро давав заповомоги на добродійні цілі. Ї се взір чоловіка, який залізною витривалостію доходить з найнижшого на найвищий щабель.

ЯК УМИРАЮТЬ В НЬЮ ЙОРКУ.

Минулого року згинув хтось на улиці міста Нью Йорку що 14 годин, а що 23 мінути ранено одного чоловіка. Загалом умерло від цвітня 1916 р. до цвітня 1917 р. (протягом 12 місяців) 77.801 людей; з них 61.859 померло на заразливі недуги, 4.224 вмерло насильною смертю, 1.147 людей померло наслідком нещасливого випадку, а 428 згинувло від огню. Обчислюють, що протягом слідуєчих 12 місяців обслужать ньюйорські шпиталі і клініки один мільон осіб.

А Ф О Р И З М И.

Спокійна совість спить підчас бурі.

Соловій не хоче співати в клітці.

КОНЕЦЬ СЬВІТА.

Французський природознавець Людвик Рабурден поставив нову теорію про кінець світа. Дотепер твердили мужі науки, що земля буде шораз більше остигати, аж нарешті вимерзне всяке жите. Рабурден твердить, що земля згине наслідком величезного огню.

Він каже, що поволока землі є дуже тонка на дні моря, а коли би вона там пукла, тоді наслідком вулканічних вибухів земля згорілаб.

„Допустім — каже Рабурден — що наслідком надзвичайно шкорого обороту та ізза відпливу осередної маси велика частина морського дна перерветь ся; коли дно нагло западеться, тоді великі маси води ринуть до розтопленої середини землі. Наслідком горячи вода розложиться на свої хемічні складники; водень (гідроген) згорить, а буде горіти з тим більшою силою, що огонь буде піддержувати другий газ, кисень (оксиген).

„Огонь зискає ще на силі через електричні дива і більша частина земської шкаралупи цілком стопить ся. Земля, переходячи свою критичну епоху і повертаючи до періоду творення, буде знова нічим иншим, лише кулею з огню”

РИБА В ГЛИБОКИМ ЗАКОПІ.

Знавці досліджують здавна одно з див світа в полудневій Африці. Живе там в однім збірнику води в одній з найглибших копанень на світі багато риб. Глибина закопу виносить около 4.000 стіп, а риби, які там плавають свобідно, бувають пересічно 6 до 9 цалів довгі. Дослідники годять ся в твердженню, що вони мусіли впасти там разом зі землею, яка впала на дно. Подібні риби находять ся в поближких потоках. Здогад, неначе би риби дістали ся там в часі потопу і там віджили, відкинули вчені яко неправдоподібний.

ПОЧАТОК КУПЕЛИЙ.

Купелі є так давні як сам світ. Старинні Греки будували купелі дуже просто; зате Перси старали ся не лише про вигоду, але дбали також і про красу своїх купелий. Александер Великий, коли здобув Персію, не міг начудувати ся богатством і оздобами купелий короля Дарія.

До найбільшої досконалости і вигоди в купелях дійшли

Римляни за часів цїсарства. В початках римської держави вели Римляни дуже просте жите і купали ся в ріці Тибер; коли однак в Римі запроваджено водопроводи, тоді також появили ся малі лазні. З часом багатші люди будували лазні для публичного ужитку, а опісля почали і цїсарі наслідувати римських богачів. Агріпа, Неро, Тит, Доміціян, Діонізій, Коммодус і Діоклеціян будували купелі заосмотрені в гімнастичні галі, бібліотеки і читальні. Пересічний римський горожанин проводив цілий день в купели і там провадив політичні розмови та укладав політичні пляни зі своїми приятелями. В той спосіб римські лазні заступали нинішні політичні та забавові клуби.

Самі римські купелі обіймали басени до пливання, кімнати з горячим воздухом, кімнати з горячою парою; нині турецькі і російські купелі подібні до колишніх римських. Ціла громада услужних невільників догоджувала Римлянам у всіх їх забаганках.

З часом римські купелі щезають по цілій Італії, а зате повстають і задержують ся в Єгипті, Туреччині, а пізнійше в Німеччині, Франції й Англії. Завдяки Руссельови почав появляти ся в Англії звичай купання в морю, занедбаний ще від часів Англьо-Саксонців. З Англії перейшов звичай загального купання до Америки, де розвинув ся до досконалости. Нині купіль є необхідною в Америці, підчас коли в деяких краях Європи — навіть межі культурними людьми — купане ще й тепер належить до рідкостей. Як велике значіне мають купелі для здоровля, про се не треба й згадувати.

ХІНСЬКА БИЛИЦЯ.

(Після Кренча).

Два короткозорі товариші, Чанг і Чінг, ішли дорогою, підпираючи ся палицями. Серед розмови вивязала ся суперечка про се, котрий з них має сильніший зір. Вкінці згодили ся вони зробити пробу. І каже Чанг: „Я чув, що недалеко съвятині Бо-гі є мармурова таблиця з написю. Тому зайдім тамтуди, станьмо оба у відповідній віддалі, відки мож бачити букви. Хто з нас скорше перечитає напись, той має сильніший зір”

„Добре, — каже Чінг — але пробуймо скоро — от хоч би завтра пополудни”

„Ні, не так скоро — каже Чанг. — Я маю завтра їхати в однодневну подорож з Го-ганг-го і аж в четвер рано о десятій годинні буду міг бути на означенім місци”

На сей реченець згодили ся оба. Але Чінг не в тім бітий; він пійшов сейчас до съвятині, оглянув мармурову таблицю і вичитав там таку напись: „В память великого і славного Гог-банга, начальника мандаринів (урядників)”. Ледви

відійшов Чінг, аж тут крадьком зайшов Чанг. Він не лише знайшов тусаму напись, але, оглядаючи таблицю ближше, замітив, що в куті стояла ще друга ось така напись: „Сю таблицю справили сї, котрим великий Гог-банг був дорогим”.

В означенім реченні оба короткозорі, — розуміть ся — невинні як малі діти, прийшли до умовленого місця. Чінг каже: „Я виразно можу читати отсю напись: „В память великого і славного Гог-банга, начальника мандаринів”.

А Чанг питає: „Чи лиш отсе ти бачиш? Бо я виджу те, що ти читаєш, а крім того там ще є друга, менша напись: „Сю таблицю справили сї, котрим великий Гог-банг був дорогим”.

„Алеж неправда — каже Чінг. — Я докладно виджу, що там такої написи нема”. І сварня почала ся на добре. Аж нечайно каже Чанг: „Саме до нас зближаєть ся сьвященик. Нехай він рішить спір”.

„Добре, — каже Чінг — він нас не обманить”.

Сьвященик, вислухавши їх спору, змірив обох очима і каже: „Мені здаєть ся, що не багато є людей, котрі мали би такі чудові очі, як ви. В тім місці нема жадної написи, ані таблиці. Правда, там була таблиця, але вчора ми забрали її до сьвятині, а на дворі лишило ся лише порожнє місце”.

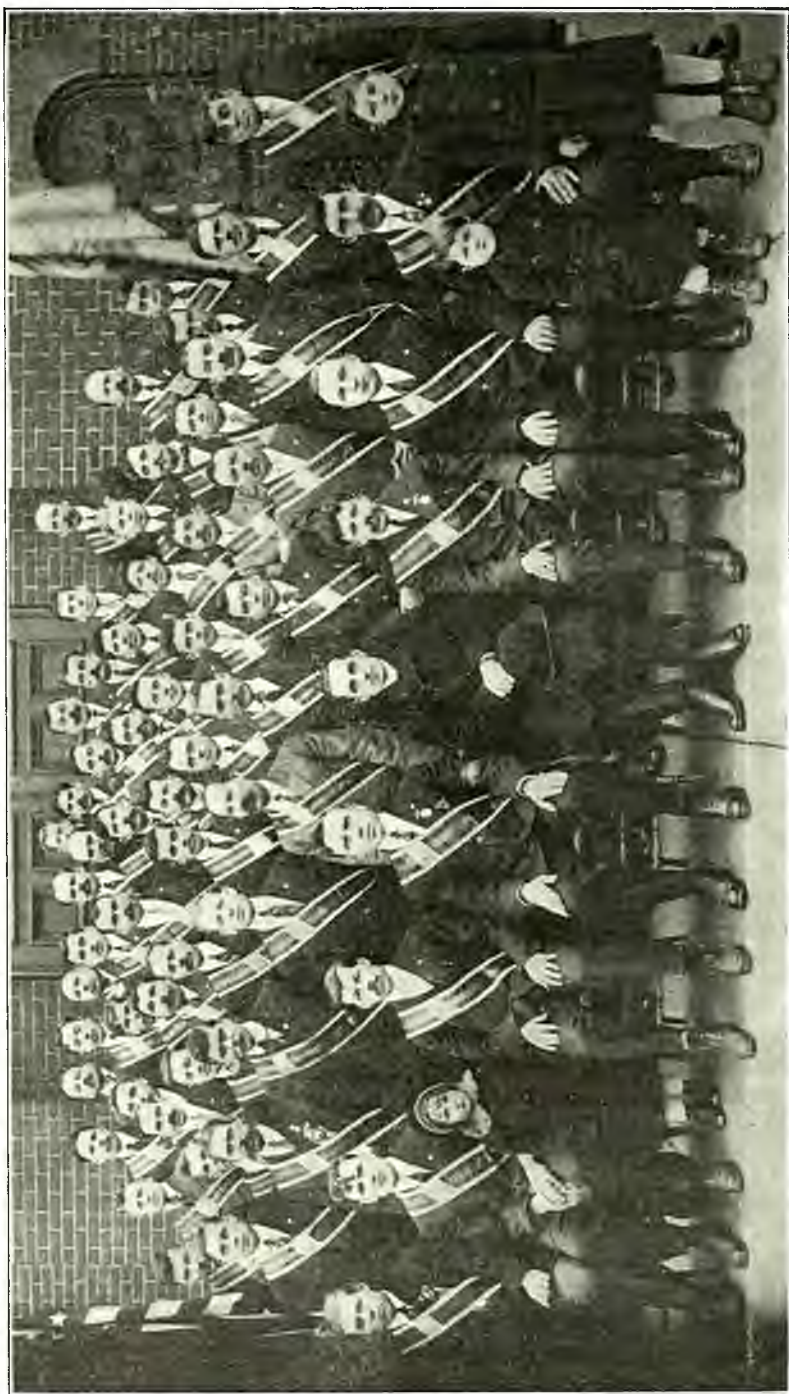
ВЕЛИКАНСЬКА ХІНСЬКА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ.

Хінський відділ в славнім Бритійськім музею в Лондоні має одинюкий в своїм роді науковий твір, який числить 5.020 томів. Сей оказ хінської книжної продукції куплено перед кількома літами за 7.500 долярів і він є одним з немногих примірників, які переховали ся дотепер.

Є се енцикльопедія хінської літератури з двацять вісім століть. Її появу треба завдячити заходам цісаря Канг-ге, котрий панував від року 1662 до 1722. Цісар Канг-ге любив займатися літературними дослідями. Він завважав, що до хінської літератури закрали ся численні зіпсутя. Тому він рішив ся видати всі хінські літературні твори строго після оригіналу.

Се, розуміть ся, була нелегка праця, а коли її вкінці довершено, то вона є одинокою в сїм роді працею в Хінах. Щоб довести започатковане діло до успішного кінця, Канг-ге установив комісію з учених людей, які мали вибрати і перевірити рукописи, а місіонарів Єзуїтів заставив до робленя відповідних мідяних черенок. Над сим важним ділом працювала комісія повних сорок літ.

Заки скінчено сю наукову працю, Канг-ге помер, але він припоручив своему наслідникови, щоби той допильнував викінчення підприємства. Наслідник сповнив совісно вложений

Братство св. Йосафата, відділ 217 У. Н. Союзу, в Рочестер, Н. Й.

на нього обов'язок і незабавом цінний твір узрів денне світло. Ся енциклопедія поділена на шість частий, а кожда з них обіймає окрему галузь знаня.

ДО ЧОГО ПРИЧИНИВ СЯ ПЛАЧ ДИТИНИ.

Богатий чоловік переходив побіч нужденного дому в робітничій дільниці в Бостоні тай почув, як дитина плакала і стогнала. Він увійшов до хати. Дитина терпіла на біль зубів. Бідні родичі не мали гроший, щоби занести дитину до лікаря. І тому дитина вила з болю.

В той спосіб Джеймс Форсіт, милосерний міліонер, відкрив, що дотепер ще ніхто не постарався о заложене дентистичної клініки для убогих дітей. Він призначив пів міліона долярів на сю ціль, однак помер, заки ще розпочали будову клініки. Його братя Іван і Тома додали ще півтора міліона і в той спосіб повстав двоміліоновий фонд на будову клініки. Заки її скінчено, Іван помер, а Тома додав ще два міліони до попереднього фонду. Разом отже зложила одна родина чотири міліони долярів на заложене зубного шпиталю імені Форсіта.

ЦАР СОЛОМОН І ПЧОЛИ.

(Казка з тальмуда).

Коли цар Соломон панував в повній своїй величності і слава його імени рознесла ся по цілім світі, забажала королева Шеба побачити на свої очи багатство його престолу та особисто переконати ся про його мудрість. Вона чула, що Соломон в кожій своїй промові сипав мудрими висловами неначе з рога обильности. В кождім його слові містили ся жемчуги нечуваної второпности, а коли він навчав кого, то говорив самими пословицями. Вона чула, що Соломон пізнає правду, хоч би як старанно вона була закрита; що він не боїть ся тих вишуканих підступів, якими звичайно з чванливости послугують ся женщины.

Про все те чула Шеба і тому рішила ся зложити йому своє поважане, а при сій нагоді виставити на пробу його мудрість. Вона привезла зі собою дві китиці цвѣтів. Одна китиця була зложена з напричуд гарних природних цвѣтів, а друга була зі самих штучних, але по мистецьки вироблених цвѣток. Найліпші знавці не могли відріжнити одной китиці від другої — так подібні були вони до себе.

„Котра китиця правдива?“ — спитала Шеба тай наставила їх Соломонови перед очи. Соломон вдивив ся в китиці і занімів з подиву. Його слуги з перестрахом гляділи на

свого пана. Страшна хвиля мовчанки. „Котрі цвіти правдиві? — питає ще раз настійчиво Шеба. — Така мудра голова, всі розуми побиває, а не може розрізнити правдивих цвітів від штучних” — промовляє вона з глумом. А Соломон мовчав даліше і сидів мов закамений на своїм престолі.

Несподівано перервало прикру мовчанку гудіне пчіл за вікном. Вони літали за медом по звітрилих цвітах рож. „Отворіть вікно!” закликав Соломон. Слуги сповнили його розказ. До кімнати влетіло кілька пчіл. Вони полетіли прямо до Шеби і усіли на цвітах в її правій руці. В той спосіб пізнав цар Соломон природні цвіти. Королева переконала ся наочно про Соломонову мудрість, і коли вернула домів, голосила з подивом його славу.

Ся притча учить, як мудрець уміє всюди розрізнити правду від неправди. Всюди він знайде хосенну науку для скріплення ума так, як жидівський цар учив ся мудрости від мізерних пчіл.

ХІНСЬКА РОДИНА.

Хінці гордять ся великою родиною. Численна сімя, що жиє разом під одним дахом, уважаєть ся взірцем доброго поведеня, такту і згідливости її членів. Велика рідня, що жиє разом без розділу маєтків, заживає загального поважання і довіря. Дуже визначними в Китаю є такі роди, котрі мають Ву Фу Тунг Танг, значить пять поколінь під одним дахом; однак таких родів є дуже мало.

Після найновішого обчисленя родина Менг Ю Шіг, вдови з провінції Вей-гай-вей, уходить за найбільшу в Китаю. В сій родині є шістьдесять шість членів, а з додатком одної служниці є разом шістьдесять сім людей до виживленя кожного дня.

Менг Ю Шіг числить 66 літ і має 9 синів та багато внуків і правнуків. Всі вони жиють в однім домі. Ся вдова чванить ся не лише тим, що є головою свого роду, але також тим, що її родина є найбільша в Хінах, хоч не має пять поколінь під одним дахом.

Є багато господарств, які числять більше ніж сорок осіб челяди, а майже всі старинні китайські роди числять найменше двацять членів. Фамілії зложені з трох або чотирох душ уходять за незначні, хоч би займали і найвисші становища. Велика родина в Хінах має takesаме значіне як в інших краях богатство.

ЗАСАДИ ДЛЯ УДЕРЖАННЯ ЖИТЯ.

Лікарі подають різні приписи, щоби задержати здоров'я. Сі приписи є добрі, і коли би чоловік їх придержував, то се вийшло би йому на добре. Тому варто над такими радами застановити ся:

1. Житє має значіне в своїй творчій половині; друга половина житя, підчас котрої чоловік вже нічого не творить, є лише тягаром.

2. Творчу часть житя треба підготовляти вже від дитинства, охоронювати підчас дорослих літ і зберігати до як найпізнішого віку.

3. Органічну силу витворюєть ся передівсім відповідним харчем і відповідною гігієною в молодечім віці.

4. Чоловік понад 40 літ не повинен живити ся виключно м'ясними стравами, хоч в молодім віці м'ясо потрібне для будови сильного тіла; овочі і ярина все потрібні для поживи.

5. Нерви є незвичайно важні в житю. Вони найліпше скріпляють ся на селі. Тому молоді люди повинні жити як найдалше від міського гамору.

6. Виховане може бути звихнене через надмірну науку. Добру машину можна зруйнувати через надмірне уживанє, а добрий ніж можна зіпсути через безнастанне острєне.

7. Правильна й уміркована тілесна руханка є конечна, а її якраз правильно занедбуєть ся.

8. Надмірні забави є тягаром. Вони обезсилюють чоловіка більше ніж перепрацьоване або журба.

9. Не став собі неможливої ціли в житю, бо невдача знеохочує чоловіка.

10. Старай ся заховати все веселий настрій ума і пробуй шукати свободної розривки в дрібничках, яких ми часто не добачуємо.

11. Вистерігай ся всякого надміру. Не перепрацьовуй ся, не бав ся забогато, не їдз і не пий та не кури понад міру.

12. Не бери на себе обовязку, якого ти не всилі виконати. Се прецінь є не лише справа фізичної праці, але і духового настрою.

13. Уважай пильно на їдженє, на час праці, на сон і на відпочинок і приноровлюй те все до своїх вимог.

14. Особливу увагу звертай на те, щоби кожного дня зберегти відповідний поділ праці.

15. Старай ся задержати особисту гідність, виминай брудні справи і — „рости щасливий!”

Яр. Юлев.

Ю Л Ь К А.

Юлька зірвалась на рівні ноги. Штовханець в бік був так сильний, що вона очунялась в одній хвили, перериваючи собі солодкий сон.

Се була дівчина може дванадцятьлітна, добре збудована, гарна, з великими синими очима, з золотими густими косами. Над нею стояла стара, розпатлана жінка, яскрава противність пробудженої дитини.

— Одягай ся скорше, бери лампу і йди до роботи. Спіши ся, бо се вже не рано.

Юлька взяла малу, закопчену лампу, добула зпід ліжка мітлу і пійшла на гору.

На другім поверсі були три кляси, великі, сильно засьмічені учениками кімнати. Позамітати сї кляси та пообтирати порохи з лавок і катедри — се була щоденна ранішня робота Юльки, яку вона мусіла скінчити найдалше до семої години. Раз, два рази на тиждень навідувалась до неї в часі замітання її господиня. Тоді наставала для Юльки гірка година. Вона мусіла відсувати тяжкі лавки, вимітати найменшу порошок і знов засувати лавки на своє місце. Піт краплями спливав тоді по її дитинячім лиці, очі набігали кровю, жили напружували ся, синіли. Та строга господиня не зважала на се. Робота мала бути зроблена і кінець. Коли Юлька з перемученя надставала, господиня підсувала їй енергію кулаками, де попало.

Нині Юлька не сподівала ся господині. Була щойно передвчера. Зрештою на дворі така погань, така плюта, що милійше лежати в теплій постели ніж лазити темними коритарами та „урядувати” по неопалюваних ще клясах.

Юлька вступила до першої кімнати і почала роботу. Слабе сьвітло лампи ледви давало спромогу доглянути на підлозі яке сьміте, який покинений папірчик або окрупину хліба та булки. Дівчина брала часом лампу в руки і лізла з нею під лавку, щоби ліпше вимести сьміте. Робота, хоч робили її малі руки, ішла живо. Небавом і скінчила одну клясу.

В часі замітання другої кляси знайшла Юлька в лавці гарну картку з видами. Вона сховала її під кафтаник і працювала далше. Аж скінчивши третю клясу, присіла на лавку, поставила коло себе лампу і виймила картку.

Картка представляла малу гарну дівчинку, що сидить на колінах своєї матери. Мати обіймає її руками і притулює свою голову до головки дитини. На лиці дівчини малюєть ся щастє і вдоволенє. Юлька оглянула зависно картку і мимохіть прочитала кілька слів, які були виписані на краю картки. Се писала очевидно старша сестра до свого брата. „Найдорозший братчику — читала Юлька — дякую тобі за бажаня. Я дістала на імянини від татка гарну суконку, а від мамці золотий перстень. Дуже сим тішу ся. Цілую тебе сердечно — твоя Юлька”.

— Також Юлька — подумала собі дівчина. — Яка вона щаслива... Має тата, маму, братчика... Дістає на імянини дарунки... На неї памятають... А я? І я Юлька... Та деж мій тато, де моя мати?

В гарних, великих очах Юльки засіяли сльози.

— Замість родичів — люта господиня; замість подарунків — кулаки. Ще доки жив вуйко, бодай він деколи ушпнув ся за мною. А тепер хоч пропадай...

Юлька глянула знова на картку.

— І ся намальована дівчинка щаслива. Може і вона зове ся Юлькою? Та яка ріжниця між нами! Вона на колінах у люблячої матери, а я? Може нині-завтра прийде новий сторож і я опинюсь на улиці. Чиж не казала вже господиня, щоби я шукала собі якого місця? І деж я пійду? Хто мене возьме?

Дівчина сперла голову на лавку і захлипала.

В ікільних печах свистав вітер, довгими коритарами блукали нічні тіни, крізь вікна кляс заглядали перші проблєски осінньої днини, а Юлька спділа все ще похиlena над лавкою і хлипала і хлипала...

А Ф О Р И З М И.

По радіснім вечері слідує часто сумний ранок.

Коли брехун говорить правду, то йому не вірять.

Сотворенє мущини.

(Індійська казка).

Коли вже було сотворене небо, море і земля, вийшов великий Брама, щоби поглянути на діло своїх рук. Ішов він морським берегом і божеське його серце радувало ся блакитом; був вдоволений, що далеко-далеко, де небо схиляєть ся до водяного плеса, навіть доглянути не можна, де саме кінчить ся земська долина сліз і плачу, а зачинаєть ся небесна, райська країна. Рано-вранці милий, легенький вітер нагинав зелені пальми: вони клонили свої корони перед своїм володїтелем і тихим шепотом довгого листа залицяли ся до нього; олеандри, рожі і жасміни розсипали докруг нього райські пахощі. Він упивав ся їх красою і серце його дрожало з розкоші. Коли проходив по жовтїм морським піску, то сріблиста філя цілувала його ноги і з веселим шумом утікала назад, а коли поглянув позад себе, то величезні гори викикували на його устах гордий усьміх.

Ставало чимраз яснїйше, аж нараз стрілили на блакитне небо рожеві, іскристі лучі, а за ними викотило ся пишне, усьміхнене соненько. Довкруги було тихо і спокійно. Лиш морські філі тихесенько дровичись-журчали з прибережною травою і збиточник вітер навівав любовні слова пахучим цвїткам. Над тою дрімучою, розлюбленою природою сьміяло ся соненько яркими, огнистими лучами і сипало червоним жаром на вершки небосяжних гір.

Нараз затремтів великий Брама; на його чолі появили ся зморщки, на знак глибокої задуми. Посумніли очи, повні величної благородности; в них блисло якесь занепокоєнє, якась тривога.

— Чи моє творенє вже скінчене? — спитав у думці сам себе. — Ні, брак йому ще послїдньої арії, останного акорду, що містив би в собі всю красу природи, що був би рівночасно душею сьвіта, його володарем і його невідьником.

Задрожали брови на божеськім чолі великого Брама, велична гадка блиснула йому в очах. Він схилив ся до западного корча лотосу, зірвав одну пурпорову цвїтку і кинув її у морські філі.

І о диво! Зафілювало водяне плесо, бризнуло піною філі, а з глибини моря виплила — жінчина.

Буйне, лискуче волосє вкривало її принадне, чудове тіло. Ангельський усміх красиве хороше личко. Вдоволе-на ступала вона морським берегом, бавила ся пахучими цвітками, купала ся в сонічнім проміню, а холодила ся в тіни пальмових і фігових дерев. Прегарна і чарівна, мов богиня краси, була принаднійша ніж ароматичні пахощі цвітистих гаїв, гарнійша ніж сонічне промінє, що мерехтіло на легких морських філях.

Та небавом на її прегарнім личку появилася задума і занепокоєнє.

— Великий Брамо! — крикнула в розпуці — на що-ж ти покликав мене до істнованя, на що казав ходити по сім райським, запашиім сьвітї, коли не чути тут ні одного звука, який би залунав на хвалу моєї краси, коли нема сотворіня, котре одушевляло би ся моєю принадою і величало її.

І великий Брама сотворив птиці.

Зашуміли гаї й ліси, забреніли поля, бо ніжні, сердечні мелодії птичих пісень розбудили мертву природу. А всі ті голоси, а всі ті пісні греміли, — величали красу жінчини.

А вона йшла велична і вдоволена; чарував її чудний птичий хор і напував дивним чаром.

Та небавом чудні її очи притьмила задума.

— Великий Брамо, — сказала вона — досить мені тих пісень; дай мені радше когось, хто міг би мене забавити.

І великий Брама сотворив малпу.

Звинне, веселе звїря чіпало ся галузя дерев, виправляло найсьмішнійші скоки, бігало поперед неї, кидало на неї пахучими цвітами, утікало і знов прибігало. Жінчина сьміялася, гонила за малпою, приглядалася їй скокам і витягала до неї руки. Нараз стягнула чудні брови і промовила:

— Ох, великий Брамо, таке бездушне сотворіне! Воно мене бавить, але дай мені когось, щоби мене любив і голубив.

І великий Брама сотворив вужа.

Гнучкими шовковими обіймами стискав він тіло жінчини, клав свою маленьку головку на рожеві рамена, на

Український Аматорський Кругок в Геркімер, Н. Й.

теплі груди. А жінщина гладила тоненькими пальчиками його лискучу шкіру і прикладала до неї своє гаряче личко. Та небавом скинула вужа на землю і сказала з жалем:

— О, великий Брамо, чиж пестоші будуть всілі заступити мені цілий сьвіт? Сотвори мені таке єство, котре я могла би величати і бояти ся його.

І великий Брама сотворив льва.

Вийшов він до неї величний і відважний і дивив ся на неї спокійно, але рішучо. Жінщина не тямилася себе з захвату. Хвилину дивили ся собі прямо в очи; нараз лев потряс густою гривовою і заревів.

Страшний рев проникнув аж до глибини густі ліси і гори, аж луна покотилася далеко і ехо відізнало ся в пустарях.

Жінщина задрожала з переляку і чим скорше скрилася в гушавину.

— Не хочу льва! — крикнула — досить того, не хочу! Дай мені радше когось такого, щоби мене бояв ся.

І ласкавий Брама сотворив пса.

Жінщина врадувалася. Гладила його, цілувала, учила різних штучок, тягнула його за довгі уха, грозила йому пальчиком і карала. А пес бояв ся її, лестив ся коло її ніг, лизав її ноги і заглядав їй в очи. Коли йому грозила, то втікав, а коли закликала, то прибігав і вив ся з утіхи. Промовляла вона до нього то з гнівом то з ніжними пестошами і обоє розуміли ся досить добре. Одного разу виломила вона прут і вдарила його.

Пес заскавулів і втік.

Жінщина станула наче вкопана. Її очі потемніли, брови збігли ся до куши, а уста стиснули ся від болю. І серед розпуки вирвав ся голосний крик із збуреної груди:

— О, всемогучий Брамо, дай же мені когось, хто одушевляв би ся мною, служив мені... Щоб я могла його дразнити і переслідувати, а він щоб ніколи не втік від мене!

І милосерний володїтель сотворив мушину...

Дмитро Макогон.

ДУРНІ ВДАЛИ СЯ.

Вже добре смеркло ся, як Петро Соколюк прийшов до дому. Був при панській машині, тож порох покрив його цілого. І лице і волосє і сорочку. Був лютий, бо не мав тютюну. Йому страх хотіло ся курити.

— Мой, жінко, ти не маєш на пачку? — поспитав Петро, шукаючи собі зачіпки. Знав добре, що жінка й зломаного феника не має при душі.

— Ей, чоловіче, не шукай собі гудза! — відповіла лагідно жінка. Вечеряй та йди спочивати. Доста намучив ся ти сьогодні.

Петро злагіднів. Їв бараболі і огірки та попивав квасом.

— Ой, ще як намучив ся — сказав він по довшій мовчанці. — Цілий день лиш хильцем і хильцем, а вечером крижі наче хто перевалив. Ще й тепер не можу їх випростувати. Та коби хоч платили добре! А то що: більше зійш, ніж заробиш.

— А багато було сьогодні при бараболи? — поспитав згодом Петро своїх двох хлопців.

— Де там! Таксамо як вчера було більше дітий ніж старих, — відповів старший хлопець.

— Люди добре роблять, що не йдуть, — вмішала ся в розмову й жінка. — Най пан дає за кірці, а не за гроші. Повечеряли. Жінка забрала з лави миски.

— Неню (тату), пійдемо й сьогодні в ліс? — поспитали хлопці.

Петро розлютив ся.

— Мой-бри! Доки я вас водити-му, як квочка курят? Ви лиш з неньом тай з неньом. А може неньо слабій, а може неньо хоче раз відпочати? Ану йдїть-но самі. Берїть собі шнурочки, тай ідїть. Як я був такий, як ви, то вже не потребував неня.

Хлопці спустили в долину очі і мовчали. Стояли наче засоромлені.

— Ануж най я сьогодні вму, як ви будете в сьвітї жити? Яку раду дасьте собі, коли навіть марного ріща не можете самі принести.

— То йдіть спати, ненью, ми вже самі пійдемо, — по довший надумі промовив старший хлопчина.

Хлопці взяли зпід лави свої шнурочки і подали ся до дверей.

— Мой, але уважайте, аби вас побережник не ймив. Як котрого з вас йме, то нещасте його. Ліпше, най таки не приходять до дому.

— А не беріть багато. щобсте ся не підвигнули, — научала мати.

Була ясна осіння ніч. Хлопці вийшли на подвірє, перелізли через перелаз в город і стежечкою попри верби попрямували в поле. За широким панським ланом чорнів ся, мов той велит, старий дубовий ліс і шумів своєю звичайну нічну мелодію. Хлопці перелізли рів, станули на краю ліса і наслухували. Часами присідали до землі і з низу розглядали ся на всі сторони. Не було нікого.

— Ходім там, де вчора, — прошепотів старший хлопець. — Там скоро назбпраємо.

— Ходім!

Пійшли в долину, в глибину ліса. Старший вперед, а молодший за ним. Йшли обережно, звільна, часто приставали і наслухували.

— Ось тут збираймо!

Хлопці кинулись до роботи. Скоро назбпрали по купці сухого ріща і завязали шнурком. Поміг один другому завдати і, згорбившись під тягаром, пустили ся в дорогу. Щасливі опускали ліс і збігали в рів.

— Стій, бо стріляю! — закричав хтось голосно.

Перестрашені хлопці кинули вязки на землю. Перед ними стояв побережник.

— Ви чії?

— Петра Соколюка, — тремтячим голосом відповіли діти.

— Так, то ви вже самі пускаєте ся на крадіж?

— Ненью сьогодні трудні... — вихопив ся менший хлопець.

— Скидайте ремені!

Хлопці заплакали.

— Подаруйте нам сей раз, бадіку, ми вже більше не прийдемо, — просив ся старший хлопець.

— Скидайте ремені! — скричав побережник. — Ади, може вам ще й вязки сі дати?

— Дайте, бадіку, дайте, бо ненько будуть бити, — просив менший.

— Най бє! Як не вмієш один з другим красти, то не бери ся.

Хлопці поскидали ремені.

Тримали їх в руках і плакали. Побережник зібрав ремені в свою долоню.

— Давайте сюди!

Хлопці, тримаючи судорожно кінці ременів в своїх руках, ще більше розплакались.

— Пускай, мой! — крикнув побережник і дуснув палицею старшого хлопця. Хлопці пустили. Відбігли кілька кроків і стали.

— Забираєш ся до дому, один з другим! — гукнув побережник і замахнув ся палицею.

— А щобисте ся на тих ременях повісили, бадіку! — закріпив старший хлопець.

Побережник пустив ся за хлопцями, та ті повтікали. Перебігли лан, скочили в город і сіли під вербами.

— А то маємо щастє, — промовив старший, — раз пішли самі, тай то не вдало ся.

— Але що неньо скажуть?

— Та що, будуть бити!

— А ти чому добре не дивив ся? Ти був перший.

— Деж я гадав, що він буде в шанци сидіти.

— А де будемо спати?

— Пійдем до коleshні. Я до хати не йду.

— І я ні.

— А рано встанемо і втечемо на лан до бараболі. Мама вже нам внісуть їсти. Гай, ходім.

Обережно, зі страхом зближали ся хлопці до своєї хати.

Перелізли перелаз і зайшли до коleshні. Лягли на солону і скоро позасипляли.

Рано, як звичайно, встав Петро і вийшов на двір. На дворі падав густий дощ. Ціле небо захмарилося.

— Відай сегодня не буде жадної роботи, — промовив до жінки Петро, ввійшовши до хати.

— То най хлопці йдуть до школи, — відозвала ся жінка.

— Та най ідуть. А пізно прийшли в ночі?

— Я не чула.

Петро глянув на піч.

— А вони де? Їх на печі нема. Ого, вже певно щось вистроїли, коли не прийшли до хати.

Жінка настрашилась.

— Може де в лісі заблудили?

— Не бій ся! Вони краще знають ліс від тебе. Певно сплять в коleshні.

Петро зайшов до коleshні. Хлопці спокійно спали, притулившись до себе.

— Мой, чому не встаєте? — скричав Петро.

Хлопці зірвали ся на ноги.

— Ваші ремені де?

Діти жалісними очима гляділи на свого батька.

— Де ваші ремені? Чому мовчите?

— Побережник здер, — промовили плачучи хлопці.

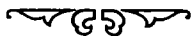
— Так? А ваші очі де були?

Петро здохмив із себе грубий ремінь і почав бити хлопців. Бив, де попало: по голові, по руках і по плечах. Хлопці забігли ся в куток і кричали. Прибігла жінка.

— А що тут?

— Диви ся на тих лайдаків, — відпочиваючи промовив Петро. — І ріща не принесли і ремені відсіяли. Ще кару буду платити. Мой, доки я вас буду розуму вчити? В кого ви такі дурні вдали ся? Одному дванайцять літ, другому десять, а вони, адн, навіть гнілого ріща не принесуть. І пощо я вас до школи посилаю? Де ваш розум, де? Мой, та я вас на трину порубаю!...

Плюнув в кулак і бив хлопців дальше.

А Ф О Р И З М И.

Виповнюй сейчас свою найблиншу повинність, а станеш паном будучности.

Всі втіхи не мають вартости, коли чоловік сам в собі не знайде втіхи.

Не кождий чоловік може бути першим.

Товариство „Рогатинщина“, ідділ 396 У. Н. Союза, в Пітсбург, Па.

НА СУДІ.

Молодий, около 30-літний професор гімназії, Іван Латка, їхав залізницею на свою нову посаду в С. Сидів сам у переділї 3-тої класи і нудив ся. З нудьги заглядав до своїх двох валіз на полицях, чистив нігті, придивляв ся собі в малім кишеньковім зеркалі, підкручував вуси до гори аж під очи, поправляв свою модну краватку, що мінилася ся до сонця, як шкіра ящірки, та оглядав свої жовті шеврові черевики і палицю. А коли се йому знудило ся, виймав папіросницю і курив.

Вакації вже кінчили ся; лишало ся ще тільки два дні, найдорозші для учеників, бо останні. Тому ще на двірцях і в залізницях майже не було їх видко. А Латка їхав наперед, щоби найти собі хату і розглянути ся на новій посаді.

На стації в Д. всіли до його переділу два ученики в мундурах зі знаком G на шапці. По відзнаках на квітках видко було, що низкий і грубий ученик був з шостої класи гімназії, а худий і високий, з непіднятим заростом на лиці, як у молодих жидів, був з сестої класи.

Шестак зараз впняв свою папіросницю, подав семакови, а що не мав сірників, попросив у незнакогого подорожного огню.

— Панове вже з вакацій? — почав Латка розмову.

— Так — відповів семак.

— Прикро вертати ся?

— Ну, вжеж, що неміло.

— А куди, панове, їдете, коли вільно спитати?

— До С.

Латка зацікавив ся, — се-ж ученики тоїсамої гімназії, в котрій він мав служити. Можна би децто довідати ся, — погадав собі.

— Які-ж там відносини у вашій гімназії? Бо раз якось у часописи читав я, що в ній нема ладу. Учителя набили ученики по лиці.

— Ано, бо заслужив! — відповів коротко шестак.

— Петроград, клерикал і доносчик був — пояснив ближше семак. — „Піпчив” дуже, одним словом: свиня.

— А директор який?

Та що директор! Старий дурень і вже! Найбільшу приємність має, як котрого може вигнати з гімназії. А боїть ся шкільної ради, як штубак. Всюди нюхтить соціал-демократів, радикалів, атеїстів, революціонерів, а сам дурень, аж крутить ся.

— Повинен уже в пенсію пійти — заокруглив шестах характеристику директора.

Професор Латка не відзивав ся хвилину, але не довго всидів мовчки, бо цікавість перемагала.

— Професори добрі? — спитав він знову.

— Ріжні є — відповів шестах.

— Тепер має прийти до нашої гімназії свиня, якої сьвіт не бачив — додав семак.

— Хто такий? — спитав дуже цікаво Латка.

— Професор якийсь до латини і греки, Латка називаєть ся.

Латка почервонів на лици і добре придивив ся семакови.

— Чому ж свиня? Адже ви ще його не знаєте? — промовив Латка, о скільки міг, спокійно.

— Не знаємо ще, але маємо докладні відомости з гімназії, де він доси був, від учеників.

Професор Латка придивив ся тепер ліпше грубому шестакови, добродушному і румяному з лиця, погадав собі, що від него можна би децто більше довідати ся, подав йому і семакови своїх папіросів, і розмовляв дальше.

— На професорів ученики всяке виговорюють, дуже часто без підстави, і тим тяжко кривдять їх.

— Ну, Латки певно не кривдять — відповів твердо семак. — Адже се бельфер знаний нам і з листів і з часописий студентських! Зарозуміла бестія і на свою красу, хоч поганий, як щур, і на свої відомости, хоч дурень, і на свої краватки — одним словом педагог найновішої дати, кандидат на директора й інспектора, кар'єрист першої сорти, а все коштом учеників.

У Латки в душі похолело. Він майже з перестрахом глянув на молодих товаришів подорожи, потім резсердив ся, далі погадав, що по таких словах годі йому признавати ся, хто він — і щоби вибавити себе з клопоту, відвернув лице до вікна вагону та здув поїл з папіроса за вікно.

Мабуть сей уданий спокій Латки осьмілів шестака до дальшої розмови:

— Ми все знаємо! — казав він. От тільки вчора дістав я лист від його ученика. Латка був господарем шестої кляси.

— Так! — мало-що не потвердив професор, але похопив ся і сказав лише: — Ну? Що-ж він там пише? То цікаво послухати, як ученики характеризують професора.

— Справді цікаво — згодив ся з ним шестак, витяг з кишені лист і почав читати:

„Там прийде до вас наша Латка. Добре що його відси забрали, тільки шкода, що не нагнали на сто чортів, а дали до вас. Свиня на всі боки — і то навіть не з Йоркширів, тільки наша проста, галицька, з довгим рилом і з грубою щетиною. Поза аористами і конюнктивами не бачить божого сьвіта, хоч сам на своїх клясиках пише собі всі пояснення і переклади. Від учеників жадає всего на память, а сам нічого не знає. Двійок дає без кінця і так заслугуєть ся перед шкільною радою. Ми били йому вікна так довго, поки його не забрали від нас. Робить і ви так, коли не змінить ся.

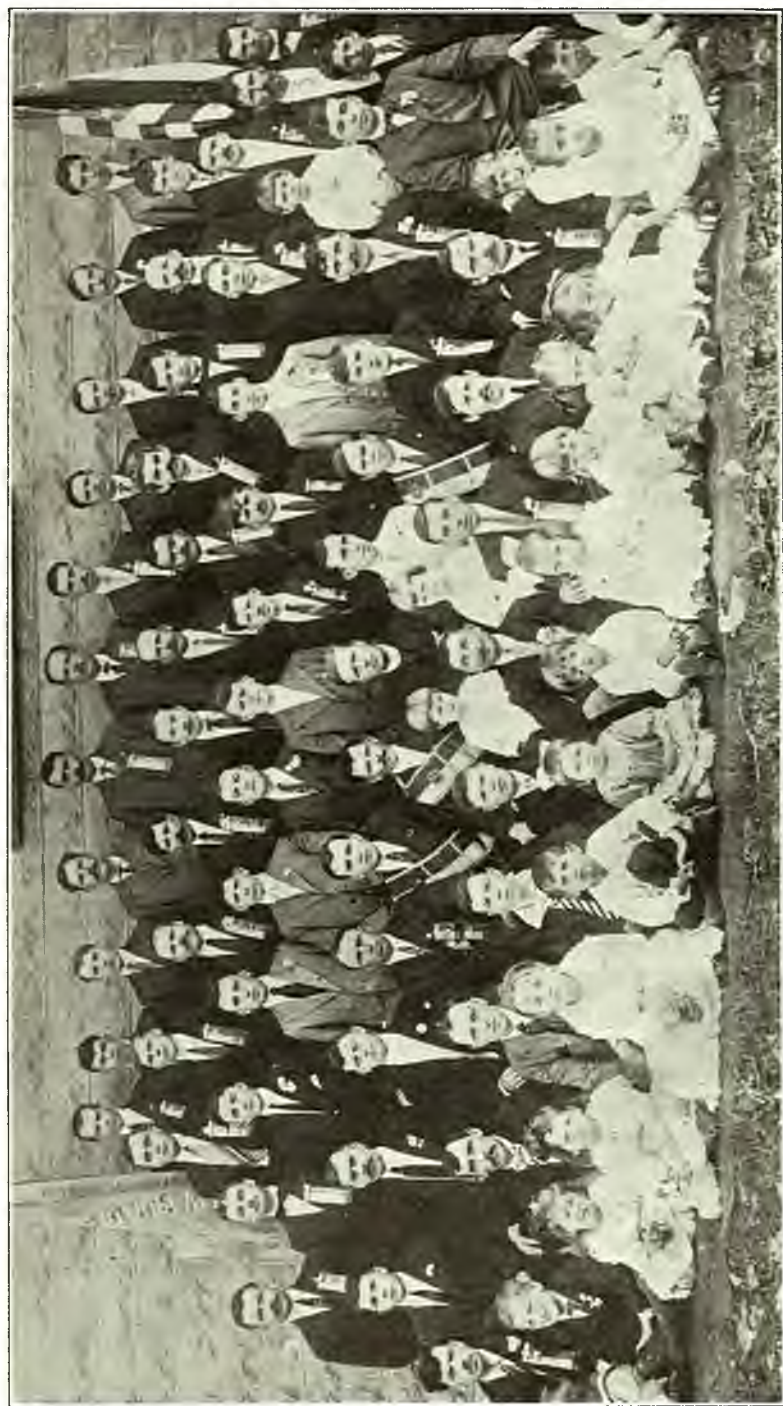
„Найбільше мстив ся на нас в зимі. Розігнав ся був сватати доньку начальника суду, що дня вбирав тоді иншу краватку, перфумував ся, прилизував чуприну, нігті в клясі чистив і пилював, — і дістав здоровенного гарбуза, бо довгів має щось з десять тисяч!”

— Неправда! — щось скрикнуло в душі професора, але на верх видобуло ся лише якесь глухе „гм”.

„Тоді — читав далі ученик — мстив ся на нас без памяти до самого Великодня, коли ми йому гарненько вибили всі шиби. Я сам, як пустив здалека з катапульки камінець, то вибив таку круглу дірочку в шибі, як викрösну. Я потім ходив дивити ся,”

Професор мав велику охоту побачити письмо автора листу, але шестак сидів задалеко від него. Присунути ся ближше, щоби побачити, було годі, бо можна було зрадити себе, а може ученик сховав би лист. Врешті сей суд так приголомшив його, що він сам не знав, що робити.

Тимчасом ученик читав дальше, — очевидно приємно було йому похвалити ся, як заздалегідь позбирав відомости про нового учителя.

Братство св. Івана Хрестителя, відділ 247 У. Н. Союза, в Вільмінгтон, Дел.

„У п'ятій класі найшли на него досить добрий спосіб, котрого можете і ви спробувати. Все казали йому, що найліпша година — се його, що він дуже добре вчить і що понад греку і латину нема нічого красивого на світі. Там він якось не так лютував, а в нас страх! Я дістав поправку”...

Професор почав нагадувати собі, кому він у шестій класі дав поправку. Дав злу ноту з греки вісьмом ученикам, отже котрийсь з них є автором листу. Певно Плотичка — худоба, лінюх, завадіяка, — о! ніхто пниший, тільки він!

Але тут ученик замовк і професорови мимоволі вирвалося: „Вже все?”

— Деж там! — відповів ученик — але далі вже годі читати.

„Що там ще може бути?” — думав педагог, до краю розцікавлений і подразнений листом і ухитрився сказати:

— Ну вибачайте, що я допитуюся, що далі є в листі; се вже й так з вашого боку доказ великого довіря до мене незнакомого, що тільки прочитали мені.

Сими словами вхопив за серце шестака і він відповів.

— Нічого там уже незвичайного нема. Товариш пише, що ученики набили його за якусь там дівчину.

— Се неправда! — скрикнув нараз Латка, вставши з лавки.

Оба ученики здивувалися і схопилися також на ноги.

— А ви відки знаєте? — спитав семак таким голосом, як би хотів сказати: „Як ти смієш нам перечити, не знаючи справи?”

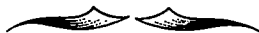
— Я сам є професор Латка! Дам я вам, драби, гультай! — відповів грімко Латка і вхопив за палицю.

В одній хвилині ученики зчезли з переділу і побігли аж до четвертого вагону.

Професор Латка почав ходити по своїм тісним переділі, як лев по клітці, і все повторяв: „Драби! гультай! дикуни! гайдамаки!”

Потім сів і тяжко засмутився. В листі було багато правди і се його зажурило.

О. М.

Степан Костів.

ЇЇ ВАСИЛЬКО.

На цвинтари в Монте Вендетта стояла старенька матуся, окутана великою вовняною хусткою, і гляділа мутними сірими очима по хрестах та недавно усипаних чорних гробах. Тисячі їх там були. Один при другім в рівних відступах, стоять білі хрести, немов побравшись за руки, а чорні квадратики насипів чим даліше тим менші. Вони зливають ся повільно з краскою хрестів в одну масу, підпираючи темніючі ліси і бронзові стіни скель, які знова гублять ся в білих снігах верхів, підпираючих звід небесний... Се виглядає немов величезний катафальк, прикритий зверху білим покривалом, з котрого кручені ріки ледівців, неначе білі шарфи вінців, котять ся по темних боках і гублять ся в зелених лугах долин та городів. На декотрих хрестах видно зівялі вінки, а більшість хрестів стоять без них.

Матуся стояла довго безрадна, не знаючи, що їй почати, де пійти. Її очі бігали по подібних до себе хрестах, з яких один стоїть напевно на гробі її любого сина, одиногого, якого вона любила і який любив її теж. Деж його шукати, коли хрести рівні, а гроби однакові?

Їй здаєть ся, що то не хрести, а жовніри в рядах, з випнятими на перед грудьми, з руками на швах, зі зверненими просто на неї очима.

Кілько тут тих хрестів, кілько під ними людей — спокійних, мертвих! Лише сине небо, розпалене лучами сонця, опускаєть ся над ними шатром, а легонький вітер, як віддих любої людини, гладить їх поверха.

Їй здаєть ся, що лише крикнути, а син її виступить з рядів, прибіжить до неї, обійме за шию та цілувати-ме її, цілувати і тиснути до себе, а вона опреть ся о него, візьме його голову у свої руки та, гладячи його по волосу, буде глядіти в його погідливе, румяне лице.

— Сину, сину мій! — вириваєть ся з її уст. — Я так далеко їхала, щоби тебе відвідати, щоби бодай твій гріб опорядити та зеленим барвінком омаїти...

— Ага, — пригадує вона собі — давно се було... Ще невісткою була, челяди повно в хаті, а вона в такім стані... Забагаєть ся, Бог зна, чого, а тут не на вигадки... Вона зарве де ґарчик проса чи гречки, та коли хатні де порозходять ся на хвилину, вона тиць Васильковп за пазуху під блюзку та каже: „Біжи, Васильку, до Сруля та принеси мені булок зо дві, а за решту цукру. Памятай, іди поза Юркові стодоли, щоби ніхто не бачив” Він піде, полетить мов на крилах і вона не зчуєть ся, як він стоїть перед нею та дає принесене. „Ніхто не бачив?” — „Ні!” — „Памятай же, бо скарана година була би мені” Вона мимоволі витягає руку перед себе та говорить: „Васильку, Васильку! На, маєш кавальчик булочки за дорогу”... Їй здаєть ся, що він поступає ногою за ногою позад себе і, хоч його очі горять жадобою, устами говорить: „Ні, мамо, їдьте самі... Ви хорі”

То знова здаєть ся їй, що вона стоїть під зимовою яблінкою, якої зісохлі верхи хитають ся понад листєм, а її Василько перевісив торбину повну яблук та кличе її: „Мамо, Мамо! Возьміть ті яблука, та сховайте між свити в скриню, нехай влечать ся, бо дітиска геть обібіють” Вона підходить під яблінку, а він зісуває з шиї шнурок від торбини. Втім торбина перехилияєть ся, всі яблука випадають і летять просто на голову, лице... „Ах ти, гунцвоте!” — кричить вона. А він, видячи, що стало ся, сьмієть ся на ціле горло, але нараз стримуєть ся і аж закусуючи губи, каже: „Мамо, я не хтів!”

Хустка зісуваєть ся їй з плечий, а вистаючі знід чіпця клатті білого волося гріють ся на сонци. Вона ступає крок-два перед себе і знова питаєть ся себе: „Де мені іти? Де шукати сина?”

Хтось доторкаєть ся її рамени і говорить приязно до неї:

— Чого ви шукаєте, мамуню?

Вона немов пробуджуєть ся. Глядить поза себе і бачить жовніра з насуненою шапкою на очи та з перевязкою на шиї, на якій звисає рука. Він дивить ся на неї лагідними очима та ще раз питаєть ся:

— Кого ви шукаєте, мамуню?

— Василька, Василька, коли знаєте...

Матуся скоренько схоплюєть ся та хватаючи вояка за здорову руку, починає лебедіти:

— Ви знаєте, напевно знаєте мого Василька. Він служив при вісімдесятиці, при девятій компанії... Василько Прихода називався.

— Так же кажіть, мамуню. Вашого Василька я знав, товаришував з ним.

Жінка репяхом тиснулась до него, а вхопивши його за руку, лебеділа:

— Покажіть мені його гріб. Я їхала так далеко, щоби хоч побачити сьвяту землю, в яку вложили мого Василька, а тут духа знакового нема. Вже я мислила, що прийдець ся мені вертати домів, не бачивши його гробу.

Жовнір скидає шапку з голови і йде поволи наперед. За ним дрібоче жінка. З її очий капують слези радости та течуть річками по поморщених, зівалих лицах.

— Я — починає вона говорити наново — приїхала відвідати мого сина. Він такий добрий був. Бувало літом щойно починає сіріти на дворі, а на сході загравиця піноситись, я іду до коров, а він і собі біжить за мною та каже: „Мамо, я напасу скоро гуси і прижену до дому, а тоді буду міг ще пійти на село та кликнути людей до громадження сіна”. Я дивлюсь, а йому ноженята починають від п'ят червоніти, а під носом такі бульочки вилазити як в рощині, але не кажу нічого.

Вони ідуть повільно, а по обох боках хрести наче розступують ся перед ними, хилиються долів та зникають.

От і гріб. Хрест білий, як і другі, лише земля зісунена, оплескана та моріжем обложена. На хресті, перев'язанім биндами, завішений вінець зі п'яточних цвітів, з яких білі та червоні рожі, промоклі дощем, покрасили себе.

— Ах! Хто-ж то так красно опорядив гріб мого Василька! — аж скрикнула жінка.

Вона припадає до гробу, уста її порушують ся, а з горла вилітає шепіт: „Васильку, Васильку!” Її спрацьовані руки, сухі, лише з чорними пасмами жил, розхрепують ся, обхоплюють гріб, а лице падає боком на чорні грудки.

— Мамуню, що ви робите? — говорить до неї жовнір. — Така Божа воля... Не він сам лежить тут, але тисячі! У деяких були жінки і діти, а деякі були одина-

ками. Кождий з них положив голову, сповняючи обов'язок; чи добрий чи злий — не їм судити було...

Він схиляється, бере її за рамя і підносить із землі. В неї очі затулені, на чолі краплі поту, на устах усміх.

— Мамуню, що з вами?

Він термосить її за плече, вона отвирає очі і говорить:

— Нічого, спну, нічого... Я лише рада-рада, що приїхала.

Вона стає живіша, підносить ся, розвиває клуночок, з якого визирають помотані як ниточки корінці барвінку і засохлі жмутки м'яти і рути, та говорить до вояка:

— Принесіть дрібку води... Я посаджу трошки цвітів... треба попідливати, най ростуть...

Вона вигребує ямки, тицяє корінці, загортає землею і приговорює до себе: „Приймуть ся вони? Не спражить їх сонце?” А слези починають наново добувати ся з очий і котити ся горохом по винужділим лицю.

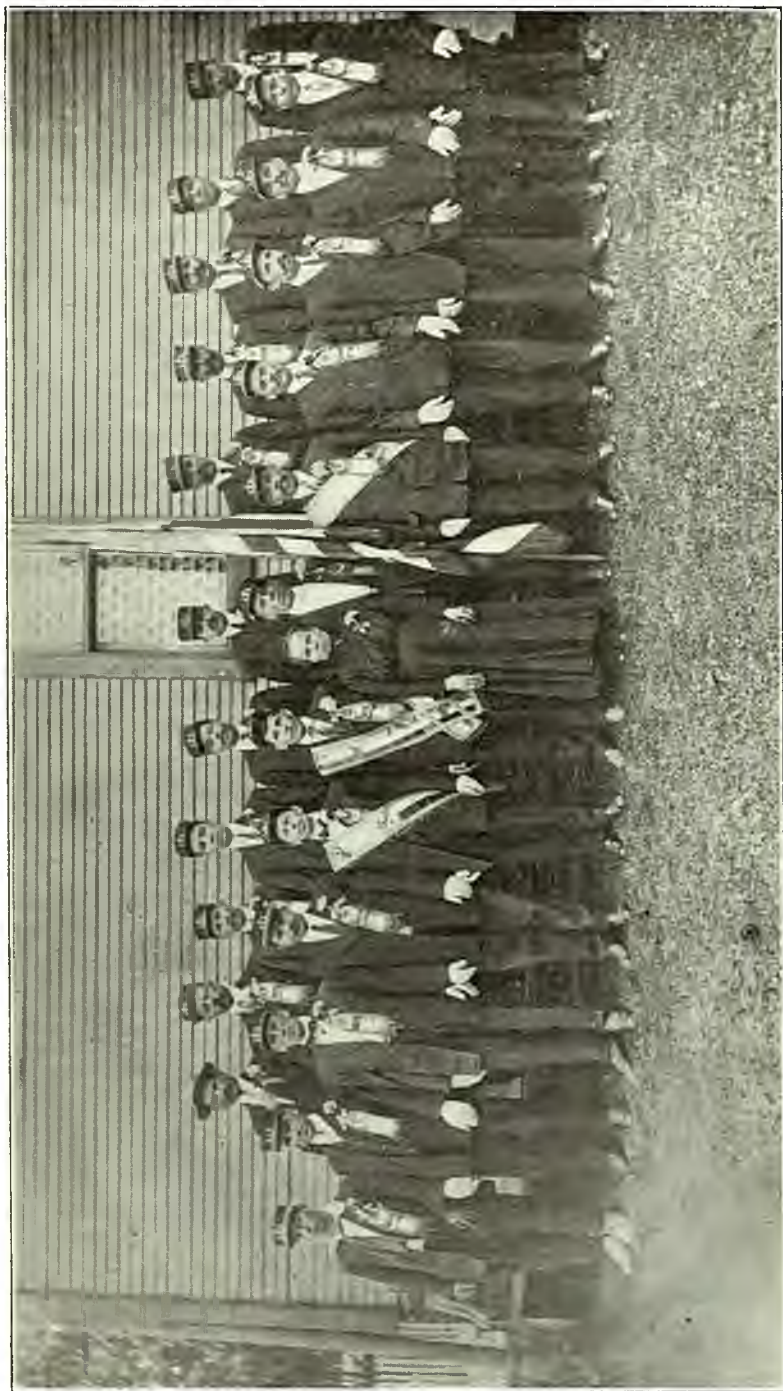
Вояк приносить трохи води у знайденим горщику, поливає засипані місця зверху, а відтак садовить ся на гробі в ногах та глядить на стареньку жінку, яка порастєть ся коло землі.

— Знали ви його добре? — звертається матуся до вояка.

— Ми з одної компанії і від самого початку стояли разом в полі. Не одно ми разом пережили... От і моя рука, перестрілена перед тижнями, поволі гоїть ся. Се й добре... заки буде здорова, може і кінець буде...

Він махнув рукою, а його зір летить далеко в долини італійського краю, того краю, в яким через цілі століття перехрещували ся сотки різних рас, щоби вкінці видворити підлих, жадібних бестій в людських тілах...

— Ваш Василько добрий був хлопець, добрий жовнір, добрий товариш. Хто зна, чи він лежав би був нині тут, як би не впертість з його сторони... Як бачите, там долом вєть ся річка, а там дальше горби. Між тими горбами укрили були Італійці одну батарею канонів та стріляли на нас. Не просто падали кулі, але висше, на скали. Ті кулі відривали кусні скал, а вони котили ся просто на нас. Все ми робили, аби захистити ся перед відломками тих скал, але нічого не помагало. Літаки не

Братство св. Николая, відділ 255 У. Н. Союзу, в Вест Нютон, Па.

могли вишукати укритого ворога, а острілювання з нашої сторони були без успіху. Так здавалося, що нам прийдесться лишити свої становища і уступити взад. Аж тут зголошується ваш Василько до капраля і каже йому: „Пустіть мене, я мушу вишукати місце тої проклятої батареї” Капраль оповістив се капітанови, а той, не надумуючись довго, прикликав до себе вашого сина та й каже: „Коли хочеш, — іди. Повернеш, — дістанеш урльоп на місяць; не повернеш — так Бог з тобою!” Василько таки того самого вечера казав собі дати кілька ракет, якими хлопці бавлять ся, і сказав, що коли знайде батарею, то світлом тих ракет дасть нам знати. Пійшов — як у воду впав! Ніч темна, з долів тягнуло паром. Може по півночі зо дві години було, як побачили ми нараз в горі тріскаючі та розприскуючі ся ракети. Капітан казав цілити в то місце, а сам, затираючи руки, говорив: „Бравий хлопець! Бравий вояк! Най лише поверне, а не мине його нагорода.” Однак він не вернувся до рана. Вправді батарея замовкла, але кождому з нас мов камінь упав на серце. Пополудни кількох відважніших зійшли долів і знайшли вашого Василька лежачого на землі недалеко наших становищ. Він був мертвий. Лежав спокійно з головою зверненою до нас і з прислоненими рукою очима. Принесли ми його до себе та похоронили ось-тут. А тепер один то другий жовнір прибіжить часом — так і гріб його опорядили.

Жінка слухала сього оповідання із примкненими очима та все до себе шептала: „Не батарея йому в голові була, а хотів мене бачити... мене... мій Василько... мій синочок єдиний”...

А Ф О Р И З М И.

І малий корч є ліпший ніж отверте поле.

Зло ніколи не гине.

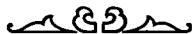
Чорна курка несе білі яйця.

Найстарше місто для богомольців.

Хінці мають п'ять святих гір, до яких богомольці відбувають прощі з усіх усюдів великої держави. Найстаршим місцем для путників є гора Тай-Шан, положена в провінції Шантунг над Жовтим морем. Як далеко сягає пам'ять людська, відбували прощу на сю гору хінські володарі, бо вони вірили, що з сеї гори найближше до неба.

Около 2000 літ перед Христом почитали Хінці на сій горі одного Бога, що мешкає в небі, але опісля почали почитати і саму гору, неначе св'яту. Коли ісповідники Будди дійшли до влади, вони обняли сю гору в своє посідане і назвали її Тунг-Йо-Тай-Шан, але опісля дістала ся вона в руки секти Таоїстів і її названо Тай-Шан. Вони голосять, що на сій горі зявила ся два рази „Пані Тай-Шану”. Перший раз було се в 2600 році перед Христом, а другим разом в 65 році по Христі. Оба рази вона була убрана в одіж з пер, і була окружена хмарами. Разом з нею зявило ся 6 її товаришок. Інша легенда знова голосить, що ся „пані”, се дівчина, яка зявила ся в 143 році перед Христом і жила в печері сеї гори через 3 роки, почім перемінила ся в русалку. В тій печері знайдено її статую і до неї то ходять молити ся богомольці з цілої хінської держави.

Останніми часами збудували вже залізницю до сеї гори, але донедавна ще всі Хінці ходили тамтуди пішки. Однак ані на горі, ані в околиці нема готелів ані гостинниць і тому мало чужинців заїздить тамтуди. Починаючи від гори Тай-Ан, провадить 10 стіп широка камінна дорога аж на гору Тай-Шан, а по обох боках дороги є багато менших і більших каплиць з ріжними статуями. Там є також сотки домиків, в яких мешкають жебраки; вони живуть виключно з ласки богомольців.

СИЛА КОМАХ.

Сила комах в порівнянню до сили чоловіка є дуже маленька, прямо зникаюча, але коли порівнаємо силу комах з величиною їх тіла, то вона вийде дуже велика, майже неімовірна.

Блоха, що має заледви два міліметри довжини, потрапить скопити на один метер, а то й далше. Коли би чоловік, відповідно до своєї величини, мав мязи так пригожі до скаканя, як блоха, то потрапив би скочити на 160 до 200 метрів. А лев при тихсамих услівях повинен би скочити бодай на один кілометер.

Голос комах є рівнож дуже сильний. Голос великого зеленого коника можна чути в ночі на віддаленє одного кілометра. Як би голос

звичайного чоловіка, що важить за 6.000 таких коників, відповідав його тягарови, то його голос можна би чути у віддаленю 6.000 кілометрів, або виразніше сказати: коли би хто крикнув в Парижі, то його голос було би чути аж в Царгороді. В додатку сей голос був би так сильний, що коли би чоловік не хотячи пчихнув у хаті, то ціла хата погребала би його під своїми звалищами.

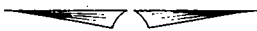
Богато гусільниць потраплять зісти стільки листя, що воно важить у двое більше від їх тіла. Коли взяти пересічного вола, що важить 700 фунтів, то він повинен їсти денно 1.460 фунтів сіна.

Деякі комахи є ще більше пажерливі. Приміром муха плюйка потрапить зісти кусень мяса, який важить 200 разів більше від її тіла. Гусільниця шовківниця за один місяць потрапить зісти стільки листя, що воно важить 60.000 разів більше ніж її тіло. Як би так дитина, що важить 10 фунтів, була така пажерлива, то протягом одного місяця зіла би поживи на 480.000 фунтів.

Цікаве й те, що ті гусільниці незвичайно скоро розвивають ся. Протягом 30-ти днів дістають вони 9.500 разів більшу вагу. Коли би так росла дитина, то протягом місяця дійшла би до величини кита.

Тоді, як чоловік з великими зусиллями може прожити без їди 2 до 3 тижні, то павук потрапить „постити” 10 місяців. Олень рогац (комаха) жив в одного ученого без їди 3 роки, а коли його випустили, він ще мав силу злетіти у воздух.

Учені переконали ся, що муравель і хрущ потраплять піднести і потягнути за собою 1.800 разів тяжший тягар від свого тіла. Як би чоловік, що важить 150 фунтів, мав таку силу, то потрапив би піднести 270.000 фунтів. Але коли чоловік піднесе заледви 300 фунтів, то який жеж він слабкий супроти сили хруща!

ЯК ВГАДУВАТИ ПОГОДУ

Практичні „астрономи” пізнають по деяких явищах в природі, яка буде погода в найблизшій часі. Люди, що живуть окружені природою, вгадують погоду найлекше. Передівсім рільники на фармах розуміють ся дуже добре на вгадуваню погоди.

І так:

Коли сонце заходить ясно, а соняшний кружок є червоний, тоді мож надіяти ся гарної погоди слідующего дня.

В ночи, коли місяць є ясний, а його береги чисті і довкола місяця нема ніякого перстения з мраки, тоді нема небезпеки дощу.

В Америці, коли вітер віє стало зі заходу, погода буде гарна довший час. У східних стейтах загалом дуже рідко паде дощ, коли вітер зі заходу. Але в західних стейтах противно, бо там близше до моря зі заходу, а море приносить дощ.

Добрим мірилом погоди (барометром) є дим з коминів або з огнищ взагалі. Коли дим підносить ся високо в гору, то мож надіяти ся по-

Братство св. Михайла, відділ 235 У. Н. Союзу, в Росфорда, Огайо.

годи. По димі пізнати також, відки віє вітер і після сього надіятись дощу або погоди.

Коли вчасним ранком небо покрите легкими сірими хмарами, тоді заносить ся на ясний день.

Коли в ночі впаде густа роса, тоді мало коли наде дощ слідуючого дня. З того пійшла в Америці пословиця: „Коли під ногами вохко, то голова суха”

Коли на західнім небосклоні нема хмар, тоді не треба журити ся погодою.

Особливо зьвірята відчують всякі зміни в природі і по їх захованню мож пізнати, який буде день. Деякі зьвірята чують надходячу бурю. Павуки дуже вразливі на воздушні зміни. Коли павук робить нову сітку, буде погода. Коли є буря, а павук „працює” коло своєї сітки, буря скінчить ся скоро і настане ясне веремя.

Загалом люди радять собі, як лише можуть, аби вгадати погоду. Після того звичайно укладають собі плян праці ті, що тісно звязані з природою, головню рільники. Міські люди мало привязують ваги до погоди, бо се не перешкаджає їх щоденним занятям.

Вплив погоди на людей.

Часто в місяці маю буває велика спека. Старанні досліді статистиків поставили вже менше-більше правило, коли така спека прийде. Але всетаки се буде лише виїмок.

Однак в літі спека є чимось звичайним. Тоді чоловік стає податливим на все; він є вичерпаний зі сил і навіть йому не хочеть ся говорити.

Інакше буває серед весняної спеки, коли вона є виїмком. Тоді можна завважати, що поліція має багато праці. Вона арештує багато людей за різнородні вибрики. Також учителі не можуть удержати дітих по шкільних кімнатах. Діти так тоді неспокійні, що не можуть всидіти.

Психолог Едвін Грант Декстер запевняє, що чоловік стає ще більш неспокійним, коли крім тепла ще є гарний, погідний день.

Нарід одначе вірить противно. Численні книжки і часописні статі доказують, що найбільше злочинів поповнено серед непривітливих, слітних днів. З того виходило би таке: Слітні дні відбирають охоту до життя, а горячі, ясні дні скріпляють лише нервозність.

Про сю справу пише професор Декстер так: „Сухий воздух, головню коли його заворушить вітер, витворює електрику; такий стан викликає надмір тілесної енергії в чоловіці і тому чоловік стає неможливий в поведеню”.

Щодо поведеня шкільних дітий, то др. Декстер думає так: „Діти поводять ся найгарнійше в зимових місяцях, дальше з початку і при

кінці шкільного року; коли температура є дуже низка або дуже висока (крім виїмкової завчасної спеки); коли день є холодний, а вкінці по слітих, хмарних днях” З того виходить, що на весну, серед виїмкової спеки, дітям треба добре панувати над собою, щоби бути спокійними.

Коли знаємо, що погода має такий вплив на вдачу чоловіка, то ми повинні бути дуже виrozumілі на нетакт інших людей, з котрими живемо. В таких виїмкових днях родичі і учителі повинні бути схлонні до дуже великої лагідности, коли хочуть вдержати карність. Вони повинні розуміти, що діти не є всилі поводити ся спокійно і чемно, хочби вони навіть і хотіли. Природа занадто сильно впливає на них.

Земля яко пожива.

Дивним буде нам видавати ся, що деякі народи їдять землю, ба навіть уважають її за присмак. Хто може їсти землю? — запитаємо. Певно, що дикі народи. Одначе ми сим разом помилимо ся, бо землю їдять не лише дикі народи Африки й Америки, але також народи культурнійші, народи європейські. Американські дикуни їдять „білу глину” будьто сиру, будьто печену і приправлену іншими стравами. На їх торгах можна побачити торговців, які виключно тим присмаком торгують і не малі гроші за се збивають. Ту дивну навичку находимо також в народів європейських. І так: У Фінляндії додають до хліба мелену глину. Шведи зідають рік-річно кілька тисяч фунтів глини, званої „хлібова мука” Мешканці Уралу додають до хліба мелений гіпс, аби хліб, як вони кажуть, ліпше смакував. Інші краї, в яких їдять землю, є Стирія, горішна Італія і острів Сардинія, де землю продають по торгах неначе іншу потрібну поживу. Чи нашому чоловікови такий присмак смакував би, сумніваємо ся. Так як ріжні звичаї й обичаї у ріжних народів, так і ріжний смак.

Як виглядає мільярд.

В теперішнім часі, коли майже на кождім кроці чуємо слово „мільярд”, не буде зайвим представити собі се слово в формі реальній.

Припустім, що родина, живучи в часах Христа, мала готівку: один мільярд доларів. Взавши під увагу, що родина ся не мала жадного проценту від тих гроший, але видавала \$1.00 на мінуту, \$60.00 на годину, \$1.440 денно, а \$518.400 річно, то в таких услівях щойно в 1895 році видала би була останний долар зі згаданої суми. Від першого дня нашої ери до 31. грудня 1915 року проминуло 1 мільярд 7 мільонів 47 тисяч 40 мінут.

Перетопивши мільярд в одну брилу золота, дістанемо 322.500 кільограмів ваги, а величина сеї брили буде виносити 17 кубічних метрів. 6 тисяч здорових, дорослих муштин не є всилі піднести сю брилу в гору.

Щоби перевезти се золото на инше місце, треба залізничого поїзду з 24 возів.

Коли поробимо з того золота монети величини цента, то дістанемо ланцух, довгий на один тисяч кілометрів; колиж поскладаємо ті монети одну на другу, то дістанемо стовп висоти 32 тисяч метрів, або 8 разів вищий від найвишого альпійського вершка Мон Блянк.

Як муха ходить по стелі.

Нераз задумуєть ся чоловік, як може муха лазити безпечно „до гори ногами” по стелі і зовсім не впаде на діл. Учені ще донедавна думали, що ноги мухи є збудовані неначе воздушні помпи, наслідком чого муха є така легка, що майже нічого не важить. Тимчасом дальші досліди над мухою виказують що иншого. При помочи мікроскопу відкрито, що ноги мухи є покриті липкою матерією, подібною до гуми. А ще дальші досліди виказали, що муха може ходити по цілком гладких предметах при помочи дрібнесеньких волосків, які виростають на її ногах.

Терпеливий дослідник мірив і важив сотні части мухи і навіть змірив згадані волоски. Дослідники прийшли до заключення, що муха могла би ходити „до гори ногами”, коли би ще о половину була тяжша, ніж є тепер. Докладне обчислене виказує, що муха має 12.000 дрібнесеньких волосочків на кожній нозі. Сі волосочки видають зі себе масну теч і тому мусі тяжко ходити чи лазити по мокрій або вохкій шибі, бо масна теч не може погодити ся з водою.

Як роблять черевики.

Кождий з нас носить черевики, а ледви дехто застановляєть ся над сим, що заки черевик зроблять у фабриці, він мусить перебути 170 змін і перейти через 70 машин, з котрих деякі мають дивоглядну будову. Мало хто застановляєть ся над сим, що тими 70 машинами орудують вправні робітники так скоро, що тих 170 змін перебуває черевик в протягу 20 минут. Від сирої шкіри (реміню) до цілковитого викінчення треба 20 минут!

Дехто скаже, що се є чудо; тимчасом виріб черевиків зовсім не є більше дивним, як кождий инший виріб, як прим. виріб паперу, друковане газети і т. п. Однак „черевичник”, що виробляє черевики, так привик до всіх степенів роботи, що його ніщо не дивує. Він уважає все за щось звичайного.

Лише людям, котрі не звиджують фабрик, кожда робота є новостію і чимось незвичайним.

Коли черевик підчас своєї фабрикації переходить з рук до рук, зі степеня на стіпень, то його кілька разів то змочать, то зімнуть і тому він мусить якийсь час по викінченню стояти на полиці у фабриці. Звичайно стоїть він там 30 днів, аби добре висох і набрав форми, а потім щойно його пускають у світ. Коли би взяти під увагу те, що наперед треба приладити шкіру на черевик, то цілий час, потрібний на виріб черевика, виносить 300 днів.

Ми згадували, що черевик переходить 170 змін. Однак тут напишемо лише про найважніші, „типові” переміни, а дрібничками не хочемо запрятувати умів нефахових людей.

„Процес” роблення черевика є такий:

„Прикрійник” крає ремінь після взірців, яких він має досить, відповідно до моди, величини і вигоди. Він стоїть при варстаті як дійсний кравець і лише крає ремінь.

По викроєнню приходить зішиване. Шиють ся лише горішню часть, „пришву”. Сю роботу роблять звичайно дівчата, котрі цілий день сидять при дивоглядній машині і виконують свою роботу з незвичайною справністю та швидкістю.

Пришва по зішитю йде до „робітні”, де вибивають „очка”, себто дірки на шнурочки (тасемки). Опісля пришву натягають на копито і пришивають внутрішню підошву. Окремі люди є призначені на викроюване таких підошв.

В своїй „карієрі” йде черевик на „машину до натягання”, на котрій вирівнують пришву і „припасовують” її до підошви. Відси йде черевик на иншу машину, на котрій викінчують йому „ніс” і сильно пришивають до внутрішньої підошви. З тої машини забирають черевик до иншої кімнати, де приправлюють йому рубець довкола внутрішньої підошви, близько запятка. Сей рубець має свої зубчики і служить до сього, щоби сильнійше прикріпити внутрішню підошву до верхньої, твердої.

Опісля при помочи ручної сталевої „лабки” вигладжують рубець і пришву, а коли треба, вирівнують ще корком і клеєм. В той спосіб черевик є готовий до верхньої, твердої підошви.

Щойно тепер пускають черевик на иншу машину, де при помочи горячої, навоскованої дратви пришивають дійсну підошву. Дратва переходить через верхню підошву, через рубець, через пришву і лучить те все кріпко з внутрішньою підошвою. Дратва, замочена в горячій воску, коли остигне, стає такою, як сама шкіра і тому, хочби зі споду вона стерла ся підчас ходження, що вона так сильно держить ся в дірках підошви, що підошва не відлетить.

Коли вже й ту роботу скінчено, то черевик ще не готовий. Треба ще раз спробувати його форму після копита,

відтак треба ще прибити зап'ятки, а при тім є також різні степені робити, як: прибиване, вигладжуване, чищене, кляйстроване і т. п. Але се вже „дрібнички”. Щойно по скінченню тих дрібничок ставляють черевик в сухім місци на полицку, де він чекає на свою чергу через 30 днів.

Великанська машина.

Теперішній вік — се вік пари й електрики. Особливо електрика набирає щораз більшого значіння. При її помочи йдуть тепер в рух великі залізничні поїзди, працюють великанські фабрики і т. п.

Тому машини, які виробляють електрику, мусять бути чимраз більше видосконалювані. Деякі з них сягають великанських розмірів. Найбільше зуживають електрики в Нью Йорку і тому тут мусять бути найбільші електричні машини. Придивім ся на одну з них, системи „Мангаттан”. Її назва походить відси, що вона пускає в рух усі горішні (надземні) залізницї, що йдуть по тій часті Нью Йорку, яка є положена на острові Мангаттан.

Головна машина, „джерейтор”, яка продукує електричну силу, стоїть під дахом, високим на 70 стіп. Розгінне колесо машини важить 300.000 фунтів; його обвід широкий на 30 цалів, а грубий на 33 цалі. При звичайній скорості обвід колеса робить на мінуту більше ніж одну милю, а се колесо біжить без перестанку день і ніч! Його циліндер важить 30½ тон, а вісь 16 тон. Машина стоїть 40 стіп над підлогою.

Ціла машина важить 1,440.000 фунтів, а та часть, що обертаєть ся, важить 514.000 фунтів. Лук при осі розгінного колеса має в промірі 27 стіп, а важить 58.000 фунтів. Циліндер для високого тиснення електрики має 44 цалі в промірі, а для низшого тиснення 7 до 10 цалів.

Фотографічна штука помагає астрономії.

Наука, що слїдить зьїзди і пнші тіла на небі, називаєть ся астрономія. В теперішних часах вона незвичайно розвинена при помочи фотографії. Нема дня, в якім не фотографовано би сонця в різних астрономічних обсерваторіях на цілїм сьвітї. Зусилля, витрачені на фотографоване неба, оплачують ся. Сю штуку доведено тепер до досконалости. Завдяки тому, що найнозійша фотографічна штука може тепер відсвітлювати різні краски, вона стала ся в астрономії необхідною. Де-

Братство св. Димитрія, відділ 28 У. Н. Союзу, в Маганой Плейн, Па.

коли навіть при помочи докладних астрономічних приладів, званих телескопами, не можна достережи змін на небозводі, а при помочи фотографії се вдасть ся.

Штука фотографованя неба полягає в тім, що та робота мусить примінитися ся точно до обороту землі. Відповідний апарат уставляється перед телескопом і регулюється ся його при помочи годинникової машинерії. Тому, що земля обертається в одну сторону, прилад мусить обертати ся в сторону протилежну. Инакше апарат фотографічний не міг би схопити докладно точки на небі і замість неї на фотографічній плиті відбив би ся лише білий луч. Рівночасно з телескопом до фотографованя обертається ся відповідно і другий телескоп, через який слідять небо астрономами.

Особлившу увагу звертають астрономи на фотографоване комет, бо се не є буденні явища. Тоді фотографічний прилад мусить бути уставлений дуже старанно і він обертається в тім напрямі, в яким біжить комета. В той спосіб дається ся відсвітлити кожда зміна, яка настає в кометі і з тих фотографій читається ся історія небесних тіл. Часом фотографується ся ціле небо, а тоді можна зробити великі відкриття. Так відкрито наприклад комету Галлея і її поворот в 1910 році. Деяких небесних тіл загалом не мож достережи при помочи скла, лише при помочи фотографії.

Найліпший прилад до фотографованя в Америці є в астрономічній обсерваторії на горі Вілсон в Каліфорнії.

На підставі фотографічних знімок астрономи студіюють всі зміни, які зайшли на поодиноких зьвіздах, планетах і інших небесних тілах. Сі зміни є такі правильні, що з них можна творити правила, після яких небесні тіла обертаються. І тому при помочи фотографій можна докладно обчислити наперед, коли і яка зміна наступить в угрупованю одної або другої громади небесних зьвізд. Фотографічна штука дійшла вже в астрономії так далеко, що мрака, яка деколи показується ся около зьвізд, дається ся дуже точно відсвітлити.

А Ф О Р И З М И.

Злий чоловік є найгіршим тоді, коли удає доброго.

Негарне тіло може мати гарну душу.

Чоловік між дітьми стає сам дитиною; дитина між дорослими людьми стане швидко зрілим чоловіком.

Чи тютюн шкодить.

Преїнь не одному може бути дивно, що зайшов такий випадок в історії людства: Від п'ятнадцятого століття почали уживати одну рослину, звану „Nicotiana Tobacum”, так загально, що між суспільністю зайшов певний переворот у звичаях. Тяжко було би знайти тепер хоч одну полосу, або один край на земській кулі, де не знали би сеї рослини. Але мимо загального уживання, курене сеї рослини — тютюну — стрічаєть ся зі щораз більшими ворогами.

Свого часу виступали проти куреня тютюну папи, навіть у своїх письмах; володарі держав накладали кари за уживане тютюну. В Росії загрожено одного часу відтяти ніс кождому, хто відважить ся курити, а Персія установила була раз кару смерті на курців. Коротко: всі майже держави поборювали початки сеї хвороби ріжними способами.

З одної сторони давали ся чути голоси, що тютюн се отрує, а кождий курець се самовбийник, а з другої сторони оборонці тютюну впевняли, що тютюн продовжує жите. Як бачимо однак, мимо всіх змагань, тютюн є нині в загальнім уживанню.

Що тютюн не є житевою konieczністю, се признає кождий розумний чоловік. Навіть найбільші курці признають, що курене, се лишеприємність, яка розвеселює ум за малу ціну. Виступати проти тютюну значило би тесаме, що поборювати кожду иншуприємність, яка під теперішній час є в загальнім уживанню. Один політик так висловив ся: „Я вірю і впевняю, що цигаро є найбільшою вигодою мого житя; се мій щирий друг, що піддержує в мені житеву силу і єднає для мене приятелів. Я умер би, коли би мені забрали сюприємність”.

Придивім ся тепер поглядам людей науки на сю справу. Одиноким закидом, який можна взяти під розвагу, є сей, що тютюн ділає яко трутина на здоровий організм. На сю тему багато вже говорили й писали і дійсно се признають усі. Зате другі закиди, роблені проти куреня тютюну, йдуть задалеко. Коли люди не здужають, то дієть ся се нераз через нерозумне їджене або пите, яке приносить без порівняння більшу шкоду ніж тютюн. Впрочім кожда річ, уживана не в своїм часі, або надуживана, приносить шкоду.

Як згадано, головна небезпека в тютюні є отрує, звана нікотиною. Медичні досліди виказали, що надуживане тютюну приносить велику шкоду людському організмови. Але тесаме можна сказати і про инші отруї, як: про опіум, стрихніну і т. п., котрих уживають в медицині яко лікарство —

розуміють ся у відповідних кількостях. Завелика кількість сього лікарства приносить смерть.

Найзвичайнішою хворобою, яку приносить затроєне тютюном, є неправильне бите серця і ослаблене зору. Під впливом нікотини око слабо розрізняє барви. Крім сих дійсно шкідливих і небезпечних недуг проявляють ся часто: хрипка в горлі, напухлий язик і нестравність, а сі недуги не повинні бути в здорового чоловіка. Коли чоловік завважає такі недуги, сейчас повинен зменшити курене і запобігти розвоєви недуги, бо по невчасі прийдуть великі терпіня.

Противники куреня послугують ся звичайно ріжними доказами, ствердженими у випадках надуживання тютюну, і тому їх запевнення не можуть мати значіння. Коли би кождий курець поволи затроював себе, то смерть наступала би в молодшім віці і смертність між курцями прибирала би щораз більші розміри. Тимчасом тютюн шкодить так як і інші наркотики. Так на приклад каже професор Гокслей; „Файка не приносить зовсім більше шкоди, як горнятко кави. Чоловік може забити себе, коли не заботого чаю, або коли їсть заботого мяса”.

Др. Річардсон каже: „Дорослому чоловікови, котрий вміє обходити ся з тютюном, курене не приносить великої шкоди”. Др. Ленкестер знова так висловлюєть ся: „Я, яко лікар, не можу сказати, щоби тютюн шкодив, коли його мірно уживаєть ся. Скоро лише чоловік почує яке недомагане наслідком куреня, повинен сейчас перестати курити. Коли сього не зробить, то се принесе велику шкоду для його здоровля”. Треба також памятати на се, що деякі люди загалом не можуть курити, бо навіть мала кількість тютюну наносить їм велику шкоду. Тому такі люди зовсім не повинні курити.

Хто курить розумно, ніяк не повинен курити натщо. Коли дехто так робить, то поступає дуже зле. Розумний курець ніколи не буде плювати наслідком куреня. Коли би проявила ся конечність плювання, тоді сейчас треба перестати курити, бо видко, що се шкодить.

Як курене у дорослого чоловіка можна толерувати, то вже ніяким чином не можна дозволити куреня недорослим. Вплив тютюну на молодечий організм є страшний. На жаль, лікарських осторог під сим зглядом ніхто не хоче слухати. Проти куреня тютюну недорослими хлопцями треба підбадьорити цілу публичну опінію.

Щоби зрозуміти, чому саме дітям шкодить тютюн, треба придивити ся, який вплив се має на кров. Зміна крові в кождім віці є дуже шкідлива. Се найліпше показуєть ся на анемічних (недокровних) дівчатах, бо їх слабість походить ізза невластивого складу крові. Кров, як звісно, се властива пожива для піддержання життя. Коли кров нездорова, то тимсамим ціле тіло є слабе. А молоді хлопці, і загалом діти, ма-

ють дбати не лише про те, щоби зберегти відповідну кров для теперішнього житя, але також приготувити ся до будучого житя. Коли замолоду не подбаєть ся, щоби кров мала всі потрібні складники, то се відібеть ся в найближшій будучности.

Ми знаємо, що наша кров є тому червона, що в ній пливають мільйони дрібоньких тілець. Вони пливають у течі, котра є така ясна і прозора, як вода до питя. Згадані червоні тільця розпrowаджують по цілім тілі газ, званий кисень (оксиген), котрий ми вдихуємо з воздуха при помочи легких. Сей кисень є для нашого тіла необхідний, бо без нього не можна би спожиткувати для тіла ніякого корму. Коли би не було кисня, то чоловік не міг би жити. Згадані червоні тільця, коли плывуть назад в крові, забирають зі собою до легких инший газ, званий угляном, котрий повстає наслідком зуживаня нашого тіла. Сей углян, се — так сказати — мертва часть нашого тіла. І тому ці червоні тільця піддержують властиво наше жите. Їм треба улекшити свобідне пливане в крові там і назад. А курене якраз перешкаджає сьому, бо чоловік вдихує дим до легких і там занечищує воздух, з якого кров бере для себе поживу.

Надуживане тютюну дорослими приносить різні нещастя. Чоловік, що курить забогато, ослаблює свої очі і серце. Травлене стає також неправильне і ціле тіло ослабає. Коли перестане курити надмірно, тоді його здоровле поверне назад до нормального стану. Його очі відзискають давну силу, серце буде знова бити правильно. Звичайно дорослому не тяжко відзискати здоровле, скоро лише покине надмірне курене. Найбільше шкоди приносять цигареткі (папіроси), бо вони є все під рукою, їх можна скурити скоро, а їх курене уважаєть ся більше за спорт ніж за „конечність”. Але такий спорт шкодить чи не найбільше.

Ми згадували, що курене шкідливе для крові. Рівночасно тютюн впливає незвичайно шкідливо на зріст хлопця. Коли курене ослаблює згадані червоні тільця, що находять ся в крові, то через те вони не сповняють своєї задачі; вони не забирають з тіла угляного квасу та инших зужитих субстанцій. Тому здоровле хлопця є в дійсности zagrożене на дві сторони: з одної сторони через брак належитої поживи для крові, а з другої сторони через брак усуваня зужитих субстанцій тіла. А се якраз впливає на здержане зросту хлопця. А коли ще візьмемо під увагу й се, що хлопець дістає серцеву недугу і ослаблене очий, то з того ясно, виходить, що курене тютюну недорослими хлопцями є прямо убийче для їх тіла. Коли ми виступаємо проти питя алькоголю недорослими, то ще більше мусимо виступити проти куреня тютюну. Се є справа дуже поважна, бо вона відносить ся до будучности людства.

Як і чим чистити різні річи.

Алябастер. Уживай сильного мила і води.

Чорна одіж. Змішай часть амоняку з трома частями теплої води, вишуруй губкою або чорним сукном.

Чорний шовк. Вичеши і вичисти докладно, положи на стіл забруканою стороною до гори, натри губкою змоченою в чорній каві, переїдженій через муслінове цідилко; коли трохи висохне, випрасуй.

Кроваві плями. Щоби усунути кроваві плями з полотна, скропи легко чистою водою кожду пляму і посип звичайним крохмалем до прання. Опісля обчеши щіткою і пляма щезне.

Овочеві плями на бавовняних річах. Уживай зимного мила, опісля змочи пляму пензлем або пером замоченим в хльораті соди, а опісля сейчас вмочи одіж у зимній воді.

Відтиски пальців на хатних меблях. Обітри мягкою шматкою, змоченою в мягкій оливі.

Рукавички. Коротка дорога до чищення рукавичок є така: Приготови наперед мягке сукно до чищення в той спосіб: на тарілку наляй трошки води і вложи там мило, щоби трошки розмочило ся. Опісля натри тим милом одну (спідну) сторону сукна, натягни рукавички на руки і натирай їх вохкою, намиленою стороною сукна.

Руки забрукані яриною. Натирай розкраєною бараболею.

Зелізу ржу легко усунути з білих річий квасним молоком.

Скло у вікнах. Коли забарвлене, вимий сильним роцином соди.

Цинк. Натирай кусником бавовняної матерії, замоченої в нафті, а опісля витри сухою шматкою.

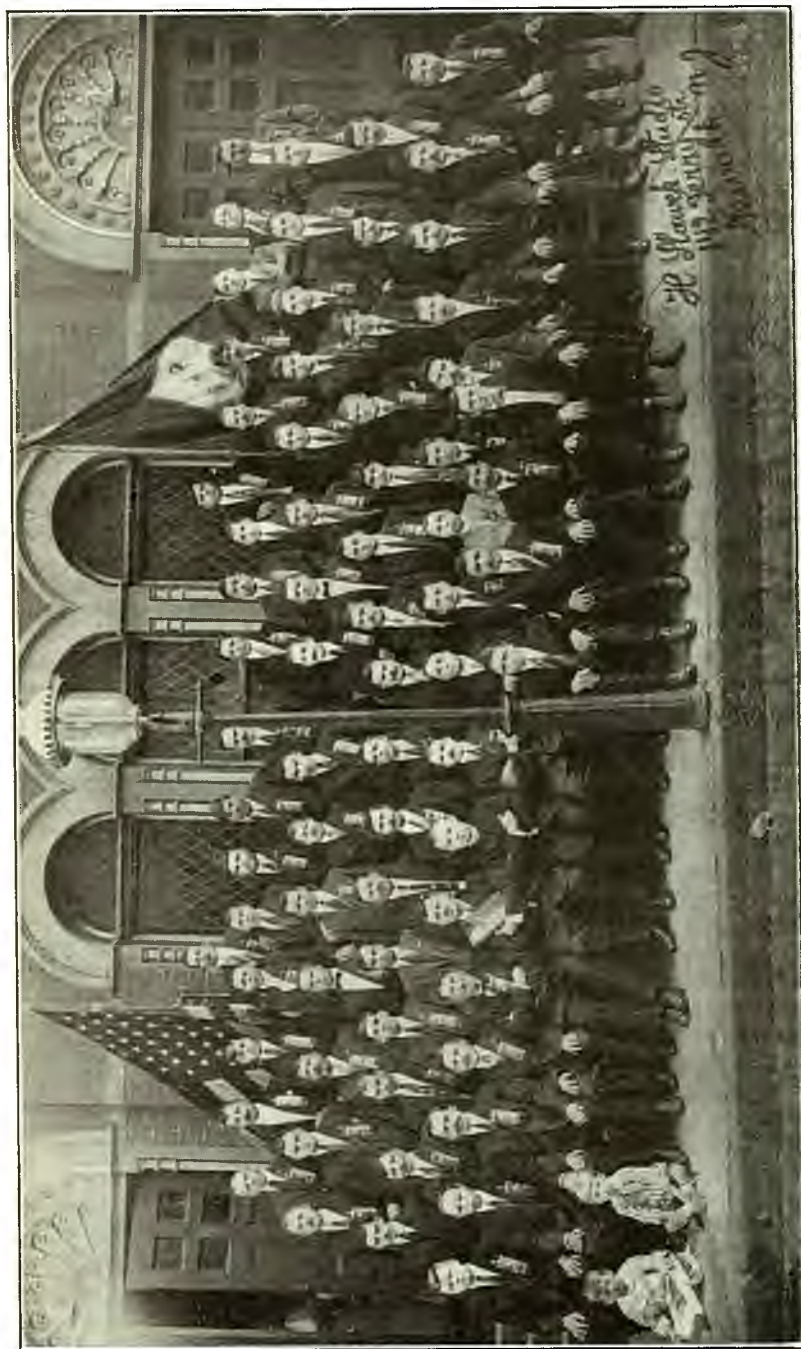
А Ф О Р И З М И.

Малий потік може заспокоїти жажду таксамо, як і велика ріка.

Хвалько і брехун є свояками.

Сьвічка сьвітить другим, але сама згарає.

Чиста совість не боїть ся обвинуваченя.

Собрание на банк Архивістів, виступав 21. 12. 1910 року в місті
 церкві, впр. о. Адміністратором, Петром Понтишником.

ЩО ВИЙШЛО З КРАДЕНИХ ЯЄЦЬ.

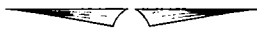
Варта зятимити, що мільйони шовкових хробачків, які через сотки літ достарчали шовку цілій Європі, походили з кількох яєчок, украдених двома монахами з Хін.

Виріб шовку почав ся в Хінах. Китайці, розуміють ся, були незвичайно заздрісні і тому дуже пильно берегли, щоби ніхто инший не міг довідати ся сеї тайни від них. Вони мали в сїм той інтерес, щоби ніякий инший край не знав виробляти шовку; через те всі мусіли купувати шовкові вироби лише в Хінах, а край богатів наслідком сього з року на рік. Славний Рим купував в Хінах щорічно велику скількість шовку і платив величезні грошеві суми.

Около 550 року по різдві Христа східно-римський цісар Юстиніян, котрий мешкав у Константинополі, рішив ся створити шовковий промисл у своїй державі. Справа розбивала ся о те, що ніяк не мож було дістати від Хінців шовкових хробачків, які виділяють зі себе шовкові нитки.

Юстиніян припоручив двом перським монахам, аби вони за всяку ціну дістали яєчка шовкових хробачків; в той спосіб він хотів розмножити шовківницї в своїй державі. Монахи вибрали ся пішки в далеку дорогу і пішки вернули назад — але з яєчками шовківницї. Вони схоронили їх в середині тростинових лісок, які служили їм за подорожні палиці. Коли би так хто з Хінців був виловив сю крадіж, то оба монахи були би нехибно згинули смертю. Але їм вдало ся незамітно укрити важну добичу і принести її до цісаря Юстиніяна в Царгороді, який щедро винагородив їх за підприємчивість.

З кожного яєчка вродило ся около 500 шовкових хробачків. Вони множили ся так скоро, що в короткім часі ціла римська держава і прочі краї Європи мали вже ніжні, напричуд гарні шовкові одежі. Рівночасно з тим богатіли гонувальники шовкових хробачків. Від сього часу шовк є звисний у цілїм свѣті, а його продукція є доступна всім культурним народам.

А Ф О Р И З М И.

Щоби побідити в боротьбі за істнуванє, чоловік повинен мати або багато розуму, або серце зьвіра.

Є багато людей, — але не всі є людьми.

ФАРМИ З ВУЖАМИ.

Виглядало би дивним, коли би хто купив частину ґрунту, щоби на нїм годувати вужів, а прецінь се був би незлий заробок. В Арізоні і в північній части Нового Мексика існують фарми, які виключно займають ся плеканем вужів і інших плазунів на продаж. Попит за того рода сотворінями є досить великий зі сторони властителїв музеїв, цирків, деяких акторів, зоологів та хеміків; сї останні пошукують за отруєю вужа для наукових цілий.

Найбільше звісною фармою для вужів є фарма Армстронґа блиско Бронксвіл в Тексас. Ся фарма обіймає десять акрів землі і є загороджена високим, гладким парканом так, щоби ніякий гад не міг вилізти з неї. В тій загороді є переділи для ріжного рода плазунів, а в кождім переділі є около 1000 вужів. Товстий вуж принесе більше гроша ніж худий, бо вужів продають після ваги. Природно, що властителї старають ся вигодувати вужів до можливих границь.

Коли знайдець ся купець на вужа, тоді науковим способом витягають з вужа отрую і задержують її у фляшочках для ужитку фізиків і хеміків. По витягненню отруї вуж стає лагідний і нешкідливий, як канарок.

Дивно, як розумними і чутливими стають вужі, коли їм заберець ся їдї та витягнеть ся отруйний зуб. Вони бувають такі ласкаві, як котята. Фактом є, що богато так званих „чарівників” по музеях і цирках так привязують ся до сих спокійних плазунів, як нераз привязують ся женщины до своїх песиків, котів або інших домашних, уласкавлених звїрят.

НЕ ХОТІВ ПОВІСИТИ СЯ.

Над Єгиптом має протекторат Англія і англійські урядники виконують там також право справедливости. Одного разу приловлено в малій єгипетській місцевости Судан загально звісного розбійника і скоро засуджено його на смерть. Одинокий англійський офіцер, який мав команду над місцевим постерунком, не хотів бути присутним при виконаню засуду. Він лишив се кому иншому. Поставлено шибеницю і на другий день около девятої години рано привезено мулами засудженого. Йому на шию закинули петлю, а другий кінець шнуря привязали до воза і підогнали мула. В той спосіб мул підтягнув засудженого до гори, неначе кат. Але урядник, котрий був при виконаню кари, забув звязати руки розбійникови. Тому він скоро вхопив ся

руками за ливну скинув її з шиї, виїз по ній аж на вершок шибениці і там усів собі вигідно на поперечнім бальку. Жовніри, що були присутні при вішанню, видивили ся на таке диво, а урядник холодив ся вахлярем, бо дуже допікало сонце.

Ніхто не знав, що робити. Жовніри мали наказ асистувати при вішанню, але їх офіцир не казав їм стріляти. На власну руку жовнірам стріляти не вільно. Довкола був лише горячий пісок, а не видко було каменя, щоби ним кинути на вішальника та скинути його з поперечки. Тому урядник запустив ся в приятну розмову з розбійником. Він просив його по доброму зійти з балька на землю і дати ся повісити, як пристало чесному чоловікові. Але вішальник цілковито не слухав просьби урядника. Тому сей пробував заговорити до його благородних чувств.

— Уважай, — каже урядник — ніхто з нас ще дотепер не снідав навіть, і ми всі дуже голодні і помучені. Будь же ласкав, злізь, тай дай ся по людськи повісити, а ні, то я розхорую ся з гризоти.

Але розбійникови ані не в голові були просьби урядника та його голод; він дальше сидів на шибениці і посвистував собі. Тоді урядник післав запит до офіцира постерунку, що має робити. Офіцерови так подобала ся впертість вішальника, що він дарував йому кару смерти, а вішальник з вдячності за те вступив до англійських скавтів і віддав опісля важні прислуги англійському урядови.

ЖИВИЙ КАПЕЛЮХ.

Сплетняр пустив слідуючу анекдоту про свого старого сусіда:

Мій сусід ішов собі спокійно улицею, коли несподівано зірвала ся буря та пірвала йому капелюх з голови. Старий чоловік пустив ся в погоню за своїм накритем голови. Але капелюх скоро щезав йому вперед очий. Йому здавало ся, що його капелюх дістав ся до городу при дорозі. Не надумуючи ся, старенький чоловік переліз високий паркан і дальше гонив за капелюхом. Вже туй-туй мав його зловити, коли знов вітер пірвав його дальше. Не знати, як довго було би тривало отсе польованє, коли би не господина, яка з криком кинула ся до старенького чоловіка:

— Що ви там робите? — звершала вона переразливо.

Він лагідно витолкував їй, що хоче здігнати свій капелюх.

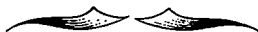
— Як, капелюх? — Ваш капелюх мене нічого не обходить і я не знаю, де він; але те, що ви ловите, се не капелюх, але моя чорна курка.

ЗАПІЗНА ДОБРОДІЙНІСТЬ.

Один чоловік замовив в свого кравця пару штанів. Кравець приніс готову роботу в суботу, підчас неприсутности чоловіка. Коли він вечером прийшов додому і спробував штани, завважав, що вони були задовгі. До кравця не було вже часу відіслати, тому він звернувся з просьбою до своєї жінки, щоби вона підтягла їх трохи й обрубала. Але жінка не мала гумору і з місця відмовила. Таксамо дала йому відмовну відповідь жінчина сестра і найстарша дочка.

Коли вже мали йти спати, пригадала собі жінка на просьбу чоловіка і їй стало жаль своєї нерозваги. Вона взяла нові штани, втяла їх три цалі, обрубала і занесла до шафи. За якої пів години нагадала собі дочка, що вона повинна була послухати батька і тому вона хотіла направити свій блуд. Вона також обтяла штани на три цалі. Вкінці і жінчина сестра почула викиди совісти і вона вкоротила штани на три цалі. Коли в неділю рано чоловік з'явився при сніданню в нових штанах, всі не могли вийти з дива, яким способом задовгі вчора штани нині сягали ледви понизше колін.

АБРАКАДАБРА.

Часто чуємо в жарті слово „абракадабра”, уживане на означення чогось, що не має значіння, або чого ніяк не можна розуміти. Це слово походить від старинних Сирійців. Абракадабра було ім'я сирійського бога, прихильного людям. Ті, що хотіли його ласки, носили на шиї напис „Абракадабра” в формі трикутника. Ношене сього талізмана мало принести людям щастя. Вигляд сеї написи був такий:

A B R A C A D A B R A
A B R A C A D A B R
A B R A C A D A B
A B R A C A D A
A B R A C A D
A B R A C A
A B R A C
A B R A
A B R
A B
A

З народної філософії.

Як би ми вчилися так як треба, то і мудрість була би своя.

Не штука наука, а штука розум.

Ворона і за море літала, а все дурна вертала.

Не там щастє, куди люди справляють, а там, куди розум і наука веде.

Науки не носити за плечима.

Якою мірою міряєш, такою й тобі віддадуть.

Що посіяв, те вродило ся.

Щоб лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати.

Не ходить біда по лісі, а по людях.

Було би краще, та нікуди, хоч у боки, та на присядки.

Купило приступило: все купи та купи!

Не буде так, як ворожка шепче, а так, як Бог дасть.

Гріх по дорозі біг, та до нас плиг.

Не кай ся рано встати, а молодю учитись.

Чого Петрусь не навчить ся, того й Петро не буде вміти.

Не вчи ся розуму до старости, але до смерти.

Кінь волови не товариш.

Коли коні їдять і на бік глядять? — Як січку їдять!

Корито не ходить до свиний, а свині до корита.

Довело ся свині на небо дивитись.

Через міру і свиня не зість.

На кого люди гомонять, на того й свині хрюкають.

Літом і качка прачка.

Перо страшне не в гусака, а вже тоді, як у дяка.

Голубець гукає, як пари шукає.

Інший легко робить та хорошо ходить, а деякий робить, що й піт кровавий його обливає, та нічого не має.

Яке коріне, таке й насіне; яке насіне, таке й коріне.

Кожний Івась має свій глас.

Що хатка, то инша гадка.

Що сторона, то новина.

Там ся добре діє, де два оре, третій сіє.

Де є добрі люди, там і правда буде. А де кривда буде, там добра не буде.

Дай, Боже, між людьми любві бути.

Хто людей не слухає, той Бога не боїть ся.

Гурт Богови милий.

В гурті то й смерть не страшна.

Співка двох годує.

В гурті і каша їсть ся.

І моя душа не з лика: того хоче, що і людська.

Пішли, Господи, з неба, чого кому треба.

Хто став в ряду, то держи й біду.

Хто від товариства відстане, то нехай на нім шкіра відстане, як на вербі по весні.

Братство св. Михаїла, відділ 211 У. Н. Союзу, в Стейпелтон, Н. Й.

При добрій годині — брати й побратими; а при лихій годині нема й родини.

Хоч і надів жупан, все не цурай ся свитки.

Хто в піре поростає, най на бідного споглядає.

Тернина грушок не роїть.

Яка яблінка, такі й яблука.

Яке дерево, такий клин; який батько, такий син.

Сирота богата на лати та на дрібні сльози.

З хати по нитці — сироті свитина.

Не той сирота, що роду не має, а той, що долі не має.

Хазяйське око товар живить.

Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш.

В газдівстві хто дбає, той має.

Хазяїнови треба думати та гадати, чим хазяйство вдержати.

Богатир спить і в день і в ночі, та їсть колачі; а бідний кислю хлисне, тай в ночі не засне.

Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий.

За добрим товаром зовуть і паном.

В дорозі, у гостині, памятай о худобині.

Пощануй худобу раз, вона тебе десять разів пошанує.

Ходить як овечка, а буцає як баран.

Одна паршива вівця всю отару поганить.

Лиха година, коли убогий втратить корову.

Пропала корова, не треба — кажуть — і здоровля.

Без вола двір голий.

Своя хата — своя правда; своя стріха — своя втіха.

Яка хатка, така й пані-матка.

Рости, синку, хоч дурний, коби великий.

Син мій, а розум у нього свій.

Не збирай синові худоби; збери йому розум.

Не та господиня, що заложить господарство, а та, що готове вдержить.

Де хліб, сіль, каша — там домівка наша.

Наша хатка з Богом не спорить: як на дворі тепло, то й у нас тепло; як на дворі холодно, то й у нас холодно.

Стане один кіт на миший сто кіп.

Коли миши kota не чують, то собі безпечно гарцюють.

У матери пазуха дереть ся, дітям ховаючи; а в дітий пазуха дереть ся, від матери ховаючи.

На одній руці пушки, та не однакові: одного батька та матери діти, та не одної натури.

Батько вмере — то пів сироти; а вмере мати, то ціла сирота.

Тоді сироті неділя, як сорочка біла.

Миш не одну дірку має до ями.

Знає кіт, чие сало зів.

Коли би можна бути через зиму котом, через літо пастухом, а на Великдень попом!

Не впаде грушка дальше від листя.

НАРОДНІ КАЗКИ.

НЕРОЗУМНІ МРІЇ.

Йшов бідний чоловік полем, побачив під кущем заяця таї думає: „А що, як убію я сього заяця та продам за пів карбованця та куплю свинку, а свинка виросте та приведе дванайцятєро поросят, а поросята виростуть та приведуть кожде по дванайцятєро!... Тоді я попродам їх та куплю тєличку, а тєличка виросте та приведе бичка, а потім ще бичка, а бички стануть волами. Попродам я волів та поставлю хату, сам ожєню ся і буде в мене два сини. Сини робити-муть, а я тільки буду порядкувати... Ні, не так треба робити, а ось як!” Та так дуже гукнув „ось як”, що заяць злякав ся і втік. Утікла із заяцем і хата і сини і все добро.

ПЕС І КОГУТ.

Пєс і когут вандрували разом. Ніч їх запала; когут обрав собі сідало на дереві, а пєс положив ся в дуплавині. Коло півночі став когут пїяти; лис, почувши се, прибіг і став його хвалити та просити, щоби зліз з дерева і побратав ся з ним. „Поговори перше з воротарем, — каже когут — а тоді я злізу до тебе”. Скоро лише лис приступив до дуплавини, пєс несподівано скочив на нього і роздер.

Хто на других сильця наставляє,
Часто сам у них впадає.

БАРАН І ВІЛ.

Був баран дуже сильний і ні один другий баран не міг з ним змірити ся рогами. Згордїв він дуже, верховодив над всіми і роцибав, на кого лише натрифив. Раз кликнув він на вола: „Ану, побори ся зі мною”. Не налякав ся віл і станув з бараном до боротьби. Баран в короткім часі впав з розбитою головою. Хто переходив дорогою, питав барана, що з ним дієть ся. А він відповідав: „Учу ся пізнавати сам себе”.

Упертий не вірить, доки не змірить.

ДВІ ВОРОНИ.

В горячий день летіли дві ворони. Захотіло ся їм дуже пити, а не було ні потоку ні ставку. На своє щастє побачили збанок з водою; але шия в збанку була довга і годі їм було короткими дзьобами досягнути води. Довго пробували перевернути або розбити збанок, але не вдало ся. Розсердила ся одна ворона і полетіла. Але друга

порадила собі. Недалеко збанка лежали камінці; ворона носила по одному і кидала до збанка так довго, аж вода підійшла до гори. Тоді напилася доволі.

В кожнім труднім положенню можна дати собі раду; треба лише добре подумати.

ВУЖ І ЇЖ.

Зимою, коли зананувала велика студінь, просив ся їж на ніч до хати вужа. Вуж пустив. Їж, всунувши ся до хати, розложив ся так, що вужеві не стало місця. Просив вуж їжа, щоби трохи скорчив ся, але їж каже: „Як тобі брак місця, то вилітай на двір; мені тут добре”

Роби кому добре, а він тобі зате ворогом стане. Підла річ бути невдячним.

ДУБ І ТРОСТИНА.

Дуб і тростина сварили ся межі собою за свою силу. „Що ти, ніжне стебло, — гордо викрикував дуб — рівнаєш ся зі мною?! Скоро лише вітрець повіє, то ти сейчас колинеш ся на сю і ту сторону; гляди на мене, як я кріпко стою!”

Тростина мовчала на такі посьмішки: та не довго ждала: вдарилася буря, тростина аж на землю клала ся, а гордий дуб не видержав, вивернув ся з коренем і впав як довгий на землю.

Не гордість і впертість ратує, але певні способи.

БОГАТИЙ СКУПАР.

„Що за нещастє, — жалував ся перед сусідом скупар — сеї ночі підьопали ся злодії до комори, розбили скриню і забрали менї гроші!” — „Дам тобі добру раду — каже сусід. — Назбирай каміня, замкни його в скрині і нехай тобі здаєть ся, що то твої гроші”.

Хто не вміє ані сам для себе користати з маєтку, ані другим робити добра, — не варт його.

Ж А Р Т И.

„По німецьки не розуміє”

Звісно, був у Галичині час між 1860 і 1870 роком, що деякі галицько-українські патріоти ще й тоді уживали церковно-славянської мови навіть в денній розмові. До таких упертих лозикознавців належав також і ректор грецько-католицького духовного семинарія у Відні,

о. Ціпановський. Коли йому скінчилися літа служби, він пішов на пенсію і замешкав у Галичині. Тут він постійно уживав даліше церковної мови, навіть до селян.

Одного разу довелося йому переходити пішки через одне село в перемиській повіті. Було се по дощі і тому серед дороги він побачив велику калабану, котрої ніяк не можна було виминути. Тоді він рішився йти прямо через болото, але не знав глибини калюжі. Припадково надійшов селянин з другої сторони. Сейчас о. Ціпановський спитав його церковщиною:

„Рци убо мні, рабе божій, аще возможно брєніє сіє перегрязти без поврежденія сапог?“

Селянин витріщив очі, але ніяк не міг зрозуміти, чого перехожий від нього хоче. Тому він чємно здіймив шапку, вклонився низко, тай каже:

„Прощу ласки Бога і їгомосця, я по німецьки не розумію“

Панська чуприна.

„Чоловіче, бійся Бога, ратуй мене!“ — кричав потопуючий пан. Хлоп, побачивши його з берега, задумався тай каже: „А як же вас, пане, ратувати, коли вас треба би за лоб тягнути, а ви наш пан“. — „Тягни, як хочеш, аби лише смерті не позжити“ — Хлоп думає, а аж надбігло більше людей, тай кажуть: „Деж пана можна за чуприну брати? Таж він не був би паном, як би його хто за волосся вхопив“. — „Та певно, — обізвався другий — що не годиться. То лише хлопська чуприна є на те, щоби її пан тягнув, куди лише сам захоче“.

Оттак радили люди і приговорювали, а пан кричав, кричав тай втопився.

Кого треба вішати.

Проводили цигана під шибеницю, а він просить ся: „Мої добрі люди, що вам Бог дав? Що ви від мене хочете? За що мене вішаєте? Що я вам винен? От пустіть бідного цигана, пустіть, та не вішайте!“ — „Ба! — сказав хтось з вартівників. — Коли пани хочуть, ми мусимо робити“ — „Та дай вам, Боже, здоровля, добрі люди, — підхопив циган. — То повішайте панів, коли пани хочуть; на що вам бідного цигана вішати, коли він не хоче та ще й просить ся; вішайте того, хто хоче“.

Наймлена робота.

„Бабуню! Їли ви обід і пили горівку, так як і я; а чому то за вами по одному снопови, а за мною по два?“ — приговорював господар до бабуні, що наймила ся в нього жати. — „Ба, — відповіла бабуня — бо ви, пане господарю, собі робите, а я вам“.

Бють і планати не дають.

Зайшов подорожний до хати і просить ся на ніч, та надійшов саме тоді, коли жінка била свого чоловіка. „Добрий вечер“! — „Добре здоровля“. — „А не прийняли би ви мене на ніч, коли ваша ласка?“ — „Та добре, ви хати не залежите. А з далекої дороги? Відки Пан Біг провадить? Що там чувати?“ — питає господиня подорожного і зовсім забула на свого чоловіка, що його вибила і злаяла. — „Ат, що чувати, — каже подорожний — біда! Бють тай плакати не дають!“ — „От чуєш, старий псе, — кричить господиня до свого чоловіка — яка біда у людей, а тобі в мене що за лихо? Наревеш ся кожної днини, скільки сам хочеш“. — Тай ласкаво знова до подорожного: „Та сідайте, відпочиніть; я сейчас пиріжків зварю, бо у вас біда, а в нас то хоч плакати можна“.

Досить напольовав ся.

Молодий Швед, що приїхав до Америки і поселив ся на фармах, зявив ся одного дня в офісі судії і просив о лайсенс.

— Який лайсенс? — питає судія — може на польоване?

— Ні, — відповідає Швед — я вже досить напольовав ся; тепер вже хочу лайсенс на женячку.

Що то є супружество?

Одного дня відвідував єпископ школу. Катихит питає одного ученика: „Що то є супружество?“

Малий хлопець видивив ся на катихита, потім на єпископа, а опісля почав механічно говорити:

— Супружество се є місце кари, на котру є засуджені деякі душі, заки вони очистять ся і пійдуть до неба.

— Чекай, чекай — каже катихит. — Так означуєть ся чистилище.

— Нехай говорить — каже єпископ; він може мати рацію. Що ви, або я, можемо знати про супружество?

Операція на пятьсот долярів.

Один визначний лікар переводив операцію на хорім чоловіці. Приходить до нього студент медицини тай питає:

— Нащо ви переводите операцію?

— На пятьсот долярів — каже лікар.

— Але що йому бракує? — питає студент.

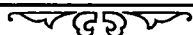
— Власне пятьсот долярів.

Товариство „Згода”, від. 62 У. Н. Союзу в Філадельфії, Па.

В ЛУЧНОСТІ СИЛА!

== УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ ==

СЕ ОДИНОКА НАША ПРАВДИВО УКРАЇНЬСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В АМЕРИЦІ, ОСНОВАНА 1894 РОКУ, ЧИСЛИТЬ ПОНАД 10 ТИСЯЧ ЧЛЕНІВ І СКЛАДАЄТЬСЯ З 270 ПОВАЖНИХ ТОВАРИСТВ, БРАТСТВ І СЕСТРИЦТВ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

видав на посмертне, запомоги в разі каліцтва, неспосібности до праці і т. п. за час свого істнованя по конєць 1916 р. суму \$1,338.624.18 (словами: один мільон, триста трийцять вісім тисяч, шістьсот двацять чотири доларів і вісімнадцять центів).

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ:

Одинока українська організація, яка відповідає законним вимогам всіх стейтів Злучених Держав і Канади. — Одинока українська організація, яка прийняла справедливу систему плачення членських вкладок після літ. — Одинока українська організація, яка дає певність, що зможе сповнити всі свої обов'язки супроти своїх членів. — Маєток У. Н. Союза виносить \$341.957.09. — Одинока українська організація, яка старається також о моральне і просвітне піднесенє своїх членів.

(Ширші поясненя про У. Н. Союз найдете на сторонах 21, 22, 24, 25, 26, 27 і 28 сего Календаря).

ВСТУПАЙТЕ САМІ ТА ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА!

В кожній місцевості Злучених Держав і Канади повинен істнувати відділ У. Н. Союза. Кождий Українець чи Українка повинні належати до У. Н. Союза без огляду на їх стан, політичне переконанє чи релігійні почуваня.

По всі інформації в справі У. Н. Союза пишть сейчас до головної канцелярії У. Н. Союза на адресу:

Ukrainian National Association,

P. O. Box 76,

Jersey City, N. J.

Вибір цікавих книжок, які має на складі книгарня „Свободи“:

- Арендар. Драма в 3. діях. — Ціна 25 ц.
Американський Шляхтич. Образ з життя
руських робітників, в 3-ох діях. —
Ціна30 цнт.
Американець, веселий образ з життя на-
роду зі співами, в трох діях. — Ці-
на15 цнт.
Абу Насимові напці. — Арабська казка
Написав Іван Франко. — Ціна 30 цт.
Американський гимн „Май Контри“ під
нотами в українським перекладі. —
Ціна10 цнт.
Американські трости. — Ковбок. (Каз-
ка). — Емігранти. — Дні нашої слави
і недолі. — Ціна15 цнт.
Амалюнга. — Займаюче оповідане з ча-
сів боїв між Європейцями а Індіана-
ми в півн. Америці. — Ціна 20 цнт.
Байки-небилиці. — Ціна10 цнт.
Бондарівна. Драма в 4. діях а 5. від-
слонах. — Ціна20 цнт.
Буквар для дітей першого року науки.
— Ціна враз з пересилкою 30 цнт.
Блудний син. Образ з життя наших ви-
селенців в Америці у 4 актах зі спі-
вами. — Ціна25 цнт.
Богдан Хмельницький в Галичині (2 ілю-
страції). — Письмо (6 ілюстрацій).
— Фляшка горівки. — Не в добрий
час (4 ілюстрації). — Дні нашої сла-
ви і недолі. — Ціна15 цнт.
Великий підручник школа на скрипку,
самоучитель, з всякими потрібними
вказівками для початкуючих. Ціна враз
зпересилкою\$1.25
Воєнні пісні. — Ціна15 цнт.
Вибір поезій Івана Франка (з життєпи-
сю автора). — Ціна35 цнт.
Вічевий співаник. — Ціна5 цнт.
Весела книжочка з 17 образками. —
Гумористично-сатиричний збірник для
сумних людей. — Містить в собі бага-
то смішних віршів, дотепів і опові-
дань. — Ціна35 цнт.
Вертеп. Сценічна картинка для колядни-
ків, що ходять по хатах в часі Різ-
двяних Свят. — Ціна5 цнт.
Вихованець. Народна комедія в 3. діях
зі співами і танцями. — Ціна 25 цнт.
В неволі темноти. — Комедія з життя ру-
сько-американського народу в 3. ак-
тах. — Ціна25 цнт.
Вільний чоловік. — інші оповідання. —
Ціна40 цнт.
Весела читанка з образками. — Ці-
на15 цнт.
І. Вечері на хуторі біля Диканьки. ІІ.
Ярмарок в Сорочинцях. — Ціна 15 цнт.
Вода в природі. — Уміркований та щир-
ий. (В. Винниченко). — Заграй. —
Останки „Фортуни“. — Дні нашої сла-
ви і недолі. — Ціна20 цнт.
Грамматика української мови. Уложили В.
Кошовський і І. Огоновський — Ці-
на40 цнт.
Гетьман Мазепа. Дуже поучаюча книжка
з ілюстраціями. — Ціна25 цнт.
Гостина сьв. Николая, драматична гра
для дітей. — Ціна10 цнт.
Галка смерті. — Ціна5 цнт.
Галицькі анекдоти. (Гумористичне опо-
відання). — Ціна10 цнт.
Геновефа. — Ціна30 цнт.
Гаси огонь поки не розгорів ся і інші
оповідання. — Ціна20 цнт.
Другий альбом найкрасших українських
25 пісень з нотами на хори мішані,
мужеські і сольові. Зладив Г. Е. Смо-
ленський. — Ціна75 цнт.
Домашня кухня (як варити і печи). Зла-
дила Леонтина Лучакивська. Дуже прак-
тична і потрібна книжка для наших
газдинь і дівчат. — Ціна75 цнт.
Дяк. Оповідане Марка Вовчка. — Ці-
на20 цнт.
Два домки і одна фіртка. Комедія в 1.
дії. — Ціна15 цнт.
Два брати, з байок Братів Грімів. —
Ціна15 цнт.
Девять братів і десята сестриця Галя.
Дуже гарне оповідане. — Ціна 15 цнт.
Евстахій, повість з перших віків хри-
стіанства. — Ціна30 цнт.
І. Жовнір. — ІІ. Оферма. Новеля з мій-
ського життя. — Ціна10 цнт.
Журавлі. — Зміст: Журавлі (вірш). За-
кутник (оповідане). Новітні гайдама-
ки (вірш). Пісні про Канаду. Пайлот
Бют, оповідане про судьбу молодого
робітника-емігранта. Звідки бере зем-
ля тепло. — Ціна15 цнт.
Жителі Марса. — Ціна10 цнт.
Жінка і її значінє в сусільнім житю.
— Сільський хірург (3 ілюстрації). —
Смерть отаманова. — Дурень. — Дні
нашої слави і недолі. — Ціна 15 цнт.
Жіночий язик, індіанська казка. Невда-
лий линч, оповідане. — Ціна 15 цнт.
Жите, зарібки, організації і т. п. в Злуч.
Державах. — Дуже цікава розправа
про відносини праці і життя в Амери-
ці. — Ціна15 цнт.
Зоря нового життя. Комедія в чотирох ді-
ях. — Ціна30 цнт.

- 3 років війни. Сатиричні ілюстрації з європейської війни. Оповідання, відомості і інформації про український нарід, про старий край і Америку, багато ілюстровані. Понад 150 ілюстрацій. — Ціна30 цнт.
- Збірка повісток. — Ціна10 цнт.
- За сестрою. — Ї се найгарніше оповідане з козацької старини, сучасного письменника Андр. Чайковського, яке дотепер вийшло на американський Рух. — Ціна35 цнт.
- Збірка оповідань. Пятка. Ђвшан-зіле. Безробітє. Павло. В суді. Чорт і Микитиха. Бокачка. Милосердність. Слон і чоловік. Добра дочка. — Ціна 20 цнт.
- 3 ріжнив нив. — Зміст: Вся людська твар з хвалою прийде (вірш). Чого нам дійсно потреба. Не плоти ради, не плоти (вірш). Найбільший духовий поет (Данте Алігері). Михайло Петрович Старицький, батько українського театру і визначний український поет. Як будуть іти шапи? Ангел та пустельник (оповідане). Дещо цікавого із природи і науки. Зі сьвіта. — Ціна 15 цнт.
- За вольности України. — Ціна ...5 цнт.
- 3 кого ся насьмівають, з того люди бують. — Посол Петришин. — Модний адвокат. Збірка оповідань. — Ціна10 цнт.
- Іван Коновченко і інші оповідання. — Ціна20 цнт.
- Іван Дурак та інші оповідання. Ціна 25 ц.
- Історія заложена Злучених Держав Північної Америки. — Самсон. — До тих, що сьміють ся з п'яної людини. — Як Сніжка шось по ночи водило і що то було? (1 ілюстрація). — Бог на землі (Індійська казка). — Свати. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 15 ц.
- Із зьвірячого царства. Перша сотня найкрасших казок. — Ціна20 цнт.
- Історія про трийцять одного. — Ціна 10 ц.
- Історія про дівчину сироту та про ріжні її пригоди: розкоші, смутки, щастє й нещастє серед змінчивого сьвіта. — Ціна40 цнт.
- Історія про малого Пилипка як лютий морозенько замучив його в лісі. — Ціна20 цнт.
- Ілюстрована збірка. Русь (3 ілюстрації). Катерина (3 ілюстрації). Нін і Семіраміда (2 ілюстрації). Лист турецького султана Запорозьським козакам. Відповідь Запорозьських козаків турецькому султанови (1 ілюстрація). Алькоголізм і діти (1 ілюстрація). — Ціна20 цнт.
- Історія України-Руси. Написав Олександр Барвінський. — Ціна40 цнт.
- Іцко-Сват, комедія в 1. дії. — Ціна 10 ц.
- Інститутка. Незвичайно гарне оповідане. — Ціна15 цнт.
- Історія про гарну Магелону і графа Петра. — Ціна25 цнт.
- Князь і жебран. Переклав Володимир Держипрука. — Ціна50 цнт.
- Козацька пімста. Оповідане з козацької старовини. В тій книжці є представлене, як наші прадідти козаки уміли шанувати свої національні сьвятощі і як мстили ся за зраду. — Ціна ..40 цнт.
- Книжочка рахункова. — Дуже практична книжочка до обчислюваня всяких рахунків; вона є пожиточна так для бизнесменів як і для робітників. З додатком деяких цікавих відомостей. — Ціна30 цнт.
- Обширні ціниники висилаємо кождому на жадане.
- Гроші належить посилати на поточний або експресовий моні-ордер на імя, яке подано у понизшій адресі. Моні-ордер належить долучити до замовлення.
- Казки за циганів. — Ціна10 цнт.
- Казки про жидів. — Зміст: Як Іван жидів мудрував. Вандрівка Івана з жидами. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив. — Мужик з жидом в спільці. Пан і жид. Казка про жиди. Як жид Русина правував. Як хлоп жиди змудрував. — Ціна 15 цнт.
- Коротка історія Руси до зруйнованя Січи. Містить багато образків руських князів і гетьманів. — Ціна ..10 цнт.
- Кроваві діаманти. Новочасний роман. — Ціна35 цнт.
- Людодіи і інші оповідання. Ціна 25 цнт.
- I. Листи з пекла. II. Лист шинкаря до чорта і інші оповідання. — Ціна 25 ц.
- I. Лист шинкаря до лиципера і відповідь. II. Про алькоголь. — Ціна....10 цнт.
- Листи Штіфа Табачнюка до його жінки Явдохи. — Ціна10 цнт.
- Лис Микита. З німецького переробив Іван Франко. — Ціна40 цнт.
- Монольоги, ч. 1. — Ціна.....20 цнт.
- Монольоги, ч. 2. — Ціна.....20 цнт.
- Марта Борецька. Історичне оповідане. — Ціна25 цнт.
- Манігрула. Комедія в одній дії, зі співами і танцями. — Ціна10 цнт.
- Марія. — Зміст: Марії (уринок з поеми Т. III.). На чужині (вірш). Скором (оповідане). Рік 1903-тий в старім краю. Людодіство в Конго. Клопоти кума Софрона (вірш). — Ціна 10 цнт.

Замовлення і гроші посылайте на адресу:

„S V O B O D A”.

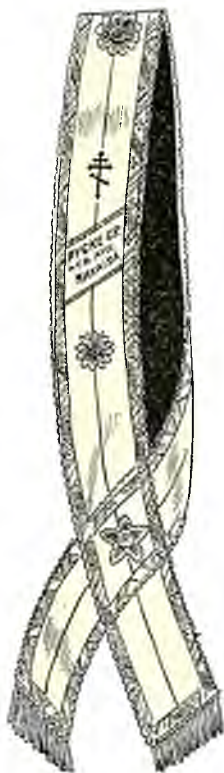
83 Grand St.,

Jersey City, N. J.

Панове Урядники Товариств і Братств!

ВАМ БЕЗПЕРЕЧНО ВІДОМО, ЩО НАША ФІРМА ВИРОБЛЯЄ ВСЯКІ РІЧІ БЕЗ ЯКИХ ВАШІ БРАТСТВА І ТОВАРИСТВА НЕ МОЖУТЬ ОБІЙТИ СЯ.

Бо звісно що кожде Товариство чи Братство потребує все до публичних виступів чи то до походу, паради, чи на пікніки і прогульки або на інші урочистости виступити з своїми прапорами, відзнаками, лентами і в шапках.

Тому, коли Ваше Товариство чи Братство потребує народного або американського прапора, церковних хоругв, лент, відзнак чи шапок або інших річий, то зверніть ся до нас з Вашим замовленем.

МИ Є САМІ ФАБРИКАНТАМИ І ТОМУ У НАС ДІСТАНЕТЕ ДОБРУ РОБОТУ, А МАТЕРІЯЛ ЛІПШИЙ І В ДЕШЕВШІЙ ЦІНІ ЯК ДЕИНДЕ.

Не потребуємо самі себе перехвалювати, однак хто хоче наочно переконатися, нехай довідає ся від сих Товариств, для котрих ми уже робили: прапори, відзнаки, шапки, ленти і інші річи. В кождій

місцевости найдете Товариство чи Братство, яке посідає у себе виконані у нас річи. Тож Родимці удавайтесь тільки до нас, бо ми за виконану у нас роботу вповні гварантуємо.

Ми уділимо Вам всяких інформацій і вишлемо Вам сейчас наш каталог з взірцями і подамо Вам докладну ціну. Не відкладайте але пишіть на адресу:

EAGLE REGALIA COMPANY, 115 NASSAU STREET,
NEW YORK CITY.

Чи знаєте,
 що касієр У. Н. Союза
АЛЕКСІЙ ШАРШОНЬ
 ПОСИЛАЄ ГРОШІ ДО КРАЮ

— і має —

ДОБІРНУ ГРОСЕРНЮ
 товар свіжий, продає дешево але лише
 за готівку.

524 Pine & Franklin Sts.,

Shamokin, Pa.

The National Bank

of SHAMOKIN, PENNA.

ОДИН З НАЙБІЛЬШИХ БАНКІВ
в Нортгумберленд повіті.

JOHN MULLEN, President, A. D. ROBERTSON, Vice President,
 GEO. C. GRAEBER, Cashier, FRANK A. GABLE, Ass't Cashier.

А К Т И В А:

Капітал	\$100.000.00
Надвишка і нероздільні зиски	425.000.00
Стан чинний	2,900.000.00
Депозити понад	2,000.000.00

Платить 3% від часових депозитів.

Вложений в сїм банку гріш є певний.

Ось Вам нагода тепер!

Користь мого успішного лічення всяких хронічних недуг у муштин і женщин є о много більшою від других. Протягом послідних 20 років се було моєю особливою задачею; в тім часі я вилічував з успіхом тисячі людей. Я розвідував ся по цілїм краю за найновійшими і найціннішими апаратами і в моїм офісі находять ся ріжнородні лічнічі апарати, при помочи яких я виказав ся успішними результатами. Коли Ви лічились деінде без успіху і коли Ви втратили надію на вилічене, то зголосіть ся до мого офісу, щоби я міг показати Вам як легко я зможу дати Вам се чого Ви бажаєте.

НЕ ПОМИЛЯЙТЕ СЯ!

Тямте, що коли Ви зайдете до мого офісу, то Ви не прибули до звичайного лікаря. За мною є добра репутація, і я хочу, щоб кожда хора особа голосилась до мене з довірем і розказала мені свої клопоти у своїй рідній мові, а я опісля переведу докладні розсліди, застусовуючи мої сильні X-Ray апарати. І тоді Вам скажу, чи Ви є до вилічення.

Я ОПІКУВАВ СЯ МНОГИМИ ПАЦІЄНТАМИ!

Чому Ви не мали би завірити свої клопоти доброму лікареві? Такому, котрий зможе Вам дати певну поміч в можливо короткім часі. Колиб по докладнім огляненю, я побачив, що Ви є до невилічення, я Вам се скажу, але, коли я найду Вашу недугу вилічимою, то Ви можете бути певні, що по розпочатю мною курації Ви найдете ся вскорі на дорозі до доброго здоровля.

Ви не потребуєте тратити часу Вашої праці і Ваших обовязків, як Ви у мене будете лічити ся, а головню памятайте, що я не оперую а однак моє лічене є незвичайно легке і зносне. Для вигоди моїх пацієнтів я маю лабораторію і відділ медичний. Тут приряджую всякі потрібні ліки і розсліджую кров і урину І не лічу на здогад, але досліджую властиву недугу і уживаю методи, яка принесе Вам успіхи у скорім можливо часі. Кожного пацієнта приймаю особисто, і запрошую Вас до мого гарно урядженого офісу. Поради зі мною є безплатні і радо їх уділюєсь.

Prof. Doctor SLOAN
СПЕЦІАЛІСТ
408 Sixth Avenue cor. Smithfield St.,
PITTSBURGH, PA.

ГОДИНИ ОФІСОВІ: Щодня від 9. рано до 8. веч. В неділю від 10. рано до 1.

THE GUARANTEE TRUST ^{AND} SAFE DEPOSIT CO., SHAMOKIN, PA.

29--31 EAST IND STREET.

Капітал	\$125.000.00
Надвижки	240.000.00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

C. C. LEADER, President,
T. S. HAMILTON, Secretary,

E. G. SEILER, Vice President,
J. W. HAUPT, Treasurer.

Іван Глова, предс.,
М. Сметана, касієр,
Іван Пірожен, секр.

Russian Mercantile Association

найстарший руський штор в
Америці, має завжди доволі
свіжого товару та продає по
дуже уміркованих цінах. Поси-
лає також гроші і продає шиф-
карти до всіх частин світа.
Обертає місячно сумою \$9.000

Заряд. Марко Сметана.

605 N. Shamokin Street,
SHAMOKIN, PA.

FRANK BOBKOWSKI

Підприємця похоронів.

Винаймає також керичи
на весілля, похорони та
при інших okazіях по
дуже низких цінах.

Race Street, SHAMOKIN, PA.

КОЛИ КОМУ ТЯЖКО намовити несвідомого Українця до чи-
тання своєї газети, то се не повинно знеохочувати чесних
Українців від дальшої агітації. А от редактори не зне-
охочують ся писати, хоч часто за їх працю їх ще й лають.
Спільна праця всіх людей доброї волі мусить колись у-
вінчатися успіхом. Тому намовляйте кожного до перед-
плати на „Свободу”.

Lloyd i Koryscianski

Адвокати

Одинока русько-польсько-словенська фірма адвокатська в місті Шамокін. Займаєсь справами гіпотечними реальностей і асекурацією від огню. До всіх європейських справ zatrudняємо європейського адвоката.

1-2 E. Independence St.,
SHAMOKIN, PA.

(Напроти Opera House)

PETER BARR

виробляє
нагробники
камінні плити

железні огорожі.

cor. Independence & Market Sts.,
SHAMOKIN, PA.

SHAMOKIN BANKING COMPANY, SHAMOKIN, PA.

W. C. McCONNEL, President,

T. J. MULLEN, Vice President,

D. W. HEIM, Cashier.

Закладовий капітал \$100.000.00.

Вплачений капітал \$50.000.000.

Надвижка \$93.000.00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

Скоро і старанна обслуга у всіх банкових функціях. — Наймодніше уряджений і ведений після найліпших метод і угодінь.

УДІЛЯЄСЬ РАДО ЧЕКОВЕ КОНТО ДЛЯ КОРПОРАЦІЙ, ФІРМ І ПОДИНОКИХ ЛЮДИЙ.

МОЖЕ НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ Українцєви дешо в „Свободі”, то тоді не треба прилюдно ганьбити своєї газети, бо вона своя; зате добре написати до редакції, що осьто мені те а те не подобаєть ся, а рівночасно треба подбати про зріст газети. Коли „Свобода” буде мати багато передплатників, тоді знайде і найліпших робітників, які вдоволять усіх читачів. І тому треба конечно приєднувати нових передплатників „Свободі”.

REITZ BROTHERS

corner Clay and Franklin Sts.,
SHAMOKIN, PA.

КОНТРАКТОРИ

— і —

- БУДІВНИЧІ

Будують доми і прода-
ють всякого рода дерево
і матеріал будівельний

WARREN UNGER

ВЛАСТИТЕЛІ ВЕЛИ-
КОГО ШТОРУ З ЗЕ-
ЛІЗНИМИ РІЧАМИ І
ПЕЦАМИ.

Уряджують ogrivальні
парою і горячою водою,
покривають руфи (да-
хи), закладають ринви
(рури), пльомбують, за-
кладають електричні пе-
реводи і т. д.

Market and Walnut Sts.,
Both Phones SHAMOKIN, PA.

Dime Trust & Safe Deposit Company, Shamokin, Pa.

А К Т И В А :

На льонаціях	\$929.143.42
Банковий дім	113.900.00
Готівка і резерва	92.240.12

Разом \$1.135.283.54

З О Б О В'Я З А Н Я :

Капітал	\$125.000.00
Надвишна	125.000.00
Нерозділені зиски	49.209.55
Всякі депозити	836.073.99

Разом \$1.135.283.54

Платить 3% від часових депозитів.

Урядники Банку:

F. P. LLEWELLYN, President, W. U. JURY, Vice President,
JOHN L. SHEEF, Treasurer.

НЕРАЗ ЗАПИТУЄ чоловік сам себе: Чим би я міг прислужи-
ти ся рідному народови? Тому легко дати таку раду: Ко-
ли хто приєднує передплатників для своєї газети, то він
збільшає громаду свідомих Українців. І тим він робить
велику прислугу рідній справі. Се є причина, чому пе-
редплачуване „Свободи” є патріотичним ділом.

THE MARKET STREET NATIONAL BANK, SHAMOKIN, PA.

ЩАДНИЦЯ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗЛУЧЕНИХ ДЕР-
ЖАВ І СТЕЙТУ ПЕНСИЛЬВЕНІЯ.

Вплачений капітал \$100.000.00

Надвижка і зиски (зароблені) \$220.000.00

Депозити \$950.000.00

Платить 3% від часових депозитів.

W. H. UNGER, President,

M. G. STIEF, Vice President,

W. H. TIER, Cashier.

СПРОБУЙТЕ
ЄЩЕ
НИНІ!

СЕ ДЛЯ ДОБРА
Вашого Здоров'я!

КАЛЬВАРІЙСЬКЕ

Reg. U. S. Patent Office

ЛІЧНИЧЕ ВИНО.

Неначе чудесом оділило сотки
людей від передчасної смер-
ти. **ВИЛІЧИТЬ І ВАС** коли
терпите на запір, розвільнене
і другі клопоти жолудка, коли
терпите на брак апетиту, мло-
їть Вас, болить Вас голова, ді-
стаєте великі сині обвідки під
очима, худієте з дня на день,
то не чекайте аж стане ви-
глядати як страхопуд, але сей-
час купіть собі **КАЛЬВАРІЙ-
СЬКЕ Лічниче Вино**. Одна бу-
телька \$1.00 у аптикаря, аген-
та або пишіть до самої фірми:

D. WROBLEWSKI & CO.,

одинокі фабриканти
і властители,

196 E. 4th St., Dept. S. A.,
NEW YORK CITY.

Стережіть ся лихих підробів.

Хто докаже, що Кальварій-
ське Лічниче Вино не є успіш-
не, звернемо гроші.

ВИНАХОДИ ПРИНОСЯТЬ БОГАТСТВО.

Напишіть по мою книжку в справі винаходів. Також по Спеціальну Лісту потрібних винаходів.

Всьо даром.

Поможіть сему краєви через винаходи. Пишіть у власній мові до:

A. M. WILSON,

Реджістрований адвокат
патентовий.

Victor Building,
WASHINGTON, D. C.

ВАЖНЕ
для граючих аматор-
ські представлення.

ЕМІЛІЯ УГОРЧАКОВА

Має великий склад найкрасших українських строїв і убрень, різних костюмів до аматорських представлень, концертів і народних виступів, як також всі прибори до характеризованя, а іменно: перуки, волося, бороди, вуси, шмінки і т. п. В ньюйорських околицях убираємо і характеризуємо аматорів відповідно до роль граючих на сцені. При замовленях треба присилати точний список осіб і потрібних річий. Випожицає також народні строї хочачим фотографувати ся. Замовлення на костюми до представлень, треба присилати що найменше 8 днів перед представленням на слідууючу адресу:

Mrs. E. UHORCHAK
310 2nd St., Jersey City, N. J.

ВАМ МОЖЕ ВИРОСТИ ВОЛОСЯ.

Before
Treat-
ment

Fourth
Week

Sixth
Week

До лічення.

Четвертий тиждень.

Шестий тиждень.

ЗНАМЕНІТЕ НАУКОВЕ ЛІЧЕНЄ ДАРОМ.—ДЛЯ СТАРИХ І МОЛОДИХ МУЩИН І ЖЕНЩИН.

Чи випадає Вам волосє? Чи Ваше волосє сивіє? Чи Ваше волосє є сухе, липке або товсте? Чи долягають Вам порплі, свербленє скіри або егзіма? Чи Ви є лисі або зачинаєте лисіти? — Коли Ви терпите на одну з вимінених недуг волося, то не занедбуйте їх, але старайте ся усунути сей клопіт тепер. Пишіть до нас по нашу ілюстровану книжочку „КІЛЬКА ПОДРОБИЦЬ О ПЛЕКАНЮ ВОЛОСЯ” (через славного європейського спеціаліста). **БЕЗПЛАТНЕ ЛІЧЕНЄ.** Хочемо перекопати Вас і то на наше власне ризико, що Calvacura метода лічення запобігає випаданню волося, нищить порплі і егзіму на голові та викликає новий поріст волося. — Ми вишлемо Вам \$1.00-ве пуделко Calvacura № 1 враз з висше виміненою книжочкою, коли пришлете нам своє ім'я і адресу та 10 цнт. сріблом або марками на покритє коштів посилки. — Витніть понизше поданий купон і пришліть до: **UNION LABORATORY, Box 464, UNION, N. Y.**

UNION LABORATORY, Box 464, UNION, N. Y.

Залучаю 10 цнт. на пересилку і прошу вислати мені сейчас Вашу долярову пачку Кальвакури і Вашу книжку о волосю.

(Долучіть сей купон до листа).

ЧИ ВИ ХОЧЕТЕ

забезпечити свої гроші і
через добру льокацію по-
двоїти їх в короткім часі.

Ми маємо гарні ЗЕМЕЛЬНІ ЛОТИ

у віддаленю одної милі від велико-
го підприємства З. Д. для виробу
оружа, яке тепер будують коштом
20 мільйонів доларів.

Пишіть сейчас по докладні ін-
формації до:

**DUNBAR REALTY COMPANY,
DUNBAR, W. VA.**

SHAMOKIN LUMBER AND MFG. CO.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД ДЕ-
РЕВА І МАТЕРІАЛУ
БУДІВЕЛЬНОГО.

КОНТРАКТОРИ
і БУДІВНИЧІ

37 So. 5th St., SHAMOKIN, PA.

UNGER AND SNYDER

Адвокати

Заступають у всяких
справах судових і ре-
презентують добрі а-
секурації від огню.

241 Spruce Street,
SHAMOKIN, PA.

ВИ МАЄТЕ ГАРНЕ ЛИЦЕ,

АЛЕ ЯКИЙ ВАШ НІС?

ВИ МАЄТЕ ГАРНЕ ЛИЦЕ,

ПЕРЕД

ПОТІМ

В тім часі і віці Ви повинні рішучо дбати про Ваш вигляд, коли хсчете по-користуватись житєм. Не лише для власного вдоволення Ви повинні виглядати поважно, але пам'ятайте на те, що на сьвітї судять Вас в більшій частині по Вашім вигляді. Тому старайтесь виглядати поважно, бо инакше пошкодите свій власний долі! Від Вашого вигляду залежать Ваші невдачі або неповодження в житю. Якоюж повинна бути Ваша доля? Мій апарат „Trados” (модель 22) уформовує негарної форми ніс без ніякої операції, скоро, безпечно і тревало. Не долягає в нічїм і не перешкаджає у Вашім деннім занятю. Пишіть сейчас по безплатну книжочку, яка розкаже Вам як перемінити негарну форму носа без коштів на случай Вашого невдоволення.

M. TRILETY, Face Specialist, 601 Ackerman Bldg., Binghampton, N. Y.

ЗМУЧЕНИЙ РОБІТНИК має велику розраду і потіху, коли забуде за щоденні клопоти, а перечитає собі в газеті про рідний край, про його відроджене, про красші надії з тим всім злучені. А яка газета пише ліпше про сі справи, як не „Свобода”? Нехай же кождий Українець віджалує гроша та вишле на „Свободу”.